

10644

ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TÜRKİYE'DE ORTAÖĞRETİME ÖĞRETMEN YETİŞTİRME
PROBLEMİ

DOKTORA TEZİ

Eğitim Programları ve Öğretim Anabilim Dalı

Tayyip DUMAN

Tez Danışmanı

Prof.Dr. Hasan Ali KOÇER

T. C.
Yükseköğretim Kurulu
Dokümantasyon Merkezi

ANKARA- 1988

JÜRİ ÜYELERİ

İMZA

Başkan : .....

Üye : .....

Üye : .....

Tezin Kabul Edildiği Tarih : .../.../1988

Ö N S Ö Z

Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Lisans Üstü Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliği'nin ilgili hükümlerince, Eğitim Bilimleri Fakültesi, Eğitim Programları ve Öğretim Anabilim Dalı için öngörülen bu araştırma, Cumhuriyetin kuruluşundan bu yana ortaöğretim okullarına öğretmen yetiştirmek için neler düşünüldüğünü ve uygulandığını belirlemek amacıyla yapılmıştır.

Araştırmanın birinci bölümünde problem, araştırmanın amacı ve yöntemi hakkında bilgi verilmiştir. İkinci bölümde Türkiye'de ortaöğretime öğretmen yetiştirmeye ilişkin görüşlere ve uygulamalara yer verilmiştir. Üçüncü bölümde ortaöğretime öğretmen yetiştirme sisteminin 1982 öncesi ve sonrası temel özellikleri belirtilerek sorunlar tartışılmıştır. Araştırmanın dördüncü bölümünde ise, ortaöğretime öğretmen yetiştirme çalışmalarının genel bir özeti yapılarak, sonuç ve öneriler sunulmuştur.

Araştırma sonucu elde edilen veriler yardımıyla ortaöğretime öğretmen yetiştirme sisteminin daha iyi değerlendirileceği ve sorunlarının ele alınacağı umulmaktadır.

Ankara, 1988

Tayyip DUMAN

İÇİNDEKİLER

	<u>Sayfa</u>
ÖNSÖZ	III
İÇİNDEKİLER	IV - XI
TABLolar LİSTESİ	XII - XIV

BİRİNCİ BÖLÜM

1- GİRİŞ	1
Problem	1
Öğretmen Yetiştirmeye İlişkin Araştırmalar	5
Amaçlar	7
Önem.....	7
Sayıltılar	7
Sınırlılıklar	8
Tanımlar ve Kısaltmalar	8
Yöntem	9

İKİNCİ BÖLÜM

TÜRKİYE'DE ORTAÖĞRETİME ÖĞRETMEN YETİŞTİRMEYE İLİŞKİN GÖRÜŞ VE UYGULAMALAR

I- TÜRKİYE'DE CUMHURİYET ÖNCESİ DÖNEMDE ÖĞRETMEN YETİŞTİRME SİSTEMİNE GENEL BİR BAKIŞ	14
1- Yeni Bir Okul Tipinin Doğuşu ve Öğretmenlerinin Yetiştirilmesi	15
2- Öğretmen Yetiştirme Sistemini Kurma ve Geliştirme Çalışmaları	17
II- CUMHURİYET DÖNEMİNDE ORTAÖĞRETİME ÖĞRETMEN YETİŞTİRMEYE İLİŞKİN GÖRÜŞLER VE UYGULAMALAR	21
A- 1920 - 1923 DÖNEMİ	
B- 1923 - 1946 DÖNEMİ	

1- ORTAÖĞRETİME ÖĞRETMEN YETİŞTİRMEYE İLİŞKİN GÖRÜŞLER	29
a- Cumhuriyetin İlk Yıllarında Ortaöğretim Okulları ve Öğretmenleri	30
b- Devlet Adamlarının Görüşleri	33
c- Hükümet Programları	39
d- Milli Eğitim Şuralarında Ortaöğretime Öğretmen Yetiştirme	40
1) Birinci Maarif Şurası	40
2- ORTAÖĞRETİME ÖĞRETMEN YETİŞTİRMEYE İLİŞKİN UYGULAMALAR	46
a- Genel Ortaöğretim Okullarına Öğretmen Yetiştiren Kurumlar	48
1) Yüksek Muallim Mektebi	48
2) Gazi Orta Öğretmen Okulu ve Terbiye Enstitüsü ..	53
b- Mesleki ve Teknik Öğretime Öğretmen Yetiştiren Kurumlar	58
1) Kız Meslek Öğretmen Okulu	59
2) Erkek Meslek Öğretmen Okulu	61
3) Yüksek Köy Enstitüleri	63
c- Ortaöğretim Okullarının Öğretmen İhtiyacının Giderilmesinde Yararlanılan Diğer Kaynaklar ve Uygulamalar	65

C- 1946 - 1960 DÖNEMİ

1- ORTAÖĞRETİME ÖĞRETMEN YETİŞTİRMEYE İLİŞKİN GÖRÜŞLER ..	68
a- Devlet Adamlarının Görüşleri	68
b- Hükümet Programları	73

	<u>Sayfa</u>
c- Milli Eğitim Şuralarında Ortaöğretime Öğretmen Yetiştirme	74
1) Üçüncü Milli Eğitim Şurası	74
2) Dördüncü Milli Eğitim Şurası.....	82
d- Ortaöğretime Öğretmen Yetiştirmeye İlişkin Diğer Görüşler	92
1) Türkiye'de Öğretmen Yetiştirme Hakkında Rapor ..	92
2) Eğitim Milli Komisyonu ve Ortaöğretime Öğretmen Yetiştirme Probleminin Ele Alınışı	101
2- ORTAÖĞRETİME ÖĞRETMEN YETİŞTİRMEYE İLİŞKİN UYGULAMALAR ..	105
a- Genel Ortaöğretim Okullarına Öğretmen Yetiştiren Kurumlar	105
1) Yüksek Öğretmen Okulları	105
2) Eğitim Enstitüleri	111
b- Mesleki ve Teknik Öğretime Öğretmen Yetiştiren Kurumlar	113
1) Kız Teknik Öğretmen Okulu	113
2) Erkek Teknik Öğretmen Okulu	115
3) Ticaret Öğretmen Okulu	118
c- Yüksek İslam Enstitüleri	119
D- 1960 - 1982 DÖNEMİ	
1- ORTAÖĞRETİME ÖĞRETMEN YETİŞTİRMEYE İLİŞKİN GÖRÜŞLER ..	122
a- Devlet Adamlarının Görüşleri	122
b- Kalkınma Planları ve Hükümet Programları	123
c- Milli Eğitim Planlama Çalışmaları ve Ortaöğretime Öğretmen Yetiştirme Problemi	128

1) Milli Eğitim Planının Hazırlığı ile Görevli Komisyon Raporunda Ortaöğretime Öğretmen Yetiştirme Probleminin Ele Alınışı	129
2) Milli Eğitim Planlama Kurulu ve Ortaöğretime Öğretmen Yetiştirme Probleminin Ele Alınışı	132
3) Yedinci Milli Eğitim Şurası ve Ortaöğretime Öğretmen Yetiştirme Probleminin Ele Alınışı	140
d- Sekizinci Milli Eğitim Şurası ve Ortaöğretime Öğretmen Yetiştirme Problemi	156
e- Dokuzuncu Milli Eğitim Şurası ve Ortaöğretime Öğretmen Yetiştirme Probleminin Ele Alınışı	158
f- Onuncu Milli Eğitim Şurası ve Ortaöğretime Öğretmen Yetiştirme Probleminin Ele Alınışı	163
g- Onbirinci Milli Eğitim Şurası ve Ortaöğretime Öğretmen Yetiştirme Probleminin Ele Alınışı	171
2-ORTAÖĞRETİME ÖĞRETMEN YETİŞTİRMEYE İLİŞKİN UYGULAMALAR ..	182
a- Genel Ortaöğretim Okullarına Öğretmen Yetiştiren Kurumlar	182
1) Yüksek Öğretmen Okulları	182
2) Deneme Yüksek Öğretmen Okulu	184
3) Eğitim Enstitüleri	185
b- Mesleki ve Teknik Öğretime Öğretmen Yetiştiren Kurumlar	191
1) Kız Teknik Yüksek Öğretmen Okulu	191
2) Erkek Teknik Yüksek Öğretmen Okulu	195
3) Ticaret ve Turizm Yüksek Öğretmen Okulu	198
4) Endüstriyel Sanatlar Yüksek Öğretmen Okulu.....	201

	<u>Sayfa</u>
c- Ortaöğretime Öğretmen Yetiştiren Diğer Kurumlar ...	206
1) Yüksek İslam Enstitüleri	206
2) Üniversite, Akademi ve Yüksekokullar	209
E- 1982 - 1988 DÖNEMİ	
1- ORTAÖĞRETİME ÖĞRETMEN YETİŞTİRMEYE İLİŞKİN GÖRÜŞLER VE UYGULAMALAR	216
a- Öğretmen Yetiştiren Yükseköğretim Kurumlarının Üni- versitelere Bağlanması ve buna İlişkin Görüşler	216
1) Milli Eğitim Gençlik ve Spor Bakanlığı'nın Üni- versite'de Öğretmen Yetiştirme Sistemine İlişkin Görüş ve Önerileri	221
2) Yükseköğretim Kurulu'nun Öğretmen Yetiştirme Sis- temini Geliştirmeye İlişkin Çalışmaları	232
2- EĞİTİM, MESLEKİ EĞİTİM, TEKNİK EĞİTİM FAKÜLTELERİNİN SORUNLARINA İLİŞKİN GÖRÜŞLER	243
a- Kurumun Amaçlarına İlişkin Görüşler	244
b- Kurumun, İdari, Akademik Yapısı ve İşleyişine İlişkin Görüşler	245
1) Fakülte/Bölüm İçindeki İdari ve Akademik Sorunla- rın Çözümüne İlişkin Görüşler	245
2) Yeni Akademik Yapının Ortaöğretime Öğretmen Yetiş- tirmeye Uygunluğuna İlişkin Görüşler	246
3) Yeni Akademik Yapının Sorunlar Doğurup Doğurmadı- ğına . Eğer Doğurmuş ise Bunların Neler Olduğuna İlişkin Görüşler	247
4) Mevcut İdari ve Akademik Yapının Eğitim ve Öğretim Faaliyetlerini Planlama, Karar Verme ve Sorunların Çözümünde İlgililerin Katılımını Sağlayıp Sağlama- dığına İlişkin Görüşler	248

5) Yeni İdari ve Akademik Yapının Ders ve İdarecilik Yükünü Arttırıp Arttırmadığına İlişkin Görüşler	249
6) Yeni İdari ve Akademik Yapının ortaya Çıkarıldığı Başka Sorunlara İlişkin Görüş ve Öneriler ..	250
c- Eğitim Programları ve Uygulanmasına İlişkin Görüşler	250
1) Eğitim Programlarının Öğretmen Yetiştirme Amacına ve Ortaöğretim Programlarına Uygun Olup Olmadığına İlişkin Görüşler	250
2) Eğitim Programlarının Muhteva Kategorilerine İlişkin Görüşler	251
3) Alan, Genel Kültür ve Öğretmenlik Bilgisi Derslerinin Sayı, Süre ve Uygulamasına İlişkin Görüşler ..	253
4) Eğitim Programlarının Geliştirilmesine İlişkin Görüşler	253
5) Ölçme ve Değerlendirme Sisteminin Yeterliliğine İlişkin Görüşler ve Öneriler	255
6) Öğretmenlik Staj Uygulamalarına İlişkin Görüş ve Öneriler	256
7) Derslerin Etkin Bir Şekilde Yürütülebilmesi İçin Gerekli Olan Yardımcı Kaynak, Araç-gereç, Makina ve Teçhizat Durumuna İlişkin Görüşler	257
8) Rehberlik Hizmetlerine İlişkin Görüş ve Öneriler ...	258
9) Eğitim Programları ve Uygulamasına İlişkin Diğer Görüşler ve Öneriler	259
d- Akademik Personel Yönünden	260
1) Öğretim Üyesi Açığı ve Temin Edilmesine İlişkin Görüşler	260

	<u>Sayfa</u>
2) Araştırma Görevlisi Alma ve Yetiştirmeye Yetiştirmeye İlişkin Görüşler	261
e- Öğrenci Kaynağı ve Seçimine İlişkin Görüşler	262
1) Programa Yeni Başlayan Öğrencilerin Öğretmen Olmaya İstekli Olmayıp Olmadıkları İle Hazırbulunuşluk Düzeylerine İlişkin Görüşler	262
2) Öğrenci Kaynağına İlişkin Görüşler	263
3) Öğrenci Seçme Sistemine İlişkin Görüş ve Öneriler ..	264
f- Fiziki Kapasite ve Mali Yönden	265
1) Kurumların Derhane, Laboratuvar, Atelye, Kütüphane, Lokal Gibi Fiziki İmkanlarına İlişkin Görüşler	265
2) Mali Kaynaklar ve Yeterliliğine İlişkin Görüşler ..	267

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

SORUNLAR VE TARTIŞMA

1- ORTAÖĞRETİME ÖĞRETMEN YETİŞTİRME ÇALIŞMALARININ DEĞERLENDİRİLMESİ	268
a- 1982 Öncesi ve Sonrası Öğretmen Yetiştirme Sisteminin Temel Özellikleri ve Sorunları	268
1) Kurumların Amaçları Yönünden	268
2) Kuruluş, Yapı, Yönetim ve İşleyiş Yönünden	270
3) Öğretim Elemanı Alma ve Yetiştirme Yönünden ...	273
4) Öğrenci Kaynağı ve seçimi Yönünden	275
5) Eğitim Programları Yönünden	276

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

SONUÇ VE ÖNERİLER

Sonuç.	278
Öneriler	279
KAYNAKÇA	288
EKLER	
1.	300
2.	304
3.	310
4.	311
5.	312
6.	313
7.	314
8.	315

TABLULARIN LİSTESİ

Tablo	Sayfa
1. GÖRÜŞME YAPILAN FAKÜLTELER VE YÖNETİCİLERİNİN DAĞILIMI	10
2. YÖNETİCİLERİN CİNSİYETE GÖRE DAĞILIMI	11
3. YÖNETİCİLERİN GÖREVLERİNE VE AKADEMİK ÜNVANLARINA GÖRE DAĞILIMI	12
4. YÖNETİCİLERİN MESLEKİ KIDEMLERİNE GÖRE DAĞILIMI	12
5. YÖNETİCİLERİN HALEN YÜRÜTTÜKLERİ YÖNETİCİLİK GÖREV SÜRELERİNE GÖRE DAĞILIMI	13
6. CUMHURİYETİN İLK YILINDA ORTAÖĞRETİM	31
7. ÜNİVERSİTELERİN ÖĞRETMENLİK SERTİFİKASI PROGRAMINDA YER ALAN DERSLERİN ADLARI VE KREDİLERİ	212
8. YÖNETİCİLERİN FAKÜLTE/BÖLÜMLERİN AMAÇLARINA İLİŞKİN GÖRÜŞLERİNİN DAĞILIMI	244
9. YÖNETİCİLERİN FAKÜLTE/BÖLÜMLERİNDEKİ İDARİ VE AKADEMİK SORUNLARIN ÇÖZÜMÜNE İLİŞKİN GÖRÜŞLERİNİN DAĞILIMI	245
10. YÖNETİCİLERİN YENİ AKADEMİK YAPININ ORTAÖĞRETİME ÖĞRETMEN YETİŞTİRMEYE UYGUNLUĞU YÖNÜNDEN GÖRÜŞLERİNİN DAĞILIMI	246
11. YÖNETİCİLERİN YENİ AKADEMİK YAPININ DOĞURDUĞU DİĞER SORUNLARA İLİŞKİN GÖRÜŞLERİNİN DAĞILIMI	247
12. YÖNETİCİLERİN YENİ AKADEMİK YAPININ FAKÜLTE VE BÖLÜM İÇİNDE EĞİTİM-ÖĞRETİM FAALİYETLERİNİN PLANLAMA, KARAR VERME VE SORUNLARININ ÇÖZÜMÜNDE İLGİLİLERİN KATILIMININ SAĞLANMASINA İLİŞKİN GÖRÜŞLERİNİN DAĞILIMI	248
13. YÖNETİCİLERİN YENİ İDARİ VE AKADEMİK YAPININ DERS VE İDARECİLİK YÜKÜNE ETKİLERİNE İLİŞKİN GÖRÜŞLERİNİN DAĞILIMI	249
14. YÖNETİCİLERİN FAKÜLTE VE BÖLÜMLERİNİN EĞİTİM PROGRAMLARININ ÖĞRETMEN YETİŞTİRME AMACINA VE ORTAÖĞRETİM PROGRAMLARINA UYGUNLUK DURUMUNA İLİŞKİN GÖRÜŞLERİNİN DAĞILIMI	251

<u>Tablo</u>	<u>Sayfa</u>
15. YÖNETİCİLERİN FAKÜLTE / BÖLÜMLERİNDE OKUTULAN DERSLERİN ÖĞRETMEN YETİŞTİRME YÖNÜNDEN YETERLİLİĞİNE İLİŞKİN GÖRÜŞLERİNİN DAĞILIMI	252
16. YÖNETİCİLERİN FAKÜLTE / BÖLÜMLERİNİN EĞİTİM PROGRAMLARININ TOPLUMUN İHTİYAÇLARINA VE BİLİM- TEKNOLOJİDEKİ İLERLEMELERE GÖRE GELİŞTİRİLMESİNE İLİŞKİN GÖRÜŞLERİNİN DAĞILIMI	254
17. YÖNETİCİLERİN ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME SİSTEMİNE İLİŞKİN GÖRÜŞLERİNİN DAĞILIMI	255
18. YÖNETİCİLERİN ÖĞRETMENLİK STAJ VE UYGULAMALARINA İLİŞKİN GÖRÜŞLERİNİN DAĞILIMI	256
19. DERSLERİN ETKİN BİR ŞEKİLDE YÜRÜTÜLEBİLMESİ İÇİN GEREKLİ OLAN YARDIMCI KAYNAK ARAÇ-GEREÇ, MAKİNA VE TİCİZATA FAKÜLTE / BÖLÜMLERİN SAHİP OLMA DURUMLARINA İLİŞKİN YÖNETİCİ GÖRÜŞLERİNİN DAĞILIMI	257
20. YÖNETİCİLERİN FAKÜLTE/BÖLÜMLERİNDEKİ ÖĞRENCİLERE VERİLEN REHBERLİK VE DANIŞMANLIK GÖRÜŞLERİNİN DAĞILIMI	258
21. YÖNETİCİLERİN FAKÜLTE/BÖLÜMLERİNDEKİ ÖĞRETİM ÜYESİ DURUMLARINA İLİŞKİN GÖRÜŞLERİ	261
22. ÖĞRENCİLERİN PROGRAMA BAŞLADIKLARINDA ÖĞRETMEN OLMAYA İSTEKLİLİK VE HAZIR BULUNUŞLULUK DÜZEYLERİNE İLİŞKİN YÖNETİCİ GÖRÜŞLERİNİN DAĞILIMI	262
23. YÖNETİCİLERİN FAKÜLTE / BÖLÜMLERİNİN ÖĞRENCİ KAYNAĞINA İLİŞKİN GÖRÜŞLERİNİN DAĞILIMI	263
24. YÖNETİCİLERİN FAKÜLTE / BÖLÜMLERİNDE UYGULANAN MEVCUT ÖĞRENCİ ALMA SİSTEMİNE İLİŞKİN GÖRÜŞLERİNİN DAĞILIMI	264
25. FAKÜLTE/BÖLÜMLERİNİN DERSHANE, UYGULAMA ALANI, KÜTÜPHANE LOKAL v.s. YÖNLERDEN YETERLİ VE SAĞLIKLI FİZİKİ KAPASİTEYE SAHİP OLMA DURUMUNA İLİŞKİN YÖNETİCİ GÖRÜŞLERİNİN DAĞILIMI	266

Tablo	<u>Sayfa</u>
26. ORTAÖĞRETİME ÖĞRETMEN YETİŞTİREN KURUMLARDA YÖNETİM ORGANLARI	271
27. ORTAÖĞRETİME ÖĞRETMEN YETİŞTİREN KURUMLARDA KARAR VE DANIŞMA ORGANLARI	272

BİRİNCİ BÖLÜM

GİRİŞ

Problem

Türkiye'nin modern bir toplum olma yönündeki çabaları incelendiğinde eğitimin, bütün bu ileri hamlelerin temelini teşkil ettiği görülür. Yaklaşık bir buçuk asırdan beri devam eden batılılaşma hareketleri içerisinde, eğitim kurumları ile öğretmenlerin, özel bir yeri olmuş ve eğitim, toplumun yapısını değiştiren ve topluma daha iyi yaşama seviyesi sağlayan dinamik bir sosyal kuvvet olarak kabul edilmiştir (1).

Eğitim sistemini toplum sisteminden ve toplumsal ihtiyaçlardan bağımsız olarak düşünmek mümkün değildir. Bütün ülkeler değişen modern üretim tarzlarına ve metodlarına cevap verecek tarzda okul ve öğretim işlerini yenilemek zorundadırlar (2). Çağımızda ekonomik, sosyal ve teknolojik alanlardaki hızlı değişim toplumsal kurumları etkilemekte ve eğitim sistemleri de yeniden oluşum ihtiyacı ile karşılaşmaktadırlar (3).

Türk toplumunda da özellikle Cumhuriyet döneminde sosyo-kültürel ve ekonomik hayat geliştikçe toplumun eğitimden istekleri artmış, değişmiş ve bu istekleri karşılayabilmek için eğitim sisteminde önemli yenileşmelere ihtiyaç duyulmuştur. "Toplumumuzda, en muhafa-

-
- (1) MEB. Talim ve Terbiye Dairesi Başkanlığı, İmkan ve Fırsat Eşitliği Bakımından Türk Milli Eğitiminde Gelişmeler, Ankara, 1970, s. 1.
  - (2) Kemal Aytaç, İngiltere, İsveç, Fransa ile Federal Almanya'da Okul Reformları ve Okul Kuruluş Sistemlerinde Demokratlaşma Temayülleri, İstanbul, Milli Eğitim Basımevi, 1970, s. 8.
  - (3) Cevat Alkan, "Eğitim Teknolojisi ve Öğretmen Eğitimi", A. Ü. Eğitim Fakültesi Dergisi, 15=1, 1982, s. 377.

zakar insanların dahi katıldıkları görüş, eğitim sistemimizin değişmesi ve gelişmesine duyulan ihtiyaçtır" (4).

Nitekim, Türk Milli Eğitim Sisteminin kuruluşundan bugüne kadar eğitim sisteminde zaman zaman yeni düzenlemelere gidilmiş ve her yeni düzenlemenin ardından da sistemden daha çok başarı beklenmiştir. Burada akla gelen ilk soru, sistemde yapılan yenileştirmelerden beklenen başarının elde edilip edilmediği ile ilgili olmaktadır.

Böyle bir soruya her yenileştirme hareketi için olumlu cevap vermek mümkün değildir. "Birinci Heyet-i İlmiye'den beri, çeşitli şûra ve toplantılarda söylenmedik sağlıklı ve tutarlı düşünce sistemleri bulunmamasına rağmen, eğitimimizde uygulamanın bocaladığı, yenileşme atılımlarının tarihin akışı içinde genellikle başarısız olduğu görülür" (5).

Eğitimde yenileştirme hareketlerinden beklenen başarının elde edilememesinin bir değil bir çok nedeninin bulunduğu tartışmasız kabul edilen bir gerçektir. Ancak öğretmenin üst düzeyde oluşturulan politikaların ve alınan kararların uygulayıcısı olduğu düşünülürse, başarısızlığın en önemli nedenlerinden birinin öğretmen unsuru olduğu kolayca kabul edilebilir.

Varış'a göre, üst kademelerde geliştirilen reform önerileri, memleket ölçüsünde sınıftan gelen verilerle beslendiği ölçüde gerçekçi ve sınıfta başarılı olduğu ölçüsünde etkin olabilmektedir. Bu nedenle eğitim sistemlerini yenilemek isteyen ülkeler reform çalışmalarına, öğretmen yetiştirme işinden başladıkları ölçüde başarılı olmaktadır (6).

Koçer'e göre ise öğretmen yenileşmeden yenilik gerçekleştirile-

---

(4) Fatma Varış, "Eğitimde Yenileşme Kavramı", A.Ü. Eğitim Fakültesi Dergisi, 15=1, 1982, s. 56.

(5) Fatma Varış, "Cumhuriyetin 50. Yılında Türkiye'de Öğretmen Yetiştirmede Karşılaşılan Birkaç Sorun", 50. Yıla Armağan, Ankara, A.Ü. Eğitim Fakültesi Yayınları, No=36, 1973, s. 56.

(6) Aynı eser, s. 48.

mekte ve okullar yeni bir eğitim kurumu olamamaktadırlar (7).

Adams ve Bjork'a göre de, "bir eğitim sisteminin en önemli ve sürekli görevi öğretmen yetiştirmek olmalıdır" (8). Vaizey, öğretmen yetiştirmenin eğitimin geliştirilmesinde "temel sorun" olduğuna işaret etmekte (9), Butts ise "her şeyin ötesinde, öğretmen yetiştirmeyi, insan kaynağını geliştirme planlarının kalbi olarak görmek zorundayız" (10) demektedir.

Bu açıklamalardan anlaşıldığı gibi öğretmen, eğitim kurumlarının yenileştirilmesinde ve yaygınlaştırılmasında önemli bir yere ve güce sahip olup, bu işleri onun yetiştirilmesini en önemli eğitim problemlerinden biri haline getirmiştir. Bilindiği gibi bu problem Türkiye'de 19. yüzyılın ortalarından beri ele alınıp çözümlenmeye çalışılmıştır.

Öğretmen yetiştirme, çok boyutlu ve karmaşık bir problemdir. Bu probleme ilişkin çalışmalar incelendiğinde başlıca şu konular üzerinde durulduğu görülmektedir.

- 1- Öğretmen yetiştirmede arz ve talep dengesi,
- 2- Toplumda öğretmenin değişen rolü, öğretmen yetiştirmede nitelik ve verimlilik ile ilgili problemler,
- 3- Öğretmen adaylarının seçimi, öğretmenlik mesleğinin toplumdaki değerinin ve çekiciliğinin arttırılması,
- 4- Öğretmen adaylarının hangi kurumlarda yetiştirilmesi gerektiği,

-
- (7) Hasan Ali Koçer, "Eğitim Reformları Açısından Öğretmen Yetiştirme Problemi", A.Ü. Eğitim Fakültesi Dergisi, 6= 1-4, 1975, s. 210.
- (8) Don Adams, Robert M.Bjork, Education in Developing Areas, David McKay Company, Inc., New York, 1969, s. 124.
- (9) John Vaizey, "Priorities Within Education" Bulunduğu kitap= J.W.Hanson ve C.S.Brembeck, Education and the Development of Nations, Holt, Rinehart and Winston Inc., New York, 1966, s.369.
- (10) R.F.Butts, "Teacher Education, A. Foeol Point", Bulunduğu kitap= Aynı eser, s. 372

5- Öğretmen adaylarının yetiştirilme sürelerinin ne kadar olması gerektiği,

6- Öğretmen adayları için eğitim programlarının hazırlanması ve uygulanmasında yeni yaklaşımlar,

7- Öğretmen adaylarının yetiştirilmesinde yapı ve yönetim problemleri (11),

Ülkemizde Cumhuriyetin ilanını izleyen ilk yıllarda, bir taraftan toplumun yeni sosyo-kültürel ve ekonomik yapısına uygun eğitim reformları yapılırken, diğer taraftan eğitim kurumlarının yaygınlaştırılması yönünde büyük çabalar sarfedilmiştir.

Yeni Türk Devleti'nin kuruluşundan beri Cumhuriyet Hükümetlerinin, gerek yenileştirme gerekse yaygınlaştırma yönünde üzerinde en çok durdukları konulardan biri de, ortaöğretim ve öğretmenlerinin yetiştirilmeleri olmuştur. Ortaöğretim kurumları için ihtiyaç duyulan öğretmenleri yetiştirmek amacıyla yeni öğretmen okulları açılmıştır. Eğitim Enstitüleri ile genel ve mesleki-teknik Yüksek Öğretmen Okulları, ortaöğretim öğretmen yetiştiren kaynakların başlıcaları arasında yer almıştır.

Adı geçen öğretmen okulları 1982 yılına kadar Milli Eğitim Bakanlığına bağlı 2 ile 4 yıl öğretim süreli yüksekokullar olarak ortaöğretime öğretmen yetiştirme işlevlerini sürdürmüşlerdir. 41 Sayılı Yükseköğretim Kurumları Teşkilatı Hakkında Kanun Hükmündeki Kararname ile, 20 Temmuz 1982 tarihinde üniversitelere bağlanan bu kurumlar, Eğitim, Mesleki Eğitim ve Teknik Eğitim Fakülteleri olarak bugün de aynı işlevi sürdürmeye çalışmaktadırlar.

Öğretmen yetiştiren kurumların üniversitelere devredilmesi başlangıçta, gerek öğretmen yetiştiren gerekse öğretmeni istihdam eden çevrelerce olumlu bir gelişme olarak kabul edilirken, söz konusu yeni uygulamaya geçildikten kısa bir süre sonra, öğretmen adaylarının iyi yetiştirilmesi konusunda endişeler duyulduğu belir-

(11) A.Sudi Bülbül, "Üniversitede Öğretmen Yetiştirme ve Hacettepe Örneği" Yayınlanmamış Doçentlik Tezi, Hacettepe Üniversitesi, 1979, s. 53.

tilerek yeni sistem eleştirilmeye başlanılmıştır. Daha çok öğretmeni istihdam eden çevrelerce belirtilen bu yöndeki görüşlerin ve duyulan endişelerin, özellikle ortaöğretim kurumları öğretmenlerinin yetiştirilmesi üzerinde yoğunlaştığı görülmektedir.

Öğretmen yetiştiren bütün kurumların üniversitelere bağlandığı günümüzde, üniversitelerde öğretmenlerin daha iyi yetiştirilmesini beklemek doğal bir sonuçtur. Ancak bugünkü sistemi ve uygulamaları eleştirebilmek ve daha işlevsel bir sistem kurabilmek için; ortaöğretime öğretmen yetiştirmenin dünü ve bugününün incelenerek, mukayese edilmesi gerekir. Halbuki böyle bir araştırmaya rastlanmamıştır. İşte bu nedenle ortaöğretime öğretmen yetiştirme sistemini; tarihi gelişim süreci içerisinde araştırmaya ihtiyaç duyulmuştur.

Öğretmen Yetiştirmeye İlişkin Araştırmalar

İlk bakışta bu konuda çok sayıda araştırma yapılmış gibi gözükse de bu araştırmalar tek tek incelendiğinde ortaöğretime öğretmen yetiştirme sistemini ağırlıklı olarak ele alan, bir sistem bütünlüğü içinde, ayrıntılı olarak inceleyen ve üniversitede öğretmen yetiştirme modeliyle mukayase eden bir çalışmanın bulunmadığı görülmektedir.

Ancak üniversitede öğretmen yetiştirme modeline geçmeden önce, öğretmen yetiştirme problemini tarihi gelişim süreci içerisinde inceleyen bazı araştırmalar vardır. Bu konuda en kapsamlı ve ilk çalışma Koçer'in, "Türkiye'de Öğretmen Yetiştirme Problemi (1848 - 1967)" isimli araştırmasıdır (12). Ancak bu araştırma, "İlköğretim öğretmen yetiştirme" ağırlıklıdır.

Öğretmen yetiştirmeyle ilgili diğer araştırmaların da daha çok belli alanlar için öğretmen yetiştirmeye ya da bunları yetiştir-

---

(12) Hasan Ali Koçer, Türkiye'de Öğretmen Yetiştirme Problemi (1848 - 1967), Ankara, 1967.

tiren kurumlara ilişkin olduğu görülmektedir (13).

Bu tür araştırmalardan başka öğretmenlerle ilgili, daha başka araştırmaların da bulunduğu gözlenmektedir. Bu konuda yapılan araştırmalardan bir diğeri de Akyüz'ün, "Türkiye'de Öğretmenlerin Toplumsal Değişmedeki Etkileri (1848-1940)" (14) isimli araştırmasıdır.

Ertürk'ün (15), Bülbül'ün (16), Küçükahmet'in (17), Kaptan ve arkadaşlarının (18), Kavak'ın (19) ve bir de Büyükkaragöz'ün (20) yaptıkları araştırmalar da yine öğretmenlere veya onları yetiştiren kurumlara yönelik diğeri araştırmalardan bazılarıdır.

Yukarıda adı geçen yazarların araştırmalarından bazıları, bu araştırmanın konusu olan ortaöğretime öğretmen yetiştirme problemiyle ilgili olsalar da, bu problemin ya belli bir yönü, ya da kesiti ile ilgili olduklarından söz konusu araştırmaların yalnızca isimleri verilmekle yetinilmiştir.

-
- (13) Cavit Sıdal, **Endüstriyel Meslek Öğretmenlerinin Yetiştirilmesi**, MEB. Mesleki ve Teknik Öğretim Kitapları No= 122; Rıdvan Süer, "Müzik Öğretmeni Yetiştiren Kurumlarda Öğretim" Ankara, A.Ü. Eğitim Bilimleri Fakültesi, Basılmamış Doktora Tezi, 1980.
- (14) Yahya Akyüz, **Türkiye'de Öğretmenlerin Toplumsal Değişmedeki Etkileri (1848 - 1940)**, Ankara, Doğan Basımevi, 1978.
- (15) Selahattin Ertürk, **On Yıl Öncesine Kıyasla Öğretmen Davranışları**, Ankara, MEB. Planlama, Araştırma, Koordinasyon Dairesi, 1970.
- (16) Sudi Bülbül, "Üniversitede Öğretmen Yetiştirme ve Hacettepe Örneği", Ankara, H.Ü. Basılmamış Doçentlik Tezi, 1979.
- (17) Leyla Küçükahmet, **Öğretmen Yetiştiren Kurum Öğretmenlerinin Tutumları (Program Geliştirme Açısından Bir Yorum)**, Ankara, A.Ü. Eğitim Fakültesi Yayını, 1976.
- (18) Saim Kaptan ve Diğeri, **Öğretmen Yetiştirme Üzerine Bir Araştırma**, Ankara, H.Ü. Sosyal ve İdari Bilimler Fakültesi, 1980.
- (19) Yüksel Kavak, "Eğitim Fakültelerinde Öğretim Elemanlarının Yeterlikleri ve Eğitim İhtiyaçları", Ankara, H.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Doktora Tezi, 1986.
- (20) S.Savaş Büyükkaragöz, "Eğitim Fakülteleri Program Uygulamalarında Karşılaşılan Sorunlar", Konya, S.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Doktora Tezi, 1986.

Amaçlar

Bu araştırmanın Temel amacı Türkiye'de ortaöğretime öğretmen yetiştirme sistemini tarihi gelişim süreci içerisinde inceleyerek bugünkü, ortaöğretime öğretmen yetiştirme sisteminin genel bir değerlendirmesini yapmaktır.

Bu amaçla cevaplandırılmaya çalışılacak sorular şunlar olacaktır:

- 1- Türkiye'de ortaöğretim kurumlarına öğretmen yetiştirmek için neler düşünülmüş ve uygulamaya konulmuştur?
- 2- Ortaöğretim kurumlarına öğretmen yetiştirme sisteminin tarihi gelişimi nasıl olmuştur?
- 3- Ortaöğretim kurumlarına öğretmen yetiştiren okullar üniversitelere devredilmeden önceki, ortaöğretime öğretmen yetiştirme sisteminin temel özellikleri nedir?
- 4- Günümüz, ortaöğretime öğretmen yetiştirme sisteminin, temel özellikleri ve sorunları nedir?

Önem

Ortaöğretime öğretmen yetiştirme sistemini tarihi gelişim süreci içerisinde inceleyen ve bugünkü sorunları tesbit etmeye çalışılan bu araştırma sonucu elde edilen verilerin, öğretmen yetiştiren ve istihdam eden kişi ve kuruluşlara yararlar sağlayacağı umulmaktadır.

Sayıtlılar

Bu araştırmanın sayıtlıları şunlardır:

1- Kişi ve kurumlardan sağlanacak bilgi ve görüşler gerçeği yansıtmaktadır.

2- Problemlere ilişkin görüşleri tesbit etmek için geliştirilen ölçme aracı yeterlidir.

Sınırlılıklar

1- Bu araştırma, tarihi gelişimi inceleme yönünden Cumhuriyet Dönemi ile sınırlıdır.

2- Yine bu araştırma günümüz ortaöğretime öğretmen yetiştirme sisteminin sorunları yönünden, eğitim, mesleki eğitim ve teknik eğitim Fakülteleri ve onların yöneticilerinin görüşleri ile sınırlıdır.

Tanımlar ve Kısaltmalar

1- Tanımlar:

Öğretmen: Resmi veya özel bir eğitim kurumunda çocukların veya gençlerin öğrenme yaşantılarına rehberlik etmek veya yön vermekle görevlendirilmiş kimse.

Ortaöğretim: İlköğretime dayalı en az üç yıllık öğrenim veren genel, mesleki ve teknik öğretim kurumlarının tümünü kapsayan bir eğitim kademesidir (21).

2- Kısaltmalar:

Bakanlık	: Milli Eğitim Bakanlığı
BEF	: Buca Eğitim Fakültesi
DİE	: Devlet İstatistik Enstitüsü
DPT	: Devlet Planlama Teşkilatı
EF	: Eğitim Fakültesi
EMK	: Eğitim Milli Komisyonu
ESYÖÖ	: Endüstriyel Sanatlar Yüksek Öğretmen Okulu
ETYÖÖ	: Erkek Teknik Yüksek Öğretmen Okulu
GEF	: Gazi Eğitim Fakültesi
KHK	: Kanun Hükmünde Kararname
KKEF	: Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi

(21) Milli Eğitim Temel Kanunu (1739 S.K.) Resmi Gazete, 24 Haziran 1973.

KTYÖÖ	: Kız Teknik Yüksek Öğretmen Okulu
MEB	: Milli Eğitim Bakanlığı
MEGSB	: Milli Eğitim Gençlik ve Spor Bakanlığı
MEMPHGK	: Milli Eğitimi Planlama Hazırlığı ile Görevli Komisyon
MEF	: Mesleki Eğitim Fakültesi
NEF	: Necatibey Eğitim Fakültesi
TBMM	: Türkiye Büyük Millet Meclisi
TD	: Tebliğler Dergisi
TEF	: Teknik Eğitim Fakültesi
TTKK	: Talim Terbiye Kurulu Kararı
TTYÖÖ	: Ticaret Turizm Yüksek Öğretmen Okulu
YİE	: Yüksek İslam Enstitüsü
YÖK	: Yükseköğretim Kurulu

Yöntem

Araştırmalarda yönetimin açıkça belirlenmesi, araştırmanın okuyucu tarafından daha kolay anlaşılmasını sağlar. Bu nedenle burada, araştırmanın yöntemi hakkında, kısa da olsa bir bilgi verilmeye çalışılmıştır.

Araştırmanın Modeli, Bilgi Kaynakları, Toplanması ve Değerlendirilmesi

Bu araştırma bir tarama modelindedir. Tarama modellerinde, geçmişte veya halen varolan bir durumu, olduğu gibi tesbit etmek söz konusudur (22). Bu çalışmada her ikisi de yapılmaya çalışılmıştır. Başka bir ifadeyle ortaöğretime öğretmen yetiştirme konusunun, hem geçmişteki hem de şimdiki durumu, olduğu gibi tesbit edilmeye çalışılmıştır.

Çalışmada, ortaöğretime öğretmen yetiştirme problemine ilişkin görüşler ve uygulamalar büyük ölçüde literatür incelemesi

---

(22) Niyazi Karaşar, *Bilimsel Araştırma Yöntemleri, Kavramlar, İlkeler ve Teknikler*, Ankara: 1982, s. 35.

ile araştırılmıştır. Bunun için Cumhuriyet Döneminin ilk yıllarından itibaren araştırmada ele alınan problemle ilgili olarak, devlet adamlarının konuşmaları, hükümet programları, ilmi toplantılar, resmi gazeteler, tebligler dergisi ve diğer yazılı kaynaklar tek tek incelenerek, araştırmanın amaçlarını cevaplamaya yarıyacak veriler toplanmaya çalışılmıştır.

Bundan başka araştırmanın amaçları arasında yer alan "eğitim fakültelerinin sorunları" nı tesbit etmek için, Eğitim, Mesleki Eğitim, Teknik Eğitim Fakültelerinin dekan ve bölüm başkanlarıyla alanda görüşmeler yapılmıştır. Bunun için ilgili fakültelerin buldukları bölgeler ve gelişmişlik durumları dikkate alınarak mevcut 21 Eğitim Fakültesinden tesadüfi örnekleme ile 13 öğretmen yetiştiren fakülte ele alınmıştır.

Ülkede mevcut Eğitim, Mesleki Eğitim ve Teknik Eğitim Fakültelerinin sayı ve bölümleri ek 1'de verilmiştir. Aşağıdaki tablo ise görüşme yapılan fakülteleri göstermektedir.

TABLO 1
GÖRÜŞME YAPILAN FAKÜLTELER VE YÖNETİCİLERİNİN DAĞILIMLARI

Fakülteler	Dekan	Bölüm Bşk.	Toplam
Atatürk Üniv. KKEF	1	4	5
Boğaziçi Üniv. EF	1	2	3
Dicle Üniv. EF	1	3	4
Dokuz Eylül Üniv. BEF	1	5	6
Gazi Üniv. GEF	1	5	6
Gazi Üniv. MEF	1	5	6
Gazi Üniv. TEF	1	5	6
Marmara Üniv. Atatürk EF	1	5	6
Marmara Üniv. TEF	1	5	6
Ondokuz Mayıs Üniv. EF	1	4	5
Selçuk Üniv. EF	1	4	5
Uludağ Üniv. EF	1	2	3
Uludağ Üniv. NEF	1	3	4
T o p l a m	13	52	65

Görüşmenin amaca uygunluğunun sağlanması, zamandan tasarruf edilmesi ve sonucunun sağlıklı değerlendirilebilmesi amacıyla ek'2' de sunulan bir "görüşme formu" hazırlanmıştır.

Bilindiği gibi görüşme tekniğinin ankete göre bazı üstünlükleri bulunsa da , bu tekniğin başarıyla uygulanması, görüşmenin dikkatlice planlanmasına ve uygulanmasına bağlıdır (23). Bu nedenle görüşme yapılacak kişilerden randevu alınarak zaman planlaması yapılmış; görüşmeler, Şubat ve Mart (1988) ayları içerisinde , alanda gerçekleştirilmiştir.

Araştırma sonucunda, gerek literatür gerekse görüşme yoluyla elde edilen veriler birlikte değerlendirilerek 1982 öncesi ve sonrası ortaöğretime öğretmen yetiştirme sisteminin, temel özellikleri ve sorunları tesbit edilmeye çalışılmıştır.

Görüşme yapılan yöneticilere ilişkin kişisel bilgiler aşağıda yer alan tablolarda görülmektedir.

TABLO 2
YÖNETİCİLERİN CİNSİYETE GÖRE DAĞILIMI

	KADIN		ERKEK		TOPLAM	
	f	%	f	%	f	%
Dekan	2	15.4	11	84.6	13	20.0
Bölüm Bşk.	5	9.6	47	90.4	52	80.0
Toplam	7	10.8	58	89.2	65	100.0

(23) Saim Kaptan, *Bilimsel Araştırma Teknikleri ve İstatistik Yöntemler*, Ankara: Tekışık Matbaası ve Rehber Yayınevi, 1977, s. 166.

TABLO 3
YÖNETİCİLERİN GÖREVLERİNE VE AKADEMİK ÜNVANLARINA
GÖRE DAĞILIMI

	DEKAN		BÖLÜM BAŞKANI		TOPLAM	
	f	%	f	%	f	%
Profesör	13	100.0	16	30.8	29	44.6
Doçent	-	-	22	42.3	22	33.8
Yrd. Doç.	-	-	10	19.2	10	15.4
Öğr.Cör.	-	-	4	7.7	4	6.2
Toplam	13	20.0	52	80.0	65	100.0

TABLO 4
YÖNETİCİLERİN MESLEKİ KIDEMLERİNE GÖRE DAĞILIMI

	DEKAN		BÖLÜM BAŞKANI		TOPLAM	
	f	%	f	%	f	%
0-5 Yıl	-	-	-	-	-	-
6-10 Yıl	-	-	4	7.7	4	6.2
11-15 Yıl	-	-	11	21.2	11	16.9
16-25 Yıl	11	84.6	33	63.5	44	67.7
26 Yıldan faz.	2	15.4	4	7.7	6	9.2
Toplam	13	20.0	52	80.0	65	100.0

TABLO 5
YÖNETİCİLERİN HALEN YÜRÜTTÜKLERİ YÖNETİCİLİK GÖREV
SÜRELERİNE GÖRE DAĞILIMI

	DEKAN		BÖLÜM BAŞKANI		TOPLAM	
	f	%	f	%	f	%
İki Yıldan az	3	23.1	14	26.9	17	26.1
2-4 Yıl	7	53.8	29	55.8	36	55.4
5-7 Yıl	3	23.1	9	17.3	12	18.5
Toplam	13	20.0	52	80.0	65	100.0

İKİNCİ BÖLÜM

TÜRKİYE'DE ORTAÖĞRETİME ÖĞRETMEN YETİŞTİRMEYE İLİŞKİN GÖRÜŞLER VE UYGULAMALAR

I- TÜRKİYE'DE, CUMHURİYET ÖNCESİ DÖNEMDE ÖĞRETMEN YETİŞTİRME SİSTEMİNE GENEL BİR BAKIŞ

Ortaöğretime öğretmen yetiştirme problemi bu araştırmada, Cumhuriyet dönemi ile sınırlandırılmış ise de; öğretmen yetiştirme konusunun Cumhuriyet öncesinde ele alınmış olması, Cumhuriyet Türkiyesinin öğretmenini yetiştiren birçok okulun o dönemde açılmış bulunması, Cumhuriyet Döneminde uygulamaya konan bazı görüşlerin o yıllarda ortaya atılmış olması; özetle de olsa Cumhuriyet öncesi öğretmen yetiştirme sisteminin ele alınmasını gerekli kılmıştır.

Türk Eğitim tarihinde, örgün eğitim kurumlarında görev yapan ilk öğretmen tipleri "muallimler" ile "müderris"lerdir. Muallimler sıbyan mekteplerinde, müderrisler ise medreselerde görev yapan kimselerdir. Muallim ve müderrisleri yetiştiren ayrı bir okul yoktu. Her ikisi de medrese sisteminde yetişiyordu. Ancak, imam ve muallimler alt düzeydeki medreselerden; müderrisler ise yüksek düzeydeki medreselerden yetişmekteydiler (24).

Osmanlı Devletinde, 19. yüzyılın ortalarına kadar, ayrı bir programla öğretmen yetiştirme konusu, istisnai bir teşebbüsün dışında hiç ele alınmamıştı. Söz konusu istisnai teşebbüs ise, Fatih Sultan Mehmet tarafından yapılmış, bizzat Devlete İmparatorluk teşkilatı veren bu Padişah'ın isteği ile, yine kendisinin kurdurduğu medresede, sıbyan mektebi muallimi olacaklar için ayrı bir program uygulanmıştı (25).

---

(24) Mustafa Ergün. "Türkiye'de Öğretmen Yetiştirme Çalışmalarının Gelişimi". H.Ü. Eğitim Fakültesi Dergisi. Çağdaş Gelişimler Işığında Türkiye'de Eğitim Fakültelerinin Yeri ve Rolü. Uluslararası Sempozyumu, 17-19 Kasım 1986, Özel sayı, 2, 1987, s.10.

(25) Koçer, 1967, Ön ver. s. 8.

Eyüp ve Ayasofya medreselerinde uygulanan bu programda Adab-ı Muhasebe ve Usul-i Tedris adında bir derse de yer verilmiştir ki, "Tartışma Kurulları ve Öğretim Yöntemi" anlamına gelen bu derslerin programda yer alması ve bunun arkasında yatan düşünce, Türk Eğitim Tarihi için olduğu kadar, Dünya Eğitim Tarihi için de önemlidir (26).

Fakat ne yazıktır ki Fatih'in bu önemli ve yenilikçi teşebbüsü kendisinden sonra devam ettirilememiştir.

1- Yeni Bir Okul Tipinin Doğuşu ve Öğretmenlerinin Yetiştirilmesi

Mektep-medrese şeklindeki okul kuruluş sistemi Osmanlı Devletine Selçuklulardan ve beyliklerden kalmıştı. Osmanlı Devleti de bu sistemi kuruluş ve yükseliş dönemlerinde geliştirdi ve yükseltti.

Uzun zamanlar Osmanlı toplumunun ihtiyaçlarına cevap veren bu eğitim kurumları zaman içinde kendilerini yenileyemedikleri içindir ki, yeni okullara ihtiyaç duyuldu. Sonuçta 18. yüzyılın ilk çeyreğinden sonra başlatılan batılılaşma ve modernleşme çalışmaları içinde, önce askeri alanda, daha sonraları sivil alanda yeni okullar açılmaya başlandı.

Batıdaki benzerleri örnek alınarak açılan, amaç ve fonksiyonları yönünden geleneksel , Osmanlı eğitim kurumlarından farklı olan bu yeni okullardan askeri alanda açılanlarla; gerilemeye başlayan Osmanlı ordularına bu gerilemeyi durduracak elemanların yetiştirilmesi; sivil alanda açılanlarla da , yeniden düzenlenen devlet teşkilatına memur yetiştirmek ve askeri yüksekokulların öğrenci kaynağını temin etmek amaçlanmıştı (27).

---

(26) Yahya Akyüz, **Türk Eğitim Tarihi (Başlangıçtan 1985'e)** Genişletilmiş 2. Baskı. A.Ü. Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayınları No: 149, 1985, s. 75-76.

(27) Hasan Ali Koçer, **Türkiye'de Modern Eğitimin Doğuşu**. Ankara: Uzman Yayınları 1. 1987, s. 5.

Bilindiği gibi okul reformu yapılırken iki problemle karşılaşılmaktadır. Bunlardan birincisi programların yapılması, ikincisi ise uygulaması ile ilgilidir. Uygulamanın başarılı olması ise şu üç alt problemin çözümünü gerektirir. Bunlardan birincisi yapılacak reforma göre yeni okulun ders programlarını, kitaplarını, ders araç ve gereçlerini, binasını temin etmek; ikincisi, öğrencisini sağlamak; üçüncüsü ise öğretmenini bulmaktır. İşte bu üç problem çözümlendiği , yeni okula göre temin edildiği zaman okul reformu amacına ulaşabilecektir (28).

İşte bütün bunlar, Osmanlı toplumunun içinde bulunduğu 19. Yüzyıl durum ve şartları yönünden ele alınıp değerlendirildiğinde, medrese sistemi içerisinde yetişen muallimlerle yeni okulların amacını gerçekleştirebileceğini beklemek mümkün değildi. Yeni okullar yeni öğretmenleri gerektiriyordu. Başka bir ifadeyle Yeni okul kuruluş sistemiyle birlikte öğretmen yetiştirme sistemini de ele almak ve kurmak gerekiyordu.

Gerçi, sayıları sınırlı olan askeri okulların öğretmen ihtiyacının önemli bir kısmı yabancı uzmanlarla karşılanmıştı. Fakat sivil okullar için hemen yeni öğretmenlere ihtiyaç vardı. Zamanın aydın yöneticileri ile eğitimcileri bunu görmekte fazla gecikmediler. 16 Mart 1848'de İstanbul'da, geleneksel Osmanlı eğitim kurumları dışında, batılı usullere göre açılan, ortaöğretimin ilk kademesi durumunda bulunan Rüştîye mekteplerine öğretmen yetiştirmek amacıyla ilk Darülmuallimin açıldı.

Bu okulun ilk yıllardaki sınıf teşkilatı ve uyguladığı program hakkında fazlaca bir bilgi olmasa da , mezuniyetin öğrencilerin şahsi kabiliyet ve istidatlarına bağlı olduğu ve okulun "ilerde mektep için hoca lazım oldukça oradan alınmak üzere" bir öğretmen namzedi deposu sayıldığı anlaşılmaktadır (29).

---

(28) H.Ali Koçer. "Eğitim Reformları Açısından Öğretmen Yetiştirme Problemi", A.Ü. Eğitim Fakültesi Dergisi, Cilt:6, Sayı:1-4, 1975, s. 4.

(29) Faik R.Unat. Türk Eğitim Sisteminin Gelişmesine Tarihi Bir Bakış", Ankara:Milli Eğitim Basımevi,1964, s. 31.

Program yönünden fazla bir yenilik getirmediği anlaşılan bu okulun açılması, yeni tipte bir öğretmene ihtiyaç duyulduğunun anlaşılması ve ilk, "Öğretmen Okulu" olması yönlerinden önemlidir.

Daha sonraları Darülmuallimini Rüşdi adını alan, birer ortaöğretim durumunda bulunan Rüşdiyelere öğretmen yetiştirdiği için bir orta öğretmen okulu sayılan (30) bu okulun açılmasını, 1868'de yine İstanbul'da açılan Darülmuallimini Sıbyan izledi.

2- Öğretmen Yetiştirme Sistemini Kurma ve Geliştirme Çalışmaları

Maarif-i Umumiye Nizamnamesi:

Tanzimat dönemi Osmanlı aydınları, hernekadar mektep ve medrese dışında modern tarzda yeni okullar açılması gerektiğine inanmışlar ve bazı yeni okullar açmışlarsa da , bunların çoğu, ileri görüşlü bazı devlet adamlarının özel çabaları ile olmuş, eğitimdeki reform hareketleri belli bir plana bağlanarak tam bir devlet politikası haline gelememiştir.

İşte bu eksikliği gidermek amacıyla 1869 yılında Maarif-i Umumiye Nizamnamesi çıkarılmıştır.

Eğitimi bir devlet işi olarak ele alan, yeni bir eğitim sistemi kurmaya çalışan Nizamnamenin, ülkenin öğretmen ihtiyacını da çok iyi düşündüğü, kurulması tasarlanan okul sistemine uygun bir öğretmen yetiştirme sistemini de kurmaya çalıştığı görülmektedir (31).

Bilindiği gibi Nizamnamenin yayınlandığı tarih olan 1869 yılından önce, Darülmuallimin-i Rüşdi ve Darülmuallimin-i Sıbyan adlarında iki öğretmen okulu açılmış bulunuyordu. Maarif-i Umumiye Nizamnamesi bu iki okula Büyük Darülmuallimin ve Darülmuallimat adlarında iki yeni öğretmen Okulu daha eklemiştir.

(30) Faik R.Unat, "Türkiye'de Öğretmen Okullarının Kuruluşuna Toplu Bir Bakış", Eğitim Hareketleri, Yıl:1, Sayı:3, Mart 1955, s. 20-22.

(31) Koçer, 1975, Ön ver. s. 7.

Nizamnamenin nazari olarak kurulduğu Büyük Darülmuaallimin ve bünyesinde yer alan üç şube (bölüm) ile sırasıyla, Rüşdiye, İdadiye ve Sultaniye okullarına; Darülmuaallimat ve bünyesindeki iki bölümle de, Kız Sıbyan ve Kız Rüşdiyelerine öğretmen yetiştirilmek isteniyordu (32).

1869 tarihli Maarif-i Umumiye Nizamnamesinin öğretmen yetiştirmeyle ilgili maddeleri devrin şartları ve Nizamnamenin bütünlüğü içerisinde incelendiğinde şunlar görülmektedir.

a- Öğretmen yetiştirme problemi ciddi bir şekilde ele alınmış ve öğretmen okulu kavramı çok iyi anlaşılmıştır.

b- Ülkenin öğretmen ihtiyacının çok iyi düşünülmüş ve yeni okul kuruluş sistemine paralel bir öğretmen yetiştirme sistemi kurulmak istenmiştir.

c- Değişik kademelerdeki okullara öğretmen yetiştiren bir şubeyi (bölümü) bitirenlere bir üst düzeydeki programlara geçme imkanı verilmiştir.

d- Kurulması tasarlanan öğretmen okullarının öğretmen, öğrenci, kütüphane, laboratuvar, ders programı ve okul binası gibi tüm ihtiyaçları düşünülmüştür.

e- Müfredat programlarında, öğretmen adaylarına meslek bilgisi kazandıracak olan derslere de yer verilmiştir.

f- Öğretmen yetiştirme yükseköğretim düzeyinde ele alınmıştır.

Fakat Nizamnamenin bütün bu reformcu niteliklerine rağmen diğer bir çok hükmü gibi öğretmen yetiştirmeyle ilgili kararlarının da Nizamnamede belirtildiği şekilde ve zamanında uygulanmadığı görülmektedir.

Nizamnamenin yayınlanmasından sonra, ilk açılan öğretmen okulu Darülmuaallimat yani Kız Öğretmen Okulu olmuştur. Bu okul, 1858 tarihinden itibaren açılmasına başlanılan, sayıları giderek

çoğalan Kız Rüştîyeleri ile Sıbyan okullarının kadın öğretmen ihtiyacını karşılamak amacıyla 1870'de, İstanbul'da açılmıştır.

Nizamnamenin açılmasını tasarladığı Büyük Darülmualimin ise ancak 8 yıl kadar sonra 1877'de sadece İdadiye şubesi ile açılarak, Darülmualimin-i Rüşdi ile birlikte bir müdürün idaresinde birleştirilmiş, fakat fazla yaşamıyarak 1880'de kapatılmıştır (33).

Maarif-i Umumiye Nizamnamesinin tasarladığı Büyük Darülmualimin ile ilgili, asıl verimli ve sürekli çalışma, 1890'lı yılların hemen başlarında yapılmış, okul, Darülmualimin-i Ali'ye adıyla 1891'de yeniden faaliyete geçirilmiştir.

Böylece, 1869 tarihli Nizamnamenin açılmasını öngördüğü öğretmen okullarının kurulması 23 yıl kadar sonra tamamlanmış oluyordu. Ancak, bu okullar medreselerin etkisinden pek kurtulamamışlar, zaman zaman kapanmaları ve programlarında sık sık değişiklik yapılması nedeniyle, sürekli ve sistemli bir çalışmaya geçememişlerdir.

Fakat bütün bunlara rağmen 19. yüzyılın ikinci yarısında öğretmen yetiştirme konusunda önemli girişimlerde bulunduğu, öğretmen okulları programlarına öğretim metodları gibi öğretmenlik meslek bilgisi derslerinin konulduğu görülmektedir.

Cumhuriyet öncesi dönemde öğretmen yetiştirme konusunda yeni görüşlerin ortaya atıldığı, tartışıldığı hatta bir kısmının uygulanmaya bile konulduğu devir, İkinci Meşrutiyet Devri olmuştur.

1908'de başlayan on yıl kadar süren bu devrede öğretmen yetiştirme konusunda ileri sürülen yeni görüşleri ve başlatılan uygulamaları aşağıdaki şekilde özetlemek mümkündür:

- Öğretmen okulunu medresenin etkisinden kurtarmak, öğretimin kalitesini yükseltmek için önemli girişimlerde bulunulmuştur. Okulun öğretim süresi iki yıldan üç yıla çıkarılarak, müfredat programları yeniden düzenlenmiş, programa resim ve el-işleri gibi dersler konmuştur.

---

(33) Faik Reşit Unat, "Türkiye'de Öğretmen Okullarının Kuruluşuna Toplu Bir Bakış", *Eğitim Hareketleri*, Yıl:1 Sayı:5 Mayıs 1955, s. 29-30.

- Öğrencilerin uygulama yapması için öğretmen okulu içinde bir uygulama okulu açılmıştır.

- İlkokul öğretmenlerinin sayı problemini çözmek için "ehliyetnameli öğretmen"lik uygulaması getirilmiştir.

- 1913 ve 1915 tarihlerinde çıkarılan Darülmuallimin ve Darülmuallimat Nizamnameleriyle öğretmen okullarının yapısı yeniden düzenlenerek, adı geçen okullara yeni bölümler eklenmiştir.

- Anaokulu öğretmeni, beden eğitimi öğretmeni, sanat okulları için atelye ve meslek dersleri öğretmeni vilayet ve sancaklarda açılmış ve açılmakta olan kız ve erkek öğretmen okulları için öğretmen ve ilköğretim müfettişi yetiştirmek için açılması öngörülen bölümlerden bazıları açılmış, fakat hiç biri de süreklilik gösterememiştir.

- Yukarıda adı geçen bölümlerden Ana öğretmen okulu, Nizamnamenin öngördüğü şekilde Kız Öğretmen Okulu bünyesinde 1913-1914 öğretim yılında açılmış, dört yıl faaliyette bulunduktan sonra kapatılmıştır.

- İstanbul dışındaki öğretmen okullarına öğretmen ve ilköğretim müfettişi yetiştirmek amacıyla Darülmuallimin-i Aliye ile Darülmuallimat-ı Aliye bünyesinde açılması öngörülen iki yıl öğretim süreli "Kısm-ı İhzarî" şubeleri de açılmış, fakat ülkenin içinde bulunduğu savaş şartları nedeniyle, bir müddet sonra kapatılmıştır.

- Adı geçen Nizamnamelerin beden eğitimi, atelye ve meslek dersleri öğretmenleri yetiştirmek için açılmasını öngördüğü bölümlerin açılması sağlanamamıştır.

- Meşrutiyet döneminde kızlar için rüşdiyelerin üstünde öğretim yapan okulların açılmış olması, yeni açılan bu okullara kadın öğretmen bulma problemini de beraberinde getirmiş; ihtiyaç duyulan bu öğretmenleri yetiştirmek amacıyla Kız Öğretmen Okuluna bağlı olarak İnas Darülfünunu kurulmuştur (34).

(34) İstanbul Kız Muallim Mektebi (Darülmuallimat 1870) İstanbul Kız Muallim Mektebi Temlis Heyeti tarafından hazırlanmıştır) 1933, s. 50.

Yukarıdaki öğretmen okullarına ilişkin uygulama ve teşebbüslerden başka, yine bu dönemde öğretmenlik mesleği ve yetiştirilmesi konusunda bazı önemli görüşler de ortaya atılmıştır. Bunlardan bazıları şunlardır :

Türkiye'yi kurtaracak eğitimdir. Eğitimin öncüsü ise öğretmenlerdir.

Öğretmenlik öncelikle eğitimcilik demektir. Eğitimcilik ise bir hünerdir; bir sanattır. Bu sanatın özel metodları ve kural-ları vardır. Öğretmenin bunları bilmesi; bunun sağlanması için de , yetiştirilmeleri sırasında kendilerine kazandırılması gerekmektedir.

Öğretmen okullarının tek amacı öğretmen yetiştirmek olmalı ve buna hizmet etmelidir.

Köyler için, özel biçimde öğretmen yetiştirilmelidir.

Öğretmenlik mesleğinin itibarının yükseltilmesi, iyi öğretmen sağlamak için gereklidir (35).

Görüldüğü gibi ülkenin içinde bulunduğu savaş şartlarına ve onun getirdiği sosyal ekonomik ve siyasi problemlere rağmen eğitim sorunları ve bu sorunlar içinde yer alan öğretmen yetiştirme sorunu ele alınmış; bununda ötesinde bir çoğu Cumhuriyet döneminde uygulamaya konan görüşler ortaya konmuştur.

II- CUMHURİYET DÖNEMİNDE ORTAÖĞRETİME ÖĞRETMEN YETİŞTİRMEYE İLİŞKİN GÖRÜŞLER VE UYGULAMALAR

A- 1920-1923 DÖNEMİ

Her milletin kendine özgü bir eğitim sistemi vardır. Bu sistem o toplumun sosyal, kültürel, politik ve ekonomik özelliklerine uygun olarak kurulur ve geliştirilir. Başka bir ifadeyle

---

(35) Yahya Akyüz, "Tarihi Süreç İçinde Türkiye'de Öğretmen Yetiştirme Sorunu" G.Ü. Gazi Eğitim, Mesleki Eğitim, Teknik Eğitim Fakültelerince Düzenlenen Öğretmen Yetiştiren Yükseköğretim Kurumlarının Dünü-Bugünü-Geleceği sempozyumuna sunulan tebliğ. Ankara. 9-11 Haziran 1987.

her eğitim sistemi belli bir toplumun değerlerini yansıtır ve o toplumun eğitiminden beklediği görevleri gerçekleştirmek yükümlülüğü altındadır.

Bu tesbit, Türk toplumu ve eğitim sistemi için de geçerlidir.

Türkiye Cumhuriyeti Devletini kurup, hemen arkasından Türk toplumunun sosyal, kültürel, politik ve ekonomik yapısına yeni bir şekil ve ruh verenler; bu yeni yapıya uygun ve onu yaşatacak yeni nesilleri yetiştirecek olan eğitim sistemini kurmayı da ihmal etmemişlerdir. Hatta, milli, çağdaş ve laik ilkelere dayalı bir eğitim sistemini kurma çalışmalarına Cumhuriyet öncesi dönemde, kurtuluş savaşı yıllarında başlamışlardır.

Bu bölümde, çalışma konusu olan ortaöğretime öğretmen yetiştirme problemine geçmeden önce, Cumhuriyet eğitimini kurma hazırlıklarının hangi şartlarda başlatıldığı ve nasıl kurulduğu özetle ele alınacaktır.

Erzurum ve Sivas Kongrelerinden sonra 23 nisan 1920'de Ankara'da toplanan Türkiye Büyük Millet Meclisi yalnızca bir meşru müdafaa meclisi değildi. Bu meclis, milli mücadeleyi örgütlemesi yanında, toplum yapısında köklü bir reforma ihtiyaç bulunduğunu gören ve başlatan meclisti (36).

Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükümeti, halkın içinde bulunduğu sefaleti gidermeyi, onun mutluluğunu sağlayacak araçları temin etmeyi temel prensip olarak kabul etmişti. Bunun için başta eğitim olmak üzere, toprak, adliye, maliye ve ekonomi alanlarında yarımlıklar yapmaya karar vermişti.

Büyük Millet Meclisi'nin oluşturduğu, aralarında Maarif Vekilinin de yer aldığı İcra-Vekiller Heyetinin programında eğitime de geniş yer verilmiştir. 9 Mayıs 1920'de Mecliste okunan bu ilk programda, eğitim alanında yapılmak istenenler açıklanırken, eğitim kurumlarının ilmi ve modern esaslara göre yeniden düzenleneceği,

---

(36) İlhan Başgöz, Howard E.Wilson. Türkiye Cumhuriyetinde Eğitim ve Atatürk. Ankara: Bost Yayınları 1968, s. 54.

milli mizacımızda, tarihi, coğrafi ve sosyal özelliklerimize uygun yeni, ilmi ders kitapları hazırlanacağı belirtilmektedir (37).

Görüldüğü gibi, ülkeyi kurtarma mücadelesinin henüz başlarında bile Meclis, eğitim konusunu programına almış bulunmaktadır. Ancak programı okuyan ilk Maarif Vekili Rıza Nur'un da belirttiği gibi o yıllarda mevcut okulları iyi idare etmekten başka yapılacak birşey yoktu (38).

Uygulamada da öyle olmuş, mevcut okulları iyi idare etmek için çalışılmış, fakat bunda bile güçlüklerle karşılaşmıştır.

Ülkede zor günler yaşanmaktadır. Bakanlığın zorlukla topladığı istatistiklere göre Ankara hükümetine bağlı 38 vilayet ve sancak'ta 2345 ilkokul vardır. Bu okullardan 581 tanesi kapalıdır. Öğretmen sayısı 3061'dir. Bunlardan ancak 875'i öğretmen okulu mezunudur. Geri kalanlar çeşitli kaynaklardan öğretmenlik yapmak için derlenip toplanmıştır.

Ortaöğretimde ise 28 sultani, 50-60 kadar İdadi ve 18 tane de öğretmen okulu vardır (39).

Ankara'nın Eğitim Bakanlığı, eski eğitim Kanunları ile idare edilmektedir. Bakanlığın ayrı bir bütçesi yoktur. Eğitim masraflarını karşılayacak bir kaynak bulunamamıştır. Eğitim giderleri genel bütçeden alınan avanslarla giderilmektedir. Eğitime ayrılan para genel bütçenin ancak % 06'sı kadardır. Her şey memleket müdafaasına ayrılmış bulunmaktadır (40).

Yabancıların istilasına uğrayan Türk milleti onları vatanından atma hazırlıkları içerisinde.

Ülkenin bu genel manzarası içerisinde yer alan okullar ise amaç, kuruluş, yapı ve işleyiş yönlerinden ayrı, ayrı bir

---

(37) Aynı eser, s. 59.

(38) Nevzad Ayas, Türkiye Cumhuriyeti Milli Eğitim Kuruluşları ve Tarihçeleri, Ankara: Milli Eğitim Basımevi, 1948, s.122.

(39) Başgöz I. Wilson H. Ön. ver. s. 60.

(40) Aynı eser, s. 61.

görünüm içerisinde. Bir taraftan dini esasta öğretim yapan eski, geleneksel Osmanlı eğitim kurumlarını, diğer tarafta batı örneğinde kurulmuş sözde modern ve laik eğitim kurumları bulunmaktadır. Bir de bunlara azınlık okulları eklenince ortaya karışık bir manzara çıkmaktadır. Üstelik bu okullar arasında bitmez ve tükenmez bir mücadele sürüp gitmektedir.

İşte bu şartlar altında dahi meclis programlarında eğitim konusuna geniş yer verilmiş, cephelerde savaş sürerken eğitim konularının ele alındığı toplantılar yapılmıştır.

Bu toplantılardan ilki, Maarif Vekaleti'nin teşebbüsü ile 15-21 Temmuz 1921 tarihleri arasında Ankara'da yapılır. Ülkenin eğitim sorunlarını görüşmek, milli eğitim işlerinin programını hazırlamak amacıyla "eğitim kurultayı" ya da "maarif kongresi" adı ile yapılan bu toplantıda Mustafa Kemal Paşa bir konuşma yapar.

Milli mücadele hareketinin lideri, Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin kurucusu olan Mustafa Kemal Atatürk, kurultay çalışmalarına yön vermek için yaptığı, eğitimle ilgili bu ilk ve önemli konuşmasında, özetle şunlar üzerinde durur:

- Devlet yapısında açılan yaraları sarmak için en büyük çaba, eğitim alanında gösterilmelidir.

- Milletimiz, silahlarıyla olduğu kadar kafasıyla da savaşmak, birincisinde gösterdiği başarıyı ikincisinde de göstermek zorundadır.

- Savaş günlerinin zorluklarına ve yetersiz şartlarına rağmen milli bir eğitim programı yapılmalı ve mevcut şartlar içerisinde uygulanmalıdır (41).

Mustafa Kemal Paşa, milli eğitim programını da açıkladığı yukarıdaki konuşmasında, öğretmenlerin milleti yetiştirmek gibi kutsal bir görevi üstlendiğini; öğretmenlerin bu uğurda yılmadan çalışacağına inandığını belirtmekte ve onları, beklenen kurtuluşun öncüleri olarak gördüğünü açıklamaktadır.

(41) Cumhurbaşkanları, Başbakanlar ve Milli Eğitim Bakanlarının Milli Eğitimle İlgili Söylev ve Demeçleri, 1. Ankara: Milli Eğitim Basımevi, 1946, s. 3-5.

Mustafa Kemal, Türk Milli Eğitimine yön veren Milli Mücadele yıllarındaki ikinci önemli konuşmasını 1 Mart 1922'de TBMM'nin Birinci Dönüm üçüncü toplantı yılını açarken yapar. Bu konuşmasında da özetle şu görüşlere yer verir:

- Hükümetin en verimli ve en önemli ödevi milli eğitim işleridir.

- Eğitimde başarıya ulaşmak için toplumumuzun ve çağın gereklerine uygun, milli ve çağdaş bir eğitim programı izlenmelidir

- Milli eğitim politikasının temel amacı halkı, köylüyü eğitmek ve bilgisizliği gidermek olmalıdır.

- Fakat sadece bilgisizliği gidermekle yetinilmemeli, orta, ve yükseköğretime de önem verilmeli, ülkenin ihtiyaç duyduğu insan gücü yetiştirilmelidir.

- Milli kültürümüz yüceltilmelidir.

- Eğitim, genci ekonomik ve sosyal hayata fiilen etkili ve faydalı kılacak bilgilere yer vermeli, işe ve uygulama yöntemine dayanmalıdır (42).

Görüldüğü gibi Mustafa Kemal eğitimi henüz milli mücadelenin, yani var ya da yok olma savaşının verildiği yıllarda bile hükümetin en önemli görevi olarak görmekte; eğitimde izlenecek politika ile eğitim programlarının temel özellikleri hakkındaki düşüncelerini açıklamaktadır.

Mustafa Kemal, eğitim ve öğretilere ilişkin bir başka konuşmasını da, Milli Mücadelenin Büyük Zaferle sonuçlanmasından sonra, 27 Ekim 1922'de Zaferi kutlamak üzere İstanbul'dan Bursa'ya gelen öğretmenler topluluğuna yapar.

Mustafa Kemal Paşa bu konuşmasında eğitimin milli karakteri üzerinde durmakla birlikte, özellikle ilme ve fenne dayalı bir eğitimi savunur. Okul ve okulun sağlayacağı bilim ve teknik yardımıyla Türk milletinin ve bu milletin ekonomisinin, sanatının, şiir ve edebiyatının gelişeceğini belirtir.

-----
(42) Aynı eser, s. 5-6.

O, bu konuşmasında öğretmenlere de şöyle seslenir:

Öğretmenler, ordularımızın kazandığı zafer, sizin ve sizin ordularınızın kazanacağı zafer için yalnız zemin hazırladı. Hakiki zaferi siz kazanacak ve koruyacaksınız. Ben, sarılmaz İmanla bütün arkadaşlarım sizi izleyeceğiz ve sizin karşılaşacağınız her engeli kıracağız (43).

Mustafa Kemal Atatürk, hakiki zaferin eğitimle kazanılacağını, bunu da öğretmenlerin başaracağını belirttiği bu konuşmasından yaklaşık 4 ay kadar sonra 1 Mart 1923'de yaptığı T.B.M.M. 'ni açış konuşmasında da öğretmen yetiştirme ve öğretmenlik mesleği ile ilgili önemli açıklamalarda bulunur.

Yeni yıl içinde yurdumuzda ilk ve ortaöğretimin olabildiği ölçüde düzeltilebilmesi için Anadolu, on beş öğretmen okulu bölgesine ayrılacaktır. Buralarda tam devreli birer lise ile, iki yüz kişilik bir erkek ilköğretmen okulu, bir de kız ilköğretmen okulu bulunacaktır. Bu okulların eğitim ve öğretim kadroları yaklaşık olarak, 60 kişiyi bulacaktır. Böylece yurdun çeşitli bölgelerinde güçlü elemanlarla oluşmuş birer kültür merkezi kurulmuş olacaktır (44).

Buralarda çalışan öğretmenlerin görevinin sadece öğrencilere ders vermek olmadığını; toplantı ve konferanslar düzenlemek, gece dersleri vermek ve yazı yazıp yayınlamak olduğunu da belirten Atatürk, Öğretmenlik mesleği ile ilgili olarak ta şunları söyler:

Okullarda öğretim görevinin güvenilir ellere verilmesini, yurt çocuklarının o görevi kendilerine hem bir meslek, hem bir ülkü sayacak, erdemli ve kıymetli öğretmenler tarafından yetiştirilmesini sağlamak için öğret-

(43) Aynı eser, s, 10.

(44) Aynı eser, s. 13.

menlik; diğ er serbest ve yüksek meslekler gibi giderek ilerlemeye ve her halde geç im rahatlığı sağ lamağa elverişli bir meslek durumunda konulmalıdır. Dünyanın her yerinde öğretmenler, toplumun en fedakar ve saygı değer insanlarıdır (45).

Mustafa Kemal Atatürk'ün öğretmenlerin yetiştirilmesi, görevleri ve öğretmenlik mesleğine ilişkin görüşlerini belirttiği yukarıdaki konuşmasından dört ay kadar sonra, 15 Temmuz 1923'de toplanan Birinci Heyet-i İlmiye'de, öğretmen okullarının nizamname ve programlarının ele alındığı görülmektedir.

Adı geçen toplantıda, kız ve erkek öğretmen okullarının program ve nizamnamelerinin ele alınması yanında, İstanbul kız ve erkek öğretmen okullarında birer kısım-ı tali teşkili, ile, yüksek öğretmen okuluna kayıtlı öğrencilere mesleki bilgi verilmesi konuları üzerinde de durulur (46).

Yaklaşık bir ay kadar devam eden bu ilmî toplantının bitiminden bir kaç gün önce, 14 Ağustos 1923'de T.B.M.M.'de okunan İcra Vekilleri Heyeti Programının Milli Eğitim bölümünde, Atatürk'ün görüş ve direktifleri doğrultusunda eğitimde izlenecek politika ve yapılacak işlerin aşağıdaki şekilde belirlendiği görülür:

1- Maarif siyaseti "birlik" esasına dayanacaktır.

2- Maarifin başlıca üç görevi vardır. Bunlar; çocukların yetiştirilmesi, halkın eğitimi ve mili güzidelerin yetiştirilmesidir.

3- Maarifin bu görevlerini yapabilmesi için gerekli vasıtalar temin edilecektir.

Bunun için, öğretmenlerin yetiştirilmesine, binaların ıslahına ve ders al^etlerinin teminine çalışılacaktır.

4- Hükümet bütün eğitim kademelerinin gelişimi için azami gayreti gösterecektir.

---

(45) Aynı eser, s. 14.

(46) Mustafa Ergün, Atatürk Devri Türk Eğitimi, A.Ü. Dil ve Tarih-Cografya Fakültesi Yayınları No:235, 1982, s. 26.

5- İlköğretmen okulları ile ortaokullara öğretmen ve ilköğretim müfettişleri yetiştirmek için kız ve erkek, orta öğretmen okulları açılacaktır.

6- Yüksek Öğretmen Okulu öğrencilerinin aynı mesleki formasyonu almaları ve uygulama yapmaları sağlanacaktır.

7- Ülkenin belli yerlerine kız ve erkek öğretmen okulları ile, tam devreli liseler açılacaktır.

8- Bir, beden eğitimi öğretmeni yetiştiren okul açılacaktır.

9- Kadınlarımızın eğitimine erkekler kadar önem verilecek ve bu maksatla, kız ilköğretmen okulları, kız liseleri ve kız sanayi ortaokulları açılacaktır (47).

Ayrıca programda, öğretmenliği bir meslek haline getiren ve menşeylerini birleştiren bir Kanun tasarısının Meclise sunulduğu da belirtilmektedir.

Yukardaki açıklamalardan anlaşıldığı gibi "Cumhuriyet Eğitime Hazırlık Dönemi" adı verilen 1920-1923 yılları arasını kapsayan, büyük bir bölümü savaşla geçen bu devrede; eğitim konusunda ciddi bir şekilde ilgilenilmiştir.

Türkiye Büyük Millet Meclisi Programlarında eğitime de yer verilirken, eğitim konularının ele alınıp tartışıldığı ilmi toplantılar yapılmıştır. En önemlisi, Kurtuluş savaşının lideri, Türkiye Cumhuriyeti Devletinin Kurucusu Mustafa Kemal Atatürk tarafından Cumhuriyet eğitiminin amaç ve ilkeleri açıklanmıştır.

Bu kısa dönemde öğretmen yetiştirme konusunun da ele alındığı görülmektedir. Gerek Birinci Heyet-i İlmiye'de, gerekse 14 Ağustos 1923'de, TBMM'de okunan hükümet programında ortaöğretim okullarına öğretmen yetiştiren kurumların açılmasından söz edilirken; Yüksek Öğretmen Okulunun da, ıslah edilmesi üzerinde durulmuştur.

---

(47) Ziya Karamuk, Cumhuriyetin 50. Yılında Milli Eğitimimiz. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi, 1973, s. 24-25.

Daha önemlisi öğretmenliğin meslekleştirilmesi konusu ele alınmış, hatta bununla ilgili hazırlıklar, bu dönemde yapılmıştır. Nitekim Cumhuriyetin ilanından kısa bir süre sonra çıkarılacak olan ortaöğretim öğretmenliğinin yasal dayanağını oluşturan 439 sayılı Kanun bu çalışmanın ürünüdür.

B- 1923 -1946 DÖNEMİ

1- ORTAÖĞRETİME ÖĞRETEN YETİŞTİRMEYE İLİŞKİN GÖRÜŞLER

Cumhuriyetle birlikte başlatılan eğitim çalışmalarının esasını milli, çağdaş ve laik bir eğitim sistemi kurmak, yaymak ve bunun için gerekli olan vasıtaları temin etmek teşkil ediyordu. Amaç Atatürk'ün belirttiği ve hükümet programlarında da açıklandığı gibi, halkı eğitmek ve Cumhuriyeti yaşatacak yeni nesli yetiştirmekti. Ancak mevcut okullar, programlar, öğretmenler ve diğer kaynaklar bunu gerçekleştirecek sayı ve nitelikte değildi.

Bilindiği gibi ülkenin öncelikle, çözülmesi gereken eğitim sorunlarının başında eğitim ve öğretimin birliğe kavuşturulması geliyordu. Çünkü eğitim, bu birlikten yoksundu. Okullar, ancak belirli tarihi zorunluluklara cevap verecek şekilde birbiri yanına sıralanmıştı (48). Üstelik amaç, kuruluş ve işleyiş yönünden birbirinden farklıydı.

Halbuki yeni Türkiye'nin öncelikle tesianüde, birliğe ve milli vahdete ihtiyacı vardı (49). Bunu ise mevcut okul kuruluş sistemi ile gerçekleştirmek mümkün değildi. O halde önce eğitim ve öğretimde birliğin sağlanması gerekiyordu. İşte bunu sağlamak amacıyla 3 Mart 1924'de Tevhid-i Tedrisat Kanunu çıkarıldı. Bu kanunla bütün okullar Maarif Vekaleti'ne bağlanarak medreseler kapatıldı.

---

(48) Kemal Aytaç, "Türkiye'de Eğitim Sistemi ve Eğitim Seviyesi", Araştırma, Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Felsefe Araştırmaları Enstitüsü Dergisi, Cilt V, 1967, s. 242.

(49) Koçer, 1967, Ön ver. s. 69.

Tevhid-i Tedrisat Kanunu'yla öğretim birleştirilerek önemli bir eğitim sorunu çözümlenmiş ise de, yeterli değildi. Eğitimde köklü ve kapsamlı bir reforma ihtiyaç vardı. Eğitim programlarının da yeniden ele alınması gerekiyordu. Nitekim öyle yapıldı. Cumhuriyetin ilanını izleyen ilk yıllarda toplanan Heyet-i İlmiye toplantılarında okulların öğretim süreleri ve programları ele alınarak yeniden düzenlendi. Reform niteliğindeki bu tür çalışmalara daha sonraki yıllarda da devam edildi.

Eğitim sistemleri ne kadar iyi kurulursa kurulsun; programlar ne kadar iyi hazırlanırsa hazırlansın, sistemin başarısının onu işletecek ve programları uygulayacak öğretmenlere bağlı olduğu gerçeği, dönemin devlet adamları ve eğitimcilerince, yeterince anlaşılmıştı.

Bu anlayışın ve ileri görüşün sonucudur ki, eğitimde başlatılan ve sürdürülen reformlarla birlikte öğretmen yetiştirme problemi de ele alınmıştır.

Ancak ortaöğretime öğretmen yetiştirmeye ilişkin görüşlerin daha iyi değerlendirilebilmesi için, görüşlerin belirtilmesine geçmeden burada, Cumhuriyetin ilk yıllarında ortaöğretim okulları ile öğretmen durumlarının ele alınmasına ihtiyaç duyulmuştur.

a- Cumhuriyet Döneminin İlk Yıllarında Ortaöğretim Okulları ve Öğretmenleri:

Henüz Kurtuluş savaşı yıllarında yaptığı konuşmalarda milli eğitim politikasına yön veren Atatürk, 1 Mart 1922'de TBMM'ni açarken yaptığı konuşmada, milli eğitim politikasının temel amacının halkı eğitmek ve bilgisizliği gidermek olduğunu söylerken, hemen ardından da "...fakat sadece bununla yetinilmemeli, orta ve yüksek öğretime de önem verilmeli, ülkenin ihtiyaç duyduğu insan gücü yetiştirilmelidir (50)" diyordu.

---

(50) Milli Eğitimle İlgili Söylev ve Demeçler, 1, s. 6.

Hernekadar Atatürk'ün direktifleri doğrultusunda Cumhuriyet Hükümetlerinin birinci hedefi ilköğretim ve halk eğitimini yaymak olmuşsa da; ortaöğretim okulları ve bununla ilgili sorunlar da ele alınmaktan geri kalınmamıştır. Çünkü vatandaşlık eğitimi için ilköğretim ve onun yanında halk eğitimi ne kadar gerekli ise, yeni Türkiye Cumhuriyeti Devleti kurumlarının ihtiyaç duyduğu insan gücünü büyük ölçüde sağlayacak olan ortaöğretim de o kadar gerekliydi. Fakat mevcut ortaöğretim okulları ile bunu sağlamak mümkün değildi.

1923-1924 öğretim yılı başında ülkedeki genel ve mesleki ortaöğretim kurumları, okul, öğretmen ve öğrenci sayısı yönünden şöyleydi :

Tablo-6

Cumhuriyetin İlk Yılında Ortaöğretim

Okulun Adı	Okul Sayısı	Öğretmen Sayısı	Öğrenci Sayısı
Ortaokul	72	796	5905
Lise	23	513	1241
Mesleki Teknik Okullar	63	583	6547

Kaynak: DİE, Milli Eğitimimizde 50 Yıl 1923-1973, s. 39, 55, 71'den yararlanılmıştır.

Bu okullardan liselere öğretmen yetiştiren ve kendi içinde birçok sorunları bulunan yüksek öğretmen okulu dışında genel ve mesleki ortaöğretim okullarına öğretmen yetiştiren başka bir okul bulunmuyordu.

Hatırlanacağı üzere ortaokul, lise ve öğretmen okullarına öğretmen yetiştirme problemi henüz Cumhuriyet ilan edilmeden önce Birinci Heyet-i İlmiye toplantısında ele alınmış ve 14 Ağustos 1923'de TBMM'de okulan hükümet Programında da, kız ve erkek orta

öğretmen okulları ile beden eğitimi öğretmeni yetiştiren bir okulun açılmasından söz edilmişti. Fakat bunların hiçbiri süreklilik gösterecek şekilde gerçekleştirilememiştir. Yalnızca 1924 - 1925 öğretim yılı başında, İstanbul Kız ve Erkek Öğretmen Okullarında, ikişer yıl süreli; ilköğretmen okulu mezunlarını imtihanla alan birer orta Darülmualimin ve Darülmualimat şubeleri açılmışsa da; bir yıl sonra kapatılarak öğrencileri yüksek öğretmen okuluna devredilmişti (51).

Lise ve ortaokullar, öğretmen kaynağı yönünden bu durumdayken, mesleki ve teknik okullar bu yönden, daha zor durumdaydı. Üstelik bu okulların daha başka sorunları da vardı.

Kısaca bu sorunlar şunlardı:

Mesleki ve teknik eğitimin Türk Eğitim Sistemi içerisinde uzun ve köklü bir geçmişi bulunmasına rağmen, örgün eğitim dışında çıraklık yoluyla yürütülmüştü. 19. yüzyılın ortalarından itibaren mesleki ve teknik okullar açılmaya başlanmışsa da bunlar, eğitim sisteminin dışında bırakılmıştı. Osmanlı Devletinin üst düzeyde mesleki eğitime ilişkin bir politikası da yoktu. Okullar valilerin özel girişimleri ile, yerel ihtiyaçlar dikkate alınarak kurulmuştu. Parasal kaynaklar da yerel düzeyde sağlanıyordu (52).

Mesleki ve teknik okullar, öğretim süresi, program, yönetmelik, öğrenci kayıt işleri ve öğretmenlerinin özellikleri yönünden büyük farklılıklar gösteriyordu (53). Henüz bu okullar için ortak standartlar oluşturulamamıştı. Aslında bu tür okulların sayısı pek o kadar fazla da değildi.

Cumhuriyet dönemi öncesinde mesleki-teknik okullara atelye ve meslek dersleri öğretmeni yetiştiren bir okul açılmadığı gibi

(51) Unat, 1964, ön ver. s. 32.

(52) Hıfzı Doğan, *Mesleki ve Teknik Eğitimin İlkeleri ve Gelişmesi*. A.Ü. Eğitim Bilimleri Fakültesi, Mesleki ve Teknik Eğitim Sempozyumu, Ankara: 1983, s. 5.

(53) MEB. *Türkiye'de 100 Yıllık Mesleki ve Teknik Öğretim*, Mesleki ve Teknik Öğretim Müsteşarlığı Yayınları, 1961, s. 10.

bu konu, 1913'de Darülmualimin ve Darülmualimatın yönetmeliğine bu amaçla bir şube açılması hükmünün konulmasından başka da ele alınmamıştı.

Sanat okullarının öğretmen ihtiyacı büyük ölçüde ustalardan yararlanılarak giderilmeye çalışılmış ve bu arada dış ülkelerden de öğretmen temin etme yoluna gidilmişti. Fakat, bu yollarla öğretmen ihtiyacı tam karşılanamadığından, bir çok sanat okulu öğretmen-sizlik yüzünden kapanmıştı.

İşte Cumhuriyet hükümeti bu şartlar altında mesleki ve teknik eğitimle ilgilenmek zorunda kalmıştır. Bu durumda önce, ulusal bir mesleki-teknik eğitim sistemini kurmak, sonra bunu yaymak gerekiyordu. Nitekim öyle yapıldı. Ulusal bir mesleki-teknik eğitim sistemi kurmada görüşlerinden yararlanmak üzere Cumhuriyetin ilk yıllarında yurda Prof.Dr. Alfred Kühne(1925), Ömer Buyse (1927) gibi tanınmış yabancı eğitim uzmanları devet edildi. Bu arada mesleki ve teknik okullar milli eğitim bakanlığına bağlandı. Atelye ve meslek dersleri öğretmeni problemin çözümü için yurt dışına elemanlar gönderilirken, yurt dışından da uzmanlar getirildi.

b- Devlet Adamlarının Görüşleri

Yukardaki açıklamalardan anlaşıldığı gibi yüksek öğretmen okulundan başka ortaöğretime öğretmen yetiştiren başka bir kaynak bulunmuyordu. Bu nedenle ortaöğretime öğretmen yetiştirme probleminin geciktirilmeden ele alınarak; genel ve mesleki ortaöğretim okullarının öğretmen kaynağına kavuşturulmaları gerekiyordu. Üstelik ortaöğretimde yapılan ve yapılmakta olan reformlar amacına ulaşması bakımından da bu problemin çözülmesi öncelik taşıyordu.

Nitekim bu sorunun öneminin , ilgililerce anlaşıldığı, Cumhuriyetin ilanını izleyen ilk iki yılda toplanan Heyet-i İlmiye toplantılarında ele alındığı görülmektedir.

Türkiye Cumhuriyeti Devletinin kurucusu Mustafa Kemal Atatürk 25 Ağustos 1924'de Ankara'da toplanan Türkiye Muallimler Birliği

Kongresi üyeleri şerefine verilen bir ziyafette yaptığı konuşmada, eğitimde verimliliğin programların öğretmenlerce uygulanmasına bağlı olduğunu açıklarken (54), Cumhuriyet döneminin ilk yıllarında uzun süre Milli Eğitim Bakanlığını yapan Mustafa Necati'de, 20 Mart 1926'da TBMM'de Milli Eğitim Bakanlığı Merkez Teşkilatı Kanun Tasarısı görüşülürken yaptığı konuşmada, maarif teşkilatının ıslahı için evvela düşünülecek meselenin öğretmen yetiştirmek olduğunu belirtmekteydi (55).

Öğretmenin eğitim sisteminin en önemli bir ögesi olduğu hususu bütün ilgililer tarafından kabul edilmiş olmakla birlikte, bu konuda karşılaşılan bazı güçlükler bulunmaktaydı. Bu güçlüklerin başında ortaöğretim okullarındaki öğretmen eksikliği gelirken, bunu sırasıyla mevcut öğretmenlerin çeşitli kaynaklardan gelmiş olmaları ve aralarında öğretmenlik vasıflarına sahip olmayan kimselerin de bulunmaları izliyordu.

1923-1946 yılları arasında görev yapan bütün Milli Eğitim Bakanlarının ,çeşitli vesilelerle yaptıkları konuşmalarda bu sorunları dile getirdikleri ve bazı çözüm yolları önerdikleri görülmektedir.

Cumhuriyet Döneminin İlk Milli Eğitim Bakanı İsmail Safa (6.11.1922-7.3.1924) 17 Eylül 1923'de TBMM'de yaptığı bir konuşmada vasıflı öğretmen sıkıntısı çekildiğini söylerken (56), Devrin Başbakanı Fethi Okyar da, 26 Kasım 1924'de TBMM'de Hükümet Programını okurken, öğretmen eksikliğini gidermeye çalışacaklarını açıklamaktadır (57).

Yine Cumhuriyet Döneminin başlarında, 20.12.1925 - 1.1.1929 yılları arasında 3 yıldan fazla Milli Eğitim Bakanlığını yapan Mustafa Necati de, göreve başladığı ilk günlerde yaptığı bir konuşmada,

---

(54) Milli Eğitimle İlgili Söylev ve Demeçler 7, s. 20.

(55) Aynı eser. s. 357.

(56) Aynı eser, s. 240.

(57) Aynı eser, s. 84.

ortaöğretimdeki öğretmen eksikliğinden bahsederek; bunun giderilmesini acil olarak çözümlenmesi gereken sorunlar arasında sayar. Aynı konuşmasında Bakan, ortaöğretim okullarının öğretmen ihtiyacının karşılanması için, yüksek öğretmen okulunun ıslah edileceğini Darülfünundan yararlanılacağını ve 2 yıllık bir orta Muallim Mektebinin açılacağını açıklar (58).

Mustafa Necati'den sonra 1930'lu yılların hemen başlarında Milli Eğitim Bakanlığı yapan (10.4.1929 - 15.9.1930) Cemal Hüsnü, 18 Mayıs 1930'da TBMM'de Bakanlığının Bütçesi görüşülürken yaptığı konuşmada ortaöğretimin geliştiğini; bu alanda en büyük sorunun öğretmen ihtiyacı olduğunu belirterek mevcut öğretmenlerin durumunu ve buna ilişkin görüşlerini şöyle açıklar:

Bugün orta tahsilimizin malik olduğu çok kıymetli ve feragatli muallimler arasında yine tasfiye edilmesi lazım gelen bazı arkadaşlar da vardır.

1401 orta muallimden 680'ni yüksek tahsil mezunudur. Şu halde azami ehemmiyeti vererek bir taraftan keyfiyeti ıslah, diğer taraftan kemiyeti artırmak lazım geliyor (59).

Aynı konuşmasında Bakan, ortaöğretim okullarının öğretmen kadrosunun takviye edilmesinde yüksek öğrenimini Avrupa'da yapmış olanlardan yararlanılacağını; yine ortaöğretimdeki yabancı dil öğretmeni ihtiyacının karşılanması için, (a) dış ülkelere öğretmen getirtileceğini, (b) öğretmen okulu mezunlarının dış ülkelere gönderileceğini açıklar (60).

Ortaöğretimdeki öğretmen probleminin; yine o yıllarda Milli Eğitim bakanlığı yapan, Esat Bey (26.9.1930 - 18.9.1932); Reşit Galip (19.9.1932 - 13.8.1933); Hikmet Bayar (27.10.1933 - 8.7.1934)

---

(58) Aynı eser, s. 346-352.

(59) Milli Eğitimle İlgili Söylev ve Demeçler Cilt 2, s. 18.

(60) Aynı eser, s. 19.

Abidin Özmen (9.7.1934 - 9.6.1935); ve Saffet Arıkan (10.6.1935-28.7.1938) tarafından da özellikle Bakanlık bütçesi görüşülmesi sırasında dile getirildiği; öğretmen eksikliğinin giderilmesi için çeşitli önerilerde bulunulduğu görülmektedir.

Yine o dönemin Milli Eğitim Bakanlarından Abidin Özmen, 26 Temmuz 1934'de, eğitim işleri hakkında kendilerine sorular yöneltilen bir toplantıda; "öğretmen kadrosundaki açıkların doldurulması için ne gibi önlemler alındığı" şeklindeki bir soruya verdiği cevapta, yüksek öğretmen okulu ve Gazi Terbiye Enstitüsü mezunları yanında ehliyetnameli öğretmenlerden, Üniversite mezunlarından ve yüksek öğrenimini Avrupa'da yapmış gençlerden de yararlanılacağını açıklarken (61), bundan 20 gün kadar sonra 17 Ağustos 1934'de Orta Öğretim kurumlarında Yardımcı Öğretmen Çalıştırılması Hakkında Kanun Tasarısı" görüşülürken yaptığı konuşmada da, ortaokul ve liselerde öğretmen olmanın yüksekokul mezunu olmak, okutacağı derste ihtisas sahibi bulunmak gibi bazı şartları olduğunu; fakat bu özellikleri taşıyanları bulamadıklarını; bir çok okulların öğretmensiz olduğunu ve öğretmen istediğini; bu nedenle aşağı vasıflarda da olsa, öğretmen bulmak için bu konuyu Meclise sevk ettiklerini açıklamaktadır (62).

Özmen, gayelerinin sınıfa giren çocukları öğretmensiz bırakmamak olduğunu söyleyerek, aldıkları önlemleri şöyle açıklar:

1- Gazi Terbiye Enstitüsü ile Yüksek Öğretmen okulunun öğrenci kontenjanı artırılmıştır. Fakat öğrenci bulmakta güçlük çekilmektedir.

2- Ortaokulların resim, el işi, dikiş ve nakış gibi derslerini okutacak yüksek okul mezunu eleman bulmakta güçlük çekildiği için öğretmen okulu mezunlarından vekil öğretmen olarak yararlanılmaktadır.

Adı geçen Kanunun çıkması halinde bunlar ücretli-asil öğretmen olarak yerleştirilecektir.

---

(61) Aynı eser, s. 176.

(62) Aynı eser, s. 181.

3- İsmet Paşa Kız Enstitüsünde dikiş ve nakış için iki senelik bir öğretmen şubesi ilave edilmiştir (63).

Görüldüğü gibi "kalitenin düşmesi" pahasına da olsa ortaöğretimdeki öğretmen sorununu çözmeye yardımcı olacak yöntemler aranmakta ve bir kısmı uygulamaya konmaktadır.

Dönemin Milli Eğitim Bakanlarından Saffet Arıkan da, 26 Mayıs 1936'da TBMM'de Bakanlık bütçesi görüşülürken yaptığı konuşmada ortaöğretimde en büyük sorunun öğretmen sıkıntısı olduğunu; çünkü Cumhuriyetin ilk yılına göre öğrenci sayısının 6-7 katı arttığını, buna karşılık öğretmen sayısının aynı kaldığını belirterek çözüm olarak, ehliyetnameli, yardımcı ve vekil öğretmenliklerin yanında, öğretmenlerin haftalık ders yükünü arttırdıklarını ve çeşitli öğretime gittiklerini açıklar (64).

1923 - 1946 yılları arasını kapsayan dönemin sorunlarına doğru, 28.12.1938 - 5.8.1946 tarihleri arasında, 8 yıla yakın Milli Eğitim Bakanlığı yapan Hasan Ali Yücel; 25 Mayıs 1939'da Bakanlığının bütçesi görüşülürken yaptığı konuşmada; ortaöğretimin sürekli bir gelişme halinde olduğunu; halkın devletten ortaokul ve lise istediğini belirterek, çiftli öğretimin bile sorunu çözmeye yeterli olmadığını açıklamaktadır (65).

Yücel, 17 Temmuz 1939'da, Birinci Maarif Şurasını açarken yaptığı konuşmada, öğrencilerin ortaokul ve liseye yönelmelerini, meslek okullarının ihtiyaca cevap verememesine bağlamaktadır (66).

1920'li ve 1930'lu yıllar geride bırakılmış, Cumhuriyet kurularak 20 yıl geçmiş bulunmasına rağmen hala ortaöğretimdeki öğretmen sorununun çözüme kavuşturulamadığı görülmektedir. Nitekim H.A. Yücel, 22 Aralık 1943'tarihinde, Ortaöğretim Okullarında Yardımcı Öğretmen Çalıştırılması Hakkındaki Kanunun Süresinin Beş

(63) Aynı eser, s. 182.

(64) Aynı eser, s. 209.

(65) Aynı eser, s. 252-254.

(66) Aynı eser, s. 269.

Yıl Daha Uzatılmasına Dair Kanun Tasarısı Görüşülürken yaptığı konuşmadam, bu kanunun süresinin yeniden uzatılmak istenmesinin, henüz ortaöğretimdeki öğretmen sorununun çözümlenememiş olduğunu gösterdiğini belirterek; bu sorunun halledilmesi için "yardımcı öğretmen" çalıştırılması yanında, Gazi Terbiye Enstitüsü ile Yüksek Öğretmen okulunun kapasitesinin artırıldığını; ayrıca bir yıl sonra Balıkesir'de bir orta öğretmen okulu açmayı düşündüklerini açıklar (67).

Gerçekten de belirtilen tarihte, 16 Ekim 1944'te Balıkesir Necati Eğitim Enstitüsü açılır. Milli Eğitim Bakanı Hasan Ali Yücel okulun açılışında yaptığı konuşmada, ortaöğretim için bir gelişme planı hazırladıklarını belirterek, bu planın dayandığı dört temel ilkenin neler olduğunu da açıklar. Bunlar:

1- Ortaöğretim kurumları için yeter sayıda ve vasıfta öğretim ve idare elemanları yetiştirmek, bugünkü öğretmenlerin meslek bilgilerini yenilemek ve kuvvetlendirmek.

2- Ortaöğretim binalarını eğitim ve öğretime uygun yapmak.

3- Bilgileri öğrencilere uygulamalı bir şekilde verebilmek için okullarda, yeterli araç ve gereçlerle donatılmış laboratuvar ve atelyeler açmak.

4- Öğretimi daha etkili kılarak, aydın ve ahenkli bir bütünlük gösteren kişiliğe sahip, Türk vatandaşları yetiştirmek (68).

Yücel aynı konuşmasında ortaöğretime öğretmen yetiştirme kaynaklarını ve bununla ilgili görüşlerini de şöyle açıklamaktadır:

Ortaöğretim öğretmenlerimiz, Ankara Gazi Terbiye Enstitüsünde İstanbul Yüksek Öğretmen Okulunda, Ankara Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesinde, İstanbul Üniversitesi Edebiyat ve Fen Fakültesinde, Yabancı Memleketlerin üniversitele-
rinde, Güzel Sanatlar Akademisinde

(67) Milli Eğitimle İlgili Söylev ve Demeçler Cilt 3. s. 155.

(68) Aynı eser, s. 200.

Hasanoğlan Yüksek Köy Enstitüsünde, Kız ve Erkek Yüksek Meslek öğretmen okullarında yetiştirmekteyiz. Bununla beraber ihtiyacımızı tam kapatmaktan uzağız . Bu sebeple öğretmen yetiştirmek üzere yeniden tedbirler almaya ve yeni kurumlar yapmaya mecburuz. Balıkesir'den sonra doğu merkezlerinden birinde bir orta öğretmen okulu daha açmayı düşünüyoruz. 3400 sayılı kanunun verdiği yetkiye dayanarak parasız yatılı öğrencilerimizi öğretmenlik mesleğine almak, sayılarını artırmak, İstanbuldaki Yüksek Öğretmen Okulunu genişletmek, Ankara'da bir benzerini açmak, fakültelerde okuyan öğrencilerimize daha geniş nisbette ve sayıda burslar temin etmek, yabancı memkeletlere ihtiyaca göre öğrenci yollamak, Gazi Terbiye Enstitüsünü biraz daha genişletmek, kendi çalışmaları ile yetişmiş olanlara ehliyetname imtihanı açmaya devam etmek, tedbirlerimiz arasındadır (69).

Görüldüğü gibi ortaöğretimi ülkeye yaymayı bir görev sayarak, bunun için bir gelişme planı hazırlayan hükümet ve onun Bakanı ortaöğretime öğretmen sağlamak için bir değil, birçok yöntem düşünmektedir.

c- Hükümet Programları

Ortaöğretime öğretmen yetiştirme problemi, ele alınan dönem içerisinde görev yapan bütün Milli Eğitim Bakanları, zaman zaman Cumhurbaşkanı ve Başbakanlarınca ele alınmasına ve; bu konuda görüşler belirtilmesine rağmen, o dönemde görev yapan hükümetlerin programlarında pek yer almadığı görülmektedir.

Yalnızca, 22.11.1924 - 4.3.1924 tarihleri arasında görev yapan Fethi Okyar Hükümeti Programında, okullardaki öğretmen eksikliğinin giderilmesine çalışılacağı belirtilirken (70), Bayar Hüküme-

(69) Aynı eser, s. 201-202.

(70) T.C. Başbakanlık, Türkiye Cumhuriyeti Hükümetleri (1923-1960) Cilt 1, Ankara: Başbakanlık Basımevi 1978, s. 8.

tinin Programında ise (1.10.1937 - 11.10.1938) iyi ve çok sayıda öğretmen yetiştirileceğinden bahsedilmektedir (71).

Fakat hatırlanacağı üzere henüz Cumhuriyet ilan edilmeden yetmiş beş gün önce Mecliste okunan İcra Vekilleri Heyeti Programında eğitimde izlenecek politika ve yapılacak işler belirtilirken, öğretmenlik mesleğinin yükseltileceği, orta öğretmen okullarının açılacağı ve yüksek öğretmen okulunun geliştirileceğinden söz edilmişti.

d- Milli Eğitim Şûralarında Ortaöğretime Öğretmen Yetiştirme

1) Birinci Maarif Şûrası:

Milli Eğitim Şûraları Milli Eğitim Bakanlığı temsilcileri ile ilim adamları eğitimciler ve eğitimle ilgili diğer kuruluşların temsilcilerinin katıldığı ve Türk Milli Eğitiminin çeşitli sorunlarının ele alınıp tartışıldığı ve çözüm önerilerinin hazırlandığı geniş tabanlı ilmi niteliği bulunan toplantılardır. Cumhuriyet döneminin ilk yıllarından günümüze, başka isimlerle de olsa çeşitli tarihlerde , bu tür toplantılar yapılmıştır ve yapılmaktadır.

Şûralar, üst düzeydeki, yöneticiler, eğitimciler ve araştırmacılar için ayrı bir önem taşır. Çünkü şûralara, eğitimle ilgili görüşler, düşünceler ve politikalar yansır ve toplantılar sonunda sentezlere ulaşılır. Böylece elde edilen sonuçlar, çoğu kez eğitim politikalarını etkileyerek uygulamalara dönüşür. Bu bakımdan Milli Eğitim Şûralarının bu araştırma yönünden de ayrı bir önem taşımaktadır.

17-19 Temmuz 1939 tarihleri arasında toplanan Birinci Milli Eğitim Şûrası gündeminde, öğretmen yetiştirme konusu bulunmamakla birlikte; şûra gündemini oluşturan Cumhuriyet maarifinin plan ve esasları çeşitli öğretim kademelerindeki kurumlara ait yönetmelikler ve müfredat programları konularına ilişkin olarak hazırlanan komisyon raporlarında ve ilgili raporların Şûra genel kurulunda görüşül-

mesi sırasında ortaöğretime öğretmen yetiştirme konusunun da ele alındığı görülmektedir.

Genel ve mesleki ortaöğretim okullarına öğretmen yetiştirme sorunu ve buna ilişkin değerlendirme ve çözüm önerileri, en geniş şekilde Plan Komisyonu Raporunda yer almıştır.

Komisyon sözcüsü raporu şura genel kuruluna sunuşu sırasında, ortaöğretimle ilgili sorunları açıklarken öğretmen eksikliğinin başta gelen bir sorun olduğunu belirterek, düşündükleri çözüm yollarını açıklar. Buna göre düşünülen çözüm yolları şunlardır:

- Gazi Terbiye Enstitüsü ile Yüksek Öğretmen Okulunun öğrenci kapasitesi artırılmalıdır.

- Gazi Terbiye Enstitüsü'nde öğretmen adayları, ortaokullarda, birbirine yakın iki ders okutacak şekilde yetiştirilmelidir. Böyle bir uygulamayla, hem öğretmen sayısında tasarruf sağlanmış olacak, hem de öğretmenler öğrencilerini; derslerine daha çok girdikleri için yeterince tanıma imkanını elde etmiş olacaklardır.

- Fen, Edebiyat, Dil ve Tarih -Coğrafya Fakülteleri öğrencilerine burs vermek yoluyla onların öğretmenliğe yönelmeleri sağlanmalıdır.

- Yabancı dil dersi öğretmeni yetiştirmek için halen uygulanmakta olan yöntemlere devam edilmelidir (72).

Komisyon sözcüsü bu yöntemlerin neler olduğunu da açıklar. Buna göre, yabancı dil öğretmeni yetiştirmek için Avrupaya'ya öğrenci gönderilmekte ve İstanbul Üniversitesinde kurslar düzenlenmektedir. Bunlardan başka yabancı dil öğretmeni ihtiyacının karşılanmasında Dil ve Tarih -Coğrafya Fakültesi mezunlarından da yararlanılmaktadır.

Sözcü, bunlardan ilkinin yani Avrupa'ya öğrenci göndermenin pahalı bir yol olduğunu, bu nedenle diğer yöntemlere devam edilmesi gerektiği görüşünde olduklarını açıklar (73).

(72) M.V. Birinci Maarif Şûrası, 17-29 Temmuz 1939 ,Çalışma Programı Konuşmalar, Lahikalar, 1939, s. 365-371.

(73) Aynı eser, s. 372.

O yıllarda ortaöğretimdeki öğretmen ihtiyacını karşılamada başvurulan yöntemlerden biri de "yardımcı öğretmenlik" olmuştur. Plan konisyonu sözcüsü konuşmasında yardımcı öğretmenlik üzerinde de durarak, onların durum ve menşeylerini belirtir ve komisyonun buna ilişkin görüşlerini açıklar, sözcünün verdiği bilgiye göre mevcut ortaöğretim okullarındaki yardımcı öğretmen sayısı 791 olup bunlar da dört grupta toplanmaktadırlar (74).

Birinci gruptakiler, yüksek öğrenim yapmış olup kadrosuzluk nedeniyle yardımcı öğretmen ünvanını alanlardır.

İkinci gruptakiler, lise mezunu olup, hem yardımcı öğretmenlik yapıp, hemde yüksekokullara devam edenlerdir.

Üçüncü gruptakiler, lise mezunu olup, Anadolu'nun çeşitli yerlerinde yardımcı öğretmenlik yapanlardır.

Dördüncü gruptakiler ise, memur olanlardır (75).

Komisyonun buna ilişkin çözüm önerileri ise şöyledir:

Birinci gruptakiler kadroya alınmalı, ikinci gruptakiler öğretmenliğe özendirilerek mezun olduklarında öğretmenliğe geçişleri sağlanmalı; öğretmen olmak istemeyen veya bu mesleğe ilgi duymayanların ise, yardımcı öğretmenlikle ilişkileri kesilmelidir. Üçüncü gruptakilerden başarılı olanlar Gazi Terbiye Enstitüsünde ehliyet imtihanına sevk edilerek öğretmen yapılmalı, dördüncü gruptakiler ise zamanla tasfiye edilmelidir (76).

Konunun Şûra genel kurulunda görüşülmesi sırasında söz alan üyelerden, yardımcı öğretmenlerin kendilerini okuluna ve öğrencilerine veremediklerini, birçoğunun öğretmenlik mesleğini benimseyemediğini belirterek, bu uygulamadan vazgeçilmesini isteyenler olur. Bu yapılan kadar da ayrıca aşağıdaki ek tedbirlerin alınması önerilir.

---

(74) Aynı eser, s. 375.

(75) Aynı eser, s. 367.

(76) Aynı eser, s. 380.

Yardımcı öğretmenlerin başka bir işle ilgileri olmamalıdır.

Okutacakları derste tamamen serbest bırakılmamalıdır.

Aynı okulda görevli bir öğretmenin rehberliğinde çalıştırılmalıdır (77).

Komisyonca Şûra'ya sunulan öneriler ve bunlar üzerinde yapılan tartışmalardan anlaşıldığı gibi ortaokul ve liselere nitelikli öğretmen bulma sorunu 1930'lu yılların sonunda bile devam etmektedir. Öyleki plan komisyonu tarafından beş yıl için ortaokul ve liselere alınacak öğrenci sayısının dondurulması ve okul idarecilerinin belirlenen sayıdan fazla öğrenci almamaları bile önerilir.

Plan Komisyonu Raporunda mesleki ve teknik öğretmen ile bu okullarca öğretmen yetiştirilmesi konusuna ilişkin önerilerin de yer aldığı görülür. Raporda, Mesleki ve Teknik Öğretim İnkisaf Planının, yeniden gözden geçirilerek, yeni şartlara göre meslek okullarının nerelere açılacağı belirlenmesi, her ikiyüz ilkokul mezunu olan yerlere mesleğe yönelik kurs ve okulların açılması ve orta ticaret okulları ile liselerinin artırılması istenmektedir.

Öğretmen yetiştirmeye ilgili olarak ta, Orta Ticaret Okulları ile Ticaret Liselerine meslek öğretmeni yetiştirmek amacıyla, Yüksek İktisat ve Ticaret Okulu'nda bir şube açılması teklif edilmektedir (78).

Birinci Milli Eğitim Şûrasına, ortaokullara öğretmen ve ilköğretim müfettişi yetiştiren Gazi Terbiye Enstitüsü ile liselere öğretmen yetiştiren Yüksek Öğretmen Okulu'nun geçmişi ve o günkü durumu hakkında bilgi veren ve bazı önerileri de ihtiva eden okul müdürlüklerince hazırlanan raporlar sunulmuştur. İlgili komisyonlar bu raporları değerlendirerek, bu iki yüksekokul ve özellikle de Gazi Terbiye Enstitüsü ile ilgili bir dizi önerileri ihtiva eden raporlar hazırlanmış ve şûra genel kurulunun tasvibine sunmuşlardır.

---

(77) Aynı eser, s. 385.

(78) Aynı eser, s. 378-379.

Gazi Terbiye Enstitüsü ile ilgili raporlarda;

- 1- Pedagoji şubesinin iki seneden üç seneye çıkarılması,
- 2- B seksiyonunun kaldırılması,
- 3- Enstitünün Edebiyat, Matematik, ve Tabii İlimler şubelerinin öğretim süresinin üç seneye çıkarılması,
- 4- Enstitü bünyesinde yabancı dil öğretmeni yetiştirecek bir şubenin açılması,
- 5- Enstitüye bağlı bir uygulama okulunun açılması,
- 6- Enstitüde, asistanlık ihdas edilmesi,
- 7- Enstitüyü bitirip en az üç yıl başarı ile öğretmenlik yapanlardan isteyenlere , üniversitenin branşıyla ilgili bölümüne 2 sömestr devam ederek lise öğretmenliğine yükselmelerinin sağlanması,
- 8- Enstitüye girmek isteyen ilköğretmen okulu mezunlarının en az üç yıl öğretmenlik yapmış olmaları şartının aranması,
- 9- Enstitü'nün lise çıkışlı öğrencilerine pedagoji derslerinin tertip edilerek , bunların bir pedagoji sertifikası almaya mecbur tutulmaları istenmektedir (79).

Yukarıdaki önerilerden 3. öneri hariç, hepsi de benimsenmiştir. Ancak Enstitünün Pedagoji şubesi dışındaki şubelerin üç seneye çıkarılması önerisi kabule değer görünmekle birlikte, öğretmen ihtiyacının fazlalığı nedeniyle şimdilik bunun ertelenmesi istenmiştir.

Yüksek Öğretmen okuluna ilişkin raporda ise, okulun sorunları ve ihtiyaçları belirtilerek bunların en kısa bir zamanda giderilmesi istenmektedir.

Müstakil bir binaya, yeterli sayıda araç ve gereçlerle donatılmış laboratuvarlara, kitaplığa ve bir uygulama okuluna sahip bulunmama okulun başlıca ihtiyaçları arasında sayılmaktadır.

---

(79) Aynı eser, s. 576 - 577.

Raporda, okula, istenilen vasıfta öğrenci gelmediği, vasıflı öğrenci bulmakta güçlük çekildiği, bu güçlüğü ise lise mezunlarının, daha yüksek gelir sağlayan başka mesleklere yönelmelerinden kaynaklandığı açıklanır. Lise mezunlarının öğretmenlik mesleğine yönelmelerini sağlamak amacıyla bazı önlemlerin alınması istenir.

Yüksek öğretmen okulu mezunu öğretmenlerin mesleğe fazla maaşla başlatılmaları, Yüksek Öğretmen okulunda geçen öğrencilik sürelerinin kıdemlerine sayılmaları ve göreve ilk başlayışta belli bir miktar tazminat verilmesi düşünülen önlemler arasında bulunmaktadır (80).

Görüldüğü gibi Birinci Milli Eğitim Şûrasında; gündem maddeleri arasında bulunmamasına rağmen , ortaöğretime öğretmen yetiştirme problemi, hem nicelik hem de nitelik yönünden, mevcut uygulamalar ve öğretmen yetiştiren kaynaklar incelenmek suretiyle, kapsamlı bir şekilde alınmış; günümüzde dahi çözümlenemeyen bazı sorunlara çözüm yolları aranmıştır.

Şûra'da ele alınan konular arasında bulunan uygulama okulu, nitelikli öğrenci kaynağı, pedagojik formasyon, bina, laboratuvar, kitaplık ve öğretmenlik mesleğinin cazip hale getirilmesi günümüzde bile çözüm bekleyen sonuçlar arasında bulunmaktadır.

---

(80) Aynı eser, s. 611-618.

2- ORTAÖĞRETİME ÖĞRETMEN YETİŞTİRMEYE İLİŞKİN UYGULAMALAR

Buraya kadar belirtilen görüşlerden anlaşıldığı gibi ortaöğretime öğretmen yetiştirme problemi henüz, Cumhuriyet eğitimine hazırlık dönemi yıllarında ele alınmış, problemin çözümü için bazı önerilerde bulunulmuştu. Ancak, ülkenin o yıllarda içinde bulunduğu şartlar nedeniyle bu görüşler hemen uygulamaya konamamış ve bazı girişimlerde bulunulmuş bile olsa, sonuç alınamamıştı.

Fakat Cumhuriyetin ilanını izleyen ilk yıllarda bu konuda önemli adımlar atılmıştır. Önce 439 Sayılı Orta Tedrisat Muallimleri Kanunu'nun çıkarılarak, öğretmenlik mesleği yasal dayanağa kavuşturulmuş, sonra da bunu ortaöğretime öğretmen yetiştiren kurumların açılmaları izlemiştir.

Cumhuriyet kurulduktan kısa bir müddet sonra çıkarılan 439 sayılı Orta Tedrisat Muallimleri Kanunu, ortaöğretim okullarının öğretmenlerinin hangi kaynaklardan ve ne gibi yöntemlerle karşılanabileceği konusunda açık hükümler getirmişti.

439 Sayılı Kanun'un 3. Maddesi,

Orta tedrisat mektepleri ile darülmualimin ve darülmualimat muallimleri; darülfünun, Yüksek ve Orta Darülmualimin ve Darülmualimat ve Yüksek İhtisas Mektepleri mezunlarından intihap olunur;

7. Maddesi,

Darülfünun Şuabatından veyahut diğer yüksek ihtisas mekteplerinden mezun olmayıp da orta tedrisat muallimliği mesleğine dahil olmak isteyenlerin behemahal orta tedrisat şهادetnamesini haiz olması şarttır. Bunlar evvela mütehasıs oldukları ilim şubesinden bir imtihan geçirerek muallim muavini sıfatını iktisap ettikten sonra altıncı maddede muharrer namzetlerin hukukuna haiz olacaklardır;

8. Maddesi;

Resim,elişleri musiki gibi sanat dersleri muallimleriyle terbiye-i bedeniye muallimleri malumat-ı meslekiye veren ali müessesatı mahsusa mezunlarından ve ehliyetnamelerinden intihap olunur,

9. Maddesi;

Yukarıdaki maddelerde mevzubahsolan imtihanların şerait sureti icraısıyla ehliyetname istihsaline ait şerait ayrıca bir talimatname ile tayin edilecektir.

denmektedir (81)

Bu kanundan yaklaşık 2 yıl kadar sonra çıkan 789 sayılı Maarif Teşkilatına Dair Kanun'un 7. Maddesi de;

Orta tedrisat mektepleri:

- 1- Liseler
- 2- Ortamektepler
- 3- İlk muallim mektepleri,
- 4- Köy Muallim mektepleridir.

Bu mekteplerden başka yüksek ve orta muallim mektepleri vardır.

Yüksek muallim mektebi lise muallimlerini orta muallim mektebi ortamekteplerle ilk ve köy muallim mekteplerinin muallimlerini ve ilk tedrisat müfettişleriyle tatbikat müdürlerini yetiştirir.

demektedir (82).

Görüldüğü gibi her iki kanun da ortaöğretim okullarının öğretmen kaynağını açık bir şekilde teşbit etmiş bulunmaktadır.

(81) MEB. Milli Eğitimle İlgili Kanunlar 1, Ankara: Milli Eğitim Basımevi, 1953, s. 147-150.

(82) Aynı eser, s. 3.

İşte Cumhuriyet hükümetleri problemi, yukarıdaki hükümler yönünde ele alarak çözmeye çalışmışlar ve uygulamaya koymuşlardır.

a- Genel Ortaöğretim Okullarına Öğretmen Yetiştiren Kurumlar

Ortaöğretim öğretmenlerini bir sistem içinde yetiştirmek konusu, Cumhuriyet maarifinin en önde tuttuğu hususlardan biri olmuş (83), bir yandan mevcut kaynaklar geliştirilirken, diğer yandan, yeni kaynaklar temin etme yollarına baş vurulmuştur.

(1) Yüksek Muallim Mektebi

Cumhuriyet hükümetleri, ortaöğretime öğretmen yetiştirme probleminin çözümüne önce bu alana öğretmen yetiştiren tek kaynak olan Darülmualimin-i Aliye-yi ıslah etmekle başlamışlardır.

Cumhuriyet döneminde, uzun yıllar, ortaöğretim okullarına genel kültür dersleri öğretmenlerini yetiştiren yüksek öğretmen okullarının başlangıcı sayılan Darülmualimin-i Aliye, İdadilerle daha üst dereceli okullara öğretmen yetiştirmek amacıyla 3 Kasım 1891'tarihinde İstanbul'da açılmıştı. Öğretim süresi iki yıl olan okul fen ve edebiyat bölümlerinden oluşmaktaydı. 1908'den itibaren öğrencilerinin öğrenimlerini Darülfünun da görmeye başladıkları Darülmualimin-i Aliye'nin, kısa bir müddet kapandığı, sonra tekrar açıldığı; 3 yıl öğretim süreli bir yükseköğretim kurumu olarak öğretimini bazan tek başına bazan da Darülfünunla birlikte Cumhuriyetin ilk yıllarına kadar sürdürdüğü görülmektedir (84).

Cumhuriyet İdaresi Darülmualimin-i Aliye'yi devraldığı anda, okulun öğrencileri öğrenimlerini Darülfünunda görüyorlar, mesleki formasyon da almıyorlardı. Okul bir pansiyondan farksızdı (85).

---

(83) Hasan Ali Yücel, Türkiye'de Orta Öğretim, İstanbul:Devlet Basımevi, 1983, s. 84.

(84) Unat, 1955, Ön ver. s. 29.

(85) İ.Hakkı Baltacıoğlu, "Yüksek Muallim Mektebi" Terbiye, İstanbul: Semih Lütfi Sühulet Kütüphanesi, 1932, s. 174-177.

Bunun içindir ki Darülmuallimin-i Aliye öğrencilerine mesleki bilgi verilmesi Birinci Heyet-i İlmiyede ele alınmıştı.

İkinci Heyet-i İlmiye'de Darülmuallimin-i Aliye'nin Darülfünuna bağlanarak "Yüksek Muallim Mektebi" adını alması kararlaştırıldı. Bu karar gereğince okulun adı yüksek muallim mektebi oldu. Fakat Darülfünuna bağlanıp bağlanmaması; yöneticilerinin Darülfünun tarafından atanıp atanmaması, Bakanlık ile Darülfünun arasında sürekli bir tartışma konusu oldu (86).

Darülfünun, Yüksek Muallim Mektebinin yönetimi ile , öğrencilerinin ilmi ve mesleki yönden yetiştirilmelerinin tamamen kendilerine verilmesinden yanaydı (87). Bu sırada okulun öğrencileri iyice disiplinsizleşmişlerdi. Sonunda Bakanlık insiyatifi eline alarak, okulun teşkilatında yeni düzenlemelere girişti. 7 Haziran 1924'de okulun yönetmeliği çıkarıldı. Bunu daha sonraki yıllarda okuldaki memur ve idarecilerin yönetmeliği, okul öğrencilerinin tatilde yapacakları işlerle ilgili yönerge, dil ve bitirme sınavlarıyla ilgili yönetmeliklerin çıkarılması izledi. Böylece Yüksek Muallim Mektebi, sağlam bir şekilde kurulmuş oldu (88).

Yüksek Muallim Mektebini yeni baştan kurup düzenleyen 7 Haziran 1341 tarihli yönetmeliğin birinci maddesi, ortaöğretime öğretmen yetiştirmek amacıyla İstanbul'da Maarif Vekaletine bağlı, müstakil bir okulun kurulduğunu belirtmektedir.

Yüksek Muallim Mektebinin, Edebiyat, Felsefe, Tarih-Coğrafya Matematik, Fizik-Kimya, Tabiiyat ve Sanayi nefise olmak üzere yedi bölümden oluştuğunu belirten yönetmeliğin okula ilişkin olarak, aşağıdaki düzenlemeleri getirdiği görülmektedir.

Okulun öğretim süresi 4 yıldır. Bunun üç yılı Darülfünun dersleriyle, meslek dersleri içindir. Son bir yılı ise, uygulama ve staj devresidir. Öğrenciler alan eğitimlerini ilgili Fakültelerde ve okullarda alırlarken meslek derslerini de Yüksek Muallim

(86) "Darülfünun ve Yüksek Muallim Mektebi İhtilafı", Cumhuriyet, 23 Kasım 1924.

(87) Baltacıoğlu, ön ver. s. 175.

(88) Ayas, ön ver. s. 414-415.

Mektebinde görmektedir. Öğrencilerin Yüksek Muallim Mektebinde ders veya konferans halinde gördükleri dersler ise şunlardır:

1- Yabancı dil, 2- Terbiye, Terbiye Tarihi, Makayeseli Maarif Teşkilatı, 3- Tedris Usulü, 4- Mektepler hıfzıssıhası ve 5- Mesleki bilgi verici çeşitli konferanslar.

Okula, Fen ve Edebiyat Fakültesi öğrencileri arasından yaşı 25'i geçmemiş olan öğrenciler alınmaktadır. İstekliler fazla olduğu takdirde ayrıca bir sınav yapılmaktadır. Okul yatılı ve parasızdır (89).

Yüksek Muallim Mektebi diplomasını alabilmek için, Darülfünunu bitirdikten başka, okulun kendi bünyesinde verilen meslek derslerinin yazılı ve sözlü sınavlarını da vermek ve ayrıca stajı da başarıyla geçirmek gerekmektedir (90).

Hatırlanacağı üzere dönemin Milli Eğitim Bakanları, ortaöğretimdeki öğretmen ihtiyacını kısmende olsa giderebilmek amacıyla, yüksek öğretmen okulunun kapasitesinin artırılacağını açıklamışlardı. Okul yeni bir yapıya kavuşmuş bulunmasına rağmen bazı problemleri de yok değildi. Kendine ait bir binanın, laboratuvar, kütüphanesi ve uygulama okulunun bulunmaması bu problemlerin başlıcalarıydı. Fakat bütün bunlara rağmen sınırlı da olsa okulun öğrenci sayısı sürekli artırılmıştır. 1924 yılında 60 kadar olan öğrenci sayısı 1930'da, 80'e ulaşırken 1940'da 183'e yükselmiştir (91).

Daha sonraki yıllarda, İstanbul Üniversitesi bünyesinde yabancı dil programlarının açılması ve Edebiyat Fakültesine bağlı Pedagoji Enstitüsünün kurulmasından sonra, yukarıda adı geçen derslerin yüksek öğretmen okulunda verilmesine gerek kalmadığını söyleyerek, bu derslerin üniversite'de alınmasını isteyenler olmuştur. Fakat Bakanlık ve okul idaresi özellikle öğretmenlik meslek

(89) Aynı eser, s. 415.

(90) "Yüksek Muallim Mektebi" Cumhuriyet 3 Eylül, 1924.

(91) "Yüksek Öğretmen Okulunun Müdürünün Müessesesi Hakkında Raporu" Birinci Maarif Şûrası, s. 611-617.

derslerinin, üniversitenin diğer öğrencileriyle birlikte, kalabalık bir grupta alınmasının verimli olamayacağını belirterek, eski uygulamayı devam ettirmişlerdir.

Yüksek Öğretmen Okulu tarihinde dikkate değer bir husus ise, 1933 Üniversite reformundan sonra okuldaki gece mütalaalarında öğrencilere rehberlik etmek amacıyla Üniversite öğretim üyelerinin "Müzakereci" olarak görevlendirilmeleridir (92).

1939'da toplanan Birinci Maarif Şûrasında alınan kararlar gereğince 1940 yılının Şubat ve Eylül ayları içerisinde okulla ilgili üç yönetmeliğin çıkarıldığı görülmektedir. 12 Şubat 1940 tarihli Tebliğler Dergisinde yayınlanan "Yüksek Öğretmen Okulu Talebe Stajı Talimatnamesi" ile, yüksek öğretmen okulu öğrencilerine yaptırılan stajlarda uyulacak bazı esaslar getirilmiştir (93). Bu ise, öğretmen adaylarının yetiştirilmeleri sırasında, stajlara ne kadar önem verildiğinin güzel bir delilidir.

28.8.1940 tarih ve 167 sayılı Talim ve Terbiye Heyeti Kararı ile kabul edilen "Yüksek Öğretmen Okulu Talimatnamesi" ile de, okulun genel amacı, yapısı ve işleyişi yeniden belirlenmiştir.

Adı geçen yönetmeliğin birinci maddesi; Okulun ortaöğretim okullarına öğretmen yetiştirmek üzere açılmış bir kurum olduğunu belirtirken; ikinci madde, Yüksek Öğretmen Okulunun (a) Türk Dili ve Edebiyatı, (b) Felsefe, (c) Tarih, (d) Coğrafya, (e) Matematik, (f) Fizik-Kimya, (g) Tabii İlimler olmak üzere yedi bölümden oluştuğunu belirtmektedir. Yönetmeliğin, öğretim ve bunu sağlayan kadroya ilişkin maddeleri ise şöyledir:

Madde:6: Öğretim ve imtihanlar
hususunda üniversite yönetmeliği ile
Edebiyat ve Fen Fakülteleri Yönetmelik-

(92) Aynı eser, s. 616.

(93) "Yüksek Öğretmen Okulu Talebe Stajı Talimatnamesi", 12 Şubat 1940 tarih ve 57 s. T.D.

leri tatbik olunur.

Madde:7: Her öğretim yılı başında okul müdürü Edebiyat ve Fen Fakülteleri Dekanlarıyla temas kurarak her öğrenci için o yıl geçirilcek olan sınavları gösterir bir öğretim planı hazırlar ve öğrenciye bildirir. Sene sonundaki Haziran ayı imtihan devresiyle onu takip eden imtihan devresi içinde bu planı tamamen gerçekleştiremeyen öğrencinin okulla ilişkisi kesilir.

Madde:22: Okulun idari kadrosu, müdür ve müdür yardımcılardan oluşur.

Madde:25: Öğretim kadrosu, okulun pedagoji öğretmeni ile müzakereci öğretmenlerden oluşur.

Madde: 26: Müzakereci öğretmenler Edebiyat ve Fen Fakülteleri Profesör ve Doçentleri arasından seçilir (94).

Yukarda adı geçen yönetmelikle birlikte Talim ve Terbiye Kurulu'nun , aynı tarih ve sayısı kararında "Yüksek Öğretmen Okuluna Talebe Kayıt ve Kabul Talimatnamesi"ni de kabul ettiği görülmektedir.

Bu yönetmeliğe göre okula öğrenciler her yıl Eylül ayında yapılan "Kabul İmtihanları" ile alınmaktadır. Kabul imtihanına girebilmek için;

- a- Türk vatandaşı olmak,
- b- Yirmi beş yaşını bitirmemiş olmak,
- c- Lise olgunluk imtihanını kazanmış bulunmak,
- d- Öğretmenliğe mani bir sakatlığı bulunmamak gerekmektedir.

Okul müdürü başkanlığında, okulun müzakereci öğretmenleriyle Edebiyat ve Fen Fakülteleri öğretim üyelerinden oluşan bir komisyon tarafından yapılan kabul imtihanları, yazılı ve sözlü olarak, iki aşamada ve her bir bölüm için ayrı ayrı yapılmaktadır (95).

(94) "Yüksek Öğretmen Okulu Talimatnamesi", 9 Eylül 1940 tarih ve 87 s. T.D.

(95) "Yüksek Öğretmen Okulu Talebe Kayıt ve Kabul Talimatnamesi", 23 Eylül 1940 tarih ve 89 s. T.D.

O yıllarda Üniversiteye girebilmek için lise olgunluk diplomasına sahip olmak yeterli olduğuna göre, Yüksek Öğretmen Okuluna öğrenci alımında kabul imtihanının yapılması oldukça önemli ve anlamlıdır.

2) Gazi Orta Öğretmen Okulu ve Terbiye Enstitüsü

Hatırlanacağı gibi Cumhuriyetin kurulduğu ilk yıllarda, ülkede, yüksek öğretmen okulundan başka genel eğitim dersleri öğretmenlerini yetiştiren bir okul bulunmuyordu. Bu nedendir ki ortaöğretime öğretmen yetiştirme konusu, Cumhuriyetin ilk yıllarında, hatta ondan da önce toplanan Heyet-i İlmiye çalışmalarında ve hükümet programlarında ele alınmıştı. Ortaöğretimde öğretmen açığı bulunduğunu belirterek gerekli önlemlerin alınacağını, bunun için yeni kaynaklar sağlanacağını açıklamayan Milli Eğitim Bakanı yok gibiydi. Bu konuda bazı girişimlerde de bulunulmamış değildi. Bunlardan ilki, 1923 - 1924 Öğretim yılında İstanbul Kız Muallim Mektebi içinde "Orta Darülmualimat Mektebinin açılmış olmasıdır (96). Fakat bu okul ancak bir yıl kadar yaşayabilmiş, 1924 - 1925 Öğretim yılında kapatılarak öğrencileri Yüksek Muallim Mektebine devredilmiştir.

O yıllarda gerçekleştirilen ikinci bir teşebbüs ise, 1925 yılında Ankara'da, bütün orta dereceli okullarca müzik öğretmeni yetiştirmek amacıyla Musiki Muallim Mektebi'nin açılmasıdır (97).

Fakat bu konuda asıl ve köklü girişim, 1926-1927 öğretim yılında gerçekleştirildi. Gazi Eğitim Enstitüsü, "Orta Muallim Mektebi" adıyla ilk defa 16 kişilik küçük bir öğrenci sayısı ile Konya'da Abdulhalim Çelebi'nin daha önce kız orta okulu olan binasında öğretime açıldı. Okulun yalnızca Edebiyat Bölümü vardı ve

(96) Ferhan Oğuzkan, "Orta Dereceli Okul Öğretmenlerinin Yetiştirilmesi", Cumhuriyet Döneminde Eğitim, Bilim ve Kültür Eserleri Dizisi, İstanbul: Milli Eğitim Basımevi, 1983, s. 605.

(97) Nevzat Ayas, Ön ver. s. 412.

öğretim süresi iki yıl idi. İlk Müdür Ali Rıza Bey ve ilk öğretim kadrosu ise, Terbiye öğretmeni Halil Fikret, Edebiyat öğretmeni Saadettin Nüşet, Fransızca öğretmeni Sait Nazif, Elishleri öğretmeni Kemal Arapca ve Farsca öğretmeni Abdülkadir Beylerdi (98).

Okulun lise mezunları ile, öğretmen okulunu üstün derece ile bitirmiş ve iki yıl başarıyla ilkokul öğretmenliği yapmış kimse-ler alınıyordu (99).

Orta Muallim Mektebi 25 Ekim 1927'de Konya'dan Ankara'ya nakledildi. 1 Aralık 1927'de Edebiyat Bölümünün yanında bir de Pedagoji Bölümü açıldı.

1928 - 1929 Öğretim yılında okulun yapısı daha da genişletilerek 2 yıl süreli genel hazırlık sınıfları açıldı. Bunda amaç, 5 yıllık ilköğretmen okulu mezunlarının genel kültürlerini tamamlamak ve ileride açılacak olan "mesleki" Edebiyat, Tarih, Coğrafya, Fizik, Kimya ve Matematik şubelerine öğrenci hazırlamaktı. Böylece okulun öğretim süresi 2 yılı hazırlık, 1,5 yılı "mesleki" olmak üzere üç buçuk yıla çıkarılmış oldu.

Konya'dan Ankara'ya taşındığında çeşitli binalarda öğretimini sürdüren okul, 1929-1930 öğretim yılında yapımı tamamlanan bugünkü binasına taşındı . Aynı yıl "Gazi Muallim Mektebi ve Terbiye Enstitüsü" adını alırken (100), Edebiyat ve Pedagoji Bölümleri yanında Tarih-Coğrafya, Fizik-Kimya, (Tabiiye) ve Matematik Bölümleri de açıldı (101).

Okulun ilk yıllarına ait, elde mevcut tek kaynak olan, 1931 tarihli yönetmelik ve program niteliğindeki dökümanda Enstitünün amacı ve teşkilatı hakkında aşağıdaki bilgiler verilmektedir.

---

(98) Nuri Ersoy, "Enstitünün Kırkıncı Yılına Açarken", Eğitim Dünyası, Gazi Eğitim Enstitüsü Pedagoji Bölümü Dergisi, Yıl:5, Özel sayı, Nisan 1966, s. 2-3.

(99) MEB. Birinci Milli Eğitim Şûrası, s. 578.

(100) Nevza'd Ayas, Ön ver. s. 413.

(101) Ersoy, Ön ver. s. 4.

1- Gazi Muallim Mektebi ve Terbiye Enstitüsü orta mektep muallimi ve ilk öğretim müfettişi yetiştiren yüksek dereceli yatılı bir okuldur.

2- Okulun "hazırlık" ve "mesleki" olmak üzere iki kısmı bulunmaktadır. Hazırlık sınıfına öğretmen okulu mezunları sınavla alınırken lise mezunları sınavsız olarak doğrudan mesleki kısmına alınmaktadır.

3- Pedagoji bölümüne girmekiçin en az bir yıl ilkokul öğretmenliği yapmış olmalıdır.

4- Hazırlık ikinci sınıf, fen ve edebiyat diye iki kola ayrılmaktadır. Hazırlık sınıfını bitiren öğrenciler izledikleri programa göre mesleki kısımdaki Pedagoji, Edebiyat, Tarih-Coğrafya, Tabiiye ve Matematik bölümlerinden birini seçebilmektedir.

5- Mesleki bölümleri bitiren öğrenciler MEB'nın izniyle üniversiteye devam edebilmektedir (102).

Aynı dökümanda verilen Enstitü Programında bütün bölümlerde alan derslerinin ağırlığının % 40-44; öğretmenlik meslek derslerinin ağırlığının % 17.8 - 19; genel kültür derslerinin ağırlığının % 37.8 - 40 arasında değiştiği görülmektedir.

Gazi Muallim Mektebi ve Terbiye Enstitüsünün özellikle kuruluş yıllarında çok sık yapı ve program değişikliğine uğratıldığı görülmektedir. Söz konusu değişikliklerde, genellikle yapı genişletilirken, okula yeni fonksiyonlar kazandırılmıştır.

1932 - 1933 Öğretim yılında okulun yapısı daha da genişletilerek müfredat programları yeniden düzenlenmiş; öğretim süresi hazırlık sınıfları dahil dört yıla çıkarılmıştır. Aynı yıl öğretim süresi 3 yıl olan ve en az bir yıl ilkokul öğretmenliği yapmış olanların alındığı Resim-İş ve Beden Eğitimi Bölümleri açılmıştır (103). Öğretmen okullarının 6 yıla çıkarılması üzerine 1934-

(102) Gazi Muallim Mektebi ve Terbiye Enstitüsü, Teşkilat ve Programlar, Ankara: 1931.

(103) Oğuzkan, Ön ver. s. 606.

1935 öğretim yılında hazırlık sınıfları kaldırılarak, lise mezunları ile 6 yıllık öğretmen okulu mezunları, müsabaka imtihanları ile doğrudan meslek kısmına alınmaya başlanmıştır. Hazırlık sınıflarının kaldırılması sonucu Edebiyat, Tarih- Coğrafya, Matematik, Fizik- Kimya Bölümlerinin öğretim süreleri 2 yıla düşmüş; daha ileriki yıllarda, 2 ile 4 yıl arasında değişikliklere uğramıştır (104).

1925 yılında kurulmuş olan Musiki Muallim Mektebi, bazı işlevlerini konservatuara bırakarak 1937 - 1938 öğretim yılında 3 yıl öğretim süreli bir bölüm olarak Gazi Muallim Mektebi ve Terbiye Enstitüsüne bağlanmıştır.

Hatırlanacağı gibi o yıllarda temininde en çok güçlük çekilen elemanlardan biri de yabancı dil öğretmenleriydi. Bunun temini için üniversite bünyesinde kurslar açılmış ve yabancı ülkelere öğrenciler gönderilmişti (105). Ayrıca dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi mezunlarından da yararlanılıyordu (106). Fakat bu yöntemler problemi çözmeye yetmemektedir. Sonunda, Birinci Milli Eğitim Şurasında alınan karara uyularak Enstitü bünyesinde 1941-1942 öğretim yılında Fransızca, 1944-1945 öğretim yılında İngilizce, 1947-1948 öğretim yılında da Almanca bölümleri açılmıştır. Bu bölümlerin öğretim süresi 2 yıl idi. Böylece daha sonraları adı yönetmelik, program ve bütçe kanunlarında Gazi Orta Öğretmen Okulu ve Terbiye Enstitüsü olarak geçen kurum bünyesinde, genel eğitim dersleri öğretmenlerini yetiştiren yaklaşık bütün bölümlerin açılması gerçekleştirilmiş oldu.

Bu arada 1941, 1944 yıllarında Enstitü programlarında yeni düzenlemelere gidildi ve 1943'de de bir yönetmeliğin çıkarıldığı görülmektedir.

---

(104) Niyazi Altunya, "Gazi Eğitim Enstitüsü Programlarının Değerlendirilmesi (1930-1980)", Ankara: A.Ü. Eğitim Bilimleri Fakültesi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 1981, s. 10.

(105) 3 Temmuz 1939 Tarih ve 25 Sayılı T.D.

(106) Birinci Maarif Şurası, s. 5.

1941 Programında bütün bölümlerde, öğretmenlik bilgisi dersleri ağırlığının önemli ölçüde azaldığı; bu oran genellikle % 3 ile % 9 arasında değişirken bunun, Türkçe bölümünde % 13, Beden eğitimi bölümünde % 24 olduğu dikkati çekmektedir. Aynı programda genel kültür dersleri ağırlığında, % 8, bir azalma olurken, alan derslerinin ağırlığının % 20'lik bir artışla % 60'ların üstüne çıktığı görülmektedir.

1941 Programında dikkate değer diğer bir husus, bazı bölümlere yardımcı branşta da yetiştirme uygulamasının getirilmesidir. İlk defa bu programla başlatılan "yan alan" uygulamasının daha sonraki yıllarda yaygınlaştırıldığı görülmektedir.

1944 Programında öğretmenlik bilgisi dersleri ile genel kültür dersleri ağırlığının bir miktar artırılırken, bölümler arasındaki farklılığın da kısmen azaltıldığı görülmektedir. Bu programda öğretmenlik bilgisi derslerinin ağırlığı % 2 dolayındadır.

1943 Tarihli Yönetmelikte Enstitü'nün amacı ve yapısı şu şekilde belirtilmektedir.

"Gazi Orta Öğretmen Okulu ve Terbiye Enstitüsü, orta okullara teknik öğretim kurumlarınca ve köy enstitülerine öğretmen ve ilk öğretim müfettişi yetiştiren, eğitim ve öğretim meseleleri üzerinde bilimsel araştırma ve incelemelerle, yayınlar yapan bir yüksek öğrenim kurumudur (107)".

Yönetmeliğin 2. maddesi Enstitünün, (a) Türkçe-Edebiyat, (b) Tarih-Coğrafya, (c) Eğitim, (d) Matematik, (e) Fikiki ve Tabii Bilimler, (f) Resim-İş, (g) Beden Eğitimi, (h) Müzik ve (ı) Yabancı diller olarak 9 şubeden oluştuğunu, bunlardan Türkçe, Tarih-Coğrafya Eğitim, Yabancı diller ve Matematik şubelerinin (bölümlerinin) öğretim sürelerinin ikişer yıl; Fiziki ve Tabii Bilimler, Resim-İş, Beden Eğitimi ve Müzik Bölümlerinin üçer yıl olduğunu bildirmektedir.

---

(107) Gazi Orta Öğretmen Okulu ve Terbiye Enstitüsü, Ankara: Maarif Matbaası, 1943, s. 5.

Okulun yönetim ve teşkilatında yer alan kurullar ise şunlardır :

Enstitü Meclisi : Müdürün başkanlığında şube şeflerinden (bölüm başkanlarından) oluşur.

Şube Meclisi : Her şubenin kendi öğretmenlerinden oluşur.

Öğretmenler Meclisi: Enstitünün bütün öğretmenlerinin oluşturduğu bir meclistir.

Görüldüğü gibi bu yapının aynısı ya da çok benzeri Eğitim Enstitüleri ve Eğitim Fakültelerinin teşkilatlanmasında da yer almıştır.

Adı geçen yönetmeliğin 7. maddesi Enstitüye her bölümün kendi programına göre hazırladığı soruları ihtiva eden seçme sınavı adı verilen bir sınavla, öğretmen okulu ve lise mezunlarının alındığını açıklamaktadır. Eğitim Bölümüne alınacaklarda, ayrıca, en az dört yıl ilkokul öğretmenliği yapmış olma şartı aranmaktadır.

Enstitünün öğretim ve tatil zamanlarını, öğrenci disiplin işlerini, sınavlar ve notlarını da belirleyen yönetmelik, Türkçe-Edebiyat, Tarih-Coğrafya ve Eğitim Bölümleri son sınıf öğrencilerine son sömestrde seminer çalışmaları yapma zorunluluğu getirilmiş; bunu yapmayan ve başaramayan öğrencilerin mezuniyet sınavlarına giremeyeceğini belirlemiştir.

Gazi Orta Öğretmen Okulu ve Terbiye Enstitüsü'nün yapı ve programlarında yukarıda sözü edilen düzenlemelere gidilirken ikinci bir orta öğretmen okulu da Balıkesir'de açıldı. Necati Terbiye Enstitüsü ve Orta Öğretmen Okulu adıyla 1944'de açılan, Fen ve Edibayat Bölümleriyle 1944 - 1945 öğretim yılının başında faaliyete geçen bu okulla ortaokul öğretmen ihtiyacının daha kolay karşılanacağı düşünülüyordu.

b- Mesleki ve Teknik Öğretime Öğretmen Yetiştiren Kurumlar

Mesleki ve Teknik Eğitim alanında Cumhuriyet Hükümetlerini bekleyen, sistemi kurmak ve geliştirmek gibi bir çok problem buldu-

yordu. Bunun için,ülkeye bazı yabancı eğitim uzmanı davet edildi. Bunlardan özellikle Belçika'lı teknik eğitim uzmanı Omer Buyse'nin görüşlerinden çok yararlanıldı. Buyse bünyemize uygun bir mesleki teknik okul sistemi önerirken, bu sistemi işletecek öğretmenlerin yetiştirilmesini de düşünmüştü .

Ancak yeni savaştan çıkmış, yorgun bir milletin bu sistemi hemen kurması ve geliştirmesi o kadar kolay bir iş değildi. Bunun için gerekli alt yapıdan yoksundu.

Cumhuriyet Hükümetlerinin sanat okullarını ele aldıklarında karşılaştıkları önemli problemlerden biri de öğretmen problemiydi. Bu problemin çözümü için 1927'den itibaren çeşitli yollara başvuruldu. Bunun için;

1- Öğretmen yetiştirmek üzere Avrupa ülkelerine öğrenci gönderildi.

2- Yabancı ülkelere öğretmen getirildi.

3- Mevcut öğretmenler yetiştirildi.

4- Meslek öğretmen okulları açıldı.

Bunlardan ilk ikisi geçici önlemlerdi. Bu yolla 1927-1939 yılları arasında Avrupa ülkelerine çeşitli dallarda öğrenim yapmak üzere 133 öğrenci gönderilirken; Avrupa'dan da moda,biçki-dikiş ev ekonomisi, yemek pişirme, mesleki resim, sıhhi tesisat, erkek terziliği, tezyine sanatlar, ticari ilimler, marangozluk, demircilik, tesviyecilik, elektrikcilik, dökümcülük, duvarcılık ve mimarlık gibi meslek dallarında toplam 61 uzman öğretmen ve 4 yönetici getirildi (108).

1) Kız Meslek Öğretmen Okulu:

Meslek okullarına geçici yollarla öğretmen sağlama çabaları sürdürülürken, bir yandan da Omer Buyse'nun önerisine uyularak

atelye ve meslek dersleri öğretmenlerini yetiştirecek olan, Meslek öğretmen okullarını kurma yolları arandı.

Cumhuriyet döneminde mesleki ve teknik eğitime öğretmen yetiştirmek üzere ilk açılan okul Kız Meslek Öğretmen Okulu oldu. Bu okul, 1934-1935 öğretim yılında Kız Enstitüleri ile akşam kız sanat okullarına atelye ve meslek dersi öğretmenlerini yetiştirmek amacıyla Ankara'da açılmıştır.

Kız Meslek Öğretmen Okulu, açıldığı ilk yıllarda öğretim süresi 2 ve 3 yıl olan iki kısımdan oluşmaktaydı. İlk iki yıllık kısımda öğrenciler genel bilgi dersleriyle birlikte öğretmenlik bilgisi derslerini de görüyorlar, ayrıca pratik kabiliyetlerini geliştirmek için atelyelerde çalışıyorlardı.

Okula, kız enstitüsü mezunları, seçme sınavıyla alınmaktaydı. Öğrencilerin sınava girebilmeleri için bitirdiği enstitü öğretmenler kurulunca aday gösterilmeleri gerekiyordu. 21 yaşını geçmemek öğretmenliğe engel bir hastalığı bulunmamak adaylarda aranan diğer özelliklerden bazılarıydı (109).

Okulun ilk iki yıllık kısmından diploma alanlar akşam kız sanat okullarında görevlendirilirken, başarılı olupta 3. sınıfa devam edip, burada bir yıl sadece pratik görerek mezun olanlar kız enstitülerine atanıyorlardı (110).

Haftalık ders saatleri sayısı 40 olan okulun ilk iki yıllık kısmında 7, üç yıllık kısmında 8 uzmanlık alanı bulunmaktaydı (111). Okulun ilk programında 1 ve 2. sınıfta haftada 3 saat olarak gösterilen "Psikoloji ve Pedagoji" adıyla öğretmenlik bilgisi dersinin yer aldığı, bunun da ağırlığının % 7,5 olduğu görülmektedir. Bu programda genel kültür dersleri ağırlığı % 10, alan bilgisi derslerinin ağırlığı da % 82.5 olarak tesbit edilmiştir.

(109) MEB, *Kız Teknik Öğretim*, İstanbul: Milli Eğitim Basımevi, 1945, s. 5.

(110) MEB, *Mesleki ve Teknik Öğretim Öğretmen Okulları*, İstanbul Matbaacılık Okulu: 1965, s. 13.

(111) Müfide Tüzün, "Kız Teknik Yüksek Öğretmen Okulu Programlarının Bütünlüğü İçinde Öğretmenlik Formasyonu Kazandıran Derslerin Yeri", Ankara:A.Ü. Eğitim Fakültesi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 1978, s. 11.

Kız Meslek Öğretmen Okulunun iki yıllık bölümü 1938-1939 öğretim yılında 3 yıla çıkarılarak bölüm ve uzmanlık alanları yeniden düzenlenmiştir. Öğretim süresi 3 yıl olan okulda şu uzmanlık alanlarında eğitim ve öğretim yapılmaktadır.

1- Biçki-dikiş, 2- Çamaşır-nakış, 3-Moda-çiçek, 4-Ev idaresi-Yemek pişirme, 5- Resim, 6- Çocuk bakımı (112).

2) Erkek Meslek Öğretmen Okulu

Cumhuriyetin ilk on yılında yapılan çalışmalar sonucu sanat okullarının sayısının artmaya başlaması, öğretimin kalitesini yükseltmek isteği ve öğretme yetiştirmede geçici önlemlerin yetersizliği bu okullara meslek öğretmeni yetiştirilmesinde kalıcı bazı girişimlerde bulunulmasını zorunlu hale getirmiştir. Nitekim işe önce; genel kültür dersleri öğretmenlerinin yetiştirilmesinde olduğu gibi, yasal temelden başlanarak, 8.7.1936 tarihinde, 3007 sayılı "Kültür Bakanlığı'na Bağlı Ertik Okulları Öğretmenleri Hakkında Kanun", çıkarıldı.

3007 sayılı Kanun'un 1. maddesi, mesleki ve teknik okullara atanacak meslek öğretmenlerinde aranacak nitelikleri şöyle belirlemiş bulunuyordu:

1- Orta ticaret okulları ile ticaret liselerinde meslek dersleri öğretmenliğine atanmak için yüksek derecede bir ticaret okulu diplomasını almış olmak;

2- Kız enstitülerinde meslek dersi öğretmeni olmak için bu meslek derslerinin uzmanlarını yetiştiren yüksek bir okuldan veya Kız Meslek Öğretmen Okulu ihtisas sınıfından veya yabancı memleketlerde bu derecede veya daha üstün sayılan bir derecede öğrenim veren bir okuldan diploma almış olmak;

3- Kız enstitülerinde atelye öğretmenlerine atanmak için kız meslek öğretmen okulu ihtisas sınıfından veya yabancı memleketlerde bu derecede veya daha üstün sayılan bir derecede öğrenim veren bir okuldan diploma almış olmak;

4- Erkek sanat okullarında meslek dersleri öğretmeni olmak için, yüksek derecede bir teknik okulundan veya teknikumdan veya o derecedeki bir okuldan diploma almış olmak;

5- Erkek sanat okullarında atelye öğretmenliğine atanmak için bir erkek sanat okulunu bitirdikten sonra bir teknikum veya bu derecede sayılan bir meslek okulundan veya Erkek Meslek Öğretmen Okulundan diploma almış olmak;

6- Yapı ustası veya terzilik ve kürkçülük okullarında veya bu gibi meslek okullarında meslek veya atelye öğretmenliklerine atanmak için yapı ustası veya terzilik ve kürkçülük okullarından veya bu gibi okullarda gösterilen derslerin uzmanlıklarını yetiştiren bir okuldan diploma almış olmak (113)".

Bu Kanunun kabulünden 4 ay kadar sonra Talim ve Terbiye Dairesi 6-XI-1936 gün ve 118 sayılı kararı ile Erkek Ertik (Meslek) Öğretmen Okulu'nun açılmasını kabul ederek programını onayladı. Karara göre okulun öğretim süresi 3 yıl idi. Okula, beş yıllık erkek sanat okulu mezunu, fabrika veya piyasada sanatı dahilinde en az iki yıl çalışmış olanlarla; ilkokul mezunu olup, sanata ameli olarak intisap edenlerden sanatları dahilinde en az yedi yıl çalışanlar alınacaktı.

Bu karar, öğretmen adaylarında belli bir süre iş tecrübesi araması, öğrenimi yeterli olmayan fakat iş tecrübesi olanlara da öğretmenliğin kapısını açık tutması yönlerinden önemli görülmektedir.

---

(113) MEB. Milli Eğitimle İlgili Kanunlar 1. Ankara: Milli Eğitim Basımevi, 1953, s. 360-364.

Ancak adı sonradan Erkek Meslek Öğretmen Okulu olarak değiştirilen bu okula girişte aranan yukarıdaki şartlar, öğretmen ihtiyacının artmasına karşılık, öğrenci bulmakta güçlük çekilmesi nedeniyle 1945'de kaldırılmıştır.

Okulun ilk programında, haftalık ders saati sayısının 44 olduğu; programda umumi ve mesleki Psikoloji, umumi ve mesleki tedris usulü adlarında iki öğretmenlik bilgisi dersinin bulunduğu, bunun da programdaki ağırlığının % 4.1 olduğu ve 3. sınıfta haftada 9 saatlik "ders tatbikatına" yer verildiği görülmektedir (114).

1937-1938 öğretim yılı başında Ankara 1. Erkek Sanat Enstitüsü binasında faaliyete geçen okulda, Tesviyecilik, Demircilik, Marangozluk meslek bölümleri bulunuyordu.

3) Yüksek Köy Enstitüleri

Cumhuriyet eğitiminin ele alınan bu ilk döneminde ortaöğretime öğretmen yetiştirme konusunda bir başka girişim de Yüksek Köy Enstitülerinin açılması olmuştur.

Bu okul, 1940'da açılan sayıları kısa zamanda artan köy enstitülerine öğretmen yetiştirmek amacıyla 1942-1943 öğretim yılında Hasanoğlan Köy Enstitüsü içinde kurulmuştu. Öğretim süresi 3 yıl olan bu okulun başlıca amacı şunlardı:

- 1- Diğer kurumların yetiştirmediği alanlarda (tarım, teknik ve güzel sanatlar gibi), köy enstitüsüne öğretmen yetiştirmek,
- 2- Kırsal kalkınmanın merkezi olarak kurulması düşünülen bölge okullarına yetenekli öğretmenler yetiştirmek,
- 3- Köy okulları için başöğretmen ve müfettiş yetiştirmek,
- 4- Köy eğitimi hakkında araştırmalar yapmak,
- 5- Hiç bir ileri eğitim imkanına sahip olmayan köy enstitüsü mezunlarına yüksek öğrenim imkanı sağlamak (115).

(114) Cavit Sıdal, Endüstriyel Meslek Öğretmenlerinin Yetiştirilmesi s. 59.

(115) Kaya, Ön ver. s. 210.

Köy enstitüsü mezunlarının sınavla alındığı bu kurumun bünyesinde aşağıdaki uzmanlık alanları ve dersler bulunuyordu :

1- Güzel Sanatlar Kolu: (Kız ve erkek öğrenciler için) Dersler: Müzik, Temsil, Uygarlık ve Sanat Tarihi, Meşhur Sanat Eserlerini inceleme, Milli oyunlar ve jimnastik, Modelaj.

2- Zirai İşletme Ekonomisi Kolu: (Kız ve erkek öğrenciler için) Dersler: Zirai üretim aletleri, Taşıma ve çekme araçları, bunların işbilgisi, Ziraat makinaları ve motorlar, Ekonomik coğrafya, İşletme ekonomisi, Ticaret aritmetiği ve arazi ölçme bilgisi, Ekonomi ve kooperatifçilik.

3- Tarla ve Bahçe Ziraati kolu: (Kız ve erkek öğrenciler için) Dersler : Ziraat bilgisi ve tarihi, Botanik ve toprak biyolojisi, Mineroloji ve ziraat kimyası, Ekonomi ve kooperatifçilik.

4- Köy, Ev ve El Sanatları Kolu (Kız öğrenciler için) Dersler: Köy, ev işleri ve el sanatlarında kullanılan maddelerin iş bilgisi, Besin ve dokuma maddeleri kimyası, Teknik resim, çocuk bakımı, Dikiş-biçki-nakış-dokumacılık-örgücülük, İş süslemeciliği.

5- Kümes Hayvancılığı Kolu :(Kız öğrenciler için) Dersler: Kümes hayvanları bakımı, Biyoloji, Çocuk bakımı, Yemek pişirme, Dikiş-biçki, Besin maddeleri kimyası.

6- Hayvancılık Bakımı Kolu: (Erkek öğrenciler için) Dersler: Zooteknik, Biyoloji, Katılım ve sağlık bilgisi, Hayvan yemleri bilgisi- Çayır ve meracılık.

7- Yapıcılık Kolu: (Erkek öğrenciler için) Dersler: Mimarlık bilgisi, Zirai yapıcılık, Teknik resim, İç süslemeciliği, Sanat ve uygarlık tarihi.

8- Maden İşleri Kolu: (Erkek öğrenciler için) Dersler: Teknoloji, Teknik resim, Tesisatçılık, Pratik kimya, Teknik tarihi ve artistik maden işleri.

Her kolun öğrencileri kendi programlarında gördükleri yukarıdaki alan derslerinden başka, ortak dersler de alıyordu. Genel kültür ve öğretmenlik bilgisiyle ilgili olan bu dersler ise şunlardı:

1- İnkılap tarihi ve Türkiye Cumhuriyeti rejimi, 2- Türkçe, 3- Yabancı dil, 4- Askerlik, 5- Toplum bilimi, 6- İş eğitimi, 7- Çocuk ve gençlik ruhbilimi, 8- Öğretim metodu ve ders uygulamaları, 9- Eğitim ve iş eğitimi tarihi (116).

Hasanoğlan Yüksek Köy Enstitüsü 1946 yılı sonuna kadar 104 mezun verdikten sonra 1947-1948 öğretim yılında kapatılarak öğrencilere, MEB'na bağlı diğer yüksek öğretmen okullarına dağıtılmıştır.

c- Ortaöğretim Okullarının Öğretmen İhtiyacının Giderilmesinde Yararlanılan Diğer Kaynaklar ve Uygulamalar

Bilindiği gibi 439 sayılı yasa, öğretmen ihtiyacının karşılanmasında orta ve yüksek öğretmen okullarının yanında üniversite ve diğer yüksekokullardan da yararlanılabileceği; bunun yanında ortaöğretim diplomasına sahip olanların da bir sınava tabi tutularak "muallim muavini" olarak ortaöğretimde görevlendirilebileceği yönünde hükümler getirmiştir.

Nitekim Cumhuriyetin ilk yıllarından günümüze kadar ortaöğretimin öğretmen ihtiyacının karşılanmasında üniversite, akademi ve yüksek ihtisas okullarının mezunlarından büyük ölçüde yararlanılmıştır. Böylece asıl amaçları öğretmen yetiştirmek olmamakla birlikte, üniversite, akademi ve yüksek okullar ortaöğretim için önemli birer öğretmen kaynağı olmuşlardır.

Yine 439 sayılı yasadan yararlanılarak öğretmen ihtiyacının karşılanmasında kalitenin düşmesi pahasına da olsa geçici bazı yöntemlere de baş vurulmuştur. Bunları şöyle özetlemek mümkündür:

- 1- Sınav ve kurslar yoluyla ortaöğretim öğretmenliği,
- 2- Yardımcı öğretmenlik,
- 3- Ücretli öğretmenlik.

---

(116) Şevket Gedikoğlu, Evreleri, Getirdikleri ve Yankılarıyla Köy Enstitüleri, Ankara: 1971, s. 144-145.

1- Sınav ve Kurslar Yoluyla Ortaöğretim Öğretmenliği:

Bu yöntemin değişik zamanlarda, değişik şekillerde uygulandığı görülmektedir. Bu uygulamada, ilk yıllarda, lise ve öğretmen okulu mezunları, daha sonraki yıllarda yalnızca 3 yıl kadar ilkokul öğretmenliği yapmış olanlar; belli sınav ve kurslardan geçirilerek başarılı olanlara , ya "orta öğretmen ehliyetnamesi" verilerek ortaöğretimde görevlendiriliyor, ya da Gazi Eğitim Enstitüsünde 3 sömestriyelik bir eğitime tabi tutularak Enstitü diploması veriliyordu.

Bu yöntemin ilk örneklerini, 1926-1927 Öğretim yılında, ortaokullara ev idaresi öğretmeni yetiştirmek amacıyla İstanbul Kız Öğretmen Okulu'nda açılan "İdarei Beytiye Kursu" ile, yine aynı okulda ve yılda, beden eğitimi öğretmeni yetiştirmek amacıyla açılan "Beden Terbiyesi kursu" programları teşkil etmektedir (117).

1937'de Gazi Eğitim Enstitüsü bünyesinde açılan "B Seksiyonu" programı, Resim Bölümü için "özel sınıf", daha sonraki yıllarda uygulanan "Ortaokul Öğretmen Muavinliği Kursu", bu uygulamanın diğer örnekleridir.

2- Yardımcı Öğretmenlik:

Ortaöğretime özellikle de ortaokullara öğretmen temininde büyük güçlüklerle karşılaşılması , zamanın hükümetini 2624 sayılı "Orta Tahsil Mekteplerinde Yardımcı Muallim Çalıştırılması Hakkında Kanun"u çıkarmaya zorlamıştır. Kabul tarihi 20.12.1934 olan bu Kanunun 1. Maddesi ,

Maarif Vekillliği, orta tahsil mekteplerinde açıktan resmi dairelerden veya hususi işi olanlardan aylık ücretle üç yıl için yardımcı muallim tayin edilebilir.(118).

denilmektedir (118).

(117) İstanbul Kız Muallim Mektebi (Darülmuaallimat 1870),s.117.

(118) MEB. Milli Eğitimle İlgili Kanunlar, 1, s. 178.

Bu ve bu kanunun süresini uzatan diğer, kanunlardan yararlanılarak uzun bir süre ortaöğretim öğretmen ihtiyacı bu yolla karşılanmıştır. Bakanlığın bu konuya ilişkin verdiği bir duyuruda;

a- Önce, bilgi ve karakter bakımından öğretmenliğe elverişli görülen yüksekokul mezunlarından,

b- Bunlar olmadığı zaman, üniversitelerin öğretmen yetiştiren bölümlerine en az bir yıl devam etmiş lise mezunlarından,

c- Öğretmen okul müzunu ilköğretim öğretmeni ve başöğretmenlerinden,

d- Bunlar da olmayınca, liseyi iyi veya pekiyi derece ile bitirenlerden, yardımcı öğretmen olarak yararlanılacaktır (119).

Gerçekten de yukarıdaki şartları taşıyan bir çok kimseden, yardımcı öğretmen olarak yararlanılmış ve bu uygulama 1951'de sona ermiştir.

4- Ücretli Öğretmenlik:

MEB'nca tesbit edilmiş şartları taşıyanlara ücretle öğretmenlik görevi verme günümüze kadar devam eden bir uygulama olmuştur (120).

(119) 12 Şubat 1940 tarih ve 59 sayılı T.D.

(120) Ehliyetnameli öğretmenlik ile ortaöğretim öğretmen muavinliği için bkz. Birinci Milli Eğitim Şurası, 24 Nisan 1939 t. ve 15. s. T.D. , 23 Haziran 1941 t ve 125 s. T.D. Ortaöğretim Öğretmen Muavinliği İmtihan Yönetmeliği; Yardımcı öğretmenlik için bkz. 2624 s. Kanun ile bu kanunun süresini uzatan 3299 3976, 4504, 5286 s. Kanunlar Ortaöğretim okullarında çalıştırılacak yardımcı öğretmenlerin Vasıfları, Tayin Şartları ve Aylık Ücretleri Hakkında Talimatname (17 Nisan 1944 t. ve 272 s. T.D.).

C- 1946 - 1960 DÖNEMİ

Çok partili siyasal hayatın başladığı bu döneme girildiğinde, genel ve mesleki ortaöğretim okulları, öğretmen kaynağına kavuşmuş bile olsalar, ortaöğretimdeki öğretmen problemi yine de çözümlenmiş değildi. Ortaöğretimin gelişme ve yayılma devresine girmiş olması, öğretmen ihtiyacını daha da artırmıştı. Bu durum karşısında adeta çaresiz kalan hükümetler ve onların bakanları ile diğer yetkililer probleme çözüm yolları arıyorlardı. Nitekim bu döneme ait görüşler ve uygulamalar incelendiğinde problemin çözümüne ilişkin çeşitli görüşlerin ortaya atıldığı, bunlardan bazılarının uygulamaya konduğu görülmektedir.

1- ORTAÖĞRETİME ÖĞRETMEN YETİŞTİRMEYE İLİŞKİN GÖRÜŞLER

a- Devlet Adamlarının Görüşleri

Bundan önce ele alınan dönemin son yıllarında, o dönemin Cumhurbaşkanı Başbakanı ve Milli Eğitim Bakanları, ortaöğretime gereken önemi vereceklerini ve ülkeye yapacaklarını açıklamışlardı. Nitekim bu açıklamalardan hemen sonra Milli Eğitim Bakanlığı "Ortaöğretimin Gelişmesi Hakkında Öntasarı" isimli bir rapor hazırlamıştı (121). Amaç ortaöğretim okullarını öğretmen, bina, araç-gereç yönünden iyileştirmek ve bu okulları ülkeye yaymaktı.

Çok partili siyasi hayata geçiş döneminin ilk Milli Eğitim Bakanı Reşat Şemsettin Sırer, henüz bakan olmadan, 23 Mayıs 1945 tarihinde TBMM'de Devlet bütçesi görüşülürken yaptığı konuşmada, çözüm bekleyen eğitim problemlerinin başında şehir ve kasabaları ortaokullara kavuşturmak olduğunu açıklamıştı (122).

(121) M.V. Ortaöğretimin Gelişmesi Hakkında Öntasarı, Ankara : Maarif Matbaası, 1944, s. 36.

(122) Milli Eğitimle İlgili Söylev ve Demeçler Cilt 11, s. 50.

Sirer, böyle bir düşüncenin gerçekleşmesi, başka bir ifadeyle bütün şehir ve kasabaların ortaokula kavuşması halinde 15 ila 17 bin öğretmene ihtiyaç duyulacağını, bu ihtiyacı karşılamak için de yılda, 800-1000 kadar öğretmen yetiştirmek gerektiğini açıklamış ve bunun çözüm yolunu da önermişti.

Buna göre, lise mezunlarını alan, iki yıl pedagojik formasyon eğitimi verecek toplu dersler öğretmeni yetiştiren "Pedagoji enstitüleri" ya da "Pedagoji akademileri" adı verilen yeni öğretmen okulları açılmalıydı.

5 Ağustos 1946 tarihinde Milli Eğitim Bakanlığı görevini üstlenen Sirer'in yukardaki görüşlerini daha sistemli bir şekilde savunduğu ve bu görüşün zamanın bir çok eğitimcisi tarafından da benimsendiği görülmektedir.

Sirer, toplu dersler öğretmeni yetiştirme modelinin gerekliliğini ve özelliklerini, yazılarında ve çeşitli vesikalarla yaptığı konuşmalarında şu şekilde açıklamaktadır.

- Şehir ve kasabaları ortaokula kavuşturmanın ve bunun için gerekli olan öğretmeni yetiştirmenin tek yolu, lise öğrencilerini alan, 2 yıl pedagojik formasyon kazandırarak, resim, müzik, beden eğitimi ve yabancı dil dersleri dışında kalan; fen ve edebiyat grubuna giren bütün dersleri okutabilecek, "toplu dersler öğretmeni" yetiştirmektir.

- Bunun için yeni eğitim enstitüleri kurulmalı, mevcut enstitülerin bünyesinde "toplu dersler bölümü" açılmalıdır.

- Böyle bir uygulama ile hem ilk ve ortaokul öğretmen kaynağı birleşmiş; ortaokullar şehir ve kasabalara yayılmak suretiyle ortaokullar ilkokulun bir devamı haline gelmiş olacak; hem de ortaokullarda da ihtisaslaşmaya dayalı bir öğretim yerine toplu dersler eğitimi yapılmış olacaktır. Çünkü ortaokul eğitimi, resim, müzik, beden eğitimi ve yabancı dil hariç, diğer branşlarda ihtisas isteyen bir öğretim kademesi değildir.

- Yeni model, öğretmenleri dar ve eksik kalmaktan kurtaracak; toplu dersler öğretmeni, öğrencilerinin şahsiyetinin teşekülü için

gerekli olan bilgi unsurları arasında bağ kurabilecektir (123).

Sirerden sonra Milli Eğitim Bakanlığı görevine başlayan Tahsin Banguoğlu da (10.6.1948 - 22.5.1950) bu görevi üstlendikten yaklaşık 14 ay sonra toplanmasını sağladığı Dördüncü Milli Eğitim Şûrasında yaptığı açış konuşmasında, ülkede ortaokul ve lise sayısının giderek arttığını, yeni ortaokullar açılması yönünde halktan kuvvetli istek geldiğini belirterek, bu konuda karşılaşılan en büyük güçlüğü öğretmen bulmak olduğunu açıklar (124).

Banguoğlu ortaokul ve liselerde öğretimin kalitesinin düşük olduğunu; bunun nedenlerinden birinin öğretmen unsuru olduğunu belirttiği bu konuşmasında, ortaöğretime öğretmen yetiştirmeye ilgili görüşlerini açıklayarak, bazı önerilerde bulunur.

Banguoğlu'na göre, ortaokul öğretmenleri kaynak yönünden fazlaca çeşitlilik göstermekte olup; kamu oyunda, herkes ortaokul öğretmeni olabilir gibi bir görüş bulunmaktadır. Bunun için ortaokul ve lise öğretmenliği bir kariyer haline getirilmeli, gerek ortaokul, gerekse lise öğretmenleri için, kuvvetli bir ilmi formasyon ve onun üzerine de esaslı bir pedagojik formasyon verilmelidir.

Ortaokulları ülkeye yaymada gösterilen çabaların ve alınan önlemlerin, liseler için de gösterilmesi gerektiğini belirten Banguoğlu; liseleri yaymak için gerekli olan öğretmenleri yetiştirmek amacıyla, Fen ve Edebiyat Fakültelerinde "öğretmen lisansı" adıyla özel programlar açılması, lisede okutulan derslerin birleştirilerek öğretmen adaylarının bu programlarda iki dersi okutabilecek şekilde yetiştirilmeleri gerektiğini belirtir.

Banguoğlu aynı konuşmasında mesleğe hazırlık devresi olan 1 yıllık stajerlik süresinin işlevini yitirdiğini belirterek, stajyer öğretmenlerin belli bir kurumda toplanarak, bu işin ciddi

(123) Reşat, S.Sirer, "Eğitim Enstitüleri Kurulması Hakkında Teklif" Eğitim Enstitüleri Kurulurken, Ankara:1946, s. 5-11; R.Ş.Sirer, "Ortaokul Meselemiz", Ulus, Ekim 1946, s. 1.

(124) MEB, Dördüncü Milli Eğitim Şûrası Açılışı 22 Ağustos 1949, Ankara: Milli Eğitim Basımevi,1949, s.6.

bir şekilde ve gözetim altında yapılmasının zorunlu olduğunu açıklar (125).

1950'li yıllarda, daha çok ilköğretim ve öğretmenlerinin yetiştirilmesi üzerinde durulduğu; yetkililerin konuşmalarında daha çok ilköğretime yer verildiği görülmekle birlikte, az da olsa, dönemin devlet adamlarının konuşmalarında, ortaöğretim ve öğretmenlerinin yetiştirilmelerine ilişkin görüşlere rastlamak mümkündür.

11.8.1950 ile 6.4.1953 tarihleri arasında Milli Eğitim Bakanlığı yapan Tevfik İleri, Bakanlığının bütçesi görüşülürken yaptığı konuşmada öğretmen yetiştiren kurumların programlarının yetersizliğinden söz ederek, bu programların ele alınmakta olduğunu açıklamaktadır (126).

17.5.1954 - 9.12.1955 tarihleri arasında Bakanlık görevini yürüten Celal Yardımcı ise Bakanlığının bütçe görüşmesi sırasında yaptığı konuşmada, öğretmen davasını çok yüksek bir seviyeye ulaştırmak gerektiğini açıklamaktadır (127).

Bu dönemin sonlarına doğru, 9.12.1955 - 13.5.1957 tarihleri arasında Milli Eğitim Bakanlığı yapan Ahmet Özel, gündemini mesleki ve teknik öğretim ile halk eğitiminin oluşturduğu Altıncı Milli Eğitim Şurasını açış konuşmasında, mesleki ve teknik öğretim üzerinde dururken kısa da olsa bu alana öğretmen yetiştirmeye ilişkin görüşlerini de açıklar.

Özel, atelye ve meslek dersleri öğretmeni yetiştirilirken onlara kazandırılması gereken davranış ve özellikleri şöyle belirtir :

"Teknik Öğretmen Okullarından yetişen öğretmenler mevzularına nazari ve ameli bakımdan hakim olmalı, sınıfta ve atelyede aynı kudretle çalışabilmeli, bir öğretmen olmak itibariyle de çocuğu

(125) Aynı eser, s. 7-9.

(126) TBMM. Tutanak Dergisi, 1953, Cilt 20, s. 965.

(127) TBMM. Tutanak Dergisi, 1955, Cilt 2, s. 91.

tanıtın meslek bilgilerine sahip, öğretim metodlarına vakıf meslektaşlar olarak yetiştirilmelidir (128)"

Milli Eğitim Bakanı Özel, mevcut Mesleki ve Teknik Öğretim Öğretmen Okulları programlarının bu esasa göre yeniden düzenlenmesi gerektiğini belirtir.

Dönemin son Milli Eğitim Bakanı Atıf Benderlioğlu ise, Bakanlığının bütçe görüşmesi sırasında yaptığı konuşmada öğretmen yetiştirmeyle ilgili görüşlerini şöyle açıklamaktadır:

"Biz aynı zamanda öğretmenin manevi varlığı üzerinde, onun yetişmesi üzerinde de dikkat ve ehemmiyetle durmak mecburiyetindeyiz. Öğretmen memleketimizin çocuklarını gözümüzü kırpmadan emanet edebileceğimiz mukaddes bir varlıktır. Onun manevi efsafı, dürüstlüğü, çalışkanlığı, bilgisi, görgüsü, hatta giyinmesi, gezmesi, oturması, kalkması, yemesi, içmesi ile velhasıl her türlü vasıf ve hareketleriyle çocuklarımıza örnek olması lazımdır. Bu itibarla öğretmeni sadece mektepten aldığı bilgi ile başbaşa bırakmaya hakkımız yoktur. Onun yetişmesini ve hayatı boyunca iyiye doğru yükselmesini sağlayacak her türlü kolaylığı göstermeye mecburuz. Bunun için de kurslar, seminerler, seyahatler ve yurt dışı seyahatlerine imkan sağlamak mecburiyetindeyiz.

Bugün memleket maarif sahasında en mühim dert ve davaların başında öğretmen meselesi gelmektedir. Öğretmen yetmemektedir (129).

Benderlioğlu aynı konuşmasında öğretmen ihtiyacını karşılamak için Eğitim Enstitüleri ve Yüksek Öğretmen Okullarına önem verildiğini de söyler.

(128) M.V. Altıncı Maarif Şûrası Açılış Nutku, Ankara: Maarif Basımevi, 1957, s. 17.

(129) TBMM. Zabıt Ceridesi, 1960, Cilt 2, s. 367.

Yukardaki açıklamalardan anlaşıldığı gibi, ilköğretim ve ona öğretmen yetiştirme, döneminin ana karakteri olmakla birlikte ortaöğretime öğretmen yetiştirme problemi, dönemin Milli Eğitim Bakanlarının üzerinde durdukları bir konu olmakta devam etmektedir.

Hatta bu dönemde bizzat Bakanlar tarafından, öğretmen yetiştirme problemi de dahil, bir çok eğitim problemlerini incelemek ve yerinde tesbit etmek amacıyla ülkeye, yabancı eğitim uzmanları davet edilmiştir.

b- Hükümet Programları

Dönemin Milli Eğitim Bakanlarının açıklamalarından anlaşıldığı gibi ilköğretim kadar olmasa bile ortaöğretim ve öğretmenlerinin yetiştirilmesi, bu dönemde ele alınan eğitim problemleri arasında bulunmaktadır. Nitekim bu konuya dönem hükümetlerinin bazılarının programlarında yer verildiği görülmektedir.

1946 - 1960 döneminin hemen başlarında görev yapan (17.8.1946-9.9.1947) Peker Hükümetinin programında bu konuda şöyle denilmektedir:

"Öğretimin her kademesi için ihtiyacı karşılayacak sayıda ve ehliyetinde öğretmen yetiştirme işini dikkatle gözönünde bulunduracağız. Bu maksatla öğretmen okullarımızın teşkilat ve programlarında ihtiyacın bugünkü şekline uygun düzeltmeler yapılacaktır.

Kasaba ve şehirlerimizin ortaokul ihtiyacını gidermek için gereken öğretmen kadrolarının yetiştirilmesine önem verilecektir (130)".

Ortaöğretime öğretmen yetiştirme probleminin Peker Hükümeti programından başka pek ele alınmadığı, yalnızca 9.3.1951-14.5.1955 yılları arasında görev yapan 11. Menderes Hükümeti programında

---

(130) T.C. Başbakanlık, Türkiye Cumhuriyeti Hükümetleri, Cilt 1, Ankara: Başbakanlık Basımevi, 1978, s. 151.

İlkokul öğretmenlerinin yetiştirilmesinden bahsedilirken, bu konuya da çok genel bir tarzda değinildiği görülmektedir.

Adı geçen programda ilkokul öğretmenlerinin aynı menşeyden yetişmelerinin sağlanacağından söz edilirken "genellikle öğretmenlerimiz çok iyi vasıfta yetişmelerine ehemmiyet vereceğiz" deniliyordu (131).

c- Milli Eğitim Şûralarında Ortaöğretime Öğretmen Yetiştirme

1946 - 1960 yılları arasında, çeşitli tarihlerde dört ayrı milli eğitim şûra toplantısı yapıldığı , bunlardan ilk ikisinde (Üçüncü ve Dördüncü Milli Eğitim Şûraları) ortaöğretime öğretmen yetiştirme probleminin ele alındığı diğer ikisinde alınmadığı görülmektedir.

1) Üçüncü Milli Eğitim Şûrası

Çok partili siyasal hayatın başladığı dönemin hemen başında, 2-10 Aralık 1946 tarihleri arasında toplanan ve gündemini mesleki ve teknik öğretim kurumlarının teşkilat, program ve yönetmeliklerinin oluşturduğu üçüncü Milli Eğitim Şûrasında genel, mesleki ve teknik ortaöğretim okullarına öğretmen yetiştirme probleminin de ele alındığı görülmektedir.

1940'lı yılların ortalarında toplanan bu şûranın ana konusunu, mesleki ve teknik eğitimin oluşturması bir rastlantı olmayıp, belli bir gelişim sürecinin sonucu olduğu kuşkusuzdur.

Bilindiği üzere Cumhuriyet döneminin ilk yıllarında mesleki ve teknik eğitime ilişkin başlıca üç problem vardı. Bunlardan birincisi, ulusal bir mesleki-teknik eğitim sistemini kurmak, ikincisi bunu ülkeye yaymak, üçüncüsü de bunun için gerekli olan insan ve insan dışı kaynakları temin etmektir.

---

(131) T.C. Başbakanlık, Türkiye Cumhuriyeti Hükümetleri Cilt 11, Ankara: Başbakanlık Basımevi, 1978, s. 28.

Bütün bunların gerçekleşmesi için de önce yetkililerin bu davaya inanması ve benimsemesi gerekiyordu. Gerçekten de, 1923-1946 yılları arasını kapsayan dönemin, Cumhurbaşkanı, Başbakan ve Milli Eğitim Bakanlarının bu davaya yürekten inandıkları ve yukardaki üç problemi çözmeye yönelik çalışmalarını başlattıkları görülür.

Atatürk, 13 Şubat 1924 tarihinde İzmir Bölge San'at Okulunu ziyareti sırasında okul defterine şunları yazmıştır.

"... Vasıl olmağa mecbur bulduğumuz seviyeye bugünkü kadar uzak kalışımızın mühim sebeplerinden biri sanata ve sanatkarlığa, layık olduğu derecede ehemmiyet verilmemiş olmasıdır(132)".

Atatürk, 1 Kasım 1928'de TBMM'nin üçüncü Dönem İkinci Toplantı Yılıni açarken yaptığı konuşmada ise, mesleki eğitimin ilk ve orta kademedeki en yüksek dereceye kadar memlekette temininin, millî eğitimin temel politikası olduğunu açıklarken (133), 1 Kasım 1936 yılında TBMM'de yaptığı bir konuşmada da, sanat mekteplerine ilginin arttığını, mesleki ve teknik eğitimin teşvik edilmesi gerektiğini belirtmektedir (134).

Zamanın Başbakanlarından İnönü, 5 Temmuz 1934'de Hükümet Programını okurken "... ilk günden beri büyük önem verdiğimiz mesleki eğitim için yeni ve ıslahatçı bir hamleye ihtiyacımız olduğunu görmekteyiz (135)" derken, yine o dönemin başbakanlarından Celal Bayar'da, 8 Kasım 1937 'de TBMM'de Hükümet Programını okurken, "...İlköğretimi bitirenlerin hepsini istidat ve kabiliyetleri ne olursa olsun Üniversiteye dayanan bir mekanizma karşısında bırakmak istemiyoruz.

(132) Hasan Cicioğlu, Türkiye Cumhuriyetinde İlk ve Ortaöğretim (Tarihi Gelişimi), (A.Ü. Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayınları No:140, 1985), s. 241.

(133) Milli Eğitimle İlgili Söylev ve Demeçler 1, s. 36.

(134) Aynı eser, s. 39.

(135) Aynı eser, s. 126.

Bütün hayat ve faaliyet alanları için bol ve ayrı mesleki öğretim, maarifimizin bel kemiği olacaktır (136)" diyordu.

Bazılarınca Milli Eğitimin Kuruluş Dönemi adı verilen bu dönemin sonlarında, sekiz yıla yakın Milli Eğitim Bakanlığı yapan H.Ali Yücel de, 17 Temmuz 1939 'da Birinci Milli Eğitim Şûrasında yaptığı konuşmada, öğrencilerin ortaokul ve liselere yönelmesini, mesleki okulların azlığına bağlarken (137)" 14 Ağustos 1942'de "Mesleki Teknik Okullar Açılması, Mevcutlarının Büyütülmesi Hakkında Kanun Tasarısı" görüşülürken yaptığı konuşmada da , Cumhuriyet hükümetinin önemli davalarından birinin , teknik öğretimi yaymak, Türk milletini makina kullanır ve onun üstünde düşünür hale getirmek olduğunu; çıkarılmakta olan yasanın bunu sağlayacağını açıklıyordu (138).

Gerçektende mesleki ve teknik eğitimde, Cumhuriyetin ilk yıllarında ekonomik kalkınma planlarına paralel olarak hazırlayıcı nitelikte inceleme ve geliştirme çalıştırmaları başlatılmıştır(139). Önce, mesleki-teknik, okullar Milli Eğitim Bakanlığı bünyesine alınarak öğretmen öğrenci, program ve öğretim süresi yönünden ortak standartlara bağlanmaya çalışılmıştır.

Mesleki ve teknik okulların planlı ve programlı bir yapı içinde kurulması ve geliştirilmesi için; ülkenin gelecekteki endüstri gelişimi de dikkate alınarak bir Mesleki Öğretim Planı hazırlanmıştır.

Sonuçta 1923 - 1940 yılları arasında ulusal bir mesleki teknik eğitim sisteminin kurulması sağlanmıştır (140).

1940'lı yıllar ve sonrasında ise mesleki ve teknik eğitim, hızlı bir yayılma ve sistemli bir gelişme göstermiştir.

(136) Aynı eser, s. 133.

(137) MEB. Birinci Maarif Şûrası, s. 162.

(138) Milli Eğitimle İlgili Söylev ve Demeçler III, s. 113.

(139) MEB, Türkiye'de 100 Yıllık Mesleki ve Teknik Öğretim, s.10.

(140) Cevat Alkan, Hıfzı Doğan, İlhan Sezgin, Mesleki ve Teknik Eğitim Prensipleri, A.Ü. Eğitim Fakültesi Yayınları No:90, 1980, s. 49.

İşte 1946 yılının son ayı içinde toplanan Üçüncü Milli Eğitim Şurasında böyle bir gelişme ürünü olan mesleki ve teknik öğretim kurumlarının teşkilat, program, yönetmelik ve öğretmen problemleri ele alınmıştır.

Şûra yapısı içerisinde yer alan, mesleki-teknik öğretimle ilgili dört komisyondan birini, "Orta ve Bu Derecedeki Teknik Öğretim Okulları Öğretmen ve Öğreticileri ile İlgili Mevzuatı Ayarlama Komisyonu" teşkil ediyordu.

Adı geçen komisyonun hazırladığı Raporda, Atelye ve meslek dersleri öğretmenlerinin yetiştirilmesine ilişkin aşağıdaki görüşler yer alıyordu.

Bilindiği gibi o devirde kız ve erkek sanat okulları ile enstitülere atelye ve meslek dersleri öğretmeni yetiştiren üç yıl öğretim süreli iki Meslek Öğretmen Okulu bulunuyordu. Bu okullarla ilgili olarak ileri sürülen ilk teklif, Kız Meslek Öğretmen Okulu ile Erkek Meslek Öğretmen Okulu'nun Kültür atelye ve meslek dersleri programlarının kuvvetlendirilerek 4 yıla çıkarılmasıdır.

Komisyon, Kız Meslek Öğretmen Okulu'na alınacak öğrenci kaynağı ve seçimi ile ilgili olarak ta yeni bir öneride bulunulmuştur. Buna göre, Kız Enstitülerinin son sınıfına geçen öğrencilerden öğretmenler kurulunca öğretmenliğe uygun görülen aday adayları arasından sınavla seçilecek öğrenciler, Ankara'da İsmet Paşa Kız Meslek Öğretmen Okulu bünyesinde açılacak ve Enstitülerin son sınıfına paralel öğretim verecek olan özel bir sınıfta, yatılı olarak bir yıl okuyacak, ve yıl sonunda yapılacak olan "giriş sınavında" başarı gösterenler Kız Meslek Öğretmen Okulu'na alınacaklardır. Giriş sınavında başarı gösteremeyenler ise bir yıl yatılı okudukları için mecburi hizmet karşılığı olarak Köy Kadınları Gezici Kurslarında öğretmen olarak görevlendirileceklerdir (141).

---

(141) MEB. Üçüncü Milli Eğitim Şûrası 2-11 Aralık 1946, Çalışma Programı, Komisyon Raporları, Konuşmalar, 1947, s. 103.

Görüldüğü gibi getirilmek istenen bu uygulamanın temelinde, Kız Enstitüsü öğrencilerini daha enstitü son sınıfta öğretmenliğe hazırlamak ve adayları daha yakından tanıyarak sağlıklı bir seçim yapmak ve bu arada Köy Kadınları Gezici Kurs Öğretmenlerini de temin etmek düşüncesi yatıyordu.

Komisyon, orta okullarda ihtiyaç duyulan biçki-dikiş, ev idaresi ve çocuk bakımı dersleri öğretmenlerinin yetiştirilmesi için, Kız Meslek Öğretmen Okulu bünyesinde daha kısa süreli bir program uygulayan, ayrı bir şubenin açılmasını da önerir (142). Bu şubeden çıkanlar ayrıca uzmanlaşmaya gerek duyulmadan yukarıda adı geçen derslerin hepsini de okutabileceklerdir ki; 1975'de kurulan Endüstriyel Sanatlar Yüksek Öğretmen Okulu, böyle bir düşüncenin ürünü olarak doğmuştur.

Komisyonun, kız ve erkek sanat okulları ile enstitülere atelye ve meslek dersleri öğretmeni yetiştiren Kız ve Erkek Meslek Öğretmen Okullarına başka fonksiyonlar da yüklemek istediği görülmektedir. bunlardan biri , sanat enstitülerinin kültür derslerinden olup, teknik öğretimle yakından ilgisi bulunan fizik, kimya, matematik gibi derslerin öğretmenlerinin de, Erkek Meslek Öğretmen Okulu'nda yetiştirilmeleridir. Raporda, böyle bir uygulamanın hazırlıklarının Milli Eğitim Bakanlığı tarafından yürütüldüğü de bildirilmektedir.

Meslek Öğretmen Okullarına verilmek istenen diğer bir görev ise, Köy Enstitüleri sanat dersleri öğretmenlerinin de bu iki okulda yetiştirilmesi ve bu amaçla Kız ve Erkek Meslek Öğretmen Okulu içinde 3 yıl öğretim süreli özel bir bölümün açılması ve buraya Köy Enstitüleri mezunlarının alınmasıdır.

Yukardaki önerilerden anlaşıldığı gibi, Meslek Öğretmen Okulları çok fonksiyonlu öğretmen okulları haline getirilmek böylece meslek okullarında çalışan öğretmenlerin menşeyleri birleştirilmek istenmektedir. Bu gün bile bazı alanlarda bunun sağlanamadığını

görmek mümkündür. Atelye ve meslek dersleri öğretmeni yetiştiren Kız Sanat Eğitimi Yüksek Okulları ile Sanat Eğitimi Yüksek Okulu ilgili Fakültelere bağlı olmakla birlikte ayrı bir idari ve akademik kadrosuyla, yönetim, eğitim ve öğretim faaliyetlerini sürdürmektedirler.

Fakat komisyonun bu yöndeki teklifi şûra genel kurulunda tenkide uğramıştır. Bu kararı eleştirenler;

- Yeni açılacak 3 yıllık şubelerin Meslek Öğretmen Okullarının bünyesinde yabancı kalmayacağını,

- Bu okullardan mezunları, Köy şartlarına sahip Köy Enstitülerinde tutmanın zor olacağını, belirtmişlerdir. Tartışmalar sonunda bir karara varılamayarak, konunun çözümü Milli Eğitim Bakanlığına bırakılmıştır (143).

Şûra hazırlıkları arasında bulunan ve genel kurula sunulan "Ticaret Orta Okulları ve Liseleri Komisyonu Raporu"nun dilekler bölümünde ise Yüksek Ekonomi ve Ticaret Okullarında, öğretmen olarak yetişeceklerle pedagoji ve metodoloji derslerinin verilmesi önerilmektedir.

Bilindiği gibi o yıllarda Ticaret Okulları için meslek öğretmeni yetiştiren bir okul bulunmuyordu. Bu okulların meslek öğretmeni ihtiyacı Yüksek Ekonomi ve Ticaret Okulları mezunları ile giderilmeye çalışılıyordu. İşte bu sorunun çözümü için yukarıdaki önerinin getirildiği anlaşılmaktadır.

Şûranın gündemini mesleki-teknik okullar ve bu okulların çeşitli sorunları oluştursa da, ortaokul ve liselere genel kültür dersleri öğretmeni yetiştirme konusunun da ele alındığı ve bu konuda gerek komisyon raporlarında, gerekse raporların görüşülmesi esnasında önemli görüşlerin ortaya atıldığı ve önerilerde bulunulduğu görülmektedir.

---

(143) Aynı eser, s. 170-174.

-Yukarıda ele alınan "Orta ve Bu Derecedeki Teknik Öğretmen Okulları Öğretmen ve Öğreticileri ile İlgili Mevzuatı Ayarlama Komisyonu" tarafından hazırlanan Raporda yer alan bu konuyla ilgili önerileri ise şöyle özetlemek mümkündür.

1- İlkokullarla ortaokullar birleştirilerek ilköğretim sekiz yıla çıkarılmalı; bu okullarda müzik, resim-iş, beden eğitimi, biçik, -dikiş ve yabancı dil gibi derslerin dışındaki diğer dersleri okutacak "toplu dersler öğretmeni" yetiştiren Eğitim Enstitüleri açılmalıdır.

2- Ortaöğretim okullarının müzik, resim-iş, beden eğitimi ve yabancı dil öğretmenlerini yetiştirmek için bazı eğitim enstitülerinde yeni bölümler açılmalıdır.

3- Yüksek Öğretmen Okulu'nun İstanbul Üniversitesinin çeşitli programlarına devam eden öğrencilerine yeterli bir mesleki formasyonun kazandırılması için gerekli tedbirler alınmalı; benzeri bir okulun da, Ankara'da açılması düşünülmelidir.

Ayrıca, Ticaret Liseleri meslek dersleri öğretmenlerinin yetiştirilmesi için de Yüksek Öğretmen Okuluna öğrenci alınmalıdır.

4- Ankara ve İstanbul Üniversiteleri , Fen ve Edebiyat Fakültelerinde öğretmenlik formasyonunu kazandırıcı tedbirler alınmalıdır. Diğer yandan bu fakültelerin öğrencilerine burs verilerek öğretmenliğe geçmeleri sağlanmalıdır.

5- Öğretmen yetiştiren kurumların öğretim heyeti kadrosunu yetiştirmek ve artırmak için bu okullara yeterli sayıda asistan alınmalıdır.

6- Öğretmen yetiştiren yükseköğretim kurumu mezunu olmayıpta öğretmenliğe geçmek isteyenler için "meslek imtihanı" konulmalıdır.

7- Mesleğe yeni başlayan elemanların yetişmelerini sağlamak için staj devresi, daha fonksiyonel ve yararlı hale getirilmeli, bunu sağlayıcı gerekli tedbirler alınmalıdır.

8- Orta dereceli okullara imtihanla ehliyetnameli öğretmen alma yöntemine devam edilmelidir.

Öğretmen ihtiyacını karşılamayı ve daha iyi öğretmen yetiştirme amacıyla yukarıdaki önerilerden başka; adı geçen komisyon raporunda; öğretmen yetiştiren bütün okulları bünyesinde toplayan bir dairenin kurulması; genel ve mesleki-teknik okul öğretmenlerini içine alan, tek bir ana konunun hazırlanması, kaynağı ve öğrenim süreleri hayli farklı olan ortaöğretim öğretmenlerinin; (a) lise ve bu derecedeki meslek okullarında çalışan öğretmenler, (b) ortaokul ve bu derecedeki okullarda çalışan öğretmenler diye iki gruba ayrılarak; mesleğinde başarılı olanlardan (b) grubundakilere (a) grubuna yükselmeleri, (a) grubundakilere de özel haklar verilmesi gibi planlayıcı, bütünleştirici ve özendirici öneriler yapılmaktadır.

Yukardaki öneriler, ülkenin o yıllarda içinde bulunduğu sosyo-ekonomik şartlar da dikkate alınarak incelendiğinde; öğretmen yetiştirme konusunda, nicelik ve nitelik sorununun birlikte ele alındığı ve çözümlenmeye çalışıldığı görülmektedir.

Yukardaki tekliflerden başka, Raporun şura genel kurulunda görüşülmesi sırasında üyeler tarafından üç önemli önerinin daha yapıldığı görülür. Bunlardan biri, milli eğitim hayatımızın bütün meselelerini ilmi metodlarla inceleyecek öğretim programlarının hazırlanmasında ve öğretmen adaylarının yetiştirilmesinde yararlanılmak üzere çocuklar ve gençler üzerinde pedagojik, Psikolojik ve sosyolojik araştırmalar yapacak, ilmi ve mesleki yayınlarda bulunacak bir kurumun kurulmasıdır.

Bugün üniversiteler ve ona bağlı birimlerden beklenen görevlerden birinin de bu olduğu düşünülürse kırk yıl kadar önce yapılan bu önerinin ne kadar önemli olduğu anlaşılabilir olacaktır.

Şurada ileri sürülen ikinci öneri ise, her çeşit öğretim kurumunda görev yapan öğretmenleri yetiştirmek üzere bir "Öğretmen Üniversitesi" nin kurulmasıdır. Teklifi yapan üye, bunun gerçekleştirilmesiyle, öğretmenliğin meslekleşeceğini; daha nitelikli öğretmenler yetiştirileceğini, en önemlisi öğretmen yetiştirmede bütünlük sağlanacağını savunmuştur (144). 1982'de öğretmen yetiştir-

(144) Aynı eser, s. 189.

tiren bütün kurumların üniversitelere devredilmiş olmasındaki amaçta bu değil midir?

Ancak, yukarıdaki tekliflerden ilki kabul edildiği halde, ikincisi kabul edilmemiştir.

Şura genel kuruluna, yine bir üye tarafından yapılan ve üzerinde durulmaya değer üçüncü öneri ise, tıpkı fen ve edebiyat kolları gibi lise 1. sınıftan itibaren "pedagoji veya eğitim" adında yeni bir kolun açılmasıdır. Öneriyi yapan üyeye göre liselerde bölü bir kolun açılması ile ,hem öğretmenlik mesleğinin havası henüz ortaöğretim kademesinde teneffüs ettirilmiş olacak, hem de Eğitim Enstitülerine yeni bir kaynak sağlanmış olacaktır (145).

Bugün, öğretmen liselerinden beklenen fonksiyon da bundan başkası değildir. Ancak öğretmen liselerinin bu fonksiyonlarını yeterince yerine getiremediği konusunda da yaygın bir görüş bulunmaktadır.

2) Dördüncü Milli Eğitim Şurası

Üçüncü Milli Eğitim Şurasından üç yıl kadar sonra, 22-31 Ağustos 1949 tarihleri arasında toplanan Dördüncü Milli Eğitim Şurasında, ortaokul ve lise programlarıyla birlikte bu okullara öğretmen yetiştirme konusunun da ele alındığı görülmektedir.

Bilindiği üzere, Milli Eğitim Şuraları çalışmalarında, genel olarak, şurada ele alınacak her bir konuya ait komisyonlar oluşturulmakta, komisyonlarca hazırlanan raporlar şura genel kuruluna sunulmakta; tartışılmakta ve bir karara bağlanmaktadır. Bazen, Milli Eğitim Bakanlığının da şuralara rapor sunduğu, komisyonların alt komisyonlara ayrıldığı görülmektedir.

İşte, Dördüncü Milli Eğitim Şurasında ortaokul ve liselere öğretmen yetiştirme konusu "ortaokullara ve liselere öğretmen yetiştiren Eğitim Enstitüleri ve yüksek öğretmen okulu teşkilatının

"İhtiyaçlara Göre Düzenlenmesi" gündem maddesiyle ele alınmış; aynı isimle oluşturulan komisyon ile Milli Eğitim Bakanlığı, bu konuya ilişkin olarak hazırladıkları birer raporu şûraya sunmuşlardır(146).

Komisyon tarafından hazırlanan raporda önce, ortaokullara öğretmen yetiştirme ve Eğitim Enstitüleri konusu ele alınarak, ortaokul ve eğitim enstitülerinin birlikte günün ihtiyaç ve imkanlarına göre yeniden teşkilatlandırılmaları gereği vurgulanmaktadır.

Adı geçen raporda ortaokul ve eğitim enstitülerine ilişkin olarak aşağıdaki görüş ve öneriler ileri sürülmüştür:

1- Ortaokul, İlkokulu tamamlayan bir, milli eğitim kurumudur. Bu itibarla her iki okulun eğitim ve öğretim amaç ve ilkeleri arasında da bir uygunluk bulunması gerekir. Oysa bu iki kurum arasında geniş bir açıklık mevcuttur.

2- Ortaokullarda öğretimin akademik esaslara göre sınıflandırılmış bir yetiştirme sistemine dayandırılmış olması ve derslere çok sayıda öğretmenlerin girmesi; konular arasında bağlantı kuramama, öğrencilerin ders yükünü artırma ve öğretmenlerin öğrencilerini bütün yönleriyle tanıyamaması gibi sakıncalar doğurmaktadır.

3- Bu durum ise, ortaokulu ilkokulun bir devamı gibi ele alıp, programları ve onları uygulayacak öğretmenleri yetiştirmeyi; yeni bir metod ve yaklaşımla ele almayı zorunlu kılmaktadır.

4- Bu yeni anlayışın ürünü olarak yetiştirilmek istenen öğretmen modeli ise, muayyen derslerde ihtisaslaşmaya doğru gitmeyerek bilim şubelerinde toplu bir görüş kazanan mürebiliği ihtisas olarak kabul eden; öğrencileri, çeşitli yönleriyle daha yakından tanıyan; dersler arasında bağ kurabilen; öğrencilerin fikri, bedeni, ahlaki eğitimleriyle daha yakından meşgul olabilen öğretmenlerdir(147).

MEB. Dördüncü Milli Eğitim Şûrası, 22-31 Ağustos 1949, Çalışma Programı, Komisyon Raporları, Konuşmalar, 1949, s. 132-143.

(147) Aynı eser, s. 132-133.

Hatırlanacağı gibi yukarıdaki görüşler 1945'de Reşat Şemsettin Sirer tarafından ortaya atılmış, bu konu Bakanlığı zamanında (1946) toplanan Üçüncü Milli Eğitim Şurasında ele alınmış ve aynı yıl uygulamaya konularak Eğitim Enstitülerinde "toplu dersler şubesi" açılmıştı.

Komisyon "toplu dersler öğretmeni" tipini benimsemekle birlikte, adayların daha iyi yetişmelerini sağlamak, özellikle öğrencisi pek fazla olmayan ortaokullarda resim-iş , beden eğitimi, müzik gibi derslerin öğretmen kadrosundan tasarruf etmek amacıyla; eğitim enstitülerinin toplu dersler şubesinin fen ve edebiyat diye ikiye ayrılmasını; bu bölümlere alınacak öğrencilerin resim-iş, beden eğitimi, müzik ve ev-iş derslerinden birini ek branş olarak almalarını ve yabancı dil bölümünün 3 yıla çıkarılmasını kararlaştırmıştır.

Komisyon tarafından alınan bu kararın Bakanlığın şûraya sunduğu raporda yer alan görüş ve öneriler dağıltusunda olduğu görülmektedir.

Bakanlıkça hazırlanan raporda toplu dersler öğretmeni yetiştirme modeli eleştirilerek, eğitim enstitüleri bölümlerinin yeniden düzenlenmesi önerilmektedir.

Söz konusu eleştiriler, dökümanda şöyle belirtilmektedir:

1- İki yıldan ibaret olan öğrenim devrinde Eğitim Enstitüsü öğrencileri çok çeşitli ders görmekte ve gençler derslerin ağır yükü altında ezilmektedir.

2- Eğitim enstitülerinde derslerin çokluğu ve ağırlığı öğrencilerin şahsi çalışmalarına, kendi kendilerine incelemeler yapmalarına, bir konu üzerinde serbestçe uğraşmalarına çeşitli olayları gözlemelerine ve olaylar üzerinde kafalarını müstakil edecek işletmelerine imkan vermemektedir. Öğrenciler okul hayatında alıcı bir makine haline gelmekte muhakeme teşebbüs ve yaratıcılık kabiliyetlerini yeteri kadar geliştirememektedirler.

3- Derslerin çokluğu ve çalışma vakitlerinin darlığı yüzünden öğrenciler şahsiyetlerini ahlaki karakterini, sosyal temayüllerini ve demokrasi ruhunu geliştirmeye yarıyacak öğrenci teşekküllerine kendilerini veremiyorlar. Okulda öğrenciler tamamiyle pasif bir hayat içinde ve tek taraflı olarak yetiştirilmek zorunda kalıyorlar.

4- 1948-1949 ders yılında orta okullarda vazife gören ilk mezunlar tayin edildikleri okullarda her gün çeşitli ders konularını hazırlamak deneyler yapmak, gözlemler yaptırmak, yazılı ödevleri tashih etmek.... şartıyla bir sınıfın bütün derslerinin tek bir öğretmen tarafından idare edilmesinin son derece zor ve yorucu olduğunu ifade etmişlerdir.

5- Sınıfların bir tek öğretmen tarafından idare edilmesi, her öğretmenin liyakatli ve becerikli olmasını şart kılar. Herhangi bir sebeple öğretimde yeter derecede başarı gösteremiyen bir öğretmen sınıftaki bütün çocukların seviyesini düşürmekle kalmaz, daha yüksek sınıflarda gittikçe kötü ve düşük bir seviyede kalmalarına sebep olur.

6- Bakanlığın karşılaştığı zorluklardan biri de Resim-İş, Beden Eğitimi, Müzik ve Yabancı Dil derslerinin durumudur. Çoğu şehirlerde toplanmış olan orta okullarımızda bu dersler için öğretmen bulunmadığı gibi yeni açılan ve açılacak olan yüzlerce orta okula da öğretmen tayin etmek mümkün olamamaktadır. Mümkün olduğu düşünülse bile uzak ve küçük kasabalarda açılacak olan orta okulların Resim-İş, Beden Eğitimi, ve Müzik öğretmenlerine haftada ancak birkaç saat ders verilmekte ve yükün en ağır kısmını Eğitim Enstitüleri toplu dersler mezunları taşımaktadır(148).

(148) MEB. Eğitim Enstitüleri ve Yüksek Öğretmen Okulu Teşkilatı Hakkında Proje, Ankara: Milli Eğitim Basımevi, 1949, s. 6.

Bakanlığın toplu dersler bölümü yerine kurulmasını istediği ana ve yardımcı dalların ise şunlar olduğu görülmektedir.

Ana dallar : 1.Fen, 2.Edebiyat, 3.Yabancı dil,

Yardımcı dallar : 1.Beden Eğitimi, 2.Müzik, 3.Resim ve Ev işleri (kızlara) , 4.Resim ve el işleri, 5.Ticaret Bilgisi, 6.Tarım bilgisi (149).

Bunlardan başka, şura komisyon raporunda eğitim enstitülerine öğrenci seçim usülleri ve stajlar üzerinde de durulmuş, Şura genel kuruluna sunulmak üzere bazı kararlar alınmıştır.

Buna göre, enstitüye girmek isteyen adaylar, Bakanlık tarafından, adayların mezun oldukları okul müdürlüklerinin öğrenci hakkında verdikleri bilgiler dikkate alınarak sınavlara çağrılacak, yazılı ve sözlü olarak yapılacak iki aşamalı sınavda başarılı olanlar enstitüye kabul edilecektir (150).

Eğitim Enstitüsü mezunlarının stajlarını, enstitünün bulunduğu veya yakınında bulunan şehirlerdeki orta dereceli okullarda; mezun oldukları enstitülerin nezaretinde yapmaları, bu çerçevede her stajyere enstitü tarafından ferdi çalışma planları verilmesi, bu çalışma neticelerini bildiren raporların ve çalışma planının ne dereceye kadar gerçekleştirilmiş olduğunun eğitim enstitüleri tarafından gözden geçirilerek , stajyerlerin başarı durumlarının Bakanlığa bildirilmesi uygun görülmüştür (151).

Milli Eğitim Bakanlığı Şûraya , sunduğu, "Eğitim Enstitüleri ve Yüksek Öğretmen Okulu Teşkilatı Hakkında Proje" isimli dökümanda, eğitim enstitülerinde ameli ve nazari öğretimin iki yıl olması öğrencilerin, üçüncü bir yılda mesleki bir formasyon görmeleri ve staj yapmaları önerilmektedir (152).

---

(149) Aynı eser, s. 7.

(150) MEB. Dördüncü Milli Eğitim Şûrası, s. 136.

(151) Aynı eser, s. 137.

(152) MEB. Eğitim Enstitüleri ve Yüksek Öğretmen Okulu Teşkilat Hakkında Proje, s. 7.

Bakanlığın bu önerisi komisyon tarafından eleştirilerek, öğretmen adaylarına alan bilgisi ile öğretmenlik formasyonunun ayrı ayrı zamanlarda verilmesinin sakıncalı olacağı açıklanır. Komisyonun bununla ilgili görüşleri şöyledir:

"...Böyle bir uygulama öğretmeni, tamamen mücerret ve tatbiki zor birtatım kaideler öğretmekten ileri götürmez. Aksine olarak öğretmen namzetleri tarafından mesleki bilgi, alışkanlık ve uygulamanın ancak yaşanılarak öğrenilebileceği yine pedagojinin bize ilham ettiği bir prensiptir. İki yıl yalnız okutacağını derslere ait bilgisini artırmakla meşgul olduktan sonra üçüncü yıl adaya başlı başına bir lisans teşkil edecek kadar çeşitli ve teorik meslek dersleri verilmesi halinde bu pedagojik bilgiler öğretti bir yük gibi öğretmenin sadece hafızasında kalmaya ,hatta unutulmaya mahkum olacak ve bu bilgiler, bir bütün olarak verilmek istenen mesleki formasyonun teminine yaramayacaktır.

....bu sebeple meslek bilgilerini öğrenme safhasıyla umumi bilgilerini kazanma safhalarının birbirinden ayrılmasının uygun olmayacağı kanaatine varılmıştır (153)"

Eğitim Enstitülerinin yapısı ve orta okullara öğretmen yetiştirmeyle ilgili yukarıdaki teklifler, Şura genel kurulunda kabul edilmiş olmakla birlikte bazı eleştiriler yapıldığı ve yeni öneriler getirildiği de görülmektedir.

Bu görüş ve önerileri şöyle özetlemek mümkündür:

1- Bir dersi bilen okutur. Adayların ek bir branşta yetişmeleri ise "bilme" işini zayıflatır.

2- Resim-İş, müzik, beden eğitimi gibi dersler zaten zayıf iken, bunların yardımcı branş dersleri olmaları bu derslerin öğretimini iyice zayıflatır.

(153) MEB. Dördüncü Milli Eğitim Şurası, s.134-135.

3- Eğitim Enstitülerinin bütün bölümlerinin öğretim süresi üç yıla çıkarılmalı, üçüncü yılın yarısı uygulamaya tahsis edilmelidir.

4- Eğitim Enstitüleri içinde birer uygulama okulu açılmalıdır.

"Ortaokullara ve Liselere Öğretmen Yetiştiren Eğitim Enstitüleri ve Yüksek Öğretmen Okulu Teşkilatını Yeni İhtiyaçlara Göre Düzenleme İşleri Komisyonu Raporunun" ikinci bölümünde ise, liselere öğretmen yetiştirme ve yüksek öğretmen okulu konularında değerlendirmeler yapılmakta ve görüşler ileri sürülmektedir.

Bununla ilgili görüş ve önerileri şu şekilde özetlemek mümkündür:

1- İstanbul'daki Yüksek Öğretmen Okulu'ndan başka bir de Ankara'da açılmalıdır.

2- Yüksek Öğretmen Okuluna kabul edilen öğrenciler ilk iki yıl gözleme tabi tutulmalıdırlar. Bu süre içerisinde her bir öğrencinin fizyolojik, psikolojik, ahlaki ve başarı durumları değerlendirilerek, uygun görülenler öğretmen adaylığına kabul edilmeli, görülmeyenlerin okul ile ilişkileri kesilmelidir.

3- Yüksek Öğretmen Okuluna alınacak öğrenciler önce bir sağlık muayenesinden geçirilmeli, sonra bir sınava tabi tutulmalıdır.

4- Yüksek Öğretmen Okulu öğrencilerine mesleki formasyonun verilmesine beşinci sömestriden itibaren başlanılmalıdır.

5- Yüksek Öğretmen Okuluyla, okulun bulunduğu şehirdeki Üniversitenin Pedagoji Enstitüsü sıkı bir işbirliği halinde çalışmalıdır.

6- Her dersin özel öğretim metodu dersi, o dersin öğretimi veya uygulamasıyla görevli elemanlar tarafından verilmelidir.

7- Yüksek Öğretmen Okulu teşkilatı içerisinde, okul müdürü, üniversite pedagoji Enstitüsünün bir temsilcisi, Edebiyat ve Fen Fakültelerinin birer temsilcisi, uygulama lisesi müdürü veya onun temsilcili ile uygulama öğretmenlerinin kendi aralarından seçecekleri iki üyeden oluşan bir Danışma Kurulu kurulmalıdır.

8- Mezunların mesleğe kesin girişinin hazırlık dönemini teşkil eden staj devresi yeniden düzenlenerek fonksiyonel hale getirilmelidir. Bunun için de şöyle bir yol önerilmektedir:

a- Stajyerler Yüksek Öğretmen Okulu'nun bulunduğu ildeki liselerin kadrolarına verilmelidir.

b- Stajyer öğretmenler, stajlarının ilk devresinde 15'er günden az olmamak şartıyla çeşitli liselerde, öğretmen okullarında, eğitim, öğretim ve yönetime ilişkin gözlemlerde bulunmalıdırlar.

c- Stajın ikinci devresinde stajyerler bir lisede, bir öğretmenin yardımcısı olarak çalışmalı, yeteri kadar ders vermeli sınavlarda bulunmalıdır.

d- Stajyerliğin kaldırılıp, kaldırılmamasına, yanında çalıştığı lise öğretmeni ve uygulama öğretmenlerinin verecekleri rapora göre Yüksek Öğretmen Okulu Danışma Kurulu'nca karar verilmelidir (154).

Bunlardan başka Bakanlık tarafından hazırlanarak şuraya sunulan yukarıda adı geçen projede, lise öğretmenlerinin yetiştirilmesi ile ilgili başka önerilerin de getirildiği görülmektedir.

Bakanlık projesinde, lisede çalışan öğretmen sayısında tasarruf sağlayarak, bu okulları ülkeye yaymak amacıyla lise öğretmenlerinin iki dersi okutabilecek şekilde yetiştirilmeleri önerilmektedir. Bunun için Fen ve Edebiyat Fakültelerinde öğrencilerin;

Türkçe - Felsefe

Tarih - Coğrafya

Matematik-Fizik

Tabiat Bilgisi- Kimya

gruplarını okutabilecek şekilde yetiştirilmeleri istenir (155).

(154) MEB. Dördüncü Milli Eğitim Şûrası, s. 141-142.

(155) MEB. Eğitim Enstitüleri ve Yüksek Öğretmen Okulu Teşkilatı Hakkında Proje, s. 8.

Bakanlık projesinde yer alan ve şuraya sunulan; ancak, hem öğretmen yetiştirmeyle ilgili komisyon hem de şura genel kurulunca fazlaca tasvip görmeyen bir diğer öneri ise "Yüksek Eğitim Enstitüsü" kurulması yönündeki öneridir.

Adı geçen projede, lisans öğrenimlerini Fen ve Edebiyat Fakültelerinde yapan yüksek öğretmen okulu öğrencilerinin, öğretmenlik bilgisi derslerine yeterince zaman ayıramadıkları, bu bakımdan mesleki formasyon yönünden iyi yetişmedikleri belirtilerek Yüksek Öğretmen Okulu'nun kaldırılarak yerine Yüksek Eğitim Enstitüsü kurulması önerilmektedir (156).

Yüksek Eğitim Enstitüsüne, Fen ve Edebiyat Fakültelerinde lisanslarını tamamlamış öğrenciler alınacak; stajyer olarak tayin edilmiş gençler burada 1 yıl teorik ve pratik olarak mesleki formasyon kazanacaklardır.

20 Temmuz 1982'de, öğretmen yetiştirme görevinin bütünüyle üniversitelere devredilmesinden hemen sonra yeniden kendi öğretmenliğini kendisi yetiştirme yollarını arayan MEGSB'nın kurma teşebbüsünde bulunduğu "Öğretmen Yetiştirme Merkezi" projesinin, yukarıdaki önerinin bir benzeri olduğu anlaşılmaktadır. Hatırlanacağı gibi benzeri bir proje, orta okul öğretmenlerinin yetiştirilmesi için de düşünülmüş fakat tenkide uğramıştı. Aynı eleştiriler "Yüksek Eğitim Enstitüsü" içinde yapılmıştır.

Nitekim öğretmen yetiştirme konusuyla ilgili komisyon tarafından Bakanlığın bu projesi eleştirilerek; "...dünyanın hiç bir yerinde metodun bilgiden ayrıldığı görülmemiştir; her ilim dalının metodu ancak o ilmi okutan insan tarafından verilebilir (157)" denilmektedir.

Liselere öğretmen yetiştirmeyle ilgili komisyon raporu ile Bakanlığın Projesinin şura genel kurulunda görüşülmesi sırasında

---

(156) Aynı eser, s. 9.

(157) Dördüncü Milli Eğitim Şurası, s. 180.

Bakanlığın, Yüksek Öğretmen Okulunun Kapatılarak Yerine Yüksek Eğitim Enstitüsü kurulması yönündeki isteği, öğretmen yetiştirmeyle ilgili komisyon tarafından uygun görülmediği gibi bu istek şura genel kurulunda da kabul görmemiş; bir kaç yönden tenkide uğramıştır.

Bu öneriye karşı çıkan üyeler; uzun bir geçmişi olan Yüksek Öğretmen Okulunun kapatılmasının doğru olmayacağını, öğrencilere öğretmenlik aşkının ancak burada verilebileceğini açıklarlar.

Yüksek Öğretmen Okulu'nun kapatılmasına karşı çıkan üyelerden biri, kurumların gelenekselleşmesinin önemine dikkati çekerek, şunları söyler :

Memleketimizde müesseseleri, mevcut yaşayan müesseseleri yıkmak gibi bizde bir fikir hakim olmağa başlamıştır. Arkadaşlar, bizim en büyük noksanımız an'anesizliktir. Yüz yıllık bir tarihe malik olan müesseseyi şu veya bu noksanı olduğundan dolayı yıkmaya gideriz. Bu gibi noksanlığı olan müesseseleri yıkmaktan ziyade , ihyası cihetine gitmenin en doğru bir yol olduğu kanaatindeyim (158).

Bakanlığın Yüksek Eğitim Enstitüsü kurulmasına ilişkin önerisine karşı çıkanlar, ayrıca; Bakanlığın bu projesinin üniversite üstünde bir üniversite tahsili verdiğini; bunun hem ilim hem de uygulama yönünden sakat olduğunu belirtirler.

Öğretmen yetiştirmeyle ilgili komisyon raporunda yer alan, Yüksek Öğretmen Okuluna alınan öğrencilerin ilk iki yılda müşahadeye tabi tutulması önerisini, öğrencileri, psikolojik baskı altında tutacağını söyleyerek eleştirenler olur.

Görüldüğü gibi, orta okul ve liselere öğretmen yetiştirme problemi, bu okulların programlarıyla birlikte şuranın ana konusunu teşkil etmektedir. Mevcut ortaokul ve liselerin öğretmen ihtiyacının

karşılanması yanında ,yeni açılacak ortaokul ve liselerin öğretmen ihtiyacı da düşünülerek, orta okullarda olduğu gibi, liselerde de çalıştırılacak öğretmen sayısında, tasarruf sağlama yolları aranmaktadır.

Dördüncü Milli Eğitim Şûrasında, ortaokul ve lise öğretmenlerine ilişkin sayı probleminin çözümlenmesi yanında, onların alan bilgisi ve öğretmenlik meslek bilgisi yönlerinden de, kuvvetli yetiştirilmeleri problemi üzerinde durulmakta; bunun sağlanması için eğitim enstitülerinin 3 yıla çıkarılması, Yüksek öğretmen Okulunun da yeniden teşkilatlandırılması önerilmektedir.

Bundan başka mesleğin ilk yılında yapılmakta olan stajyerlik konusu da ele alınarak; bu devrenin daha fonksiyonel kılınması ve yetişmenin bir parçası haline getirilebilmesi amacıyla, eğitim enstitüleri ve Yüksek Öğretmen Okulu gözetiminde yapılması istenir.

Yine şurada ele alınan önemli konulardan biri de eğitim enstitüleri ile Yüksek Öğretmen Okuluna alınacak öğrencilerin seçimi konusu olmuştur. Eğitim enstitülerine alınacak öğrenciler için, ön bilgi toplama, ve bu bilgilerin ışığında yazılı ve sözlü sınavlara çağırılma düşünülürken; Yüksek Öğretmen Okulu için öğrencilerin, ilk iki yılda "müşahadeye" tutulmaları istenmiştir.

d- Ortaöğretime Öğretmen Yetiştirmeye İlişkin Diğer Görüşler

1) Türkiye'de Öğretmen Yetiştirme Hakkında Rapor

Daha önce belirtildiği gibi, 1950-1960 yılları arasında yabancı ülkelerden çok sayıda eğitim uzmanı ülkeye davet edilerek, çeşitli eğitim problemlerinin yerinde tetkiki ve bununla ilgili raporların hazırlanması sağlanmıştı. Bunlardan biri de Amerikalı eğitimci, ülkesindeki bir Öğretmen Kolejinin Rektörü Profesör Roben J. Maaske'dir.

Milli Eğitim Bakanı İleri'nin daveti üzerine Türkiye'ye gelen, 1953 yılının ilk üç ayı içerisinde çeşitli öğretmen okullarını

ziyaret ederek yetkililerle görüşme yapan Maaske, Türkiye'de öğretmen yetiştirme konusunda bir rapor hazırlamıştır (159).

Rapor incelendiğinde Maaske'nin önce öğretmen yetiştiren okulları, idari teşkilat, öğrenci, personel hizmetleri, öğretim kadrosu, bölümler, öğretim programı, öğrenci seçme, fiziki kapasite ve malzeme yönünden bir değerlendirmeye tabi tuttuğu, sonra bunlarla ilgili önerilerde bulunduğu görülmektedir.

Maaske'nin eğitim enstitülerinin çeşitli yönlerine ilişkin görüş ve önerilerini aşağıdaki şekilde özetlemek mümkündür.

1- Mevcut Öğrenci Seçme Sistemi Yeterli Değildir.

Maaske'nin raporunda en çok üzerinde durduğu, gerek öğrencileri kötü öğretmenlere karşı korumak, gerekse hepsi de yatılı olan bu okullarda yapılan masrafları en iyi şekilde değerlendirmek için ele alınmasını gerekli gördüğü konu, öğretmen adaylarının seçimi konusu olmuştur.

Bilindiği gibi o yıllarda eğitim enstitülerine öğrenciler, illerde yapılan kompozisyon, enstitülerde yapılan sözlü sınavlarıyla alınmaktadır. Maaske, bu seçme sisteminde, öğretmen olmak için gerekli şahsiyet özelliklerinden yoksun olanların da öğretmen yetiştiren kurumlara girebileceğini belirterek, öğretmen yetiştiren her kurum için ayrı , ayrı , ayrıntılı bir öğrenci seçme planı önermiştir.

Eğitim Enstitülerine öğrenci seçimi için önerilen planda, aşağıdaki yolun izlenmesi istenir (160).

a- Müracaat Şekli:

Müracaatta bulunan adaylar hakkında, seçimlerin de değerlendirilmek üzere ilgili oldukları ya da bağlı oldukları kurum ve daireler tarafından çeşitli yönlerden öğretmenliğe uygun olup

---

(159) Roben J. Maaske, Türkiye'de Öğretmen Yetiştirme Hakkında Rapor, Ankara: Maarif basımevi 1956, s. 90.

(160) Aynı eser, s. 72-76.

olmadıklarını belirten belgeler tanzim edilmelidir. Hatta liselerde, müdürün başkanlığında iki öğretmenden oluşan bir "öğrenci seçme komitesi" oluşturulmalı, bu komite eğitim enstitülerine girecek öğrenciler için hem rehberlik yapmalı, hem de müracaat eden adayların davranışlarını incelemelidir.

Böyle bir incelemede adayların başarıları yanında, diğer öğrencilerle olan münasabeti, ifade düzgünlüğü, karakteri, liderlik kabiliyeti, hissi muvazenesi ve itimada şayan oluşu gibi özellikleri de dikkate alınmalıdır.

b- Eleme İmtihanı:

İllerde yapılacak eleme sınavında, adayın okuduğu veya bitirdiği okullarda gördükleri dersleri ihtiva eden bir "objektif test" uygulanmalı, ayrıca bir de kompozisyon yazdırılmalıdır.

c- Seçme İmtihanları:

Adaylar hakkında düzenlenen giriş belgelerindeki bilgiler ile eleme sınav sonuçları birlikte değerlendirilerek alınacak öğrenci sayısının % 30-50 fazlası bir grup eğitim enstitülerinde yapılacak seçme sınavlarına çağırılmalıdır.

Seçme sınavında önce 2 veya 3 kişilik komisyonlar tarafından adaylar mülakata tabi tutulmalıdır. Mülakat fişinde şu bilgilere yer verilmelidir: (1) Konuşma kabiliyeti, (2) Beden sağlığı ve ruhi dengesi, (3) Şahsiyet vasıfları ve (4) Genel görüş.

d- Kat'i Kabul:

Yukarıdaki elemelerden başarıyla geçen ve okula kaydolan öğrenciler, enstitüde birinci yılın sonunda yeni bir değerlendirmeye daha tabi tutulmalıdır.

Bunun için eğitim enstitülerinde 3-5 kişilik bir "Öğrenci Seçme Komitesi" kurulmalıdır. Bu komite birinci senenin sonlarına doğru öğrencinin bütün kayıtlarını inceleyerek ve bununla birlikte

öğrencinin sınıf öğretmenlerinden 3 kişinin yazdığı referans mektuplarını da dikkate alarak, öğrencileri enstitüye kesin kabul etmeli, uygun görülmeyenlerin okulla ilişkisi kesilmelidir.

2- Enstitü müdürlerinin idari yükleri ağırdır. Bu durum onların eğitim ve öğretim işlerinde liderlik yapmasını engellemektedir. Bu yükü azaltacak idari tedbirler alınmalıdır.

3- Enstitülerde rehberlik hizmetleri yeterli değildir. Modern anlayışa uygun rehberlik servisi kurulmalı ve bir öğretmen bu işle görevlendirilmelidir.

4- Enstitülere yapılan öğretmen tayinleri daimidir. Yeterli formasyona sahip olmayan, sürekli ilerlemeyen ve hatta öğretmenlik mesleğine hiç bir sempati duymayanlar bu kurumlarda sürekli görev yapabilmektedir.

Yeterli olmayanlar ya yetiştirilmeli ya da başka okullara nakilleri yapılmalıdır. Öğretmenlik mesleğini benimsemeyen ve bu mesleğe sempati duymayanlara da bu kurumlarda yer verilmemelidir. Ayrıca enstitülere yapılacak tayinlerde okul müdürünün görüşü alınmalıdır.

5- Programlarda bazı dersler iki yıl içerisine yayılmış bulunmaktadır. Bu durum o derslerin hem haftalık ders saatini azaltmakta hem de haftalık ders çeşidini artırmaktadır.

Öğrencilerin çalışmalarını teksif edebilmek için bu derslerin haftalık ders saatleri artırılarak bir yıla indirilmelidir.

6- Özellikle yabancı diller bölümünde ayrı ayrı okutulmakta olan fakat birbirlerine oldukça bağlı olan konular birleştirilmelidir.

7- Sosyal bilimler günümüzde önemlidir. Fen ve matematik dersleri saatlerinin azaltılması pahasına da olsa, sosyoloji, ekonomi, siyasi bilim, kültürel antropoloji gibi dersler programa konmalıdır.

8- Enstitü bünyesinde yer alan bölüm ya da şubelerin herbirinin hedefleri açık bir şekilde belirtilmeli; öğretim programları

bu hedeflere göre yeniden ve birleştirilmiş olarak ele alınmalıdır.

9- Yaz ve sömestr tatilleri kısaltılarak öğretim süresi hiç olmazsa üç ay kadar uzatılmalıdır.

10- Öğretmenlik uygulaması daha fonksiyonel hale getirilmelidir. Bunun için;

a- Uygulama öğrencilerinin yanlarında staj yapacakları öğretmenler iyi seçilmelidir.

b- Öğrencilere rehberlik yapacak olan bu öğretmenlerle toplantılar düzenlenmelidir.

c- Uygulama el kitabı hazırlanmalıdır.

d- Uygulama öğrencilerini izlemeye giden enstitü öğretmenlerinin ulaşım masrafları karşılanmalıdır.

e- Mezun olup göreve başlayan stajyer öğretmenlerle enstitü, 1 yıl sürekli haberleşmelidir.

11- Eğitim enstitülerinin sayısı artırılmalıdır (161).

Ankara ve İstanbul Üniversiteleri:

Raporda, bu başlık altında üniversitelerin öğretmen yetiştirmeye ilişkin sorunları belirtilerek çözüm önerileri verilmektedir.

Maaske, bu iki üniversiteye yaptığı ziyaret ve özellikle üniversitede pedagojik formasyon deslerini okutan öğretim üyeleriyle yaptıkları görüşmeler sonunda şunları tesbit etmiştir.

1- Üniversiteler özerk kurumlar olmasına rağmen öğretmen yetiştirme konusunda Milli Eğitim Bakanlığı ile ortak bazı planlar hazırlamışlardır. Buna göre öğrencilerin, Fen ve Edebiyat fakültelerinde aşağıdaki meslek derslerini almış olmaları gerekir,

---

(161) Aynı eser, s. 37-48.

D E R S L E R	Ders Saatleri
Eğitim Psikolojisi	24 Saat
Eğitim Tarihi	12 "
Türk Eğitim Müesseselerinin Tarihi	12 "
Eğitim Felsefesi	24 "
Genel Eğitim Metodları	24 "

2- Ancak, Fakülte içindeki bazı öğretim üyeleri öğretmenliğe hazırlık programı uygulanmasını benimsememekte ve karşı çıkmaktadırlar.

3- Formasyon derslerini okutan öğretim üyelerinin yükü ağırdır.

4- İstanbul Üniversitesinde öğretmenlik uygulaması yoktur. Ankara Üniversitesinde vardır. Fakat ayrılan zaman azdır.

5- Sonuçta Üniversitelerde mesleki hazırlık yeterince verilememektedir.

Bu açıklamalardan da anlaşılacağı gibi üniversiteler öğretmen yetiştirme işinden ne tamamen uzak kalmışlar, ne de bu işi tamamen benimsemişlerdir.

Raporda üniversitelerde, daha nitelikli öğretmen yetiştirilebilmesi için bazı öneriler getirilmiştir. Bunları şöyle sıralamak mümkündür:

1- Fen ve Edebiyat Fakültelerinde öğrenciler, ikinci senenin sonunda, eğitim enstitülerine kabul edilen öğrenciler için düşünülen yöntemle, bedeni, ruhi, kişilik ve başarı yönlerinden bir değerlendirilmeye tabi tutularak, öğretmenliğe aday olarak seçilmelidir. Bu öğrencilere burs verilmeli ya da benzeri yardımlar yapılmalıdır.

2- Bu öğrenciler üçüncü sınıftan başlayarak, Milli Eğitim Bakanlığının da kabul ettiği ve öğretmenliğe atama için şart koştuğu öğretmenlik bilgisi derslerini almalıdır.

3- Ortaöğretim okullarında birkaç yıl başarılı öğretmenlik yaptıktan sonra, eğitim enstitülerinde öğretmenlik yapmayı düşünenler için, Fen ve Edebiyat Fakültelerinde bazı zorunlu ve seçmeli dersler verilmelidir.

4- Öğretmenlik bilgisi derslerinin gayeleri, muhtevası, ve uygulama mecburiyeti hakkında Milli Eğitim Bakanlığı ile üniversiteler ortak bir anlayışa varmalıdır.

5- Üniversiteler meslek eğitimi ve mesleki alanda ilmi araştırmalar yapma yönünden yeterli değildir. Üniversiteler bu konuda liderlik yapacak duruma getirilmelidir.

6- Yüksek Öğretmen Okulu uygulamasının genişletilmesi düşünülmelidir (162).

Raporda ticaret liselerine meslek dersleri öğretmeni yetiştirme konusuna da değinilerek; bu öğretmenlerin halen biri İstanbul'da diğeri İzmir'de bulunan Yüksek Ekonomi ve Ticaret Okulları mezunlarından karşılandığı; fakat her iki okulda da öğretmenliğe hazırlayıcı bir program bulunmadığı belirtilerek, bu okulların programlarına aşağıdaki derslerin ilave edilmesi istenmektedir.

Programlara ilave edilmesi istenen dersler ise; Eğitim Psikolojisi, Türk Cemiyetinde Eğitim, Genel Öğretim Metodları ve özel öğretim Metodlarıdır (163).

Maaske, kız ve erkek sanat okullarına atelye ve meslek dersleri öğretmeni yetiştiren ve her ikisi de Ankara'da bulunan Mesleki ve Teknik Yüksek Öğretmen Okullarını da; tıpkı eğitim enstitüleri

---

(162) Aynı eser, s. 48-49.

(163) Aynı eser, s. 50.

gibi öğrenci seçimi, program, öğretim kadrosu ve fiziki kapasite yönünden bir değerlendirmeye tabi tutarak bazı önerilerde bulunur.

Maaske, her iki okulu da öğrenci seçme planı, teşkilat, öğretim kadrosu yönünden yeterli görmekle birlikte; rehberlik hizmetleri, öğretmenlerin iş başında yetişmeleri ve öğretim programları konularında eleştirerek bazı önerilerde bulunmaktadır. Söz konusu önerileri şöyle sıralamak mümkündür:

1- Her iki okulda da öğrenci rehberlik hizmetleri ıslah edilmelidir.

2- Öğretmenleri/ yetiştirici kurslar ve seminerler düzenlenmelidir.

3- Dört yıllık öğretim süresi içerisinde dersler, çeşidi çok, haftalık saatleri az olarak fazla yayılmış bulunmaktadır. Derslerin çeşidini azaltmak ve yoğun bir şekilde verilmesini sağlamak amacıyla birbiriyle ilgili olan bazı dersler birleştirilmeli, saatleri artıılmak suretiyle daha kısa sürede okutulmalıdır.

4- Sosyal bilimlerle ilgili derslere programlarda daha çok yer ve önem verilmelidir.

5- Mesleki ve teknik derslerin azalması pahasına bile olsa, öğretmenlik bilgisi dersleri artırılmalı ve mesleki yetişmeye daha çok önem verilmelidir (164).

İyi Öğretmen Yetiştirmede Uyulacak İlkeler:

Maaske, her derece ve türdeki okullara iyi öğretmenler yetiştirmek için, ülkenin mevcut durum ve şartlarını da dikkate alarak bazı ilkeler verir . Bu ilkeler sırasıyla şunlardır:

1- Öğretmenlik, her bakımdan cazip bir meslek haline getirilmelidir. Bunun sağlanmasında devlete, öğretmen kuruluşlarına ve okul aile birliklerine önemli görevler düşmektedir.

2- Öğretmen adaylarının mesleki hazırlığı artırılmalıdır.

3- Öğretmenlerin kendilerini iş başında, sürekli olarak geliştirmeleri sağlanmalıdır.

4- Öğretmen yetiştiren kurumlardaki öğrenci seçme süreci mezuniyet devresine kadar devam etmeli; seçim işleminde, derslerdeki başarı yanında, düzgün konuşma, ruh ve beden sağlığı, iyilik, sabırlılık, güvenilirlik ve demokratiklik gibi özellikler de dikkate alınmalı; bunlara sahip olmayan öğrencilerin öğretmen olmalarına müsaade edilmemelidir.

5- Öğretmen yetiştiren kurumlarda , temel kültür dersleri, genel meslek dersleri ve özel meslek derslerinden ibaret olmak üzere dengeli bir program hazırlanmalı, programlarda seçmeli derslere de yer verilmelidir.

6- Öğretmenlerin çalışacağı alanı daha iyi kavramasına yardım etmek için programlar yeterli sayıda ve nitelikte meslek dersleri ihtiva etmelidir.

Öğretmenlik meslek dersleri programlarda birbiriyle bağıntılı olarak dağıtılmamış olup, oldukça dağınık ve yetersiz durumda görülmektedir. Ayrıca tesir derecesi öğretmenin kişiliğine bağlıdır.

Bu konuda görülen en büyük eksikliklerden biri de meslek dersleri alanındaki kitap ve yardımcı yayın eksikliğidir.

7- Mesleğe hazırlık programının en az son iki yılında öğrenciler, müşahade ve oryantasyon amacıyla okullarla temas halinde bulunmalı, okulların içinde ve yakınında laboratuvar (uygulama) okulları bulunmalıdır.

8- Sürekli uygulamalar, hazırlık devresinin son yılı zarfında 6-10 hafta süreyle devam etmeli; bu süre tümüyle bu işe tahsis edilmelidir.

9- Mezunlar, göreve başladıkları ilk yılda izlenerek yetiştirmelerine yardımcı olunmalıdır. Ayrıca kurum öğretmenlerinin; mezunların çalıştığı alanı ve sorunlarını yerinde tanımaları için ziyaretler düzenlenmelidir.

10- İlmî Araştırmalar yapılmalıdır (165).

2) Eğitim Milli Komisyonu ve Ortaöğretime Öğretmen Yetiştirme Probleminin Ele Alınışı

1950'li yılların ortalarında Milli Eğitim Bakanlığı ile Ford Vakfı arasında yapılan temaslardan sonucu, başta öğretmen yetiştirme konusu olmak üzere, milli eğitimin çeşitli sorunlarını inceleme çalışmalarının başlatıldığı görülmektedir. Yabancı uzmanlardan da yararlanılarak gerçekleştirilen bu çalışmalardan birini de, Eğitim Milli Komisyonu'nun yaptığı çalışma teşkil etmektedir.

Fort Vakfı eğitim uzmanlarının önerisi ile Milli Eğitim Bakanlığı; bunların yurt içindeki durumlarını gözden geçirdikten sonra, başka ülkelerde nasıl çözümlendiklerini yerinde inceleyerek neticeyi Bakanlığa bildirmek üzere, 1958'de Eğitim Milli Komisyonu'nu kurmuştur. 12 Türk ilim adamı ve eğitimcisinin oluşturduğu bu komisyon, Ford Vakfının maddi desteği ve yabancı eğitim uzmanlarının da yardımlarıyla yurt içinde ve dışında incelemelerde bulunarak bir eğitim raporu hazırlamıştır (166).

"Türkiye Eğitim Milli Komisyonu Raporu" adını taşıyan, Türk Milli Eğitimini çeşitli yönleriyle inceleyen, sorunları ve çözüm önerilerini bildiren bu dökümanda öğretmen yetiştirme konusuna ilişkin durum değerlendirmesi, görüş ve önerilere geniş yer verildiği görülmektedir.

Raporda öğretmenin eğitim sistemindeki yeri ve önemi şöyle belirtilmektedir:

Bir memleketin en büyük hazinesi olan insan unsurunu yetiştirecek eğitim ve öğretim müesseseleri, bu vazifelerini iyi yapabilmeleri için herşeyden önce iyi yetişmiş, bilgili, mesleğini

(165) Aynı eser, s. 56-60.

(166) MEB. Türkiye Eğitim Milli Komisyonu Raporu . İstanbul: Milli Eğitim Basımevi, 1961, s. 60.

T. C.

Yüksek Öğretim Kurulu
Dokümantasyon Merkezi

seven, imanlı, enerjik bir öğretim kadrosuna sahip olmalıdır.

"Öğretmenler yeni nesil sizin eseriniz olacaktır" diyen büyük Atatürk'ün bu sözlerindeki derin manaya uyarak öğretmenlerin vasıfları ve sayısı üzerinde büyük bir dikkatle durmamız, memleketin geleceği bakımından hayati bir önem taşır.

Herşeyden evvel kaliteli ve yeter sayıda öğretmene dayanmayan bir eğitim sisteminin, milli dehayı işleyip meydana çıkaramayacağına bu asrın gerektirdiği mücadeleyi başaracak ve milletin bekasını temin edecek bir nesli yaratamayacağına inanmak lazımdır (167).

Raporda, ortaöğretimde öğretmen açığı bulunduğu, mevcut öğretmenlerin çeşitli kaynaklardan geldiği; bu durumun ise öğretimi olumsuz yönde etkilediği belirtilerek; ortaöğretimdeki öğretmen buhranının başlıca nedenleri şöyle açıklanmaktadır:

Öğretmen yetiştiren okullara uzun zamandır gerekli ilginin gösterilmemesi ve gerekli önlemlerin alınmaması,

Öğretmenlik mesleğine yeterli sayıda isteklilerin bulunmaması

Daha yüksek ücretle iş bulup, meslekten ayrılanların olması,

Gereksiz yere ve hazırlıksız olarak yeni ortaokulların açılması,

İlkokul mezunlarından, ortaokullara devam etmek isteyen öğrenci sayısının artmasıdır.

Raporda; ortaöğretim okullarına öğretmen yetiştiren kurumlardan eğitim enstitüleri ile teknik öğretmen ve yüksek öğretmen okullarının mevcut durumları hakkında bilgi verilerek, problemleri dile getirilmekte ve çözüm yolları gösterilmektedir.

---

(167) Aynı eser, s. 72.

Ortaokullara öğretmen yetiştiren Eğitim Enstitüleri ile ilgili görüş ve önerileri aşağıdaki şekilde özetlemek mümkündür:

Eğitim enstitüleri ortaöğretim okullarına istenilen nitelik ve sayıda öğretmenler yetiştirecek durumda değildir.

Eğitim enstitülerindeki eğitim ve öğretimin kalitesinin yükseltilmesi iyi bir öğretim kadrosu ile sağlanabilir. Bu okullarda 7 öğrenciye bir öğretmen düşüğü halde, öğretim kadrosunun nitelikçe yeterli olduğunu söylemek mümkün değildir. Bu nedenle mevcut öğretim kadrosu dikkatlice gözden geçirilmeli; enstitülere öğretmen alma ve yetiştirmede gerekli hassasiyet gösterilmelidir.

Eğitim Enstitülerine tayin edilecek öğretmenleri, üniversitede bir heyet imtihan etmelidir.

Eğitim enstitülerinin fen ve edebiyat diye 2 şubeye ayrılmış olması öğretmen adaylarının zayıf yetişmelerine neden olmaktadır. Bu nedenle Fen bölümü; matematik-fizik, kimya, tabiiye; Edebiyat bölümü de, Türkçe-tarih, coğrafya, yurttaşlık diye, tekrar kendi içlerinde bölümlere ayrılmalıdır.

Müfredat programları yeniden düzenlenmeli, bu yapılırken de dersler arasında bağlantı kurma yoluna gidilmelidir.

Özel öğretim metodları ve öğretmenlik uygulamalarına daha çok önem verilmelidir.

Öğrenciler ders dışı sosyal faaliyetlere yöneltilmeli, bunu düzenleyen teşkilat kurulmalıdır.

Öğrenci seçme sistemi değiştirilmelidir.

Ortaokullara devam eden ve etmek isteyen öğrenci sayısı giderek artmaktadır. Bu durumda öğretmen açığı daha da büyüyecek, yeni eğitim enstitülerinin açılmasına ihtiyaç duyulacaktır.

Ancak ihtiyaç duyulan öğretmeni yetiştirmek için yeni eğitim enstitüleri açmak yerine, mevcutları bina, tesisat ve öğretmen kadroları yönünden takviye edilerek öğrenci kontenjanları artırılmalıdır.

Ortaokulların öğretmen ihtiyacını karşılamak için, en az üç yıl başarı ile ilkokul öğretmenliği yapmış olanlar sınavla seçilecek eğitim enstitülerine alınmalı; 1 yıllık yoğun bir programdan geçirilerek başarılı olanlar ortaokullara tayin edilmelidir.

Eğitim Enstitülerinin öğretim süresinin gelecekte 3 yıla çıkarılması düşünülmelidir (168).

Eğitim Milli Komisyonu Raporu'nda Kız ve Erkek Teknik Öğretmen Okulları ile ilgili olarak şu görüşlere yer verilmiştir:

Ülkemizde mesleki ve teknik okulların genel kültür derslerini okutan öğretmenlere, hizmet öncesi eğitimleri sırasında mesleki ve teknik okulların programları ve yönetmelikleri hakkında bilgi verilmeli, bu okullarda da öğretmenlik uygulaması yapılmalıdır.

Kız ve Erkek Teknik Öğretmen Okullarında daha nitelikli öğretmen yetiştirmek ve kapasitesi müsait gençleri akademik yönden geliştirmek için okulun teşkilat ve programlarında yeni düzenlemeler yapılmalıdır.

Ayrıca Erkek Teknik Öğretmen Okulu öğrencilerinin mühendislik seviyesinde bir öğrenim görmeleri sağlanmalıdır.

Atelye öğretmeni yetiştirmek amacıyla ayrı bir program düzenlenmeli, ayrıca iş hayatında belli bir süre tecrübesi olanlar, özel bir kursa tabi tutularak, atelye öğretmeni olmaları sağlanmalıdır.

Mesleki ve teknik okullarda görevli atelye öğretmenlerinin, gelişmeleri öğrenmek ve pratiklerini artırmak amacıyla, endüstri alanlarında çalışmalarına imkan sağlanmalıdır.

Mesleki ve teknik öğretim okullarında görevli atelye ve meslek dersleri öğretmenleri ile genel kültür öğretmenleri, Kız ve Erkek Teknik Öğretmen Okullarında kurslara tabi tutulmalıdır(169).

---

(168) Aynı eser, s. 77-79.

(169) Aynı eser, s. 80-82.

Raporda, kısa da olsa, Yüksek Öğretmen Okulu ile ilgili bir değerlendirme yapılmakta ve bazı önerilerde bulunmaktadır.

Buna göre, Yüksek Öğretmen Okulu liselerin öğretmen ihtiyacını karşılayacak kapasitede değildir. Diğer yandan Fen ve Edebiyat Fakültesi mezunlarından öğretmenliğe geçmek isteyenlerin sayısı da yeterli değildir. Bu durum, liselere öğretmen yetiştiren bir kaynak yatarılmasını gerekli kılmaktadır.

Bu amaçla üniversite düzeyinde fakat ne üniversiteye ne de Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı olmayan müstakil bir "Yüksek Öğretmen Koleji" kurulmalıdır. Bu kolej aynı zamanda eğitim üzerine araştırmalar yapan bir merkez olmalıdır.

Komisyon böyle bir kolejin İstanbul ve Ankara'da kurulmasını; geliştirildikten sonra, üniversitenin bir fakültesi haline getirilmesini de önermektedir (170).

2 - ORTAÖRETİME ÖĞRETMEN YETİŞTİRMEYE İLİŞKİN UYGULAMALAR

a- Genel Ortaöğretim Okullarına Öğretmen Yetiştiren Kurumlar

1) Yüksek Öğretmen Okulları

İkinci Dünya Savaşı'nı takip eden yıllarda dünyada ve ülkemizde mesleklere bağlanan değerlerin değişmesi; bu değişme içerisinde öğretmenlik mesleğinin itibarının düşmesi sonucu, Yüksek Öğretmen Okulu'na girmek isteyen öğrenci sayısında büyük ölçüde azalma görüldü. Öyleki bu okul kapanma durumuyla karşı karşıya geldi.

Görüşler kısmındaki açıklamalardan anlaşıldığı gibi 1946-1960 yılları arasında da dönemin Milli Eğitim Bakanları Yüksek Öğretmen Okulu'nun geliştirileceğini açıklarken, Maaske; bu uygulamanın genişletilmesini öneriyordu. Dördüncü Milli Eğitim Şurasında

ise bu okuldan bir de Ankara'da açılması; bu okullara alınacak öğrencilerin daha iyi seçime tabi tutulması ve mesleki formasyonun daha iyi verilmesini sağlayacak önlemlerin alınması istenmişti. Fakat, Yüksek Öğretmen Okulunun geliştirilmesine yönelik bu görüşlerin yanında; yine bu dönem sonlarında hazırlanan Eğitim Milli Komisyonu Raporunda, Yüksek Öğretmen Okulu'nun ihtiyacı karşılayacak kapasitede bulunmadığı belirtilerek "Yüksek Öğretmen Koleji" kurulması önerilmişti. Kurulması önerilen bu kurum, başlangıçta ne üniversiteye ne de MEB'na bağlı olmayacak; geliştirildikten sonra Üniversitenin bir fakültesi haline getirilecekti.

Bütün bunlara rağmen İstanbul Yüksek Öğretmen Okulu, 1950'li yılların sonlarına kadar; tek başına öğretimini sürdürdü. Fakat 1959 yılının ortalarında bu probleme bir çözüm yolu bulunarak, yeni bir yüksek öğretmen okulu modeli geliştirildi. Öğrenci kaynağını ilköğretmen okullarına dayandıran yeni Yüksek Öğretmen Okullarının açılmasına karar verildi. Bu konudaki Talim ve Terbiye Kurulu Kararı yeni uygulamanın gerekçelerini ve esaslarını şöyle açıklamaktadır.

Halkımızın ısrarlı ve şükranla değer istekleri ve içtimai zaruretler müvecehesinde muhtelif maarif müesseselerimizin son yıllarda süratle arttığı görülmekte ve bu artışın önümüzdeki yıllarda da devam edeceği anlaşılmaktadır. Daha şimdiden, liselerimizde ve bunlara paralel orta öğretim müesseselerimizde gerek sayı, gerek vasıf bakımından öğretmen ihtiyacı had bir safhaya gelmiş ve tedrisatımız bazı müesseselerimizde tatminkar olmaktan kısmen uzaklaşmıştır.

Bu itibarla, (a) liselerimize ve bunlara paralel orta öğretim müesseselerimize yeter sayıda ve yüksek vasıfta öğretmenler yetiştirmek, (b) ilk öğretmen okullarımızın üstün başarılı öğrencilerine üniversite tahsilin yolunu açmak ve böylelikle bu okullar öğrencilerinin gayretlerini ve verimle-

rini artırmak, (c) binnetice ilk öğretmen okullarımızın ve ilk öğretim müesseselerimizin ehil öğretmenlerle takviyesi suretiyle umumi talim ve terbiyemizin kemmiyet ve keyfiyet bakımından inkişafını birinci kademedan itibaren sağlamak maksadiyle, aşağıdaki esaslar dahilinde yüksek öğretmen okulları kurulması uygun görülmüş ve keyfiyetin Vekalet Yüksek Makamının tasviplerine arzı kararlaştırılmıştır.

1- Yüksek öğretmen okulu öğrencileri, branş tahsillerini üniversitelerin ilgili fakültelerinde görecektir.

2- Öğrencilerin, meslek formasyonu kazanmaları, branşlarında iyi yetişmeleri ve yabancı dil öğrenmeleri bakımından gerekli her türlü tedbir alınacaktır.

3- Yüksek öğretmen okullarına Devlet Lise mezuniyetini haiz olanlar kabul edilecektir.

4- İlk öğretmen okullarının öğretim bünyesinde, bu okulların başarılı öğrencilerini yukarıdaki şartlara göre lisans tahsiline hazırlama bakımından gerekli tedbirler alınacaktır.

5- İlk öğretmen okullarının 1958-1959 ders yılı yaz dönemi mezunları arasından seçilecek öğrenciler de Vekaletimizce alınacak hazırlayıcı tedbirler sonunda, Devlet Lise imtihanlarını vermek suretiyle yüksek öğretmen okullarına kabul edileceklerdir (171).

Talim ve Terbiye Kurulu'nun bu kararı aynen ve zamanında uygulamaya konarak 1959 yılında, Ankara'da yeni bir Yüksek Öğretmen Okulu açıldı. Yeni okulun kuruluş ve işleyişi şöyledi:

Okul Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı, parasız ve yatılıydı. Öğrencilerini, ilköğretmen okulu ikinci devre son sınıfa geçmiş

---

(171) 3.7.1959 Tarih ve 209 sayılı TTKK: (13.7.1959 t ve 1065 s.T.D)

olan, zeka, yetenek, bilgi, çalışkanlık, ahlak ve karakter bakımından üstün nitelikli, güvenilir, uyardıktan başka ağır disiplin cezası almamış ve okullarının öğretmenler kurulunca aday gösterilmiş öğrenciler arasından seçerek alıyordu. Bunları, okul bünyesinde açılmış bulunan ve özel bir program uygulayan Hazırlık Sınıfında bir yıl kadar okutuyor ve devlet lise bitirme imtihanlarına sokuyordu. Bunu ve Üniversite giriş sınavını kazananlar Yüksek Öğretmen Okulu öğrencisi oluyorlardı.

Bakanlığın, lise öğretmeni ihtiyacına göre üniversitelerin ilgili programlarına kayıtları yapılan öğrenciler, branş derslerini ilgili fakültelerde görüyorlar, öğretmenlik formasyonunu ise yüksek öğretmen okulunda alıyorlardı (172).

2) Eğitim Enstitüleri

Hatırlanacağı gibi 1946 yılı öncesinde, önce Gazi Orta Öğretmen Okulu açılmış, buna bir de 1944 yılında Necati Terbiye Enstitüsü ve Orta Öğretmen Okulu eklenmişti. Diğer taraftan öğretmen ihtiyacını karşılamak amacıyla geçici bazı yöntemlere de başvuruluyordu. Fakat bütün bunlara rağmen öğretmen açığını kapatmak mümkün olmuyordu. İşte bu açığı kapatmak ve halktan gelen kuvvetli istek karşısında ortaokulları şehir ve kasabalara yaymak, bunun için gerekli olan öğretmenleri yetiştirmek amacıyla, yeni bir model geliştirilerek Eğitim Enstitüleri açıldı. Önceden de belirtildiği gibi, adı geçen model gereğince eğitim enstitüleri bünyelerinde, edebiyat ve fen grubuna giren bütün dersleri okutabilecek öğretmenleri yetiştirecek Toplu Dersler Bölümü 1946 - 1947 öğretim yılında faaliyete geçirildi (173).

---

(172) Bu konuda daha ayrıntılı bilgi için bkz. Cahit Kavcar "Tarihe Karışan Bir Öğretmen Yetiştirme Modeli: Yüksek Öğretmen Okulu" A.Ü.Eğitim Fakültesi Dergisi, 1982, Cilt 15, Sayı 1, s. 197 - 214.

(173) Eğitim Enstitüleri Geçici Yönetmeliği, (3 Mart 1947 T. ve 423 S. T.D.).

Bu öğretim yılından itibaren Gazi Orta Öğretmen Okulu ve Terbiye Enstitüsü, Gazi Eğitim Enstitüsü; Necati Terbiye Enstitüsü ve Orta Öğretmen Okulu, Balıkesir Eğitim Enstitüsü adlarını alırken bir de bunlara İstanbul Eğitim Enstitüsü ile İzmir Kız Eğitim Enstitüsü eklendi.

Ancak, ortaöretimdeki öğretmen sayısından tasarruf etmeye yönelik bu uygulamadan, öğretmen adaylarının zayıf yetiştikleri gerekçesiyle 2 yıl sonra vazgeçilerek, Toplu Dersler Bölümü kapatıldı. Bunun yerine Fen ve Edebiyat Bölümleri kuruldu. Böylece enstitülerin eski biçimine dönülmüş olunuyordu.

Gazi, Balıkesir ve İstanbul Eğitim Enstitüleri, bünyelerinde çeşitli bölümlerle 1950'li yılların sonlarına kadar ortaöetime öğretmen yetiştirme görevlerini sürdürürlerken bir de bunlara, 1958 - 1959 öğretim yılında Bursa, 1959 - 1960 öğretim yılında da Buca Eğitim Enstitüleri katıldı (174). Böylece 1946-1960 döneminin sonunda Eğitim Enstitülerinin sayısı 5'e ulaşmış oluyordu.

Toplu Dersler Bölümünün kapatıldığı tarih olan 1948'den 1960'a kadar, Dördüncü Milli Eğitim Şûrasında alınan kararlar yönünde eğitim enstitülerinin yapı ve programlarında bazı düzenlemeler yapıldığı gözlenmektedir. Bunları şu şekilde belirtmek mümkündür:

Öğrenci Seçme Sistemi İle İlgili Olarak:

1952 tarihli geçici bir yönetmelik ve genelge ile öğretmen yetiştiren kurumlara öğrenci seçme sisteme yeniden düzenlenmiştir. Buna göre diğer öğretmen yetiştiren kurumlar gibi eğitim enstitülerine de girebilmek için;

a- Lise ve öğretmen okulları son sınıfında bulunan ya da mezun olanlar için okullarınca; ilkokul öğretmenleri için Milli Eğitim Müdürlerince sınavlara katılmaya aday gösterilmek,

b- Seçme sınavlarında başarılı olmak, gerekmektedir.

Seçme sınavları ise eleme ve giriş olmak üzere iki ayrı sınavdan oluşmaktadır. Eleme sınavı illerde yazılı olarak yapılırken, giriş sınavı enstitülerde, bölümlerin özelliklerine göre yazılı, sözlü veya uygulamalı olarak yapılmaktadır (175).

1955 tarihli Eğitim Enstitüsü Yönetmeliği'nin 9. maddesi, lise öğretmen okulları öğretmenler kurulu ya da Milli Eğitim Müdürlüklerince aday adayı seçimi yapılırken, isteklilerin, ortaokulda, lisede veya meslek okulunda geçen öğrenimi sırasındaki çalışkanlığı, ölçülü, sabırlı ve küçüklere karşışevkatli olup olmadığı, çevresine ve öğretmenlik mesleğine karşı ilgi derecesi, konuşma kabiliyeti, ahlaki durumu, milli duygusu, bilinen bir sakatlığı ya da bedeni ve ruhi bir arızası bulunup bulunmadığı, öğrenimine ara vermişse ne işle meşgul olduğunun gözönünde tutulmasını istemektedir (176).

Programlarla İlgili Olarak:

a- 1941 Programıyla bazı bölümler için getirilen "yardımcı brans" uygulaması, 1949 yılından itibaren Eğitim, Fen, Edebiyat ve Yabancı Diller Bölümlerinde de uygulanmaya başlanmıştır.

1955 tarihli yönetmelikle yan alan seçme zorunluluğu Fen ve Edebiyat Bölümlerinden kaldırılırken bu uygulamanın, Eğitim, Resim-iş, Beden eğitimi, Müzik ve Yabancı Dil Bölümlerinde devam ettiği görülmektedir. Fakat daha ileriki yıllarda yan alan seçme zorunluluğu, Resim, Müzik ve Yabancı Diller Bölümlerinden 1962'de; Eğitim ve Beden Eğitimi Bölümlerinden de 1967'de kaldırılmıştır(177).

b- 26.10.1957 tarih ve 236 sayılı Talim ve Terbiye Kurulu Kararıyla Eğitim Enstitülerinin bütün bölümlerinin meslek dersleri programı yeniden düzenlenirken; aynı programda Milli Eğitimin, Enstitünün ve meslek derslerinin amaçları hiyerarşik bir bütünlük

(175) MEB. Öğretmen Yetiştiren Her Derecedeki Okul ve Enstitülere Öğrenci Kayıt, Kabul İşleri Hakkında Genelge ve Geçici Yönetmelik, Ankara: Milli Eğitim Basımevi, 1952, s. 35.

(176) Eğitim Enstitüsü Yönetmeliği (31 Ekim 1955 T. ve 875 S. T.D).

(177) Altunya, Ön ver. s. 49.

içerisinde belirlenmiş; eğitim-öğretim ilkeleri tesbit edilmiş; öğretmenlik uygulamaları için bazı kurallar getirilmiştir.

Bu düzenlemede öğretmenlik bilgisi derslerine yenileri eklenirken program içindeki ağırlığı da bir ölçüde artırılmıştır. Bu ağırlığın bölümlere göre % 10 ile % 25 arasında değiştiği görülmektedir.

3- Eğitim ve Öğretim Esasları:

(a) Eğitim enstitüsü milli bir eğitim kurumudur.

(b) Eğitim enstitüsü bina ve tesisleri bakımından, öğretmen adaylarının -yukardaki amaçlara göre- yetişmelerine elverişli bir çalışma yeridir.

(c) Eğitim enstitüsünde öğretmen en önemli bir yetiştirici elemandır.

Eğitim enstitüsünde görevli öğretmenler ders uygulama ve diğer eğitsel faaliyetlerle öğretmen adaylarını meslek hayatına hazırlarlar. Bunu yaparken de öğrencilerinin ileride öğretmen olacaklarını daima göz önünde bulundururlar.

(d) Eğitim enstitüsü gerçek bir topluluktur.

(e) Öğretmen adayları, birinci sınıftan itibaren, öğretmenlik mesleğinin sevgi ve heyecanı ile beslenirler. Bu sevgi ve heyecan meslekle ilgili konferanslar, tartışmalar, geziler, diğer enstitüler ve ortaöğretim okulları ile temaslar yoluyla kazandırılır.

(f) Eğitim enstitüsü, öğretmen adaylarına geniş ölçüde etkinlik, iş ve yaratma imkanları sağlayan canlı bir çevre olmalıdır.

(g) Karakter teşkilinde başarılı olmak için öğretmen adaylarına soyut ahlak kuralları belirtmekten çok, onların yaşayışlarının bu maksada uygun bir şekilde düzenlenmesi ve okul hayatında her faaliyetten bu maksada yardımcı bir nitelikte organize edilmesi gerekir.

(h) Eğitim enstitüsü öğretmen adaylarına, fikirlerini ve duygularını, söz söyleme, yazı yazma, resim, iş ve müzik gibi türlü yollardan ifade etme imkanlarını vermelidir.

(ı) Öğretmen, konuları dağınık dallar ve parça parça bilgiler halinde değil, mümkün olduğu kadar birbirleriyle sıkı ilgisi ve hayatla yakın münasebetleri bulunan üniteler halinde işlemelidir.

(i) Enstitü, öğretmen adaylarına metodlu ve verimli çalışma yollarını öğretir. Onları tenkidi düşünmeye sevkeder.

(j) Eğitim enstitüsü, öğretmen adaylarına güzel şeylere karşı sevgi ve bağlılık uyandırır; onlara her şeyde ve her yerde güzeli, iyiyi, doğruyu arayıp bulma ve değerlendirme alışkanlık ve yeteneğini kazandırır.

(k) Eğitim enstitüsü, adaylara serbest zamanlarını iyi bir şekilde kullanma alışkanlığını kazandırır.

(l) Enstitünün bütün çalışmalarında tutum, milli kaynakları koruma ve milli ekonomi kavramı ve duygusu önemli bir yer tutmalı ve gerekli tedbirlerle bunlar alışkanlık haline getirilmelidir.

(m) Enstitü öğretmen adayına kendi yetenekleri göz önünde bulundurularak , meslek hayatında başarıya götürecekt rehberliği yapar.

(n) Her eğitim enstitüsü, çevresinin bir araştırma merkezidir.

(o) Eğitim enstitüleri , çevrelerindeki orta dereceli okulların çalışmaları ile yakından ilgilenir.

(p) Eğitim enstitüleri, mezunları ile daima ilgilenir.

(r) Eğitim enstitüleri, öğretmen adaylarına ferdi ve toplumsal sağlık hakkında lüzumlu bilgi, inanç ve alışkanlıkları kazandırır ve onları ödev alacakları çevrede örnek olacak şekilde yetiştirir (179).

Bu dönemde görülen eğitim enstitüleriyle ilgili diğer yenilikler ise şunlardır :

1955 Yönetmeliği ile beş yıl başarı ile ilkokul öğretmenliği yapmış olanlara, enstitüyü dışardan bitirme imkanı verilmiştir.

Yine 1955 tarihli yönetmelikte, enstitülere, asistanların nasıl alınacağı ve yetiştirileceği de belirtilmiştir. Buna göre enstitüye alınacak asistanların en az iki yıl ilkokul öğretmenliği yapmış olmaları gerekmektedir.

Enstitüye alınan asistanlar bir öğretmenin yanında ve rehberliğinde yetişmekte, 3 yıl içinde hazırladığı bir eseri, kendisini yetiştiren öğretmenin de aralarında bulunduğu enstitü kurulunca seçilen bir komisyon önünde savunmakta; komisyon tarafından belirlenen bir konuda deneme dersi vermekte, bütün bunlarda başarılı olduğu takdirde enstitü öğretmenliğine atanmaktadır (180).

b- Mesleki ve Teknik Öğretime Öğretmen Yetiştiren Kurumlar

Bilindiği üzere 1946 yılının son ayı içerisinde toplanan Üçüncü Milli Eğitim Şurasının ana konusunu mesleki teknik öğretim okullarının yapı ve programları teşkil etmişti. Bu arada mesleki ve teknik okullara atelye ve meslek dersi öğretmeni yetiştiren Kız Meslek Öğretmen Okulu ile Erkek Meslek Öğretmen Okullarının yapı ve programları da ele alınarak, bu konuda bazı kararlar alınmıştı. Adı geçen bu iki okula ait alınan kararların bazılarının hemen uygulamaya konulduğu, böylece bu okulların yapı ve programlarında önemli değişiklikler olduğu görülmektedir.

1) Kız Teknik Öğretmen Okulu:

Talim ve Terbiye Kurulu'nun 9.7.1947 tarih ve 256 sayılı kararı ile , 1947 - 1948 öğretim yılı başından itibaren okulun

---

(180) Eğitim Enstitüsü Yönetmeliği (31 Ekim 1955 tarih ve 875 sayılı T.D.)

adı, Kız Meslek Öğretmen Okulu iken Kız Teknik Öğretmen Okulu olmuş, öğretim süresi 3 yıldan 4 yıla çıkarılarak programları yeniden düzenlenmiştir (181).

Bu yeni programa göre okulda, Biçki-Dikiş, Moda-Çiçek, Ev idaresi, Yemek Pişirme, Çamaşır-Nakış, Mesleki-Resim olmak üzere 5 bölüm bulunmakta, ancak, 4. sınıfta bu 5 bölüme bir de Çocuk Bakımı Bölümü eklenmektedir. Haftalık ders saatleri sayısının 44 olduğu görülen programda; öğretmenlik bilgisi dersi olarak "Ruhbilim ve Eğitim Bilim, Öğretim Usülleri" derslerinin yer aldığı; tek bir isim altındaki bu dersin bütün bölümlerinde; I. sınıfta haftada 2'şer saat, 2. sınıfta 4'er saat, 3. sınıfta tekrar 2'şer saat olduğu görülmektedir. Bundan başka "Toplum bilim" dersinin de programa alındığı ve son sınıf öğrencilerine haftada 4 saat öğretmenlik uygulaması yaptırıldığı anlaşılmaktadır. Yeni programda öğretmenlik bilgisi dersleri ağırlığının (öğretmenlik uygulaması dışında) % 6'ya yakın olduğu görülmektedir.

Bu programda 4 sınıfta ayrılan çocuk Bakımı Bölümü, bir yıl kadar sonra yapılan bir değişiklikle I. sınıftan itibaren ayrılmıştır. Kız Teknik Öğretmen Okulu bu yapı ve isimle, 1960'lı yılların başlarına kadar öğretimini sürdürmüştür.

Bu dönemin son yılında, Talim ve Terbiye Kurulu'nun 1 Aralık 1959 tarih ve 312 sayılı kararıyla kabul edilen Kız Teknik Öğretmen Okulu Yönetmeliğinde okulun tanım ve amacı şu şekilde açıklanmaktadır.

Kız Teknik Öğretmen Okulu, Kız Teknik Öğretmen Okul ve Müesseselerinin, mesleki ve teknik derslerine öğretmen yetiştiren ve öğretim süresi dört yıl olan, yüksek dereceli bir okuldur.

Kız teknik öğretmen okulu, eğitim ve öğretim çalışmalarında öğrencilerinin;

a- Milli ahlakın ilkelerine bağlı, millet ve insanlık ülküsünü benimsemiş,

b- Pozitif ilim anlayışı kazanmış ve bilgilerini meslek alanında kullanma yollarını öğrenmiş,

c- Çalışkan, mesleğine bağlı, yurdun her yerinde seve seve hizmette bulunmaya hazır,

d- Yaşayışı ve çevresine yaptığı tesir bakımından örnek tutulmaya layık,

e- Bedence ve karakterce sağlam, şahsiyet sahibi birer meslek adamı olarak yetiştirilmesini amaç sayar(182).

Adı geçen yönetmeliğe göre okula, Kız Enstitüsü mezunları arasından mezun olduğu okulun öğretmenler kurulunca aday gösterilmiş, bedensel ve ruhsal yönden sağlam olan; yazılı, sözlü ve pratik yoklamalardan oluşan eleme ve giriş sınavlarında başarılı olan öğrenciler alınmaktadır. Yönetmelik ekinde bir de mülakatlarda kullanılacak değerlendirme ölçeği verilmiştir ki, ek 1'de sunulan bu ölçeğin incelenmesinden de anlaşıldığı gibi adaylar, çok yönlü bir değerlendirilmeye tabi tutulmaktadırlar.

Ayrıca, 1959 yönetmeliğinde Maaske'nin önerileri doğrultusunda okulda kurulacak rehberlik teşkilatına ilişkin esaslar da verilmektedir.

2) Erkek Teknik Öğretmen Okulu:

Üçüncü Milli Eğitim Şûrasında bu okulla ilgili olarak alınan kararların hemen uygulamaya konarak okulun öğretim süresinin 1946 yılında 4 yıla çıkarıldığı; 1947 yılında bir yönetmeliğe kavuşturulduğu, 1946-1948 ve 1955 yıllarında Programlarında önemli değişiklikler yapıldığı görülmektedir.

---

(182) M.V. Mesleki ve Teknik Öğretim Müsteşarlığı, Kız Teknik Öğretmen Okulu Yönetmeliği, Ankara:Ayyıldız Matbaası,1960,s.5.

Talim ve Terbiye Kurulu'nun 18.3.1947 tarih ve 57 sayılı kararıyla kabul edilen "Erkek Teknik Öğretmen Okulu Yönetmeliği"nin I. Maddesi okulu şöyle tanımlamaktadır.

"Erkek Teknik Öğretmen Okulu, erkek orta sanat ve yapı okullarıyla , yapı ve sanat enstitülerine öğretmen yetiştiren dört yıllık yüksek dereceli bir meslek okuludur (183)".

Yönetmeliğin ilgili maddeleri okula, erkek sanat ve yapı enstitüsünü bitirmiş, bitirdiği okulun öğretmenler kurulunca aday seçilmiş, öğretmenlik yapmaya bedeni ve ruhi yönden uygun olan adayların seçme imtihanlarıyla alındığını; seçme imtihanlarının okul tarafından , Türkçe, Matematik, Mesleki Resim, Meslek Teknolojisi dersleriyle atelye çalışmalarından yapıldığını belirtmektedir. Bundan başka yönetmeliğin 71. maddesi, erkek sanat ve yapı enstitülerinden veya bu derecedeki meslek okullarından mezun olup da bu okullarda en az dört ders yılı başarı ile öğretim ödevi yapmış olanlardan, İsteyenlerin, ETÖO'nun 1. ve 2. sınıflarında okunan derslerden başarı ile imtihan verdikleri takdirde , üçüncü sınıfa başarı derecesine göre yatılı ve gündüzlü öğrenci olarak kabul edileceğini de açıklamaktadır.

Okul, öğretmen yetiştiren bir yüksek okul olmasına rağmen, 1946-1949 yılları arasında yapılan program düzenlemelerinde, öğretmenlik bilgisi derslerinin saat ve çeşidinde önemli bir azalma olduğu görülmektedir. Talim ve Terbiye Kurulunca, 6-VII-1949 tarih ve 51 sayılı kararla kabul edilen programdan (184) anlaşıldığına göre okulda Tesviye, Demir, Döküm, Motor, Elektrik, Radyo, Ağaç İşleri, Model, Yapı, Kalorifer- Sağlık Tesisleri bölümleri adıyla 10 bölüm bulunmakta; her bir bölümün 3. ve 4. sınıfında haftada 2 saat olarak "Öğretmenlik Bilgisi" dersi okutulmaktadır. Bu ise,

---

(183) Erkek Teknik Öğretmen Okulu Yönetmeliği , 12 Mayıs 1947 tarih ve 433 Sayılı T.D.

(184) Erkek Teknik Öğretmen Okulu Ders Dağıtım Cetveli, 1 Ağustos 1949, T. ve 312 S. T.D.

öğretmenlik bilgisi dersi ağırlığının, yarıya yakın azaltıldığını göstermektedir.

Nitekim bu durum büyük bir eksiklik olarak gören Maaske; daha önce ele alınan raporunda, alan derslerinin azalması pahasına da olsa öğretmenlik bilgisi derslerinin artırılmasını önermişti.

Maaske'nin Kız Teknik ve Erkek Teknik Yüksek Öğretmen Okullarına ilişkin diğer öneri ek yerine getirilmemiş ise de, 1955 programında öğretmenlik bilgisi derslerinin sayısı ve süre yönünden artırıldığı, ölçme ve değerlendirme, rehberlik, sosyoloji gibi derslerin programa alınmadığı görülmektedir (185). Fakat buna rağmen bu derslerin program içindeki ağırlığı, % 10'u bile geçmiyordu.

1955'den sonra; ETÖÖ, tarafından Bakanlığa sunulan, öneri program paketlerinde sürekli olarak öğretmenlik bilgisi derslerinin azaltılması istenmiştir. ETÖÖ. Öğretmen yetiştiren bir kurum olmasına rağmen okul, 4 yıllık bir yüksekokul haline dönüştükten; sonra programlarında hep mühendislik programlarına kayma ağır basmış; teknik ve atelye derslerine yapılan yönelmeler, öğretmenlik bilgisi dersleri için görülmemiştir (186).

Okul hayatında bu dönemde görülen önemli, bir diğer gelişme ise, 27.3.1952 tarihinde yayınlanan bir yönetmelikle her derece ve türdeki öğretmen yetiştiren kurumlara, öğrencilerin "eleme" ve "seçme" imtihanlarıyla alınması kararının getirilmiş olması sonucu; bu okula da iki aşamalı sınavla öğrenci alınmaya başlanmış olmasıdır (187).

---

(185) Hıfzı Doğan, "Erkek Teknik Yüksek Öğretmen Okulu Programları", Eylül 1967 (teksir), s. 12-14.

(186) Hıfzı Doğan, "Erkek Teknik Yüksek Öğretmen Okulu Programları ile İlgili Bir Çalışma", (yazarın aynı konulu doktora tezi özeti), Ankara: 1969 (teksir), s. 31.

(187) MEB. Öğretmen Yetiştiren Her Derecedeki Okul ve Enstitülere Öğrenci Kayıt ve Kabul İşleri Hakkında Genelge ve Geçici Yönetmelik, s. 16-23.

Bu alanda görülen diğer bir önemli gelişme ise 1937 yılından beri tek başına erkek teknik öğretim okullarına atelye ve meslek dersleri öğretmeni yetiştiren Ankara Erkek Teknik Öğretmen Okulu'ndan başka bir de, İstanbul'da açılmış olmasıdır. 1959-1960 yılında yalnızca Tesviye ve Elektrik Bölümlerinde , toplam 57 öğrenci ve 15 öğretmenle öğretime başlayan İstanbul Erkek Teknik Öğretmen Okulu'nun daha ileriki yıllarda kapandığı (1963) ve sonra tekrar açıldığı ve yapısının genişletildiği görülmektedir (188).

3) Ticaret Öğretmen Okulu

Orta dereceli ticaret okulları 1950'li yıllara kadar sayı yönünden büyük artış göstermesine rağmen, uzun yıllar öğretmen kaynağına kavuşturulmaları mümkün olmamıştır. Bakanlık bu okulların meslek öğretmeni ihtiyacını, o zamanki ismiyle Yüksek İktisat ve Ticaret Okulları mezunları ile karşılamaya çalışmıştır.

Fakat bu okulların programlarında öğretmenliğe hazırlayıcı tek bir dersin dahi bulunmaması eleştirilere neden oluyor; bu tür okulların programlarına, öğretmenlik bilgisi derslerinin konması ya da öğretmen yetiştiren bir bölüm açılması isteniyordu.

Ticaret okullarına meslek öğretmeni yetiştirme, hep Yüksek İktisat ve Ticaret Okulları bünyelerinde aranmıştı. Bu alana öğretmen yetiştiren ayrı bir okulun açılmasından pek söz edilmemişti. Nitekim Ticaret Öğretmen Okulu'nun doğuşu, bu alanla ilgili olarak düzenlenen bir kurstan, iyi sonuçlar alınması sonucunda oldu.

1955 yılında Milli Eğitim Bakanlığı, Ankara Üniversitesi, ABD Milletlerarası İşbirliği idaresi ve Newyork Üniversitesi arasında yapılan bir anlaşma ile sekreterlik eğitimi için öğretmen yetiştirmek üzere iki Amerikalı müşavir Ankara'ya davet edildiler. Bu müşavirler, sekreterlik eğitimi öğretmeni yetiştirmek için bir merkez kurdular ve aynı yıl haziran ayı içinde öğretim metodları

ders araç ve gereçleri hakkında bilgiler vermek üzere, Ticaret Liseleri meslek dersi öğretmenleri için Ankara'da bir seminer düzenlediler (189). Bu çalışmalardan iyi sonuçlar alınması üzerine merkezin çalışma alanı daha da genişletilerek, 26.11.1955 tarih ve 405-1-423 sayılı Müdürler Komisyonu Kararıyla Ankara'da Kız Teknik Öğretmen Okulu'na bağlı olarak Ticaret Öğretmen Okulu açıldı. Üç yıl öğretim süreli olan okul, 1955-1956 yılında öğretime başladı.

Daha sonraki yıllarda okulun, 2 yıl içerisinde edinilen tecrübelerle dayanılarak daha iyi sevk ve idaresini ve gelişimini sağlamak amacıyla, 29.5.1957 tarih ve 405-1-137 sayılı Müdürler Komisyonu Kararıyla müstakil hale getirildi (190). Kısa bir müddet sonra Ticaret Yüksek Öğretmen Okulu adını alan temel amacı ticaret okulları ile ticaret liselerine öğretmen yetiştirmek olan okulun programı şöyleydi :

Programdaki dersler meslek dersleri (alan dersleri), öğretmenlik bilgisi dersleri ve genel kültür dersleri olarak 3 grupta yer alıyordu. Öğrenciler ilk iki yılda bütün dersleri ortaklaşa görüyorlar üçüncü sınıfta "Muhasebe" veya "Sekreterlik" uzmanlık kollarından birine devam ediyorlardı. Seçmeli derslerin de yer aldığı bu programda öğretmenlik bilgisi dersleri olarak, eğitim psikolojisi, eğitim sosyolojisi ve özel öğretim metodları dersleri bulunuyordu. Bu derslerin ağırlığı % 10'a yakındı. Ayrıca son sınıfta haftada 10 saat öğretmenlik uygulaması yapılıyordu (191).

c- Yüksek İslam Enstitüleri

Çok partili siyasi hayata geçildikten sonra, imam-hatip okullarının açılması ve bu okulların sayılarının giderek çoğalması; diğer yandan ortaöğretim okulları programlarına din bilgisi dersle-

(189) MEB. Mesleki ve Teknik Öğretim, öğretmen Okulları, s.93.

(190) 24 Haziran 1957 T. ve 961 S. T.D.

(191) 16.8.1969 T. ve 205 S. TTKK .(10 Ekim 1960 ve 610 S.T.D).

rinin girmesi, din eğitimi ve öğretimi öğreteninin yetiştirilmesi problemi de beraberinde getirdi. Başlangıçta, bu alanda duyulan öğretmen ihtiyacı İlahiyat Fakültesi mezunlarıyla giderilmeye çalışılmışsa da , bu kaynak yeterli değildi. Üstelik öğretmen yetiştirme, İlahiyat fakültesinin amaçları arasında da bulunmuyordu.

İşte bu ihtiyacı karşılamak amacıyla Yüksek İslam Enstitüleri açılmasına karar verildi. Buna ilişkin 29.8.1958 tarih ve 405-1-327 sayılı Müdürler Komisyonu Kararında;

Talim ve Terbiye Dairesi Başkanlığı'nın 22 Ağustos 1958 tarih ve 2800 sayılı teklif yazısıyla ilişkisi incelendi, işin gereği düşünüldü.

İmam-Hatim mezunlarına daha yüksek bir tahsil imkanı sağlamak , orta dereceli okullarımızla öğretmen okullarının din derslerini ehliyet ve selahiyetle verebilecek öğretmen yetiştirmek ve imam-hatip okullarının birinci ödevlerine yeter sayıda ve değerinde bir tedris heyeti kazandırmak gayesiyle, Eğitim Enstitüleri seviyesinde Yüksek bir Din Okulu açılması uygun olacağına ve gereken tescil muamelesi yapılmak üzere iş bu kararımız kopyalarının Talim ve Terbiye Dairesi Başkanlığı ve Öğretmen Okulları Umum Müdürlüğünce görülerek Zatişleri Müdürlüğüne tevdiine karar verildi.

İş , Vekalet Yüksek Makamının tasdiklerine sunulur.

denilmektedir (192).

Bu kararın alınmasından yaklaşık 3 ay kadar sonra Müdürler Komisyonu'nun yukarıdaki kararı değiştiren yeni ek bir karar daha aldığı görülmektedir.

17.11.1959 tarih ve 405-2-575 sayılı yeni kararda;

---

(192) 30 Kasım 1959 T. ve 1085 S. T.D.

Orta ve muadili okullarımızla öğretmen okullarımıza yeter derecede ehliyetli din dersleri öğretmeni yetiştirmek, bu arada memleketimizin muhtaç olduğu müsbet ve hayati bilgilerle mücehhez din bilgileri yetişmesine zemin hazırlamak, böylece Türkiye Büyük Millet Meclisinde izhar buyurulagelen temennileri gerçekleştirmek gayesiyle ve bugünkü yedi yıllık imam-hatip okulları mezunlarını kabul etmek suretiyle dört yıllık bir Yüksek İslam Enstitüsü'nün 1959 -1960 öğretim yılı başında İstanbul'da açılıp faaliyete geçirilmesine... karar verildi.

denilmektedir (193).

Nitekim bu karar gereğince 1959-1960 öğretim yılı başında, İstanbul Yüksek İslam Enstitüsü 4 yıllık bir yükseköğretim kurumu olarak; yine Müdürler Komisyonunun son kararı gereği, din dersleri öğretmeniyle birlikte , din adamlarını da yetiştirmek üzere faaliyete geçirildi.

Enstitünün, Talim ve Terbiye Kurulu'nun 24 Eylül 1959 tarih ve 240 sayılı kararı ile deneme mahiyetinde kabul edilen ve 13 yıl süre ile bir türlü geliştirilemeyen bu ilk programında tek bir öğretmenlik bilgisi dersi bulunmuyordu. Öğretmen yetiştirmek amacıyla açılan bu kurumda bu eksikliği izah etmek mümkün değildi. Fakat buna rağmen, 1950'li yılların sonunda, ortaöğretime öğretmen yetiştiren yükseköğretim kurumları arasına bir yenisi daha eklenmiş oluyordu.

D. 1960 - 1982 DÖNEMİ

Bilindiği gibi bu dönemin iki temel özelliği vardır. Bunlardan birincisi kısa bir aradan sonra yeni bir anayasa ile çok partili siyasal hayatın yeniden başlaması, ikincisi ise, eğitim de dahil olmak üzere bütün sosyal, kültürel ve ekonomik faaliyetlerin beşer yıllık kalkınma planlarına bağlanması; planlarda belirtilen amaç ve ilkelere göre yönlendirilmesi ve yürütülmesidir (194).

Bu dönemde de ortaöğretime öğretmen yetiştirme problemi, hem nicelik hem de nitelik yönünden ele alınarak, çözüme kavuşturulmaya çalışılan eğitim konularından biri olmuştur. Bunu hükümet programlarında, kalkınma planlarında ve milli eğitim şura çalışmalarında açıkça görmek mümkündür.

1- ORTAÖĞRETİME ÖĞRETMEN YETİŞTİRMEYE İLİŞKİN GÖRÜŞLER

a. Devlet Adamlarının Görüşleri

Bundan önceki dönemlerde olduğu gibi bu dönemde de, zamanın Cumhurbaşkanı, Başbakan ve Milli Eğitim Bakanlarının çeşitli vesilelerle yaptıkları konuşmalardan bazılarında; genellikle öğretmenlik mesleği ve yetiştirilmelerinin önemi ve öğretmen eksikliğine değindikleri; bu konuya önem verdiklerini ya da vereceklerini açıkladıkları görülmektedir.

Özellikle Milli Eğitim Bakanları, TBMM'de, ilmi toplantılarda, yeni öğretim yılı başlarında ve 1980 yılından sonra "Öğretmenler Günü" kutlamalarında yaptıkları konuşmalar ve yayınladıkları mesajlarda öğretmen problemine çok genel düzeyde değinmişlerdir.

Planlı kalkınma dönemi adı verilen bu dönemin başından 1970

---

(194) MEB. Talim ve Terbiye Başkanlığı, Milli Eğitim Hizmetinde Öğretmen ve Eğitim Uzmanları (Durum ve Sorunlar), Ankara, 1982. s. 22.

yılının sonuna kadar devam eden zaman içerisinde, Milli Eğitim Bakanlığı görevinde bulunan yaklaşık bütün bakanlar, ortaöğretimdeki öğretmen eksikliğinden bahsederek, bunun için ya yeni kaynaklar sağlayacaklarını ya da mevcutlarının kapasitelerini artıracaklarını; bu konuya önem verdiklerini açıklarlar.

Milli Eğitim Bakanlarının bu konuya ilişkin görüşleri, en ayrıntılı şekilde kendi dönemlerinde toplanan milli eğitim şuralarında ele alındığından ayrıca burada verilmeye gerek görülmemiştir.

b. Kalkınma Planları ve Hükümet Programları

Bu dönemin ilk yıllarında, İsmet İnönü tarafından kurulan, 20.11.1961 ile 25.6.1962 tarihleri arasında iktidarda kalan, 1. Koalisyon Hükümetinin programında, "Büyük meselemiz, her konuda ehliyetli ve yeter sayıda öğretmen bulunmamasıdır" (195) ifadesi yer alırken, 25.6.1962 ile 25.12.1963 tarihleri arasında görev yapan 2. Koalisyon (II. İnönü) Hükümet programında da, her kademe ve tipteki öğretim kurumlarının öğretmen ihtiyacının karşılanması konusuna öncelik verileceği, bu alanda yapılan yatırımların ve harcanan emeklerin arzu edilen sonuca ulaşması için öğretmenlik mesleğini cazip kılacak tedbirlerin alınacağı (196) belirtilmektedir.

1963 - 1968 yıllarını kapsayan Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planında ise, ortaokul ve liselerde öğretmen açığı bulunduğu, bunun sonucu öğretmen / öğrenci oranının çok yüksek olduğu ve verimin düştüğü belirtilerek, buna çözüm olarak öğretmen yetiştiren kurumların geliştirilmelerine öncelik verileceği, öğretmen olacak nitelikte yetişmiş olanların bu mesleğe geçmesini önleyen mali ve hukuki engellerin giderileceği, ek ders ücretlerinin arttırılacağı, alışılmış kuralların dışında öğretmen yetiştirme yolları aranacağı ve üniversite mezunlarının bu alana yönlendirilmesine çaba gösterileceği

---

(195) T.C. Başbakanlık, Türkiye Cumhuriyeti Hükümetleri (1960 - 1978), Cilt 2, Ankara, Başbakanlık Basımevi, 1978. s. 25.

(196) Aynı eser, s. 47.

açıklanmaktadır (197).

Bundan başka DPT çalışmasında, öğrencilerin yeterli sayıda öğretmene kavuşabilmeleri için 15 yıllık bir sürenin gerekli olduğu belirtilmekte, öğretmen / öğrenci oranlarının ortaokullarda, 1963 yılında 70, 1967 yılında 40, 1972 yılında 27, 1977 yılında 24 olması, liseler için de bu oranların 1963 yılında 37, 1967 yılında 16, 1977 yılında 16 olması hedef alınmaktadır (198).

Görüldüğü gibi ortaöğretimdeki öğretmen açığı problemi ve bunun giderilmesi yöntemleri de planlı kalkınma döneminin eğitim problemleri arasında bulunmaktadır. Üstelik bu sorunun ilerleyen yıllarda da çözüme kavuşturulamadığı, yine hükümet programları ve kalkınma planlarının incelenmesinden anlaşılmaktadır.

Nitekim Birinci Kalkınma Planı dönemi sonunda kurulan ve 3.11.1969 ile 6.3.1970 tarihleri arasında görev yapan İkinci Demirel Hükümeti programında, öğretmen yetiştiren kurumların her bakımdan geliştirileceği, öğretmenlerin meslek içinde ilerlemelerini sağlayacak ve öğretmenliği cazip hale getirecek olan her türlü önlemin alınacağı belirtilmektedir (199).

26.3.1971 ile 11.12.1971 tarihleri arasında görev yapan Birinci Erim Hükümeti programında da, öğrenci artışını karşılayacak sayı ve nitelikte öğretmen yetiştirileceği ve öğretmenlik mesleğini cazip hale getirecek tedbirlerin alınmasına öncelik verileceği bildirilmektedir (200).

1968 - 1972 yıllarını kapsayan İkinci Beş Yıllık Kalkınma Planında da aynı problem ve benzeri çözüm önerileri yer almaktadır.

Bu plan döneminde de öğretmenlerin sayısal yönden yetersizliği, öğretmen / öğrenci oranının yüksekliği ve bu durumun öğretimi olumsuz yönde etkilediği ifade edilmektedir. 1967'de ortaokullarda

---

(197) MEGSB. Kalkınma Planlarında Eğitim Gençlik ve Spor (1963-1989), Ankara, Milli Eğitim Basımevi, 1987. s. 41-43.

(198) DPT. Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (1963 - 1968), s. 32.

(199) T.C. Başbakanlık, 1978, Ön. ver. s. 148.

(200) Aynı eser, s. 156.

eğitim enstitüsü mezunu öğretmen başına 45, liselerde üniversite mezunu öğretmen başına 38 öğrenci düşmektedir (201). Öğretmen sayısının yetersizliği meslekten olmayanlarla kısmen giderilmeye çalışılmışsa da, bu durum eğitimin niteliğini olumsuz yönde etkilemektedir. Öğretmenlerden en fazla yararlanmayı sağlayacak metodlar geliştirilememiş, öğretmenlerin yurt içine dağılımlarındaki dengesizlik giderilememiştir.

Ortaokullarda öğrenci / öğretmen oranlarında sınırlı bir iyileşme olmasına rağmen liselerde öğretimin niteliğinin, özellikle bina ve öğretmen yetersizliği nedeniyle düşmekte olduğu ileri sürülüyordu. Bu durumu düzeltmek için İkinci Beş Yıllık Kalkınma Planı döneminde, öğretmen yetiştiren kurumların bina, teçhizat ve eğitim kadrolarının iyileştirileceği; öğretmenlerin diğer çalışma alanlarına kaymalarını önleyici, bölgesel dağılımı dengeleyici, mevcut öğretmenlerden azami yararlanmayı sağlayıcı bir politika uygulanacağı belirtilmektedir (202).

Yüksek Planlama Kurulunun, Bakanlar Kurulunca'da kabul edilerek 13 Ekim 1972 tarih ve 14335 sayılı Resmi Gazetede yayınlanan "Milli Eğitim Reformu Stratejisi" isimli raporunda da, orta öğretimde, en büyük sorunlardan birinin gerekli sayı ve nitelikte öğretmen bulunmaması olduğu belirtilerek, "öğretmenlerin toplum içindeki statüleri ile görevleri arasında denge kurulması; öğretmen ve yöneticiler için istihdam şartlarının geliştirilmesi; mahrumiyet bölgelerinde çalışmayı teşvik edici tedbirlerin hızla alınması gereklidir" denilmektedir (203).

17.11.1974 ile 31.3.1975 tarihleri arasında görev yapan Irmak Hükümeti programında, ortaöğretimde büyük öğretmen açığı bulunduğu, bunu kapatmak amacıyla "mektupla öğretimin" başarıyla yürütülmesi için gereken çabanın gösterileceği açıklanmaktadır (204).

(201) MEGSB. Kalkınma Planlarında Eğitim, Gençlik ve Spor, s. 83.

(202) MEGSB. ön. ver. s. 100.

(203) "Milli Eğitim Reformu Stratejisi", Resmi Gazete, S. 14335, (13 Ekim 1972).

(204) T.C. Başbakanlık, 1978, Ön. ver., s. 329.

Dördüncü Demirel Hükümeti programında da (31.3.1975 - 21.6.1977), öğretmenlik mesleğine gereken önemin verileceği, maddi, manevi sorunlarının çözümlenmesine çalışılacağı belirtilmektedir(205).

Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planında (1973 - 1977) insan gücündeki sayısal gelişmeler bildirilirken, öğretmen sayılarının artmasına rağmen özellikle ortaöğretimdeki açıkların devam etmesi ve bütün eğitim kademelerinde öğretmenlerin bölgelerarası dengesiz dağılımları temel eğitim sorunları olarak gösterilmektedir (206).

Öğretmenlerin yeni ihtiyaçlara cevap verebilecek hizmetiçi eğitimlerinin de sağlanamadığı belirtilen Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planında, durumun iyileştirilmesi ve sorunun çözümüne yönelik şu tedbirlerin alınması öngörülmüştür.

"Yeniden düzenlenen öğretmen yetiştirme sistemi içinde temel eğitimin gerektirdiği nitelik ve nicelikte sınıf ve dal öğretmenleri süratle yetiştirilecektir" (207).

Ayrıca, mevcut ortaokullarda görevli öğretmenlerden gerekli sayıda bir grubun, hizmetiçi eğitim yoluyla lise öğretmeni olarak yetiştirilmesi de planlanmıştır (208).

Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı sonunda da ortaöğretimdeki öğretmen sorununun hem nicelik hem de nitelik yönünden çözüme kavuşturulduğunu söylemek mümkün değildir. Bunu, Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planında, önceki döneme ait yapılan değerlendirmeden anlamak mümkündür.

Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planında (1979 - 1983) eğitimde gelişmeler başlığı ile söz konusu gelişmeler şu şekilde açıklanmaktadır:

Üçüncü plan döneminde de sürdürülen plansız açılan okullar, fiziki kapasite yetersizliği, bunun sonucunda ortaya çıkan ikili

(205) Aynı eser, s. 350.

(206) MEGSB. Kalkınma Planlarında Eğitim, Gençlik ve Spor, s. 174.

(207) Aynı eser, s. 211.

(208) 1973 Yılı Programı.

öğretim, nitelik ve dağılım yönünden öğretmen dengesizliği, öğretmen açığının bazı illerde önemli boyutlara ulaşması öğretimin niteliğinde bölgelerarası ve aynı bölgede kır-kent arasında farklılaşmaya yol açmıştır.

Diğer taraftan, öğretmenlerin istihdam şartları, ekonomik ve sosyal sorunları, öğretmenlik mesleğine katılımı, dolayısıyla niteliği düşürmektedir.

Öğretmen sayısındaki yetersizliğin yanı sıra öğretmen yetiştiren kurumların niteliği de giderek düşmektedir (209).

Plan'da öğretmen yetiştirme ve istihdamı ile ilgili ilke ve politikaların şöyle tesbit edildiği görülmektedir:

Tüm öğretmenlerin yüksek öğrenim kurumlarında yetiştirilmesi esastır. Ancak, öğretmen yetiştiren yükseköğretilerin asıl kaynağı öğretmen liseleri olacaktır.

Eğitim enstitülerinde oluşturulan kapasite dikkate alınarak, farklı eğitim kademelerinin öğretmen ihtiyacını karşılayabilecek esnek bir öğretmen yetiştirme sistemi geliştirilecek ve fazla kapasitenin diğer eğitim amaçlarına uygun olarak kullanımı sağlanacaktır.

Öğretmenlerin eğitim sürecine daha verimli bir biçimde katkıda bulunabilmelerini sağlamak, öğretmenlik mesleğine katılımı özendirme amacıyla istihdam şartlarının iyileştirilmesi ve özellikle mesleki bilgi birikimlerini sürekli olarak yenileyebilmeleri sağlanacaktır.

Mesleki-teknik öğretimdeki öğretmen darboğazını gidermek için bu alana öğretmen yetiştiren kaynaklar çoğaltılacak ve güçlendirilecektir. Bu amaçla teknik öğretim yapan yükseköğretim kurumlarında ve endüstride çalışan çeşitli düzeylerdeki teknik elemanlardan yararlanılması için gerekli düzenlemeler yapılacaktır.

Teknik liselerdeki meslek dersi öğretmenlerinin görevlerini, eğitim sistemi içerisinde sürdürebilmelerini sağlayacak bir ücret

---

(209) MEGSB. Kalkınma Planlarında Eğitim, Gençlik ve Spor, s. 292-293.

sistemi geliştirilecektir.

İmam-hatip okullarında öğrenimin niteliğini iyileştirmek üzere bu okulların; yeterli ders araç-gereç ve nitelikli öğretmenlerle desteklenmesi sağlanacaktır (210).

Görüldüğü gibi, her alanda olduğu gibi eğitim alanında da planlamaların yapıldığı bu dönemde, kalkınma planlarında belirtilen hedeflere ulaşılamamış, özellikle 1970 - 1980 arasında hükümetlerin çok sık değişmesi nedeniyle, ileriye dönük, kapsamlı önlemler alınmamış, hep aynı ya da benzeri şeyler söylenmiştir.

c. Milli Eğitim Planlama Çalışmaları ve Ortaöğretime Öğretmen Yetiştirme Problemi

Bilindiği üzere bu dönemin hemen başında, 27 Mayıs 1960 yılında Türk Silahlı Kuvvetleri yönetime el koymuş, fakat kısa bir müddet sonra çok partili siyasi hayata geçmişti.

Milli eğitim hayatımızı istikrara kavuşturacak ve eğitimin ülkenin her tarafında belli bir sistem içinde yayılmasını ve gelişmesini sağlayacak, uzun süreli bir Eğitim Planı'nın hazırlanması işi, Milli Birlik İdaresince, ihtilali takip eden ilk günlerde ele alınmıştı. Nitekim bundan önceki dönemde ele alınan, "Türkiye Eğitim Milli Komisyonunun Raporu" yayınlanmış; sonra bu rapor "Eğitim Planı Hazırlığı ile Görevli Komisyon'un" incelemesine sunulmuş; nihayet her iki komisyonun teklifleri de dikkate alınmak suretiyle, eğitim planının Bakanlıkta kurulacak bir Planlama Kurulunca hazırlanarak Milli Eğitim Şurasının inceleme ve onayına arzı kararlaştırılmıştır (211).

Bu karar üzerine 10 Aralık 1960 tarihli Bakanlık onayı ile kurulan (212), 29 Ocak 1961'de çalışmalarına başlayan Milli Eğitim

(210) Aynı eser, s. 325-326.

(211) MEB. Öğretmen Yetiştirme Komitesi Raporu ve On Yıllık Plan, İstanbul; Milli Eğitim Basımevi, 1961, s. 3.

(212) MEB. VII. Milli Eğitim Şurasının İncelemesine Sunulan Başlıca Konular, Ankara, Milli Eğitim Basımevi, 1962, s. 3.

Planlama Kurulu'nun çalışmaları arasında "öğretmen yetiştirme" konusu da bulunmaktadır.

Fakat biz bu çalışmaları ele almadan önce, görevlerinden biri Eğitim Milli Komisyonu Raporunu inceleyerek görüş bildirmek olan, Milli Eğitim Planının Hazırlığı ile Görevli Komisyonun öğretmen yetiştirme konusundaki görüş ve önerilerini inceleyelim.

1) Milli Eğitim Planının Hazırlığı ile Görevli Komisyon Raporunda Öğretmen Yetiştirme Probleminin Ele Alınışı

"Milli Eğitim Planı'nın Hazırlığı ile Görevli Komisyonun Raporu" adı ile yayınlanan döküman'ın "ortaöğretim" bölümünde, orta dereceli okul öğretmenlerinin önemli bir kısmının ücretli ve geçici olduğu; bunların yetişme ve mesleki yetki bakımından yeterli vasıfta bulunmadıkları; iyi vasıflı asil öğretmenlerin ise mekan ve zaman şartlarının kötülüğünden görevlerini beklenen şekilde yerine getiremedikleri belirtilmektedir (213).

Raporda verilen bilgiye göre bütün ortaokul ve liselerdeki ders saatleri toplamı 179.721'dir. Bunun 40.387 saati ücretli öğretmenlerle kapatılırken, 19.037 saati boş geçmektedir (214). Ayrıca öğretmen yetiştirmede kalitenin yeteri kadar dikkate alınmadığı, öğretmenleri manen ve maddeten teşvik edici usüllere önem verilmediği de bildirilmektedir.

Raporun "Ortaöğretimin Beşeri Vasıtaları" başlığı altında verilen kısmında ise, ortaöğretime öğretmen yetiştiren kurumlar Eğitim Enstitüleri, Eğitim Araştırma Merkezleri ve Yüksek Öğretmen Okulları olarak ele alınmakta; aşağıdaki görüş ve öneriler sunulmaktadır.

Eğitim Enstitüleri

Eğitim Milli Komisyonu Raporunda belirtildiği şekilde eğitim

---

(213) MEB. Milli Eğitim Planının Hazırlığı ile Görevli Komisyonun Raporu, Ankara, Milli Eğitim Basımevi, 1960, s. 26.

(214) Aynı eser, s. 26.

enstitülerindeki eğitim kadrosu israfı dikkate alınarak, şimdi ve gelecekteki öğretmen ihtiyacına cevap vermek üzere eğitim enstitülerinin sayısı arttırılmalı veya mevcutları geliştirilmelidir.

Yine Milli Eğitim Komisyonu Raporunda belirtildiği gibi eğitim enstitülerine yüksek vasıfta öğretmenler atanmalı, ancak bu seçme ve atama işini objektif ölçüler kullanarak, Bakanlık yapılmalıdır.

Eğitim enstitüleri Fen ve edebiyat bölümleri E.M.K. Raporunda önerildiği gibi kendi içinde 2'şer şubeye ayrılmalı, müfredat programları, dersler arasındaki birlik dikkate alınarak yeniden düzenlenmelidir. Yalnız enstitülerin öğretim süresi şimdilik 2 yıl olarak kalmalıdır (215).

Eğitim Araştırma Merkezleri ve Yüksek Öğretmen Okulları

Raporda, öğretmen yetiştirme konusu da dahil, her çeşit eğitim sorununu bilimsel yöntemlerle ele alacak, araştırma merkezlerinin kurulması teklif edilmekte ve bununla ilgili gerekçeler şöyle açıklanmaktadır:

Devrimizin en bariz vasıflarından biri hayatın her safhasında bilimin rehberliğine sıkı sıkıya bağlı olmasıdır. Eğitim konularında bilimin rehberliği ayrıca değer taşır, çünkü bu sahada yapılacak hataların telafisi çok güçtür. Bu sebepten komisyonumuz, Türkiye'de eğitimle ilgili her çeşit meseleyi en yüksek seviyede bilimsel araştırmaların konusu haline getirecek bir veya birkaç eğitim araştırma merkezinin kurulmasını temenniye değer bulmaktadır (216).

Bilindiği gibi böyle bir teklif Eğitim Milli Komisyonu Raporunda da yer almıştı. Ancak, MEPHG Komisyon; kurulmasını istediği araştırma merkezinin, Yüksek Öğretmen Okulları ile birleştirilmesi,

---

(215) Aynı eser, s. 31.

(216) Aynı eser, s. 32.

şahsi ve siyasi etkilerden korunabilmesi için üniversitelere bağlanması görüşündedir. Böyle bir kurum şunlardan biri olabilir:

Üniversite içinde bir fakülte (Eğitim Fakültesi)

Üniversiteye bağlı bir enstitü (Yüksek Eğitim Enstitüsü)

Üniversiteye bağlı bir okul (Yüksek Öğretmen Okulu)

Kurulması istenen bu kurumların iki fonksiyonu olacaktır. Bunlardan birincisi eğitimle ilgili araştırmalar yapmak, ikincisi ise, lise öğretmeni, uzman ve yönetici yetiştirmektir (217).

Raporun "Mesleki ve Teknik Öğretim" bölümünde ise mesleki-teknik eğitim alanına ilişkin görüş ve öneriler verilirken, bu alana öğretmen yetiştirme sorununa da değinilmiştir. Bununla ilgili görüş ve öneriler ise şöyledir:

1- Mesleki ve Teknik Okulların genel bilgi dersleri öğretmenleri, şimdi olduğu gibi ortaöğretim okullarına öğretmen yetiştiren kurumlarda yetiştirilmelidir. Ancak mesleki ve teknik öğretim okullarında görev alacak öğretmen adaylarına bu okulların programları, yönetmelikleri ve özellikleri hakkında bilgi verilmelidir.

2- Meslek derslerinin öğretmenlerini yetiştiren teknik öğretmen okullarının müfredat programları yeniden gözden geçirilmeli ve öğretmen kadroları kuvvetlendirilmelidir.

3- Atölye öğretmeni yetiştirmek için, sanat enstitüleri mezunları arasından seçilecek kimseler veya iş hayatında mesleki kaabiliyet ve ehliyetlerini ispat etmiş olanlar, kursa tabi tutulmalıdır (218).

Komisyon raporunda ayrıca öğretmenlik mesleğinin yükseltilmesi üzerinde de durularak, bu konuda bazı önerilerde bulunulmuştur.

Öğretmenlerin hayat şartlarının iyileştirilmesi, tayin, terfi ve nakil işlerine ait hükümlerin acele gözden geçirilerek yeniden düzenlenmesi istenmektedir.

---

(217) Aynı eser, s. 32.

(218) Aynı eser, s. 37.

2) Milli Eğitim Planlama Kurulu ve Ortaöğretime Öğretmen Yetiştirme Probleminin Ele Alınışı

Türk milli eğitimini bir sisteme bağlamak ve ülkeye yaymak amacıyla kurulan, 29 Ocak 1961 tarihinde çalışmalarına başlayan Milli Eğitim Planlama Kurulunun üç safhada gerçekleştirdiği çalışmaları arasında öğretmen yetiştirme konusuna da geniş yer verildiği; sonuçta 5-15 Şubat 1962 tarihleri arasında toplanan Yedinci Milli Eğitim Şurasına sunulan bir raporun elde edildiği görülmektedir.

Türk Milli Eğitimini Planlama Kurulu çalışmalarının birinci safhasında, aralarında öğretmen yetiştirme konusunun da bulunduğu yirmi kadar eğitim konusunu incelemek üzere komiteler oluşturulmuştur. Bu komitelerden biri olan "Öğretmen Yetiştirme Komitesi" bu konuda bir rapor ve plan hazırlamıştır. "Öğretmen Yetiştirme Komitesi Raporu ve On Yıllık Plan" (219) adıyla yayınlanan bu raporda, ortaöğretime öğretmen yetiştirme problemi, kapsamlı bir şekilde ele alınarak, önce bir durum değerlendirilmesi yapılmış, sonra problemin nicelik ve nitelik yönlerine ilişkin çözüm yolları gösterilmiştir.

Ortaokul Öğretmeni Yetiştirme İşleri

Raporda belirtildiğine göre ortaokul ve ona denk okulların genel bilgi ve maharet dersleri öğretmenlerini yetiştiren beş eğitim enstitüsü bulunmaktadır. Bunlardan Ankara Gazi Eğitim Enstitüsünde bütün bölümler (fen, edebiyat, yabancı dil, beden eğitimi, resim-iş, müzik, pedagoji); İstanbul Çapa Eğitim Enstitüsünde fen, edebiyat, Fransızca ve İngilizce; Balıkesir, Bursa ve İzmir Eğitim Enstitülerinde ise sadece fen ve edebiyat bölümleri bulunmaktadır.

Eğitim enstitüleri, bina ve tesisler, laboratuvar, ders araç ve gereçleri yönünden pek yeterli değildir.

Arazisi müsait olan eğitim enstitülerinde ek binalar yapıla-

---

(219) MEB. Öğretmen Yetiştirme Komitesi Raporu ve On Yıllık Plan, İstanbul, Milli Eğitim Basımevi, 1961, s. 128.

arak öğrenci kapasitesi arttırılmalı, bütün eğitim enstitüleri araç-gereç yönünden zenginleştirilmelidir.

Bünyelerinde birer ilköğretmen okulu bulunan İstanbul Çapa ve Balıkesir Necati Eğitim Enstitüleri hariç diğer eğitim enstitülerinin hiç birinde uygulama okulu bulunmamaktadır. Bu durum önemli bir eksikliktir. Bütün eğitim enstitüleri kısa zamanda uygulama okullarına kavuşturulmalı ve öğretmenlik uygulamasına daha çok önem verilmelidir (220).

Öğretmen Kadrosu

Mevcut beş eğitim enstitüsünde 219 asil öğretmen vazife görmekte olup, çeşitli branşlarda toplam 24 öğretmene daha ihtiyaç duyulmaktadır. Ayrıca bu kurumlara atanacak öğretmenlerde ne gibi vasıfların aranacağına açık olarak belirtilmemiş olması çeşitli sorunlar doğurmaktadır.

Eğitim enstitülerinde öğretimin kalitesinin yükselmesi, büyük ölçüde öğretim kadrosunun niteliğine bağlıdır. Bunun için bu kurumlara alınacak öğretmenlerin nitelikleri belirlenmeli; yetiştirilmeleri akademik bir esasa bağlanmalı ve asistanlık müessesesi işler hale getirilmelidir (221).

Öğrenci Kaynağı

Halen eğitim enstitülerinde 2049 öğrenci bulunmakta olup, bunların tamamına yakını yatılıdır. Bu okulların esas öğrenci kaynağını ilköğretmen okulları teşkil etmektedir. Lise mezunları ise fazla rağbet etmemektedir.

İlköğretmen okulu mezunlarının seviyesi ise istenen düzeyde değildir. Eğitim enstitülerinde verimi yükseltmek için ilköğretmen okulu mezunlarının yetişmiş olarak buraya gelmelerini sağlamak şarttır. Bunun için de, ilköğretmen okullarının 7 yıla çıkarılması,

---

(220) Aynı eser, s. 53.

(221) Aynı eser, s. 54.

bu gerçekleşinceye kadar da, ilköğretmen okulları son sınıfa geçen ve eğitim enstitülerine girmek isteyen öğrencilerin bir seçime tabi tutularak, bazı ilköğretmen okullarında açılacak özel sınıflarda, enstitülere hazırlanmaları gerekli görülmektedir.

Ayrıca, eğitim enstitüsü mezunlarının, öğrenimlerine, Yüksek Öğretmen Okullarında devam edebilmelerine imkan sağlanmalıdır.

Eğitim ve Öğretim Bakımından

Eğitim enstitüleri kurulduğu günden beri yapı ve öğretim programları yönünden devamlı bir istikrarsızlık göstermiştir. Enstitü bünyesinde yer alan Beden Eğitimi, Resim-İş ve Müzik bölümlerinin öğrenim süresi 3, diğer bölümlerin ise 2 yıldır. Bu kısa süre içinde özellikle Fen ve Edebiyat bölümleri öğrencileri, birçok dersin öğretmeni olarak yetiştirilmeye çalışılmaktadır ki; bu durumda öğretmen adaylarının istenilen nitelikte yetişmesi mümkün değildir. Ayrıca bu durum, öğrencilerin ders yükünü arttırmakta ve onların araştırma yapmalarına zaman bırakmamaktadır.

Öğretmen adaylarının bilgi beceri ve alışkanlık elde etmeleri kadar, bunları uygulayabilecek yeteneği de kazanmaları gerekmektedir. Oysa her dersin öğretim metodları dersi ile öğretmenlik uygulamalarına ayrılan zaman yeterli değildir.

Yukarıdaki olumsuzlukları gidermek için, eğitim enstitülerinin bütün bölümlerinin öğretim süresi 3 yıla çıkarılmalı; Edebiyat grubu (a) Türkçe, (b) Tarih-Coğrafya ve Yurttaşlık Bilgisi; Fen grubu da (a) Matematik-Fizik, (b) Fizik-Kimya diye ikişer bölüme ayrılmalı, özel öğretim yöntemleri dersi ile öğretmenlik uygulamalarına daha fazla zaman verilmelidir.

Ayrıca ilköğretmen okulları ile ortaokullarda ihtiyaç duyulan ev işleri ve iş bilgisi öğretmenlerini yetiştirmek üzere Gazi Eğitim Enstitüsünde birer bölüm açılmalıdır.

Eğitim enstitülerine alınacak öğrenci sayısı, ülkenin öğretmen ihtiyacı gözönünde bulundurularak tesbit edilmelidir.

Eğitim enstitülerinde ders kitapları ve kaynak eserler bulunmadığı gibi bunların temini için gerekli ödenek de yeterli değildir. Bu nedenle ders kitaplarının yazdırılması ve temini için bütçeye gerekli ödenekler konmalıdır (222).

Bunlardan başka Komite Raporunda ortaokullara öğretmen yetiştirme ile ilgili on yıllık bir plan yapılmıştır. Planda on yıllık öğretmen ihtiyacı gösterilmekte, söz konusu ihtiyacın giderilebilmesi için aşağıdaki yöntemlerin uygulanması istenmektedir:

1- Eğitim Enstitülerini genişletme planı.

2- Yeni Eğitim Enstitüleri açma planı: Bu planda 1961 - 1966 yılları arasında Erzurum, Konya, Diyarbakır, Samsun ve Trabzon illerinde yeni eğitim enstitülerinin açılması önerilir.

3- Acil ve geçici tedbirler planı: Bu kısımda da Orta Öğretim Öğretmen Muavinliği imtihanlarının verimini artırıcı kursların açılması, bu imtihanların tüm eğitim enstitülerine yaygınlaştırılması, eğitim enstitülerini dışardan bitirenlerin verimliliğini arttırıcı yaz kurslarının düzenlenmesi ve gece bölümlerinin açılması önerilmektedir.

Adı geçen plan içerisinde Eğitim enstitülerinin öğretmen ihtiyacının karşılanması için de şunlar önerilmektedir:

1- Yabancı ülkelere öğrenci gönderilmelidir.

2- Öğretmenlere, yabancı ülkelerde ihtisas yaptırılmalıdır.

3- Türk üniversitelerinde doktora öğrencisi okutulmalıdır.

4- Eğitim enstitülerindeki asistanlık kurumu takviye edilmelidir (223).

Eğitim Akademileri Kanun Tasarısı

Eğitim Enstitülerini toplumun ihtiyaçlarına daha iyi cevap

---

(222) Aynı eser, s. 55.

(223) Aynı eser, s. 69-72.

verebilecek, istikrarlı ve akademik bir yapı ve statüye sahip; program ve öğretim elemanları yönünden benzeri (muadili) fakültelerle bağlantılı, birer kurum haline getirebilmek için, Eğitim Akademileri Kanun tasarısı hazırlanmıştır.

Adı geçen Eğitim Akademileri Kanun Tasarısı gerekçeleri ile birlikte incelendiğinde aşağıdaki hususların gerçekleştirilmek istendiği görülmektedir.

1- "Öğretmen ne ise toplum da odur." Bu gerçek bizi Türkiye'de öğretmen yetiştiren kurumların islahına götürür.

2- Öğretmen yetiştiren kurumların islahına önce Eğitim Enstitülerinden başlanmalıdır. Söz konusu islahın gerçekleştirilmesi ile;

- a- İlköğretimdeki zayıflığın giderilmesi,
- b- Lise ve üstündeki okullara daha iyi öğrencilerin yetiştirilmesi,
- c- Eğitim alanında inceleme ve araştırmaların yapılması sağlanmış olacaktır.

Birçoğu eğitim enstitülerinin amaçları arasında bulunan, orta dereceli okullara öğretmen, ilköğretim müfettişi ve çeşitli eğitim alanlarına eğitim personeli yetiştirmek; ilk ve ortaokul öğretmenlerinin meslek alanlarında gelişmelerine yardım etmek, eğitimle ilgili inceleme, araştırma ve yayınlar yapmak amacıyla kurulmak istenen Eğitim Akademileri ile, öğretmen yetiştiren yüksek okullar;

- a- Kuruluş kanununa kavuşacaklardır.
- b- Mali ve özlük işleri yönünden MEB'na bağlı olmakla birlikte ilmi yönden özerkliğe kavuşacaklardır.
- c- Akademik bir yapıya kavuşacaklardır.
- d- Fonksiyonları daha da genişleyerek birer araştırma merkezi haline geleceklerdir.

Lise ve Dengi Okullara Öğretmen Yetiştirilmesi

Raporun bu bölümünde önce lise ve dengi okullara öğretmen yetiştiren biri İstanbul, diğeri Ankara'da bulunan Yüksek Öğretmen Okullarının mevcut durumları hakkında bilgi verilmekte, sonra yeterli sayı ve nitelikte lise öğretmeni yetiştirmeye ilişkin önerilerde bulunmaktadır.

Buna göre her iki Yüksek Öğretmen Okulu da başka okulların binalarına sığınmış olup, her ikisinde öğrenci kontenjanı azdır.

İstanbul Yüksek Öğretmen Okulu lise mezunlarını alırken, Ankara Yüksek Öğretmen Okulu, ilköğretmen okulu kaynağından faydalanmaktadır.

Kabiliyetli ve kaliteli lise mezunları Yüksek Öğretmen Okuluna fazla rağbet etmemektedir.

Lise öğretmeni yetiştiren kurumlar ve öğrenci kaynağı bu durumdayken liseler, okul ve öğrenci sayısı yönünden büyük artış göstermiştir ve göstermektedir. Fakat öğretmen sayısındaki artış fazla olmamıştır.

Raporda istenen sayı ve nitelikte lise öğretmeni yetiştirilebilmesi için yapılan öneriler ise şunlardır:

1- Yüksek Öğretmen Okulları, eğitimin her alanında bilimsel araştırma ve incelemeler yapmak, lise ve dengi okulların genel bilgi dallarına giren derslerin öğretmenleri ile Türk Milli Eğitiminin çeşitli ihtiyaçları için uzman, idareci ve araştırmacı yetiştirmek üzere "Eğitim Fakültesi" adıyla yeniden teşkilatlandırılmasıdır. Böyle bir teşkilatlanmada;

a- Öğrenciler genel kültür ve branş öğrenimlerini, üniversitenin ilgili fakültelerinde, Eğitim Fakültesince hazırlanacak "öğretim planına" göre yürütürlerken; mesleki formasyonlarını Eğitim Fakültesinde kazanacaktır.

b- Pedagojik formasyon yönünden en iyi şekilde donatılan Eğitim Fakültelerinde; her branşla ilgili laboratuvarlar, araştırma

enstitüleri ve kütüphaneler bulunacaktır.

c- Genel kültür ve branş öğretimi 4; mesleki formasyon ve uygulamaları da 1 sertifikaya bağlanarak; Eğitim Fakültesi mezunları 5 yıllık yüksek öğretim görenlerin haklarına sahip olacaklardır.

2- Her üniversiteye bağlı veya her üniversite şehrinde bir Eğitim Fakültesi açılmalıdır.

Bunlardan başka raporda çeşitli branşlar yönünden 15 yıllık (1960 - 1975) öğretmen ihtiyacı gösterilerek; bunun karşılanması için Yüksek Öğretmen Okullarının Eğitim Fakültesi olarak yeniden teşkilatlandırılması ve öğrenci kontenjanının arttırılması yanında, iki çözüm yolu daha gösterilmektedir. Bunlardan birincisi, Edebiyat ve Fen Fakültelerinde, öğretim lisansı almak üzere burslu öğrenci okutulması, diğeri ise; eğitim enstitüleri ve diğeri yüksek öğretim kurumları mezunlarının yetiştirici kurslar yoluyla lise öğretmenliğine geçişlerinin sağlanmasıdır (224).

Din Bilgisi Öğretmeni Yetiştirme

Ortaöğretim kademesinde yer alan, özellikle 1950'li yıllardan itibaren sayıları giderek artan imam-hatip okulları ile diğeri orta-öğretim okullarının meslekçe alan bilgisi öğretmenlerinin yetiştirilmesi probleminin bundan önceki çalışmalarda pek ele alınmadığı görülmektedir. Oysa Öğretmen Yetiştirme Komitesi, din bilgisi öğretmeni yetiştirme konusunu da ele almıştır.

Raporda, ülkedeki imam-hatip okulları ile diğeri orta dereceli okulların din bilgisi derslerini okutacak öğretmeni yetiştirmek amacıyla İstanbul'da bir Yüksek İslam Enstitüsünün iki yıldır faaliyette bulunduğu belirtilerek, enstitünün mevcut durum ve sorunları hakkında bilgi verilmekte; ve çözüm önerilerinde bulunmaktadır.

Buna göre, Enstitünün, amacına uygun bir eğitim programı, öğretim kadrosu, yönetmeliği ve binası bulunmamaktadır.

Enstitünün istenilen nitelikte öğretmen yetiştirebilmesi için, şunlar yapılmalıdır:

1- Enstitünün mevcut öğretim programında genel kültür, müsbet ilim ve öğretmenlik bilgisi dersleri yok denecek kadar azdır. Yeni bir program hazırlanmalı ve bu eksiklikler giderilmelidir.

2- Enstitünün en önemli ihtiyaçlarından biri de kadrolu öğretmen eksikliğidir. Bu ihtiyaç genel kültür dersleri için üniversitelerin çeşitli fakültelerinden, din-meslek dersleri için İlahiyat Fakültesinden, öğretmenlik bilgisi dersleri için de Yüksek Öğretmen Okulu mezunlarından, üniversitelerde yetiştirilecek asistanlarla karşılanmalıdır.

3- Enstitünün kuruluş kanununda da belirtildiği şekilde, öğretmen adayları öğretmenlik mesleğinin bütün özelliklerine sahip yenilikçi, bilimsel düşünce sahibi kimseler olarak yetiştirilmelidir.

4- Yüksek İslam Enstitüsünün temel amacı orta dereceli okullara din dersleri öğretmeni yetiştirmek olduğuna göre, enstitünün eğitim programlarının hazırlanmasında;

a- Orta dereceli okullardaki din derslerinin amacı dikkate alınmalıdır.

b- Orta dereceli okullardaki din dersleri saatlerinin azlığı ve din dersi öğretmenlerinin müsbet ilim ve genel kültür yönünden de iyi yetişmiş olmaları gözönünde bulundurularak, öğretmen adayları ek bir branşta da yetiştirilmelidir.

c- Programda öğretmenlik bilgisi derslerine yeterince yer verilmelidir.

5- Yüksek İslam Enstitüsünün asıl öğrenci kaynağı olan İmam-Hatip Okulları genel kültür yönünden lise seviyesine getirilmelidir.

Bunlardan başka, din bilgisi öğretmenlerinin toplum içindeki yeri ve etkinliğine dikkat çekilerek, bu etkinliğin müsbet ilim, Atatürk İlke ve İnkılaplarına uygunluğunun sağlanması gereği üzerinde durulmakta; Enstitü programına bunu sağlayıcı bazı derslerin konması önerilmektedir. Önerilen dersler ise şunlardır:

Türk Dili ve Edebiyatı, Genel Ekonomi, Genel Sağlık Bilgisi,

Astronomi, Madde ve Enerji Bilgisi, Medeni Hukuk, Genel Psikoloji, Sosyoloji, Araştırma Metodları, Beden Eğitimi, Resim ve Müzik (225).

Öğretmenliğin Cazip Hale Getirilmesi

İyi öğretmen yetiştirebilmenin şartlarından birinin öğretmen yetiştiren okullara alınacak öğrencilerin nitelikleriyle ilgili olduğu bilinen bir gerçektir. İyi öğrencileri bu okullara çekmenin yollarından birisinin de öğretmenlik mesleğini cazip hale getirmek olduğu kuşkusuzdur.

O halde, bu nasıl sağlanabilir, bunun yolları aranmalıdır. İşte bu konunun komite tarafından da ele alındığı, mesleği cazip hale getirecek; önerilerde bulunulduğu görülmektedir.

Mesleğe girişten başlayıp, emekliliğe kadar uzanan her türlü yaşama şartlarını iyileştirmeyi amaçlayan önlemlerin yanında, ayrıca, aşağıdaki önlemlerin de alınması istenir.

1- 439 sayılı Kanunun, mesleki formasyonu olmayan Yüksekokul mezunlarına, ortadereceli okullarda öğretmen olmalarına imkan tanıyan maddesi kaldırılmalıdır.

2- Liselerde "eğitim bölümü" açılmalıdır.

3- Lise ve dengi okulların programlarına "eğitim bilgisi" dersi konulmalıdır.

4- Öğretmen yetiştiren kurumlar arasında bir bağlantı kurulmalı, her kademedeki dikey ve yatay geçiş yolları serbest ve açık bulundurulmalıdır (226).

3) Yedinci Milli Eğitim Şurası ve Ortaöğretime Öğretmen Yetiştirme Probleminin Ele Alınışı

Daha öncede belirtildiği gibi, Milli Eğitim Planlama Kurulu-

(225) Aynı eser, s. 87-89.

(226) Aynı eser, s. 98-100.

nun çalışmaları 3 safhada düzenlenmiş olup, birinci safhadaki çalışmalar Komiteler tarafından gerçekleştirilmiştir.

Planlama Kurulu çalışmalarının ikinci safhasında ise Genel Öğretim Komisyonu, Mesleki ve Teknik Öğretim Komisyonu, Kültür İşleri ve Güzel Sanatlar Komisyonu adlarında üç komisyon oluşturulmuş, adı geçen komisyonlar kendi alanlarına giren komite raporlarını tek tek inceleyerek; gerektiğinde birleştirmeler yapmış ve kendi görüşlerini de katarak raporlar hazırlamışlardır.

Planlama Kurulunun çalışmalarının üçüncü ve son safhası ise Koordinasyon Grubudur. Koordinasyon Grubu, Milli Eğitim Bakanı Başkanlığında, Planlama Kurulu Komisyon Başkanları, Talim ve Terbiye Kurulu Başkan ve Üyeleri ile ilgili komitelerin başkanlarından oluşmaktadır. Koordinasyon Grubunda, Devlet Planlama Teşkilatı ve Devlet Personel Dairesi ve temsilcileri de bulunmuşlardır. Toplantılara zaman zaman eski, Milli Eğitim Bakanları ile Milli Birlik Komitesinden üyeler de katılmışlardır (227).

Koordinasyon Grubunda, komisyon raporlarındaki teklifler ayrı ayrı incelenerek sonuçta Yedinci Milli Eğitim Şûrasına sunulan dökümanlar elde edilmiştir.

İşte böyle bir, uzun ve kapsamlı çalışmalardan sonra 5-15 Şubat 1962 tarihleri arasında Yedinci Milli Eğitim Şûrası toplanmıştır. Yüklü bir gündemle toplanan şûranın gündem maddeleri arasında öğretmen yetiştirme konusu bulunmamakla birlikte, Milli Eğitim Planlama Kurulunun 3 safhada gerçekleştirdiği çalışmaların ürünü olan öğretmen yetiştirme ile ilgili öneriler, şûrada teşekkül ettirilen komisyon ve alt komisyonların incelemesine sunulmuş, şûra genel kurulunda tartışılarak bir karara bağlanmıştır.

Planlama Kurulu tarafından hazırlanıp, şûraya sunulan öğretmen yetiştirmeyle ilgili önerilerin, Yedinci Milli Eğitim Şûrası, Öğretmen Yetiştirme Komisyonu ve Şûra Genel Kurulunca çok az değişiklik ve ilavelerle kabul edildiği görülmektedir.

---

(227) MEB. VII. Milli Eğitim Şûrasının İncelemesine Sunulan Başlıca Konular, s. 5.

Bu şurada, öğretmen yetiştirmeye ilgili alınan kararları aşağıdaki şekilde özetlemek mümkündür:

Öğretmen Yetiştirme İle İlgili İlkeler

Gerek Planlama Kurulu raporlarında gerekse yedinci Milli Eğitim Şurasında, öğretmen yetiştirmeye ilgili olarak ele alınan sorunlardan biri, öğretmen yetiştirme ile ilgili ilkeleri tesbit etmek olmuştur. Şurada, öğretmen yetiştiren bütün kurumlarda uyulması gereken ilkeler şöyle belirlenmiştir:

Her öğretmenin;

1- Milli Eğitimin Temel ilkelerini benimsemiş ve bunları uygulama seviyesine ulaşmış olması,

2- Meslek hayatına atıldığı zaman genel kültür ve bilgi yönünden en az lise seviyesinde olması,

3- Mesleki formasyon ve okutacağı derslerin bilgi ve becerileriyle donanmış ve gerekli uygulamaları geçirmiş olması,

4- Türkiye Cumhuriyeti, devrimlerinin ve milliyetçiliğinin ilkelerine bağlı, şahsiyet ve ahlaki karakter sahibi, mesleğinin değerine inanmış ve çevresinde öğretmenliğin sosyal itibarını korumasını öğrenmiş ve kendini meslekte hizmete vakfetmiş olması (228) kabul edilmiştir.

Ortaokul Öğretmeni Yetiştirme İşleri

Bu kısımda önce, Eğitim Enstitülerinin amaç ve fonksiyonlarını açık ve geniş bir şekilde belirten tanımı yapılmakta, sonra bu kurumlara ilişkin teklifler sıralanmaktadır.

Eğitim Enstitüleri, ortaokullarla dengi ortaöğretim kurumlarının genel bilgi derslerine, orta dereceli okulla-

---

(228) MEB. Yedinci Milli Eğitim Şurası, 5-15 Şubat 1962, Çalışma Esasları, Konular ve Kararlar, 1962, s. 228.

rın maharet ve yabancı dil dersleri ile ilköğretim okullarının meslek derslerine öğretmen; ilköğretim müfettişi; ilköğretim okullarına bağlı uygulama okullarına müdür yetiştiren; ilk ve ortaokullarla ilköğretmen okullarının ilgili problemleri üzerinde her türlü ilmi araştırma ve yayınlar yapan ve bu okul öğretmenlerinin mesleki gelişmelerine yardım eden bir yüksek öğrenim kurumudur (229).

Birçoğu bundan önce ele alınan komisyon raporlarında da yer alan eğitim enstitülerine ilişkin öneriler ise şunlardır:

1- Eğitim Enstitülerinin bütün bölümlerinin öğretim süresi 3 yıla çıkarılmalıdır.

2- Eğitim Enstitülerinin, Edebiyat bölümü; a- Türkçe, b- Tarih-Coğrafya-Yurttaşlık Bilgisi, Fen Bölümü de; a- Matematik-Fizik, b- Kimya-Tabiat Bilgisi olmak üzere ikişer bransa ayrılmasıdır.

3- Eğitim Enstitülerinin ilmi niteliği yükseltilmeli ve bu kurumlar her yönden istikrara kavuşturulmalıdır.

4- Eğitim Enstitülerinin maddi eksiklikleri tamamlanmalı, gerek arazi ve gerekse kuruluş bakımından genişletilmeye elverişli olanlar genişletilmelidir.

5- Üniversite öğretim kadrosundan faydalanmak amacıyla eğitim enstitüleri Üniversitelerin bulunduğu yerlerde açılmalıdır.

6- Eğitim Enstitülerine daha nitelikli öğretmenlerin verilmesini sağlamak için tayin şekli değiştirilmeli ve bu kurumlara öğretmen yetiştirilmesi akademik bir esasa bağlanmalıdır. Bunun yanında; eğitim enstitülerinde çalışanlara akademik usüller çerçevesinde ve ilmi bir çalışma karşılığı ünvan verilmeli ve bir kademeden diğer bir kademeye geçiş, yürürlükteki kanuna göre yapılmalıdır.

7- Yedi yıllık ilköğretmen okulları mezun verinceye kadar

bazı ilköğretmen okullarında açılacak kurslarla eğitim enstitülerine öğrenci hazırlanmalıdır.

8- İlköğretmen okulları ile ortaokulların ihtiyacı bulunan tarım, ev işleri ve iş bilgisi öğretmenlerinin yetiştirilmesi için gerekli önlemler alınmalıdır.

9- Gece öğretimi yapan eğitim enstitüleri açma imkanları araştırılmalıdır.

10- Eğitim enstitülerine alınacak öğrenci sayısı öğretmen ihtiyacına göre tesbit edilmelidir.

11- İstanbul Çapa Eğitim Enstitüsünde Pedagoji, Resim-İş, Almanca ve Müzik bölümleri ile, herhangi bir eğitim enstitüsünde Tarım Bölümü açılmalıdır.

12- Eğitim Enstitülerinin bütün bölümlerine Türkçe, Kompozisyon ve Yabancı Dil dersleri zorunlu olarak konmalıdır.

13- Öğretmen yetiştiren bütün kurumlarda rehberlik servisleri kurulmalı, geliştirilmeli ve eğitim programlarına bununla ilgili dersler konmalıdır.

14- Eğitim Enstitülerinin öğretim yılı takvimi, mahalli iklim şartlarına göre düzenlenmeli ve süresi uzatılmalıdır.

15- Öğretmen yetiştiren bütün kurumlarda öğrenim gören öğretmen adaylarının öğrencilik süreleri, kıdemlerine eklenmelidir (230).

Eğitim Akademileri Kanun Tasarısı

Bilindiği gibi önce eğitim enstitüleri arası bir kurul tarafından hazırlanan sonra Öğretmen Yetiştirme Komitesince incelenerek bazı değişikliklerle birlikte kabul edilen ve önceden de adı geçen bir Eğitim Akademileri Kanun Tasarısı bulunmaktaydı.

Eğitim Enstitülerini yeni bir yapı, kuruluş ve işleyişe kavuşturmak isteyen bu tasarı ile Eğitim Enstitülerini istikrar-

sızlıktan kurtarmak; ilmi ve akademik bir niteliğe kavuşturmak amaçlanıyordu.

İşte adı geçen bu tasarı şûra genel kurulunda görüşülmüş, ancak yeterli görülmeyerek üniversite ve eğitim enstitüleri temsilcilerinin oluşturduğu bir karma komisyon tarafından, şûraca belirlenen aşağıdaki altı ilke dikkate alınarak, yeniden hazırlanmasına karar verilmiştir.

Söz konusu altı ilke ise şunlardır:

1- Eğitim Enstitüleri için hazırlanacak bu kanun tasarısı, öğretmen yetiştiren diğer kurumların kanun tasarıları ile ilişkili olarak hazırlanmalıdır.

2- Eğitim Enstitüleri öğretmenlerine bütün mesailerini bu kuruma hasretmek şartı ile ödenek verilmelidir.

3- Eğitim Enstitülerinde çalışanlara akademik usüller içinde ve ilmi bir çalışma karşılığı ünvan verilmelidir.

4- Eğitim Enstitülerinin amacı, orta dereceli okullara öğretmen, ilköğretim müfettişi, ilköğretmen okullarına bağlı uygulama okullarına müdür yetiştirmek ve ilk ve ortaokullarla, ilköğretmen okullarının problemleri üzerinde araştırma ve yayınlar yapmak ve bu okulların öğretmenlerinin mesleki gelişmelerine yardım etmek olmalıdır.

5- Eğitim enstitülerinde öğretmen olabilmek için bir ilim heyeti tarafından kabul edilmiş ilmi ve orjinal bir eser yazmış olmak tercih şartı olarak koşulmalıdır.

6- Eğitim Enstitülerinin adı korunmalıdır (231).

Eğitim Enstitülerinin Öğretmen İhtiyacı

Planlama Kurulunca hazırlanan raporda yer alan ve şûrada da ilgili komisyon ve genel kurulca ele alınıp kabul edilen, bu konuya ilişkin öneriler ise şunlardır:

---

(231) Aynı eser s. 235.

1- Yabancı memleketlere doktora yapmak için öğrenci; bilgi ve görgülerini artırmak için de öğretmen gönderilmelidir.

2- Türk Üniversitelerinde doktora öğrencisi okutulmalıdır.

3- Eğitim Enstitülerinde asistanlık kurumu takviye edilerek öğretmen yetiştirmeye elverişli şartlar hazırlanmalıdır (232).

Lise ve Dengi Okullara Öğretmen Yetiştirme

Bilindiği gibi Milli Eğitim Planlama Kurulunun çalışmalarının ilk safhasında oluşturulan Öğretmen Yetiştirme Komitesi, lise ve dengi okullar için öğretmen yetiştirme konusunu hazırlarken Yüksek Öğretmen Okullarının "Eğitim Fakülteleri" olarak teşkilatlandırılmasını ve yenilerinin açılmasını önermişti.

Milli Eğitim Komisyonunun ikinci ve üçüncü safhalardaki çalışmalarında, yukarıdaki teklif aynen benimsenmekle birlikte, ayrıca ikinci bir alternatif teklif daha yapılmıştır.

Kurulması istenen Eğitim Fakültelerinin esaslarını tesbit etmekle görevlendirilen komisyonca önerilen ve şûranın incelemesine sunulan bu teklifte, Eğitim Fakülteleri yerine "Eğitim Bilimleri Yüksek Enstitüsü" veya "Eğitim Bilimleri Akademisi" adıyla yeni bir kurumun kurulması önerilmektedir. Bununla ilgili öneriler ise şöyledir:

1- Eğitim Bilimleri Yüksek Enstitüsü, özel bir kanunla, önce üniversite dışında ve Milli Eğitim Bakanlığına bağlı olarak kurulmalı; dört beş yıl içinde kuruluşu tamamlandıktan sonra üniversiteye bir fakülte halinde katılma yol ve çareleri aranmalıdır.

2- Eğitim Bilimleri Yüksek Enstitüsünün belli başlı amaçları şunlar olmalıdır:

a) Memleket gerçeklerine ve ihtiyaçlarına uygun bir eğitim felsefesini geliştirmek;

b) Eğitim problemlerinin üzerinde bilimsel araştırmalar

yapmak ve araştırıcılar yetiştirmek;

c- İdarecilik ve rehberlik gibi Milli Eğitimin özel hizmetle-
ri için yüksek nitelikte uzmanlar yetiştirmek;

d- Yüksek Öğretmen Okulu öğrencilerinin meslek eğitimini
sağlamak; Erkek Teknik, Kız Teknik ve Ticaret Yüksek Öğretmen
Okulları gibi diğer yüksek dereceli öğretmen yetiştiren kurumların
meslek eğitiminde birlik sağlamasının tedbirlerini araştırmak;

e- Özel eğitim kurumları, ana okulu gibi kuruluşlara uzman
öğretmen yetiştirmek;

f- Her okul basamağında çalışan öğretmenleri işbaşında akşam
ve yaz kursları ile yetiştirmek ve daha yüksek bir öğrenim basama-
đında yeterlik kazanmalarına yardım etmek;

g- Eğitim enstitüleri ve öğretmen yetiştiren diğer çeşitli
kurumların meslek dersi öğretmenlerini yetiştirmek.

3- Enstitünün öğrenim süresi dört yıl olmalı, Eğitim Bilimle-
ri Yüksek Enstitüsü diploması üzerine daha üstün uzmanlık diploma-
ları da verebilmelidir.

4- Enstitünün kuruluş kanunu tasarısını, yönetmelik taslakla-
rını ve programını hazırlamak, öğretim ve yönetim ihtiyacını,
vasıflarını ve hangi yollardan sağlanabileceğini tesbit etmek
üzere Bakanlıkça hemen bir "Hazırlık Bürosu" kurulmalıdır. Bu
büro kendine bağlı olacak danışma kurulu ve diğer yetkili kurum
ve kişilerle danışmak suretiyle gerekli hazırlıkları yapmalıdır(233).

Bu öneriler şura öğretmen yetiştirme komisyonunca uygun
görülmeyerek, Yüksek Öğretmen Okullarının geliştirilmesi; Eğitim
Bilimleri Yüksek Enstitüsü tarafından yerine getirilmesi istenen
fonksiyonların Yüksek Öğretmen Okullarınca gerçekleştirilmesi
benimsenmiştir.

Fakat şura genel kurulunda bir üye tarafından verilen önerge
üzerine, Komisyonun bu görüşü yerine, Milli Eğitim Teşkilatının
ihtiyaç duyduğu eğitim özel personeli ile öğretmen okulları ve

egitim enstitülerine meslek dersleri öğretmenlerini yetiştirmek, öğretimin her kademesinde çalışan öğretmenlerin mesleklerinde ihtisas yapmalarını sağlamak ve eğitim alanında gerekli araştırma ve incelemeler yapmak üzere bir "Eğitim Bilimleri Yüksek Enstitüsü"nin kurulması ve daha sonraları bu kurumun "Eğitim Fakültesi" olarak üniversite topluluğuna katılma çarelerinin aranması kabul edilmiştir (234).

Öğretmen Yetiştiren Diğer Okullar

Milli Eğitim Planlama Kurulu çalışmalarının son safhasında, Koordinasyon Grubu tarafından ele alınan ve son şekil verilerek, Bakanlık görüşü olarak şûraya sunulan öğretmen yetiştirmeye ilişkin raporun bir bölümünde "Öğretmen Yetiştiren Diğer Kurumlar" başlığı altında; Kız Teknik Yüksek Öğretmen Okulu, Erkek Teknik Yüksek Öğretmen Okulu, Ticaret Yüksek Öğretmen Okulu ve Yüksek İslam Enstitülerine ilişkin önerilerde bulunmaktadır.

Şûraya bu konuda sunulan görüşlerle şûrada alınan kararları aşağıdaki şekilde özetlemek mümkündür:

Mesleki ve teknik öğretim kurumlarına öğretmen yetiştiren okulları, öğretmenlik formasyonu yönünden diğer öğretmen yetiştiren kurumlarla koordine bir çalışmaya imkan verecek önlemler alınmalıdır.

Kız Teknik Öğretmen Okulu

Koordinasyon Grubu raporunda Kız Teknik Öğretmen Okulu;

"Orta dereceli Kız Teknik Öğretim Okullarında atelye ve meslek dersleri okutacak yeteri derecede genel kültüre, pedagojik formasyona ve mesleki becerikliliğe sahip öğretmenler yetiştiren dört yıllık yüksek dereceli bir okuldur (235).

(234) MEB. Yedinci Milli Eğitim Şûrası, s. 352.

(235) Aynı eser, s. 126.

diye tanımlanırken; Şurada bu tanım, biraz daha genişletilerek;

"Kız Teknik Öğretmen Okulu orta dereceli kız teknik öğretmen okullarında mesleki dersler ve dengi okullarda branşları ile ilgili dersleri okutacak, yeterli derecede genel kültüre, pedagojik formasyona ve mesleki becerikliliğe sahip öğretmenler yetiştiren dört yıllık yüksek dereceli bir okul" (236)

olarak tanımlanmıştır.

Okulun adı, Kız Teknik Öğretmen Okulu iken, Koordinasyon Grubunca önerildiği şekilde, şura tarafından da Kız Teknik Yüksek Öğretmen Okulu olması kabul edilmiştir. Ayrıca KTYÖÖ müfredat programlarının yeniden hazırlanmakta olan kız enstitüleri programına göre ele alınması da istenmiştir.

Milli Eğitim Bakanlığınca Şuraya sunulan; şuraca çok az değişiklik ve bazı eklerle kabul edilen KTYÖÖ ile ilgili diğer öneriler ise şunlardır:

1- Ankara KTYÖÖ her bakımdan takviye edildikten sonra, aynı okuldan bir de Doğu Anadolu bölgesinde açılmalıdır.

2- Okulun haftalık ders saati, 44 saatten 36 saate indirilmelidir.

3- Okula giriş sınavları ve idari yönetmelikler islah edilmeli ve okulda rehberlik teşkilatı kurulmalıdır.

4- Okulun öğretmenleri, yetiştirilmek, bilgi ve görgüleri artırılmak amacıyla yabancı ülkelere tercihen gönderilmelidir. Diğer yandan öğretmenlerini kendi bünyesi içinde yetiştirecek imkanlar sağlanmalıdır.

5- Okulda müfettişlik, rehberlik ve idarecilik gibi alanlar için ihtisas sınıfları açılmalıdır (237).

---

(236) Aynı eser, s. 237.

(237) Aynı eser, s. 237.

Erkek Teknik Öğretmen Okulu

Komisyon raporlarında ve şûra genel kurulunda bu okulla ilgili olarak ele alınan ilk konu okulun tanımı olmuştur. Koordinasyon grubunca ve şûra öğretmen yetiştirme komisyonunca kabul edilen tanım şöyledir:

"ETYÖÖ Orta dereceli erkek teknik öğretim okullarında atelye ve mesleki teorik dersler okutacak, yeter derecede genel kültürü, pedagojik formasyonu olan, yüksek teknik bilgisi ve mesleki becerikliliği bulunan öğretmenler yetiştiren dört yıllık yüksek dereceli bir okuldur" (238).

Bilindiği gibi ETYÖÖ mezunlarına, okulun öğretim süresinin 4 yıla çıkarıldığı tarihten beri, mühendislik ünvanı verilmesi yönünde bir istek bulunmaktadır. Aynı görüşün bir ürünü olarak, şûra genel kuruluna yukarıdaki tanım yerine başka bir tanım önerilmiş, bunun üzerine okulun tanımı ile ilgili yoğun tartışmalar yapılmıştır. Önerilen bu yeni tanım ise şöyledir:

Erkek Teknik Yüksek Öğretmen Okulu, orta dereceli Erkek Teknik Öğretim Okulları ile Tekniker Okullarına atelye ve meslek dersleri ve dengi okullarda branşlarıyla ilgili dersleri verebilecek kabiliyette, branşında mühendislik seviyesinde teknik bilgi ve pedagojik formasyona sahip öğretmenler yetiştiren 4 yıllık yüksek dereceli bir okuldur (239).

E.T.Y.Ö. Okulu ile ilgili olarak Koordinasyon Grubunca hazırlanan bir-iki değişiklik ya da ilaveyle kabul edilen diğer teklifler ise şunlardır.

1- Ankara ETYÖÖ'nun öğrenci sayısı artırılmalı, İstanbul ETYÖÖ'na ihtiyaç duyulan yeni şubeler eklenmelidir.

(238) Aynı eser, s. 142.

(239) Aynı eser, s. 238.

2- Okulun adı "Erkek Teknik Yüksek Öğretmen Okulu" olmalıdır.

3- Öğretmenlik formasyonu veren dersler diğer Mesleki ve Teknik Öğretim Yüksek Öğretmen Okulları ile aynı seviyede olmalı ve bu dersler, açıldığı takdirde, Eğitim Fakültesinde veya Eğitim Bilimleri Yüksek Enstitüsünde okutulmalıdır.

4- İleride lüzum görülen alanlarda müfettişlik, idarecilik, rehberlik gibi ihtisas sınıfları açılmalıdır. Bu sınıflar, açıldığı takdirde, Eğitim Fakültesinde veya Eğitim Bilimleri Yüksek Enstitüsünde yer almalıdır.

5- Erkek Teknik Yüksek Öğretmen Okulunun, yüksek dereceli bir öğretmen okulu hüviyetine sahip olması için her türlü gelişmesini sağlayacak bir kadro ve teşkilat kanunu çıkarılmalıdır. Bu kanunda kaliteli öğretmen temini sağlayacak özel hükümler ile idari kademelerin daha iyi işlemlerini mümkün kılacak şube şeflikleri ve okul kurulu gibi kuruluşlara yer verilmelidir.

6- Müfredat programları yeniden ele alınmalı ve 3 yıllık Erkek Sanat Liselerinde yetki ile atelye ve meslek dersleri okutabilecek öğretmenleri yetiştirecek seviyeye çıkarılmalıdır.

Bu okulların özelliğini teşkil eden atelye ve laboratuvar öğretimine her sınıfta haftalık 40 saatlik mesainin - meslek branşlarına göre - en az % 30 nispetinde yer verilmelidir.

Öğrencilerin öğrenimleri sırasında, 90 iş gününden az olmamak şartıyla endüstri veya diğer işyerlerinde pratik staj yapmaları zaruri görülmüştür.

7- Okul yönetmelikleri yeniden hazırlanmalıdır.

8- Okulun çeşitli branşlarda muhtaç olduğu öğretmenlerin yetiştirilmesi işi derhal ele alınmalıdır. Bu maksatla, her yıl 10 öğretmen hesabıyla beş yılda yabancı memleketlere 50 öğretmen gönderilmelidir. Çeşitli branşlara göre ihtiyaç okulca tespit edilmeli ve adaylar okulun bu ihtiyaçlarına uygun yüksek okul mezunları arasından seçilmelidir.

9- Bir yandan yabancı memleketlerde öğretmen yetiştirilirken diğer yandan da kendi öğretmenlerini okul bünyesi içinde, ihtiyaca

göre yetiştirme imkanları sağlanmalı ve bu husus Kuruluş Kanununda yer almalıdır.

10- Okul Yayın Yönetmeliğinde ders ve yardımcı ders kitaplarının yazılmasını teşvik edecek mahiyette hükümler bulunmalı, yazarlara emsali yüksek okullarda ödenen ücretler ödenmelidir.

11- Okulun laboratuvarları yeni hazırlanacak müfredat programlarına cevap verecek seviyeye getirilmeli; ayrıca atelye çalışmalarında yapılan işlerin teknik niteliklerini kontrol ve tetkik etmek üzere atelyelerin yanı başına birer laboratuvar ilave edilmelidir.

12- Erkek Teknik Yüksek Öğretmen Okulu aynı zamanda, erkek teknik öğretim kurumlarının öğretim ve eğitim bakımından bir araştırma merkezi haline getirilmeli; okul, bu araştırmaların bütün kurumlara duyurulması için, bir yayın organına sahip kılınmalıdır.

13- Orta dereceli Erkek Teknik Öğretim Okullarında pratik öğretim yardımcısı olmak üzere endüstride başarı kazanmış namzetler arasından - enstitü mezunları tercih edilerek - seçimle, ehliyetli ustalar alınmalıdır. Bunlara Erkek Teknik Yüksek Öğretmen Okullarında açılacak özel kurslarda - mesleğine göre - kısa süreli bir "Okula İntibak Formasyonu" verilmelidir (240).

Ticaret Yüksek Öğretmen Okulu

Milli Eğitim Bakanlığı'nca şûraya sunulan Koordinasyon Grubu raporunda yer alan ve şûra genel kurulunca da benimsenen okulun tanımı ve okulla ilgili öneriler şunlardır:

Ticaret Yüksek Öğretmen Okulu, orta dereceli ticaret okullarıyla diğer orta dereceli okullara ticaretle ilgili meslek dersleri öğretmeni yetiştiren yüksek dereceli bir okuldur.

Öneriler:

1- Okulun öğrenim süresi dört yıla çıkarılmalıdır.

2- Müfredat programları yeniden ele alınmalı ve okul yalnız meslek dersleri öğretmenliği değil, aynı zamanda ve gerektiğinde meslekle ilgili bir yardımcı ders öğretmenliği formasyonu da verebilmelidir.

3- Öğretmenlik formasyonu veren dersler, açıldığı takdirde, Eğitim Fakültesinde veya Eğitim Bilimleri Yüksek Enstitüsünde okutulmalıdır (241).

Yüksek İslam Enstitüsü

Genel ve Mesleki - Teknik Öğretim Komisyonunun çalışma alanı içerisinde yer alan "Din ile ilgili Eğitim ve Öğretim" bölümünde Yüksek İslam Enstitüsünün sadece tanımı yapılmış, başka da üzerinde durulmamıştır.

Buna göre Yüksek İslam Enstitüsü islam dininin esaslarına sadık kalarak müsbet ilmin ışığı altında İslam ilimlerini ve bunlara yardımcı bilgileri öğretecek, imam-hatip okullarıyla ilköğretmen okullarına ve diğer ortaöğretim kurumlarına öğretmen yetiştirmek ve aynı okullardaki din dersleri öğretmenlerinin mesleki gelişmelerine yardım etmek amacıyla MEB'ca kurulmuş dört yıllık bir yüksek okuldur. Bu kurum MEB'nin ihtiyaçları dışında, Diyanet İşleri Teşkilatında müftü, vaiz, vesaire gibi din adamlarını yetiştirmekle de görevlidir. Enstitü ayrıca Türkiye'de islam ilimleri alanında araştırmalarda bulunmak ve bunun sonuçlarını yurt ve dünya ilim alemine sunmak amacıyla da görevlidir (242).

Öğretmenlik Mesleğinin Cazip Hale Getirilmesi

Milli Eğitim Planlama Kurulu'nun çalışmaları sonucu ortaya çıkan ve şuraya sunulan öğretmen yetiştirme ile ilgili raporun iki bölümden oluştuğu; bundan önce ele alınan birinci bölümün, öğretmen yetiştirmeye, burada ele alınacak ikinci bölümün ise öğret-

(241) Aynı eser, s. 240.

(242) Aynı eser, s. 164.

menlik mesleğinin cazip hale getirilmesi konularına ayrıldığı görülmektedir.

Bakanlık görüşü olarak şûraya sunulan raporun tümü tetkik edildiğinde, "iyi öğretmen" yetiştirmenin, mesleğin cazip hale getirilmesinden ayrı düşünülemediğini göstermektedir. Gerçekten de öğretmen yetiştiren kurumlar; öğretim kadrosu, program, araç-gereç, fiziki ve mali kaynaklar yönünden ne kadar iyi donatılırsa donatılsın, isteyerek gelmiş, yetenekli öğrenci kaynağından yoksun iseler; istenen verimi elde etmek mümkün olamayacaktır.

İstenilen nitelikte öğretmen yetiştirmeyi doğrudan etkileyen faktörlerden biri olan iyi öğrenci kaynağının sağlanması ise, büyük ölçüde mesleğin cazip hale getirilmesi ile mümkün olacaktır. Nitekim Milli Eğitim Planlama Kurulu ve Yedinci Milli Eğitim Şûrası soruna bu şekilde yaklaşmış olacak ki, her iki sorun birlikte ele alınmıştır.

Milli Eğitim Bakanlığı'nca şûraya sunulan öğretmen yetiştirmeyle ilgili raporun ikinci bölümünde, öğretmenlik mesleğinin cazip hale getirilmesi ile ilgili önerilerin; aşağıdaki şekilde beş konuda toplandığı görülür.

1- Mesleki Yetişme ve Gelişme

Bu bölümde, öğretmenlerin, iyi yetiştirilmeleri, onlara daha üst öğrenim yapma imkanlarının verilmesi, öğretmen yetiştiren kurum ve programlar arasında yatay ve dikey geçiş yollarının açık tutulması, yurt dışı ve yurt içi gezi, gözlem ve kurslardan yararlandırılması, bakanlık yayınlarının tenzilatlı verilmesi ve nihayet öğretmenlik mesleğini seçmeyi teşvik gayesiyle liselere eğitimle ilgili seçmeli derslerin konulması gibi öneriler yapılmaktadır.

2- Tayin, Terfi ve Nakil

Ülkenin, hizmet bölgelerine ayrılması; her öğretmenin, istek, liyakat ve başarı durumlarının da dikkate alınarak her bölgede

belli bir süre çalışması; mahrumiyet bölgelerinde çalışanlara bazı avantajlar sağlanması; harcırah kanununun günün şartlarına göre yeniden ele alınıp iyileştirilmesi ve öğretmenlerin başarılarının gerçek değerlerle ölçülerek terfilerinde dikkate alınması önerilmektedir (243).

3- Maaş, Ücret ve Diğer Maddi İmkanlar

Burada, öğretmenlerin pek iyi olmayan yaşama şartlarının iyileştirilmesi için maaş ve ücretlerinin arttırılması ve ek maddi imkanların tanınması önerilmektedir.

Öğretmenler için sağlık tesislerinin kurulması, meslek hastalıklarının araştırılması, eğitim-öğretim yıpranma ödeneği verilmesi, çalışma şartlarının ağırlığı nedeniyle çalışmalarının biraz fazlasının emekliliklerine sayılması, mesken sahibi olmalarının sağlanması, ders dışı çalışmalarının da değerlendirilmesi; çocuklarına, yatılılık, burs ve yurtlarda öncelik tanınması, deniz kenarında kamplar hazırlanması; büyük şehirlerde misafirhaneler açılması, Devlet hava ve deniz yollarından tenzilatlı tarife ile seyahatlerinin sağlanması istenilmektedir.

4- Mevcut Mevzuattaki Aksaklıklar

Raporun bu bölümünde, mevcut mevzuat içinde öğretmenlik mesleğinin itibarının düşmesine neden olan bazı kısımların çıkarılması istenir.

Bunlardan bazıları şunlardır:

a- 439 sayılı kanun, pedagojik formasyonu olmadan da; herhangi bir yüksek okul mezununa, orta dereceli okullarda öğretmen olabilmesine imkan sağlamaktadır. Bu durum değiştirilerek, bu gibilerin öğretmenlik formasyonuna tabi tutulması sağlanmalıdır.

b- 789 sayılı Maarif Teşkilatı Kanununun 22. maddesi MEB'na

öğretmeni, "maaş ve sınıflarına hanel gelmemek üzere lüzum görüldüğü yere tahvil etme" yetkisini vermektedir. Suistimale müsait olan bu hüküm kaldırılmalıdır.

c- 1702 sayılı kanununun 25. maddesi hükümlerine göre bir ortaokul öğretmeni aczi halinde ilkökul öğretmenliğine nakledilmektedir. İlkokul öğretmenliğini bir çeşit ceza müessesesi haline sokan bu madde değiştirilmelidir.

d- Mevcut "nakil ve becayış" yönetmeliğine göre istek ile yapılan nakillerde yolluk verilmemektedir. Bu durum değiştirilerek bu çeşit nakillerde de yolluk verilmelidir (244).

5- Kanun ve Yönetmelikler

Raporun bu kısmına kadar öğretmenlik mesleğini cazip hale getirecek teklifler verilmiş ve bunu engelleyen şartların giderilmesi istenmiştir. Raporun bu son bölümünde ise, bunları sağlayacak kanun ve yönetmeliklerin çıkarılması önerilmektedir (245).

d. Sekizinci Milli Eğitim Şûrası ve Ortaöğretime Öğretmen Yetiştirme Problemi

Eğitim sistemini işleten ve onu başarıyla uygulayan temel unsurun öğretmen olması, eğitim sistemine ilişkin çalışmalarda bu unsurun da ele alınmasını zorunlu kılmaktadır.

28 Eylül - 3 Ekim 1970 tarihleri arasında toplanan Sekizinci Milli Eğitim Şûrasının gündemini "Ortaöğretim Sisteminin Kuruluşu İle Yükseköğretime Geçişin Düzenlenmesi" konusu teşkil ettiği halde öğretmen yetiştirme konusunun ele alınmadığı görülmektedir.

Zamanın Milli Eğitim Bakanı Orhan Öguz, Şûrayı açış konuşmasında, mevcut eğitim sisteminin, toplumun ihtiyaçlarına cevap

(244) Aynı eser, s.245-246.

(245) Aynı eser, s.247.

vermediğini; bireylerin istidat ve kabiliyetlerini dikkate almadığını; mesleki ve teknik öğretime ağırlık vermeden çalıştığını, bunun sonucunda sistemin, üniversite önüne öğrenci yığın bir mekanizma haline geldiğini belirterek; bunları bertaraf eden; toplum ve birey açısından daha fonksiyonel, bir eğitim sisteminin kurulmasının gereğini açıklar (246).

Oğuz, yeni sistemin başarıyla kurulması ve işlemesi için bunu diğer reformların izlemesi gerektiğini belirtir ki, bunlar arasında "öğretmen yetiştirme" konusu da bulunmaktadır.

Nitekim Milli Eğitim Bakanlığı'nca hazırlanan ve şûraya sunulan bir raporda öğretmen yetiştirme konusunun gelecek yıllarda toplanacak şûralarda incelenmesi önerilmektedir (247).

Sekizinci Milli Eğitim Şûrasına, şûrada ele alınan konularla ilgili olarak, Üniversiteler, Akademiler, Sendikalar ve Bilimsel Araştırma Kuruluşları tarafından raporlar sunulmuştur. Bu raporlar arasında öğretmen yetiştirme konusuna bir başlık altında yer veren tek rapor, A.Ü. Eğitim Fakültesi Komisyon raporu olmuştur.

Adı geçen raporda, sistemin başarısı açısından, öğretmen yetiştirmenin önemi ve ele alınması gereği şu şekilde belirtilmektedir.

"Uygulamayı etkileyen tedbirlerin başında şüphesiz teoriyi uygulama alanına koyan eğitim personeli gelir. Sistemin yararlılık şansı öncelikle uygulayıcı personelin bu yenilikleri anlayış durumlarına, bunlara karşı olan tutumlarına ve nihayet uygulamanın getirdiği olumlu beceri ve alışkanlıklara ne dereceye kadar sahip olduklarına bağlıdır. Bu yüzden ortaöğretimle ilgili olarak öngörülen yeniliklerin ışığı altında, personel durumumuzun ve bunları yetiştiren kaynakların nitelik ve yeterliliklerinin dikkatle değerlendirilmesi zorunludur. Ayrıca bu değerlendirmenin

(246) MEB. Sekizinci Milli Eğitim Şûrası, 28 Eylül - 3 Ekim 1970, Esaslar, Raporlar, Kararlar, 1971, s. 12.

(247) Aynı eser, s. 90.

ışığı altında alınması gerekli olan tedbirlerin, hiç değilse temel esaslarının kararlaştırılması gereklidir" (248).

Aynı raporda ayrıca kısa bir şekilde de olsa mevcut ortaöğretim öğretmenleri ile onları yetiştiren kurumlara ilişkin bir değerlendirme yapılmakta ve bununla ilgili önerilerde bulunmaktadır.

Buna göre, mevcut eğitici personel ortaöğretimdeki söz konusu reformu başarıyla uygulayabilecek nitelikte bulunmadığı gibi, onları yetiştiren yükseköğretim kurumları da, istenilen nitelikte personel yetiştirecek durumda değildir. Bundan başka mevcut istihdam mevzuatı da "bilen öğretir" ilkesine göre düzenlenmiş durumdadır. Bu nedenle öğretmen yetiştirme probleminin ertelenmesi doğru değildir. Bu problemin çözümünde ise şu üç konuda gerekli önlemlerin alınması zorunludur.

Birincisi halen alanda çalışan personelin durumu ve onların yetiştirilmeleriyle ilgili olarak alınacak önlemler; ikincisi, Milli Eğitime personel yetiştiren kaynakların amaç, organizasyon ve programları açısından durumları ve bununla ilgili alınması gerekli önlemler; üçüncüsü ise istihdam konusuyla ilgili önlemlerdir (249).

Görüldüğü gibi öğretmen yetiştirme konusu şûra gündeminde bulunmamakla birlikte, şûraya sunulan raporlardan birinde de olsa öğretmen yetiştirme işinin reformlardan ayrı düşünülmemeyeceği vurgulanmakta; bununla ilgili alınması gerekli görülen önlemler belirtilmektedir.

e. Dokuzuncu Milli Eğitim Şurası ve Ortaöğretime Öğretmen Yetiştirme Problemi

Sekizinci Milli Eğitim Şurasında, eğitimdeki reformların

---

(248) Aynı eser, s. 82-83.

(249) Aynı eser, s. 83.

başarıyla uygulanması bakımından öğretmen yetiştirme konusunun en kısa zamanda ele alınmasının gereğine değinilmiş olmasına rağmen dört yıl aradan sonra toplanan Dokuzuncu Milli Eğitim Şurasında da bu konunun tek başına ele alınmadığı görülmektedir.

24 Haziran - 4 Temmuz 1974 tarihleri arasında toplanan bu şuranın gündemini ise "Milli Eğitim Sistemimizin Bütünlüğü İçinde Programlar ve Öğrenci Akışını Düzenleyen Kurallar" konusu teşkil etmektedir.

Milli Eğitim Bakanı Mustafa Üstündağ, 24 Haziran 1974 tarihinde yaptığı şurayı açış konuşmasında, Türk Milli Eğitim Sistemi- nin çeşitli kademeleri ve problemleri hakkında bilgi verip görüşle- rini açıklarken, öğretmen konusuna da değinir. Bakan, ortaöğretimde henüz öğretmen sorununun çözümlenmemiş olduğunu, büyük ölçüde ücretli öğretmenlerden yararlanıldığını, bunun ise öğretimin nite- liğini olumsuz yönde etkilediğini açıklar (250). Bakan, aynı konuş- masında, Mesleki ve teknik öğretimde de öğretmen açığı bulunduğunu bu alanda verimliliğin artmasının öğretmen ihtiyacının giderilmesi- ne bağlı olduğunu; bunun için atelye ve meslek dersleri öğretmeni yetiştiren kurumların kapasitelerinin arttırılması ve gece öğretimi yapılması gerektiğini belirtir (251).

Şura gündemini oluşturan konular üzerinde, MEB'nca hazırlanan ve şuranın incelenmesine sunulan öneriler arasında öğretmen yetiş- tirme ile ilgili önerilerin de bulunduğu görülür.

Bu konudaki görüşleri şöyle özetlemek mümkündür.

Milli Eğitim sistemi, toplumun diğer sistemleri ve kendi alt sistemleri ya da öğeleri ile tutarlı bir şekilde ele alındığı ve geliştirildiği sürece verimlilik kazanır. Eğitim sisteminin önemli öğelerinden biri de öğretmendir.

Ortaöğretimde eleyici bir sistem yerine yöneltici bir sistem getirilecek ve Yükseköğretimde bir bütünlük sağlanacaktır.

---

(250) MEB. Dokuzuncu Milli Eğitim Şurası, s. 6.

(251) Aynı eser, s. 7.

Bu bütünlük içinde yer alan farklı amaç ve seviyedeki programlar arasında yatay ve dikey geçişler olacaktır.

Bu bütünlük içinde üniversite, akademi ve yüksekokul olarak üç çeşit yükseköğretim kurumu bulunacak; farklı amaç ve seviyelerdeki bu programlar arasında yatay ve dikey geçişler sağlanacaktır.

Bütünlük ve geçiş ilkesine dayalı böyle bir düzenleme özellikle Bakanlığa bağlı yüksekokullara yepyeni bir nitelik kazandıracığından öğretmen yetiştiren kurumların programları buna göre yeniden ele alınacak ve düzenlenecektir.

Ayrıca bir "Yüksekokullar Kanun Tasarısı" hazırlanmakta olup, bununla yüksekokullar bir kuruluş kanununa kavuşmuş olacaklardır (252).

Bakanlıkça şuraya sunulan dökümanın "Öğretmenlik Mesleği" başlığı altında ve bilgi için kaydıyla verilen bölümünde ise ortaöğretime öğretmen yetiştirmeye ilgili şu görüşlere yer verilmiştir:

- Temel Eğitim ikinci devresi için "dal öğretmenlerin" Üç Yıllık Eğitim Enstitülerinde yetiştirilmesine ve bunların ortadereceli okullarda görevlendirilmesine devam edilecektir.

- Bazı Eğitim Enstitüleri dört yıllık lisans seviyesine getirilerek burada gerekli şartları yerine getiren temel eğitim sınıf ve dal öğretmenlerine lisans eğitimi yapma imkanları verilecektir.

- Milli Eğitim Temel Kanunu, öğretmen adaylarında genel kültür, özel alan eğitimi ve pedagojik formasyon bakımından aranacak nitelikleri Milli Eğitim Bakanlığınca tespit edilmesine amirdir. Bu maksatla Bakanlık ortaöğretim öğretmenliğinde özel alan eğitimi bakımından farklı formasyon gerektiren dalları belirlemiş bulunmaktadır.

Ortaöğretim öğretmen adaylarının, birincisi esas dal, ikincisi yardımcı dal seviyesinde olmak üzere iki ayrı dalda "özel alan

eğitimi" görmüş olmaları gerekir (253).

Temel eğitim ve ortaöğretim öğretmenliği için gerekli "genel kültür" ve "pedagojik formasyon" derslerinin adları ve saatleri de taslak halinde verilmiştir. Buna göre pedagojik formasyon dersleri saatleri toplamı; 36 (8 saatlik öğretmenlik uygulaması dahil) genel kültür derslerinin saatleri toplamı ise 28 saat olarak belirlenmiştir.

Öğretmen adayları için zorunlu olan bu dersler özel alan eğitimi dersleri ile birlikte alınabileceği gibi özel alan eğitiminden sonrada alınabilir (254).

Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı öğretmen yetiştiren kurumlarda özel alan eğitimi;

1- Lisans öncesi,

2- Lisans olmak üzere iki kademe verilir. Lisans öncesi eğitimle (a) Temel eğitime öğretmen yetiştirilir, (b) Lisansa öğrenci hazırlanır. Ön lisanstan lisansa geçiş not ortalaması veya sınavla olur.

Bunun sonucunda öğretmen yetiştiren kurumlar eğitim sistemine paralel bir bütünlüğe kavuşturulmuş olacaktır. Bugünkü öğretmen yetiştiren kurumlar olan ilköğretmen okulu, eğitim enstitüleri ve yüksek öğretmen okulları adları da "Yüksek Öğretmen Okulu" adı altında bütünleştirilecektir.

Verilecek diplomalarda temel eğitim veya ortaöğretim öğretmenliği olarak, ihtisas alanları ve dalları belirtilecektir.

- Lisans öncesi ve lisans öğrenimi verecek Yüksek Öğretmen Okuluna lisans üstü seviyede öğretim üyesi yetiştirilmesi bir plana bağlanacaktır.

Öğretmenlerden lisans üstü öğrenim yapanlar, aylıklı izinli sayılacaklardır.

---

(253) Aynı eser, s. 141-142.

(254) Aynı eser, s. 145.

Üniversite veya akademilerde öğretmen yetiştirme yukarıda belirtilen esaslara uygun olarak yürütülecektir (255).

Görüldüğü gibi Milli Eğitim Temel Kanununa uygun olarak Yüksek Okullar Kanun Tasarısı ile birlikte yeni bir öğretmen yetiştirme modeli geliştirilmek istenmektedir. Bununla, gerçekleştirilmek istenen hususlar ise şunlardır:

1- Öğretmen yetiştirme sistemi bütünleşecektir.

2- Kurumlar ve programlar arasında yatay ve dikey geçiş imkan sağlanacaktır.

3- Öğretmen yetiştirme şimdilik lisans öncesi ve lisans seviyesinde düşünülmüşse de ileriki yıllarda lisans ve lisans üstüne kaydırılacaktır.

4- Öğretmen adayları, sayıları ve saatleri belli genel kültür ve pedagojik formasyon derslerini almış olarak yetişeceklerdir.

5- Öğretmenlerin asıl branşları yanında yardımcı (ek) bir branşta da yetişmeleri sağlanacaktır.

Bakanlığa ait olan yukarıdaki görüş ve önerilerden başka şura hazırlıkları için düzenlenen Bölge toplantılarında da öğretmen yetiştirmeyle ilgili dikkate değer görüşlerin ileri sürüldüğü görülmektedir. Buna göre:

. Öğretmen yetiştiren kurumların öğretim kadrosu objektif ölçülerle seçilmelidir.

. Öğretmen yetiştiren kurumlara stajyer öğretmenler verilmemelidir.

. Öğretmen okullarında öğretmen adaylarına insanı, toplumunu ve dünyayı tanıtacak derslere yer verilmelidir.

. Öğretmen adayları sadece bilgi verici ya da aktarıcı biri olarak değil, yapıcı, yaratıcı ve düşünmeye yöneltici kimseler olarak yetiştirilmelidir (256).

---

(255) Aynı eser, s. 246.

(256) Aynı eser, s. 232.

f. Onuncu Milli Eğitim Şurası ve Ortaöğretime Öğretmen Yetiştirme Probleminin Ele Alınışı

12 Eylül 1980 tarihli Cumhuriyeti Koruma ve Kollama Hareketi ile ülkede sağlanan huzur dolu ortamda milli eğitimle ilgili birçok sorunun ele alındığı ve çözüm yollarının araştırıldığı görülmektedir. Nitekim 1981'de Onuncu, 1982'de de Onbirinci Milli Eğitim Şuraları toplanarak; birincisinde "Türk Milli Eğitim Sistemi; Bu Sistemin Bütünlüğü İçinde Eğitim Programları, Öğrenci Akışını Düzenleyen Kurallar ve Öğretmen Yetiştirme" (257), ikincisinde ise "Milli Eğitim Hizmetlerinde Öğretmen ve Eğitim Uzmanları (Durum ve Sorunları)" (258) konuları ele alınmıştır.

Bilindiği gibi Türk Milli Eğitim Sistemi ve onun çeşitli yönleri bütün şuraların konusu olmuş, zaman zaman onu yeniden düzenleme girişimlerinde bulunulmuştur. Özellikle 1960'lı yıllardan itibaren bireyin ve toplumun değişen ihtiyaçlarına göre okul kuruluş sistemini yeniden kurma, 7, 8, 9 ve 10. Milli Eğitim Şuralarının ortak konusu olmuştur.

Sistemin aksayan yönlerinin neler olduğu konusunda tam bir görüş birliği içerisinde bulunulmasına rağmen, bir türlü ona "bütünlük ve kalkınmaya yönelik bir fonksiyon" kazandırılmamıştır.

Bu durum ortaöğretim okulları için daha da geçerlidir. Bunun içindir ki, Atatürk'çü bir görüşle; Türk Milli Eğitiminin amaç ve ilkeleri ile tutarlı; toplumun ve bireylerin ihtiyaçlarına dönük olarak, Türk Milli Eğitim Sistemini yeniden düzenleme problemi, Onuncu Milli Eğitim Şurasının da konusu olmuştur. Hedef, programlar yoluyla sistemi bütünleştirmek, her düzeyde mesleki-teknik eğitime ağırlık kazandırmak ve belli şartlar altında yatay ve dikey geçişe imkan sağlamaktır.

(257) MEB. Onuncu Milli Eğitim Şurası, 23 - 26 Haziran 1981, Öneriler, Konuşmalar, Kararlar., Ankara, M.E. Basımevi, 1981, s. 366-367.

(258) MEB. Onbirinci Milli Eğitim Şurası, 8 - 11 Haziran 1982, Öneriler, Konuşmalar, Kararlar., Ankara, Milli Eğitim Basımevi, 1982, 417 s.

Sistemin başarısının büyük ölçüde onu işletecek öğretmenlerin niteliğine bağlı olduğu gerçeğinden hareket edilerek, şurada önerilen modele uygun olarak öğretmen ve diğer uzman personeli yetiştirme esasları da ele alınmış, ve bazı ölçütler getirilmiş bulunmaktadır.

Şûraya sunulan Yeni Türk Milli Eğitim Sistemi adlı dökümanın, sistemin bütünleştirilmesine dönük program modelinin esasları bölümünde, yeni modele uygun öğretmen yetiştirme sorununun, (a) Hizmet öncesi eğitim, (b) Hizmet-içi eğitim, (c) iş başında eğitim olarak üç şekilde düşünüleceği belirtilerek, öğretmen adaylarının hizmet öncesinde öğretmenlik meslek bilgisi, alan bilgisi ve genel kültür alanlarında yetiştirileceği açıklanarak; aşağıdaki modeller önerilmiştir (259).

a- Temel eğitim ikinci kademe ve orta eğitim öğretmenlerinin yetiştirilmesi için öneri model:

Lisans + Öğretmenlik sertifikası + Bir dönem uygulama

b- Her kademe öğretmenlerinin yetiştirilmesi için önerilen model:

Lisans + Öğretmenlik sertifikası + Uygulama

Ayrıca, şûraya sunulan raporda, öğretmenlik meslek bilgisi alan bilgisi ve genel kültür kategorilerinin akademik ölçütlerini, öğretmen yetiştiren kurumların amaçlarının belirleyeceği belirtilerek; öğretmenlik meslek bilgisine ilişkin bir analiz yapılmıştır (260). Buna göre öğretmen yetiştiren bir kurumu bitiren öğrenci:

1. Eğitim ve öğretim çalışmalarının esasta, Türkiye Cumhuriyetini ve Atatürk İlkelerini yaşatacak ve yüceltecek kuşakları yetiştirmeye dönük olduğunu bilir.

2. Ülkemiz kalkınma sorunları ile e-

(259) MEB. Onuncu Milli Eğitim Şûrası, s. 92-93.

(260) Aynı eser, s. 94.

ğitim arasındaki bağlantı konusunda bilinçlidir ve yetiştireceği kuşakların bu konuda rol oynayacağını bilir.

3. Eğitim sorunlarının çözümünde inceleme ve araştırmaya dönük geliştirici yaklaşım uygular.

4. Eğitim biliminin kavramsal yapısı, metodolojisi ve terminolojisi hakkında bilgi sahibidir.

5. Çeşitli ders konularının, okul programının tümünde oynayacağı rolü bilir.

6. Çalışacağı eğitim kademesindeki öğrencilerin gelişimine etki yapan fizyolojik, sosyolojik ve psikolojik faktörlerin bireyde yarattığı gelişim özelliklerini, ihtiyaçlarını ve bu ihtiyaçları karşılamada eğitimin görev ve sorumluluklarını kavrar.

7. Öğretim süreçleri hakkında bilgi sahibidir; esas görevinin öğrenciyi yargılamaktan çok, onun yetişmesinde yardım etmek olduğunu bilir.

8. Bireysel farklılıkları, her öğrencinin yeteneklerini son hadde kadar geliştirme yolunda uygular.

9. Öğretim alanında sahip olduğu derinlemesine bilgiyi, öğrenci davranışlarını geliştirme doğrultusunda kullanma bilgi ve becerisini kazanmıştır.

10. Öğretmenlik mesleğinin statüsünü, ahlak kurallarını, başlıca sorunlarını ve mesleğin getirdiği olanak ve fırsatları bilir.

Bu ölçütlere uygun olarak, öğretmenlik meslek bilgisi dersleri aşağıdaki şekilde belirlenecektir :

<u>Zorunlu dersler</u>	<u>Krd.</u>	<u>İlgili Old. amaç</u>
Eğitime Giriş	3	1, 2, 3, 4
Eğitim Sosyolojisi	3	6
Gelişim Psikolojisi (çocukluk veya er- genlik)	3	6, 8
Öğrenme Psikolojisi	3	6, 8, 9
Değerlendirme	3	7
Öğretim ilke ve yön- temleri		

(eğitim kademelerine göre)	3	6, 7, 8, 9, 10
Öğretim Araçları	3	9
Eğitimde program geliştirme	3	5
TOPLAM		8 x 3 = 24 kredi

Raporda, öğretmenlik meslek bilgisi dersleri arasında, ihtiya-
ca ya da amaca uygun olarak seçmeli derslere de yer verilmesi iste-
nerek, özel öğretim yöntemleri dersinin alanları, isimleri verilerek
bunlardan bir veya ikisinin alınması önerilmektedir.

Bunlardan başka, önerilen modele uygun öğretmen yetiştirmede
uyulması gereken 14 ilke verilmektedir ki, konumuzla ilgili olanlar
şunlardır:

1- Öğretmenler çok boyutlu yetiştirilmeli, en az bir esas
alan ve bir yan alan olmak üzere iki alanın öğreticiliğini yapabil-
melidir.

2- Öğretmen yetiştirme programlarında bütünleşmeye gidilme-
lidir.

3- Öğretmen yetiştiren kurum öğretmenlerinin akademik kariyer
sahibi olmaları sağlanmalıdır.

4- Öğretmenlerin hizmet öncesi eğitimleri mümkün olduğu kadar
yukarıya çekilmeli, hatta öğretmenlere yüksek lisans ve doktora
yapmalarına imkan sağlanmalıdır.

5- Öğretmen yetiştirme programlarında standart bir birlik
sağlanmalı ve bu standart üniversite programları düzeyinde olmalıdır.

6- Öğretmen yetiştirmede nicelik ve nitelik sorunu birlikte
ele alınmalıdır.

7- Öğretmen yetiştirme programlarında bir yenileşmeye gidilir-
ken sorun, programlara ders ekleyip çıkarma gibi kısır bir yaklaşım-
la ele alınmamalıdır.

8- Yetiştirme programlarının etkin olabilmesi için gerçek
ihtiyaçları karşılayacak derinlemesine ve genişlemesine araştır-

malar yapmalıdır (261).

Şûraya temel döküman olarak sunulan, Yeni Türk Eğitim Sistemi tasarımının program modeline ilişkin esaslarını şûra genel kuruluna sunan Varış, yaptığı sunuş konuşmasında, insanların kendi yetiştikleri sisteme bağlı davranışta bulunma gibi bir özellikleri bulunduğunu; bu durumun ise yenilikleri olumsuz yönde etkilediğini belirterek öğretmenlerin, hizmet öncesi yetiştirilmeleri ile birlikte, hizmet içi ve iş başında yetiştirilmelerinin de birlikte düşünülmesini ister. Ayrıca Varış, öğretmen yetiştiren kurumlarda bir bütünlük sağlanamadığını; bütünlüğü hedefleyen bir ortaöğretim için öğretmen yetiştirmenin de bütünlleştirilmesi gerektiğini; alan, genel kültür ve öğretmenlik meslek bilgisi derslerinin hangi miktarda verilmesi gerektiği ile ilgili ölçütlerin geliştirilmesinin zorunlu olduğunu da açıklar (262).

Şûra genel kurulunda, temel döküman üzerinde yapılan konuşmalar ve tartışmalar sırasında, Türk Milli Eğitim Sistemindeki rahatsızlıkların büyük ölçüde öğretmen sorunundan kaynaklandığı belirtilerek mevcut öğretmen yetiştirme sistemi aşağıdaki noktalarda eleştirilmektedir.

Öğretmen yetiştiren kaynaklar çok ve çeşitlilik göstermektedir. Bu çeşitliliğe son verip, öğretmen yetiştirme sistemi bütünlleştirilmelidir.

Öğretmen yetiştiren yükseköğretim kurumlarına öğretmen atama, ortaöğretime öğretmen atama usüllerine göre yapılmaktadır. Bunda da siyasi tercihler etkili olmaktadır.

Öğretmenliğin bir meslek olduğu yasalarda da belirlenmiş olmasına rağmen, yükseköğretim mezunu herkes öğretmen olabilmektedir.

Öğretmen yetiştirme probleminin çözümünün büyük ölçüde yukarıda verilen ilkelerin uygulanmasına bağlı olduğu kuşkusuzdur. Şûra üyeleri bunda birleşmektedir. Ancak, şûra üyeleri sorunun çözümü için farklı iki öneride bulunmaktadır. Bunlardan birincisi,

(261) Aynı eser, s. 96-97.

(262) Aynı eser, s. 133-135.

öğretmenin ancak üniversitede yetişebileceği görüşüdür. Bu görüşü savunan üyelerden biri olan eski, Milli Eğitim Bakanlarından Orhan Oğuz, bu konuda şunları söylemektedir:

"Öğretmen yetiştiren kurumların bugünkü gibi Bakanlığa bağlı yüksek okul statüsünde gelişmesinin güç olacağı kanaatimi; 30 senedir eğitim hayatının içinde, bir yükseköğretim içinde boğuşan bir insan olarak Onuncu Şurada dile getirmek istiyorum. Mutlaka, derhal kariyer haline girmeliyiz (263).

Öğretmenin nerede ve nasıl yetişeceğine ilişkin olarak şurada ileri sürülen ikinci görüş ise, öğretmenin en iyi şekilde Milli Eğitim Bakanlığının elinde ve inisiyatifinde yetişebileceği görüşüdür. Bunlara göre de, Öğretmen Fakülteleri kurulmalı, kariyer kazandırılmalı, fakat bu iş Bakanlığa bağlı olarak yürütülmelidir.

Şuraya ilk gün sunulan temel dökümanda yer alan ve bunun tartışılması sırasında ortaya çıkan yukarıdaki görüşlerin dışında, şura çalışmaları sırasında oluşturulan Öğretmen Yetiştirme Komisyonunun bu konuda bir rapor hazırladığı ve şura genel kurulunun onayına sunduğu görülmektedir.

Adı geçen komisyonun hazırladığı, üç bölümden oluşan raporun birinci bölümünde öğretmenlik mesleği ve yetiştirilmesine ilişkin genel ilkeler verilmiştir. Bu ilkeleri şöyle özetlemek mümkündür:

1- Öğretmenlik ve diğer eğitim hizmetlerinin özel nitelikleri gerektiren bir meslek oluşu ilkesi,

2- Bütünlük ve tutarlılık ilkesi,

3- Ülke gerçeklerine uygunluk ilkesi,

4- Süreklilik ilkesi,

5- Öğretmen yetiştirmede yükseköğretime dayalılık ilkesi,

6- Yönetim, denetim, personeli, halk eğitimi ve özel eğitim öğretmenleri ve diğer eğitim personelinin özel olarak yetiştiril-

mesi ilkesi.

7- Kurumlararası işbirliği ilkesi,

8- Öğretmenlerin ve eğitim personelinin akademik ve mesleki çalışmalara katılmalarını kolaylaştırma ve bu yönde başarıyı pekiştirme ilkesi,

9- Öğretmen adaylarının seçimini geniş tabana yayma ilkesi,

10- Mesleğin çekici hale getirilmesi ilkesi,

11- Öğretmen yetiştirmede kredi ve sömestir sisteminin uygulanması ilkesi,

12- Öğretmen yetiştirme ve öğretmenlerin istihdamında esneklik ilkesi,

13- Özerklik ve demokratiklik ilkesi,

14- Seçimde ve yetiştirmede uygulama deneyimine ağırlık verilmesi ilkesi,

15- Öğretmen yetiştiren kurumların bazı özel alanlarda ihtisaslaşmalarına ve farklı modeller denemelerine imkan sağlanması ilkesi (264).

Görüldüğü gibi, öğretmen yetiştirmeye ilgili; gerek hizmet öncesi gerekse hizmet içi eğitimleri sırasında ortaya çıkan ve çıkacak olan tüm sorunları çözmeye yönelik ilkeler belirlenmiş bulunmaktadır. Bu ilkelerin uygulanması ile sorunların çözümleneceğine inanılmaktadır.

Komisyon raporunun ikinci bölümünde ise öneri model verilmektedir.

Temel eğitim 11. kademe ve ortaöğretim kurumlarına öğretmen yetiştirmeye ilişkin olarak şunlar önerilmektedir:

1- Temel Eğitim 11. Kademe okulları ile tüm ortaöğretim kurumlarının öğretmenleri dört yıllık yüksek öğrenimi içeren Yüksek Öğretmen Okullarında yetiştirilmelidir.

2- Temel Eğitim 11. Kademe Okulları ile farklı ortaöğretim kurumlarının özellikleri ve işlemleri dikkate alınarak Yüksek Öğretmen Okullarında farklı programlar yürütülmelidir.

3- Bu kurumların eğitim programlarının planlanıp yürütülmesinde başta, üniversiteler olmak üzere, diğer yüksek öğretim kurumları ve iş alanlarıyla iş birliği yapılmalıdır. Bu kurumlar bazı konularda özerk, fakat temelde Milli Eğitim Bakanlığının denetiminde olmalıdır.

4- Bu okullar öğrencilerini başta Öğretmen Liseleri, bazı Mesleki Teknik Okullar, 2 yıllık yüksek öğretim veren Öğretmen Okulları ile ortaöğretim kurumlarından almalıdır.

5- Üniversitelerde yürütülen öğretmenlik sertifikası programları, Bakanlığın genel ilke ve standartları çerçevesinde devam etmelidir.

Bu bölümde ayrıca, öğretmen yetiştiren kurumlarda öğretmen yetiştirme konusuna da yer verilerek; bu öğretmenlerin Milli Eğitim Bakanlığı ile üniversitelerin birlikte düzenleyeceği, lisans üstü programlarda yetiştirilmeleri önerilir (265).

Komisyon raporunun 3. bölümünde mevcut öğretmenlerin modele uyarlanması ile ilgili öneriler verilirken, 4. bölümde önerilen öğretmen yetiştirme modelinin uygulamaya aktırılması için yapılması gereken çalışmalar açıklanmaktadır. Bunun için bir hazırlık devresine ihtiyaç olduğu belirtilerek yapılması gerekli çalışmalar şöyle sıralanmaktadır:

1- Amaçların, ilkelerin ve önceliklerin belirlenmesi,

2- Gerekli verilerin toplanması,

3- Gerekli yasal düzenlemelerin yapılması,

4- Eğitim programlarının, eğitim araçlarının öğretim yöntemlerinin ve öğretim ortamının diğer öğelerinin geliştirilmesi; gerekirse sağlanması,

5- Mevcut öğretmen yetiştirme kurumlarının öğretmen ve öğrencilerinin yeni modele uyarlanması,

6- Üniversitelerin öğretmen yetiştirme ve öğretmenlik sertifikası programlarına ilişkin esasların belirlenmesi,

7- Lisans üstü öğretim programlarını başlatma hazırlıklarının yapılması ve programların faaliyete geçirilmesi,

8- Yapılacak tüm çalışmalar için genel bir uygulama programının hazırlanması,

9- Tüm öğretmen yetiştirme çalışmalarının planlanıp yürütülmesinden sorumlu olacak sürekli bir birimin oluşturulması (266).

g. Onbirinci Milli Eğitim Şûrası ve Ortaöğretime Öğretmen Yetiştirme Probleminin Ele Alınışı

Bilindiği gibi bir yıl önce toplanan Onuncu Milli Eğitim Şûrasında, Türk Milli Eğitim Sisteminin yeniden düzenlenmesi ve bu çerçevede eğitim sisteminin yapısı, programlar, öğrenci akışını düzenleyen kurallar konularında bir dizi yeni kararlar alınmıştı. Ayrıca bu şurada öğretmen yetiştirme konusu da ele alınarak, bununla ilgili görüş ve öneriler sunulmuş ve öğretmen yetiştirme konusunun Onbirinci Milli Eğitim Şûrasında ele alınması yönünde de bir karar alınmıştı.

İşte, Milli Eğitim Hizmetlerinde Öğretmen ve Eğitim Uzmanları (Durum ve Sorunları) konulu gündem maddesiyle 8 - 11 Haziran 1982 tarihleri arasında Onbirinci Milli Eğitim Şûrası toplanmıştır. Bu şurada mevcut öğretmen yetiştirme sistemi X. M.E. Şûrasında kabul edilen yeni Türk Milli Eğitim sistemi açısından değerlendirilmiş; öğretmen yetiştirmeye ilişkin mevcut sorunlara değinilmiş ve kabul edilen yeni sistemin gerekli kıldığı öğretmenliğin hizmet öncesi eğitim modeli geliştirilmiş; modelin başarı şartları tartışılmış ve uygulama için önerilerde bulunulmuştur (267).

(266) Aynı eser, s. 362-363.

(267) MEB. Onbirinci Milli Eğitim Şûrası, s. 9.

Bir eğitimcinin dediği gibi, "bilimde hiç bir tasarım, geçmişi değerlendirmeden geleceğe dönük projeksiyonlar yapamaz" (268). XI. Milli Eğitim Şûrasında da bu gerçekten hareket edilerek ve buna "bugün"de katılarak, öğretmen yetiştirmenin dünü ve bugünü incelenmiş, sorunlar tesbit edilmiş ve önerilerde bulunulmuştur.

Milli Eğitim Bakanlığı ile üniversite mensuplarının ortaklaşa hazırladıkları ve şûraya sundukları "Milli Eğitim Hizmetinde Öğretmen ve Eğitim Uzmanları (Durum ve Sorunlar)" (269) isimli temel dökümanda, yukarıdaki yaklaşımla sorunun ele alınarak incelendiği ve sonunda; görüş ve öneriler sunulduğu görülmektedir.

Önce öğretmen eğitiminin genel amaçlarının; Milli Eğitimin ve 2547 sayılı Yükseköğretim Kanununda yazılı Yükseköğretim amaçları ile tutarlı olarak belirlendiği görülmektedir.

Bilindiği gibi öğretmen yetiştirmede göz önünde bulundurulacak genel amaçlar ilk defa 7. Milli Eğitim Şûrasında 4 madde olarak belirlenmişti. Bu defa öğretmen yetiştirmenin genel amaçlarının daha ayrıntılı olarak 12 madde halinde aşağıdaki gibi belirlendiği görülmektedir.

Buna göre öğretmen yetiştiren bir yükseköğretim kurumunu bitiren öğrenci;

1- Eğitim ve öğretim çalışmalarının, esasta, Türkiye Cumhuriyetini ve Atatürk İlkelerini yaşatacak ve yüceltecek nesil yetiştirmeye dönük olduğunu bilir.

2- Ülkemiz kalkınma sorunlarıyla eğitim arasındaki bağlantı konusunda bilinçlidir ve yetiştireceği kuşakların bu konuda rol oynayacaklarını bilir.

3- Eğitim biliminin kavramsal yapısı, metodolisi ve terminolojisi hakkında bilgi sahibidir.

(268) MEB. Onuncu Milli Eğitim Şûrası, s. 161.

(269) MEB. Talim ve Terbiye Başkanlığı, Milli Eğitim Hizmetinde Öğretmen ve Eğitim Uzmanları (Durum ve Sorunlar), 176 s.

4- Eğitim sorunlarının çözümünde, inceleme ve araştırmaya dönük geliştirici yaklaşım uygular.

5- Çeşitli ders konularının okul programlarının tümünde oynayacağı rolleri bilir.

6- Çalışacağı eğitim kademesindeki öğrencilerin gelişimine etki yapan fizyolojik, sosyolojik ve psikolojik faktörlerin bireyde yarattığı gelişim özelliklerini, ihtiyaçlarını ve bu ihtiyaçları karşılamada eğitimin görev ve sorumluluklarını kavrar.

7- Öğretim süreçleri hakkında bilgi sahibidir, esas görevinin öğrenciyi yargılamaktan çok, ona, yetişmesinde yardım etmek olduğunu bilir.

8- Herbir öğrencinin yeteneklerini bireysel farklılıklarını dikkate alarak geliştirir.

9- Öğretim alanında sahip olduğu derinlemesine bilgiyi, öğrenci davranışlarını geliştirme doğrultusunda kullanma yeteneği kazanmıştır.

10- Elde edebileceği araçlardan yararlanarak iletişim kurma becerisine sahiptir.

11- Bilim ve teknolojideki mesleğine ve alanına özgü gelişmelerden yararlanma davranışı gösterir.

12- Öğretmenlik mesleğinin statüsünü, ahlak kurallarını, başlıca sorunlarını ve mesleğinin getirdiği imkan ve fırsatları bilir (270).

İkinci olarak dökümanda, öğretmen yetiştirmenin tarihi gelişimi ve Cumhuriyet döneminde öğretmen yetiştirmede izlenen politika eğilim ve ilkeler sınırlı da olsa verilmeye çalışılmış; mevcut öğretmen yetiştirme X. M.E. Şûrası ışığında bir değerlendirmeye tabi tutulmuştur. Ancak bu değerlendirme işleminde okulöncesi, ilköğretim ve ortaöğretim okullarına öğretmen yetiştiren kurumların hangileri olduğu, sayıları ve öğretim süreleri verilmiştir.

(270) Aynı eser, s. 11-12.

0 yıllarda halen ülkedeki genel ve mesleki ortaöğretim okulları öğretmenlerini Yüksek Öğretmen Okulları ile Mesleki ve Teknik Yüksek Öğretmen Okulları ve Yüksek İslam Enstitüleri yetiştiriyordu. 1982 yılında ülkede 4 yıl öğretim süreli 10 Yüksek Öğretmen Okulu; 1 Kız Teknik Yüksek Öğretmen Okulu, 2 Yüksek Teknik Öğretmen Okulu, 1 Ticaret ve Turizm Yüksek Öğretmen Okulu, 1 İlahiyat Fakültesi ile 3 yıl öğretim süreli 7 Yüksek İslam Enstitüsü faaliyet göstermektedir (271).

Yukarıdaki kurumların dışında A.Ü. Eğitim Fakültesi, Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi, H.Ü. Sosyal ve İdari Bilimler, İstanbul Üniversitesi Edebiyat, Ege Üniversitesi ve Atatürk Üniversitesi Fen Fakültelerinde ortaöğretim okullarında öğretmenlik yapmak isteyen fakülte veya yüksek okul mezunlarına öğretmenlik meslek bilgisi programları da verilmekteydi (272).

Dökümanda, Öğretmen yetiştirmeye ilişkin mevcut sorunlar ise şöyle sıralanmaktadır:

1- Değişik kademe ve tipteki okullara, değişik programlarla, değişik sürelerde öğretmen yetiştirmektedir.

2- Mevcut öğretmen yetiştirme programları Milli Eğitim Temel Kanununun 43. maddesinde yer alan yatay ve dikey geçişlere imkan verecek biçimde düzenlenmemiştir.

3- Öğretmen yetiştirme programlarının her boyutunda bütünleşmeden çok bir çeşitlenme göze çarpmaktadır.

Bu çeşitlenme özellikle; muhteva kategorilerinin ağırlığında, zorunlu ve seçimli ders sisteminde, yıl ve sömestir sisteminde, haftalık ders saati ve kredi sisteminde, uygulama ve staj faaliyetlerine ayrılan süre ve bu faaliyetlerin düzenlenmesinde ve değerlendirme sisteminde dikkati çekmektedir.

4- Öğretmen yetiştiren kurumlarda öğretmenlik meslek bilgisi programları belli standartlara bağlanmamıştır.

(271) Aynı eser, s. 171-172.

(272) MEB. Onbirinci Milli Eğitim Şurası, s. 70.

5- Eğitim sisteminin her kademesinde yetersiz öğretmenlik belgesine sahip veya hiçbir belgesi olmayan kişiler öğretmen olarak çalışmaktadırlar.

6- Öğretmen yetiştiren kurum öğretmenlerinde ne gibi ek nitelikler aranacağı belirlenmemiştir.

7- Öğretmen yetiştiren kurumlar da dahil eğitim sisteminin her kademesinde ücretli öğretmenler çalıştırılmaktadır.

8- Bugüne kadar öğretmen yetiştirme sorunu ya sayısal ya da niteliksel yönden ele alınmış, ve genellikle sayısal eksikliği gidermek için nitelikten fedakarlık edilmiştir (273).

Aynı dökümanda daha sonra Onuncu Milli Eğitim Şurasında alınan kararlar ışığında yeni bir öğretmen yetiştirme modeli önerilmekte ve bununla ilgili esaslar açıklanmaktadır.

Burada yeni modelin esasları verilmeden önce öğretmenliğin, Devletin eğitim, öğretim ve bununla ilgili yönetim görevlerini üzerine alan özel bir ihtisas mesleği olduğu belirtilerek; öğretmenlerin bu görevlerini Türk Milli Eğitiminin amaçlarına ve temel ilkelerine uygun olarak ifa etmekle yükümlü oldukları açıklanmaktadır.

Yeni modelin esasları ise şöyle sıralanmaktadır:

1- Her kademe öğretmenliği için genel kültür, alan bilgisi ve meslek bilgisi dahil en az 4 yıllık bir lisans öğrenimi esas olmalıdır.

2- Öğretmen yetiştirme programlarında bir bütünleşmeye gidilmelidir. Bütünleşmeyi sağlamak için de öğretmen yetiştiren kurum programlarında;

a- Sömestr sistemi uygulanmalıdır.

b- Kredi sistemi benimsenmelidir.

c- Muhteva kategorilerinin düzenleme ve ağırlıklarında

paralellik sağlanmalıdır.

d- Seçimlik derslere yer verilmelidir.

e- Uygulama ve staj faaliyetlerinde birlik sağlanmalıdır.

f- Uygulama okulları belirlenmelidir.

g- Değerlendirme süreçlerinde birlik sağlanmalıdır.

3- Öğretmen yetiştiren programlarda yatay ve dikey geçişlere imkan sağlanmalıdır.

4- Öğretmen yetiştiren programların muhteva kategorisini (a) öğretmenlik meslek bilgisi, (b) alan bilgisi ve (c) genel kültür dersleri ve uygulamaları oluşturur. Bununla ilgili şöyle bir genel tablo verilebilir:

<u>Muhteva Kategorileri</u>	<u>Kredi/Saat</u>	<u>Ders Çeşidi</u>	<u>Ağırlık</u>
Öğretmenlik meslek bilgisi (Uygulama dahil)	36	12	25.0
Alan Bilgisi	90	30	62.0
Genel Kültür	18	6	12.5
T O P L A M	144	48	100.0

5- Muhteva kategorilerinin düzenlenmesinde şu husus gözönünde tutulmalıdır:

Hangi okul kademesine ya da tipine öğretmen yetiştirilecekse muhteva kategorilerinin ağırlığı tesbit edilirken o öğretmen tipinde beklenen bilgi ve beceriler gözönünde tutulmalıdır.

6- Ancak hangi kademe ve tipteki okul için yetiştirilirse yetiştirilsin, esas olanın öğretmenlik davranışı kazandırmak olduğu unutulmamalıdır. Öğretmenlik davranışı ise, öğretmenlik meslek bilgisi programlarıyla kazanılır. Bu nedenle öğretmenlik meslek bilgisinden fedakarlık edilmemeli; buna ayrılan yerin, tüm program içinde, beşte birden aşağıya düşmemesine özen gösterilmelidir (274).

(274) Aynı eser, s. 73-78.

Öğretmen yetiştirmeye ilişkin yukarıdaki genel ilkelerden başka yeni modelin ortaöğretim öğretmenlerinin yetiştirilmesine uygulanırken ayrıca şu ilkelerin de dikkate alınması önerilir:

- 1- Ortaöğretim kurumlarında dal öğretmenliği esastır.
- 2- Dal öğretmenliğinde ihtisaslaşma önemlidir.
- 3- Coğrafi konumumuz ve ekonomik durumumuz nedeniyle her öğretmen adayı bir esas, bir yardımcı alanda yetismelidir.
- 4- Ortaöğretim kurumlarına öğretmen yetiştirecek kurum programlarında toplam kredinin yaklaşık, % 25'i öğretmenlik meslek bilgisi, % 10'u genel kültür, % 65'i alan bilgisi derslerine ayrılmalıdır.
- 5- VII ve VIII. yarıyıllarda alanın özelliğine göre uygulama çalışmaları planlanmalıdır.
- 6- Ortaöğretim öğretmenin yetiştirildiği eğitim ortamının gerçek iş ortamına benzer olması sağlanmalıdır.
- 7- Öğrencinin öğretime aktif olarak katılması sağlanmalıdır.
- 8- Programlar işe ve hayata dönük olarak hazırlanmalıdır(275).

Öğretmen Yetiştiren Öğretmenlerin Yetiştirilmesi

Şuraya sunulan dökümanda bu konunun da ele alındığı ve bununla ilgili önerilerde bulunulduğu görülmektedir.

Adı geçen raporda, 2547 sayılı Yükseköğretim Kanunu'nun, bütün yükseköğretim kurumlarında çalışacak öğretim elemanları için yeni bir düzenleme getirdiği, böylece öğretmen yetiştiren kurumlarda öğretmenlik yapma yetkisini o güne kadar yoksun bulunduğu hukuki dayanağa kavuşturduğu hatırlatılarak; öğretmen yetiştiren kurumlarda çalışacak öğretim elemanlarının yetiştirilmesinin ayrı bir önem taşıdığı açıklanmaktadır. Çünkü, bunların yetiştireceği öğrenciler de meslek olarak öğretmenliği seçmişlerdir ve bu öğrenciler öğret-

menlerinin bilgi, beceri ve tüm kişiliğinden kazandıkları etkiyi; atanacağı okullarda devam ettireceklerdir.

Bu gerçek gözönünde bulundurularak, öğretmen yetiştiren kurumların **öğretim kadrosunu** oluştururken şu hususlara dikkat edilmelidir.

1- Öğretmen yetiştiren kurumlara öğretim elemanı yetiştirme kuramsal olmaktan çok bir sistem olarak düşünülmalıdır.

2- Öğretmen yetiştiren kurumlarda görev alacaklar için 2547 sayılı kanunun ilgili hükümleri uygulanmalıdır.

3- Bu kurumlarda halen çalışmakta olan öğretmenlerin yeni düzenlemeye ayarlanmasına çalışılmalı; bu öğretmenler lisans üstü dereceler almaya yöneltilmelidir.

4- Öğretmen yetiştiren kurumların akademik kariyerli kendi kadrosu oluşuncaya kadar dönüşümlü olarak diğer Yükseköğretim Kurumlarının öğretim üyelerinden yararlanılmalıdır.

5- Öğretmen yetiştiren kurumların öğretim kadrosunun yetiştirilmesi görevini üniversiteler üstlenmelidir. Bunu sağlamada 2547 sayılı kanun ve onun çerçevesinde çıkarılacak yönetmeliklerin yetersiz olduğu düşünüldüğü takdirde, öğretmen yetiştirmeye ilişkin yeni bir yasa hazırlanmalıdır (276).

Bilindiği gibi yukarıdaki önerilerin hazırlandığı ve kararların alındığı tarihler 2547 sayılı Yükseköğretim Kanunu çıkılı 8 ay kadar olmuştu. Fakat öğretmen yetiştiren Yükseköğretim Kurumlarının henüz bu kanunun kapsamına alınıp alınmayacağı tesbit edilmedi.

Raporun son bölümünde öğretmen yetiştiren kurumlarca öğrenci seçim işlemi ele alınarak bununla ilgili olarak önerilerde bulunmaktadır. Buna göre;

1- Öğretmenlik herkesin yapabileceği bir meslek olarak düşünülmemeli, gerçekten bu mesleğe yatkın kişilerin programlara kaydolması sağlanmalıdır. Bunun için de, seçme ve yerleştirme sınavı

yanında adaylara öğretmenlik tutumlarını ölçen ölçekler de uygulanmalıdır.

2- Öğretmen yetiştiren kurumlara öğretmen talep projeksiyonları yapılarak öğrenci alınmalıdır.

3- Ortaöğretim programlarında yer alacak seçimli dersler yanına öğretmenliği motive edici dersler konulmalıdır (277).

Raporun son bölümünde öğretmen yetiştirmeye ilişkin diğer öneriler ise şöyle sıralanmaktadır:

1- Özellikle siyasi iktidarların tutumuna göre değişmeyecek kalıcı ve gelişmeye açık bir "öğretmen yetiştirme politikası" oluşturulmalıdır.

2- Öğretmenlerin hizmetöncesi eğitimleri konusunda araştırma projeleri oluşturulmalı, ülke ölçüsünde elde edilecek bulgular ve çağdaş literatürün ışığında uygulamalar getirilmelidir.

3- Öğretmen yetiştirme için gerekli mali imkanlar sağlanmalıdır.

4- Öğretmen yetiştiren kurumlar belli merkezlerde açılmalıdır.

5- Öğretmen yetiştiren kurumların fiziki ortamları, mesleğin gerektirdiği biçimde düzenlenmelidir (278).

Milli Eğitim Bakanlığı ile Üniversite mensuplarının ortaklaşa hazırladıkları yukarıda ele alınan temel döküman şuraya sunularak üzerinde tartışılmış; bu tartışmalar ışığında temel dökümandaki önerileri değerlendirip sorunun çeşitli yönlerine ilişkin raporlar hazırlayacak olan komisyonlar oluşturulmuştur.

Bu komisyonlardan biri olan Öğretmen Eğitiminin Gelişimi Komisyonu temel dökümanda yer alan önerileri benimsediğini açıklayarak aşağıdaki hususların bu rapora eklenmesini istemiştir.

1- Öğretmen yetiştiren programlara öğrenci alımında, programların oluşturulmasında ve öğretim elemanı yetiştirilmesinde, özel-

(277) Aynı eser, s. 97.

(278) Aynı eser, s. 97.

likle geçiş döneminde Milli Eğitim Bakanlığı ile Üniversiteler yakın bir işbirliği yapmalıdır.

2- Öğretmen yetiştiren kurumlara öğrenci alımında öğretmen liseleri ve mesleki teknik okullara belirli oranda kontenjan tanınmalıdır. Özellikle öğretmen liselerinin lise standardı korunarak, öğrencinin yetenekli olduğu alanlarda öğretmenliğe özendirici ve hazırlayıcı seçmeli dersler yöntemini içeren programlar geliştirilmelidir.

3- Okulların öğretmen ihtiyacını karşılamak üzere, gerekli görülen alanlarda lisans eğitimini tamamlayanlar, Eğitim Fakülte-lerinde Pedagojik Formasyon görmek suretiyle öğretmen olarak atanmalıdır.

4- Bütün Fakülte ve Yüksek Okullarda halen görev yapan ve yeni atanacak olan araştırma görevlisi, öğretim görevlisi ve yardımcı doçent gibi öğretim elemanlarına pedagojik formasyon kazandıran programlar uygulanmalıdır.

5- Üniversiteler içinde alanla ilgili olarak Laboratuvar görevi yapacak olan uygulama okulları açılmalıdır.

6- Bütün üniversitelerin öğretmen yetiştiren fakülte, yüksekokul ve birimlerinde bütünlüğu sağlayıcı, asgari müştereklerde birleşen programlar hazırlanmalı ve uygulanmalıdır (279).

Şura temel dökümanında yer alan görüşlerle, genel kuruldaki tartışmaları değerlendirerek bir rapor hazırlamak üzere oluşturulan "Öğretmen Eğitiminde Hizmet Öncesi Sorunlar ve Öneriler Komisyonu" da hazırladığı raporda, temel dökümanda ortaya konan görüşleri olumlu bulduğunu belirterek, öğretmen adaylarının yetiştirilmesi sırasında öğretmenlik mesleğine veya alana yatkın olmadığı görülen kimselerin başka bir alanda istihdamlarına imkan verecek bir mekanizma kurulması önerilmektedir (280).

Gerek temel dökümanın gerekse yukarıdaki komisyon raporlarının şura genel kurulunda görüşülmesi sırasında yukarıdaki görüşlerin

(279) Aynı eser, s. 311-313.

(280) Aynı eser, s. 319.

dışında başka görüş ve önerilerin de ortaya atıldığı görülmektedir.

Bunlardan biri öğretmen yetiştiren kurumların üniversitelere bağlanması yönündeki görüş ve bununla ilgili tartışmalardır.

Bazı şura üyeleri öğretmen yetiştirmenin üniversitenin işi olduğunu belirtmekle birlikte, bununla ilgili endişelerini ve alınması istedikleri önlemleri açıklamak ihtiyacını da duymuşlardır.

Üyelerden biri, öğretmen yetiştiren bütün kurumların üniversite çatısı altında toplanması yönünde bir görüş bulunduğunu; bunun iyi ve gerekli olduğunu ancak, üniversitelerde "öğretmenlik havasının" estirilmesinden endişe duyduğunu belirterek bu konudaki görüşlerini şöyle açıklar:

"Öğretmen yetiştiren bir kurumda mutlaka öğretmenlik havasının esmesi lazım, öğretmenlik çevresinin bulunması lazım. Aksi halde saksıda kiraz ağacı yetiştirmeye benzer bu. Bugün eğer öğretmen yetiştiren müesseseler birer ikişer üniversitelere dağılırsa, orada ezilir, erir gider. Artık üniversitelerin diğer fakültelerinden mezun olanlar ve iş kuramayanlar, bir öğretmen sertifikası ile öğretmen olurlar ve öğretmenlik de artık meslek olmaktan çıkar" (281).

Öğretmen yetiştirmenin temelde üniversitenin görevi olduğunu, bunun gerçekleşmesi ile öğretmenin kalitesinin daha da yükseleceğini savunan şura üyesi eğitimcilerden biri de bununla ilgili olarak şunları söyler:

"Şu hususu da özellikle belirtmek isterim ki, bir hamlede 15-20 civarında eğitim fakültesi kurulması çok büyük bir girişimdir. Bu girişim üniversitelerin çözümlenmek zorunda kalacakları bir çok sorunla karşı karşıya bırakacaktır. Sonuçta kaliteli bir hizmetin Eğitim Fakültelerinde gerçekleşmesi için uzun bir yokuşun sabırla tırmanılması gereke-

cektir. Bu girişimde karşılanacak en büyük sorun kanımızca yeni kurulan bu fakültelere yeteri kadar kalifiye öğretim elemanı bulmak, mevcutlarını ise yeni düzene uymaları için akademik çalışmalarına destek olmaktır.

Gerekli önlemler alınmadığı takdirde kurulacak yeni eğitim fakülteleri üniversite içinde cılız ve kalitesiz bir hüviyette, kendilerinden beklenen kaliteli öğretmen yetiştirme işini çok güç başaraabileceklerdir" (282).

Bu tartışmaların yapıldığı tarihten yaklaşık 50 gün sonra öğretmen yetiştirme işi üniversitelere devredilmiş; bu yeni sistemde biri Mesleki Eğitim, üçü Teknik Eğitim Fakültesi olmak üzere 21 Eğitim Fakültesi yer almıştır. Gerçekten de yukarıda belirtilen endişeler bugün Eğitim Fakültelerinin yaşadığı sorunlar arasında bulunmaktadır.

2- ORTAÖĞRETİME ÖĞRETMEN YETİŞTİRMEYE İLİŞKİN UYGULAMALAR

a. Genel Ortaöğretim Okullarına Öğretmen Yetiştiren Kurumlar

1) Yüksek Öğretmen Okulları

Bu dönemin başlarında, ortaöğretimdeki öğretmen sıkıntısı had safhadaydı. Ortaöğretimin ilk basamağı olan ortaokullar için geçici ve kısa süreli yöntemlerle öğretmen temin etme, liselere göre pek te zor olmuyordu. Zaten dönem başında sayıları 5 kadar olan Eğitim Enstitülerinin sayısı kısa zamanda artırılarak, nisbeten ortaokulların öğretmen ihtiyacının karşılanması yoluna girilmişti. Fakat öğretmen bulma yönünden liseler daha zor durumdaydı. Fen ve Edebiyat Fakülteleri mezunları öğretmenliğe rağbet etmezken, İstanbul ve Ankara'da bulunan iki Yüksek Öğretmen Okuluyla ihtiyacı karşılamak pek mümkün olmuyordu. Üstelik liselerin sayısı giderek

artıyordu. O halde liselerin öğretmen ihtiyacını karşılayacak yeni yöntemler ve kaynaklar bulunmalıydı.

Hatırlanacağı üzere bu sorunun çözümü için gerek Eğitim Planlama Kurulunda gerekse Yedinci Milli Eğitim Şurasında Yüksek Öğretmen Okullarının Eğitim Fakülteleri ya da Eğitim Bilimleri Yüksek Enstitüsü olarak yeniden teşkilatlandırılmaları yönünde kararlar alınmıştı. Fakat bu kararların hiç birinin uygulanmadığı; Ankara Yüksek Öğretmen Okulu modelinin başarılı sonuçlarının görülmesi üzerine aynı yapıda bir okulun, bir de İzmir'de açıldığı (1964) ve hazırlık sınıfına dayalı bu modelin uygulanmasına İstanbul Yüksek Öğretmen Okulunda da geçildiği görülmektedir.

İstanbul, Ankara ve İzmir'deki hazırlık sınıfları, dolayısıyla ilköğretmen okulları üzerine kurulu Yüksek Öğretmen Okulları, lise-lere nitelikli öğretmen yetiştirme işlemlerini başarıyla yürütürlerken bazı nedenlerle 4.8.1978 gün ve 37 sayılı MEB. Müdürler Komisyon Kararı uyarınca 1978-1979 öğretim yılından itibaren kapatıldı (283).

Pek tabii okulun kapatılması birden olmadı. Okulun bu verimli işleyişi sırasında bazı sorunlar ortaya çıkmıştı. Bunları sırayla şöyle belirtmek mümkündür:

1- Hazırlık sınıfını bitiremeyen veya bitirip de Üniversite giriş sınavlarını kazanamayan öğrencilerin durumu,

2- Fen ve Edebiyat Fakülteleri dışındaki Fakülte-lere gönderilen öğrencilerin istihdam durumu,

3- Okuldan ayrılarak öğretmenlik dışı başka alanlara geçen öğrencilerin durumu,

4- Geceleri verilen öğretmenlik formasyonu derslerinin düzensizliği ve verimsizliği (284), sayılabilir.

Elbette bunlar, bu tarihi kurumun kapatılması için yeterli ve tek sebep değildi. Kapatılma nedenlerinden biri belki de en

(283) MEB. Öğretmen Yetiştirme Yürütme Kurulunun Yürütme Raporu, s. 25.

(284) Kavcar., Ön. ver. s. 203.

önemlisi 1974-1975 öğretim yılından itibaren ilköğretmen okullarının "öğretmen lisesi"ne dönüştürülerek, mezunlarına üniversite kapılarının açılması ve hazırlık sınıfının işlevini yitirmesiydi. Bu arada üniversitelerde de, pedagojik formasyon derslerinin verilmeye başlanması Yüksek Öğretmen Okullarının bir kısım işlevlerini yitirdiği şeklinde bir görüşün doğmasına yol açtı. Bir de bunlara okul tesislerinde meydana gelen ve yatılı olduğu için kontrolü güçleşen anarşi ve terör olaylarıyla; iktidarın farklı tutumları eklenince, okulun kapatılma nedenlerinden başlıcaları ortaya çıkmaktadır.

Fakat neden ne olursa olsun, temel işlevi liselere öğretmen yetiştirmek olmakla birlikte üniversiteler için de gür bir araştırma görevlisi kaynağı olan bu tarihi kurumların işlevi, 1978-1979 öğretim yılından itibaren fiilen sona ermiştir.

2) Deneme Yüksek Öğretmen Okulu

İsim benzerliği dışında eski Yüksek Öğretmen Okulları ile başka hiçbir benzerliği bulunmayan bu okul, MEB.'nin 8 Mayıs 1974 gün ve 5647 sayılı onayı ile Ankara'da Yüksek Öğretmen Okulu'nun kullanılmayan tesislerinde açılmıştır.

Okulun kurucusu ve ilk müdürü Deneme Yüksek Öğretmen Okulu'nun, toplumumuzdaki çağdaş gelişmelerden doğan eğitim sorunlarına çağdaş yöntemlerle çözüm aramak amacıyla kurulduğunu, okulda, eğitim teknolojisinin ve sistemler yaklaşımının öngördüğü bilimsel yöntemlerle deneysel nitelikte çalışmalar yapılarak olumlu sonuçlarının bütün eğitim kurumlarının yararına sunulacağını açıklamaktadır (285),

Gerek okul müdürünün açıklamalarından gerekse bu okul ile ilgili hazırlık çalışmaları dökümanlarından okulun, yalnızca öğretmen yetiştirmek için kurulmadığı; işlevleri arasında öğretmen yetiştirmek de bulunmakla birlikte, bunun amaç olmaktan çok araç olduğu anlaşılmaktadır.

---

(285) Eğitim Teknolojisi ve Deneme Yüksek Öğretmen Okulu Projesi, (Deneme Yüksek Öğretmen Okulu çalışmaları, rapor: 3), Ağustos, 1975, s. 1.

Mesleki ve Teknik Yüksek Öğretim Genel Müdürlüğüne bağlı olarak kurulan okulun amaçları 30 Mayıs 1975 günlü Resmi Gazetede yayınlanan "Deneme Yüksek Öğretmen Okulu Geçici Yönetmeliği"nde şöyle tanımlanmıştır:

1- Ortaöğretim kurumlarına fizik, kimya, biyoloji ve matematik dallarında, lisans düzeyinde öğretmen yetiştirmek,

2- Milli Eğitim Bakanlığınca;

a- Ortaöğretim kurumlarına fizik, kimya, biyoloji ve matematik dallarında, lisans düzeyinde öğretmen yetiştirmek,

b- Milli Eğitim Bakanlığınca öngörülen alanlarda deneme niteliğinde ve teknolojiye dayalı eğitim programları geliştirilip uygulamak ve uygulama sonuçlarının sistemin bütünlüğü içinde yaygınlaştırılmasına yardımcı olmak,

c- Eğitim sistemimiz için saptanmış olan temel politika ve hedefler çerçevesi içinde ve çağdaş eğitim kurumlarının ışığında, eğitimin etkinliğini artıracak teknoloji uygulama modellerini geliştirmek,

d- Geliştirilecek modelleri sistem bütünlüğü içinde uygulamaya dönüştürecek araştırma ve planlama çalışmaları yapmak(286)

Fakat tartışmalı bir ortamda, büyük iddialarla kurulan Deneme Yüksek Öğretmen Okulu'nun 1974-1975 öğretim yılında 478 öğrenci ile öğretime başlamasına, 1975-1976 öğretim yılında da 250 öğrenci alınması (287) öngörülmesine rağmen okul, 11 Eylül 1975 tarihinde kapatılarak öğrencileri başka eğitim kurumlarına dağıtılmıştır.

3) Eğitim Enstitüleri

1960-1961 öğretim yılının başında ülkede 5 eğitim enstitüsü

(286) Deneme Yüksek Öğretmen Okulu Geçici Yönetmeliği, 30 Mayıs 1975 tarih ve 15239 sayılı Resmi Gazete.

(287) Yahya Kemal Kaya, İnsan Yetiştirme Düzenimiz, 3. b. Ankara 1981, s. 204.

bulunmaktaydı. Hatırlanacağı üzere Fen, Edebiyat, Eğitim ve Yabancı Diller Bölümlerinin öğretim süresi 2, diğer bölümlerin 3 yıl idi. Yine hatırlanacağı gibi, 1946-1960 yılları arasında toplanan Milli Eğitim Şûralarında, Maaske ve Milli Eğitim Komisyonu Raporlarında eğitim enstitülerinin bütün bölümlerinin 3 yıla çıkarılması; fen ve edebiyat bölümlerinin kendi içlerinde bölümlere ayrılması ve bu kurumların sayı ve kapasitelerinin arttırılması önerilmişti. Fakat bu öneriler o dönem içerisinde yerine getirilememişti. 1960 yılında başlatılan eğitimi planlama çalışmaları sırasında hazırlanan raporlarda da benzeri öneriler yer almıştı. İşte bu isteklerin 1960 - 1982 döneminin ilk yıllarından itibaren yerine getirilmeye başlandığı görülmektedir.

Nitekim, 1960-1961 öğretim yılının başında Yabancı Diller bölümünün; 1967-1968 öğretim yılında da fen, edebiyat ve eğitim bölümlerinin öğretim süresi 3 yıla çıkarılmıştır. 1966-1967 öğretim yılında fen bölümü, matematik ve fen-tabiat bilgisi; edebiyat bölümü de türkçe ve sosyal bilgiler bölümlerine ayrılırken, programları da yeniden düzenlenmiştir (288). Bu arada, önceden de belirtildiği gibi yardımcı branşta da yetiştirme uygulaması, 1962'de yabancı dil, resim ve müzik bölümlerinden, 1967 yılında da eğitim ve beden eğitimi bölümlerinden kaldırılmıştır.

Eğitim enstitülerinin yapı ve programlarında, bir yandan bu tür yeni düzenlemeler yapılırken, diğer yandan bu kurumların sayı ve kapasitelerinin hızla artırıldığı; yine bu dönemde ileri sürülen görüşler yönünde öğretmen probleminin nicelik yönünü çözümleneyici yeni yöntemlere baş vurulduğu da görülmektedir.

Nitekim, 1960-1961 öğretim yılında, bu kurumların sayısı 5 iken bu sayı; 1961-1962 öğretim yılında 7'ye; 1962-1963 öğretim yılında 9'a; 1963-1964 öğretim yılında 10'a yükseltilmiştir (289). Görüldüğü gibi eğitim enstitüleri sayısı, dönemin ilk üç yılında

(288) Yeni Düzenlemeler için bkz. 3 Ekim 1966 tarih ve 1422 s. T.D. ile 22 Temmuz 1968 tarih ve 1512 s. T.D.

(289) MEB. Öğretmen Okulları Genel Müdürlüğü, 1966 - 1967 Yıllığı, Ankara, 1967, s. 18.

ikiye katlanmış bulunmaktadır. Bu sayı 1970 yılına kadar böylece kalırken; 1969-1970 öğretim yılında bunun 12'ye çıktığı (290) ve nihayet 1973'de 16'ya (291); 1978'de de 18'e (292) ulaştığı görülmektedir.

Eğitim enstitülerinin, dönemin bu ilk 15 yılı içerisindeki üç katını aşan artışı yanında, öğrenci sayısında da büyük artışlar olmuştur. Eğitim enstitülerinin toplam öğrenci sayısı, 1960-1961 öğretim yılında 2049 iken, bu sayı 1963-1964 öğretim yılında 4141'e; 1972-1973 öğretim yılında, 8674'e ve nihayet enstitülerin sayısının en yüksek rakamı bulduğu 1977-1978 öğretim yılında da 69.313'e yükselmiştir (293).

Eğitim enstitüleri ve onunla birlikte öğrenci sayısındaki bütün bu artışlara rağmen 1970'li yıllarda bile ortaöğretimdeki öğretmen probleminin sosyal yönü çözümlenmiş değildi. Bu durum yetkilileri, 1970'li yılların ortalarına doğru başka önlemler almaya zorladı. 1974 yılında, gece öğretimi ve mektupla öğretim yöntemleriyle öğretmen yetiştirme uygulamalarına başlandı. Fakat bu uygulamalar uzun sürmedi. Can güvenliği sağlamadaki güçlük nedeniyle gece öğretimine 1978'de; öğretmenin kalitesini düşürür gerekçesiyle de mektupla öğretime 1976'da son verildi.

Sonuçları günümüzde dahi tartışılan bir diğer uygulama ise, 1978 yılında eğitim enstitülerinde uygulanan hızlandırılmış programlarla öğretimdir (294). Normal öğretim süresini % 25-50 kadar kısaltan, oldukça yoğun bir şekilde, yalnızca teorik bir eğitime dayandırılan bu uygulamadan on binlerce genç öğretmenlik diploması almıştır (295).

(290) MEB. 1969-1970 Yıllığı, s. 245.

(291) Leyla Küçükahmet, Öğretmen Yetiştiren Kurum Öğretmenlerinin Tutumları, Ankara, A.Ü. Eğitim Fakültesi Yayınları, No:55, 1976, s. 15.

(292) Kaya, Ön. ver. s.204.

(293) MEB.'na Bağlı Yüksek Okullar Hızlandırılmış Programlar Yönetmeliği, 17 Temmuz 1978 tarih ve 1992 s. T.D.

(294) MEB. 1966 - 1967 Yıllığı, s. 18; Küçükahmet, Ön.ver. s. 44; Kaya Ön.ver., s. 204.

(295) Akyüz, 1985, Ön.ver., s. 359.

Milli Eğitim Gençlik ve Spor Bakanlığı'nın üst düzeydeki bir yetkilisi; bir toplantıda yaptığı konuşmada, 70.557 öğrencinin hızlandırılmış programlardan geçerek; 42.141 öğrencinin hiçbir eğitim görmeden yalnızca sınavlara katılarak; 15.000 öğrencinin de mektupla öğretimden, mezun olduğunu; böylece yaklaşık 120.000 öğretmenin yeterli eğitim almadan öğretmenler ordusuna katıldığı açıklanmaktadır (296).

Yukarıdaki rakamlardan anlaşılacağı gibi, ortaöğretimdeki öğretmen ihtiyacını karşılamak amacıyla, nitelikten fedakarlık yapılması pahasına da olsa, eğitim enstitülerinin sayı ve öğrenci kapasitelerinin hızla artırıldığı, bu arada yeni yöntemlerin de uygulandığı görülmektedir. Bütün bunların, öğretmen yetiştirmede nitelik probleminin çözümünü ikinci plana attığı kuşkusuzdur. Fakat buna rağmen bu dönem içerisinde eğitim enstitülerinin 1960'lı yıllara kadar devam eden bazı sorunlarının çözümlendiğini de görmek mümkündür. Bunlar;

(a) Eğitim enstitülerinin bütün bölümlerinin 3'er yıla çıkarılması,

(b) Fen ve edebiyat bölümlerinin kendi içinde yeniden bölümlere ayrılması,

(c) Enstitünün bütün bölümlerinin 3 yıla çıkmasıyla hazırlanan 1968 programıyla; kısımda olsa, öğretmenlik bilgisi ve genel kültür dersleri yönünden bölümlerarası bir denge ve bütünlük, sağlanmasıdır.

1968 programında, öğretmenlik bilgisi derslerinin amaçlarının da tesbit edildiği; bu derslerin programdaki ağırlığının % 14 dolayında olduğu görülmektedir (297).

Eğitim enstitüleri, 1967-1968 öğretim yılından itibaren; Eğitim, Türkçe, Sosyal Bilgiler, Matematik, Fen Bilgisi, Beden Eğitimi, Müzik, Resim-İş, İngilizce, Fransızca, Almanca ve Tarım

(296) 1. Milli Eğitim Sempozyumu Tebliğler (24-25 Ocak 1986), Ankara, Türk Yurdu Neşriyatı, No: 1, 1986, s. 8.

(297) Eğitim Enstitüsü Programları, 22 Temmuz 1968 tarih ve 1512 s. T.D.

olmak üzere 12 bölüm halinde öğretim yapmaya başlamışlardır.

1968 yılında çıkarılan Eğitim Enstitüsü Yönetmeliği ile bu kurumların amaç, kuruluş, öğrenci kayıt ve kabul, yönetim, eğitim ve öğretim işleri yeniden belirlenmiştir (298). Ancak yeni düzenlemenin, enstitülerin amaç, kuruluş, yönetim ve öğretim konularında bölümlerin yeniden ayrılması ve sürelerinin uzatılması dışında pekte önemli bir değişiklik getirdiği söylenemez.

Kısaca belirtmek gerekirse, eğitim enstitülerinin amacı, 1957 programında belirtildiği şekildedir. Okul, yukarıda adı geçen öğretim süresi 3'er yıl olan bölümlerden kuruludur. Okula yine eskisi gibi lise ve ilköğretmen okulu mezunları yazılı, sözlü veya uygulamalı sınavlardan oluşan eleme ve giriş sınavlarıyla alınmaktadır. Eğitim bölümü için ayrıca belli bir süre ilköğretmenliği yapmış olmak şartı aranmaktadır. Seçme sınavlarına katılabilmek için adayın, mezun olduğu okulun öğretmenler kurulunca ya da Milli Eğitim Müdürlüğünce aday gösterilmiş olması gerekmektedir.

Fakat 15 Mart 1975 tarih ve 15177 sayılı Resmi Gazete'de yayınlanan bir yönetmelik ile, öğretmen yetiştiren bütün yükseköğretim kurumlarına merkezi sistemle (ÖSS - ÖSYM) öğrenci alınması esası getirilmiş ve uygulanmasına 1976-1977 öğretim yılından itibaren başlanmıştır. Ancak halen devam eden bu uygulamada resim-İş müzik, beden eğitimi gibi bölümlerde ÖSS'den sonra, bir de yetenek sınavı uygulanmaktadır.

Eğitim enstitülerinin yönetim işleri müdür, müdür yardımcıları ve bölüm şefleri ile yürütülmektedir. Başlıca karar ve danışma organları ise, Öğretmenler Kurulu (Genel Kurul), Bölüm Öğretmenler Kurulu ve Enstitü Kuruludur. Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı bu kurumlara her türlü personel ataması Bakanlıkca yapılmaktadır.

Eğitim enstitüleri kendileri için gerekli olan öğretmenleri yetiştirmek üzere asistanlık sistemine sahip iseler de, bu sistemin önceleri iyi işletildiği; fakat 1970'li yıllardan sonra aksadığı

---

(298) Eğitim Enstitüleri Yönetmeliği, 25 Kasım 1968 tarih ve 1530 s. T.D.

görölmektedir.

Eğitim enstitülerinde öğretim, yıl esasına dayanmaktadır. Okuldaki öğretim, nazari ve ameli dersler; laboratuvar, atelye, seminer ve uygulama faaliyetleri, kurslar, yakın ve uzak çevre incelemeleri, müzik, spor ve sahne faaliyetlerinden oluşmaktadır. Bütün bu çalışmalarla öğretmen adaylarının:

(a) Görev alacakları okulların ders konularına, bilgi ve maharet bakımından hakim olmaları; gerektiğinde bu bilgi ve maharetleri edinme, derinleştirme ve kullanma yollarını öğrenmeleri;

(b) Okutacakları öğrencilere en uygun metodlarla bilgi ve maharet kazandırma tekniğini elde etmeleri,

(c) Öğretim faaliyetlerini, öğrencilerin bedeni, zihni, ahlaki ve sosyal eğitimlerine hizmet edecek şekilde yürütme yeteneğini kazanmalarına çalışılmaktadır (299).

Eğitim enstitülerinin, üç yıl öğretim süreli bir yükseokul olarak ortaokullara dal öğretmeni yetiştirme işlevi; (Resim-İş, Müzik, Beden Eğitimi bölümleri için liseler dahil, Eğitim bölümü için ise, meslek dersleri öğretmenliği, ilköğretim müfettişliği, halk eğitim ve özel eğitim alanları dahil), 1978-1979 öğretim yılına kadar sürmüştür. Bu yıldan itibaren, 18 Ekim 1978 tarih ve 31305 sayılı Bakanlık onayı ile; dal öğretmeni yetiştiren eğitim enstitülerinin öğretim süresi dört yıla çıkarılmış; isimleri Yüksek Öğretmen Okulu olarak değiştirilmiş; Türk Dili ve Edebiyatı, Eğitim, Tarih - Coğrafya, Coğrafya - Tarih, Matematik - Fizik, Fizik - Matematik, Fizik - Kimya, Kimya - Fizik, Kimya - Biyoloji, Biyoloji - Kimya, İngilizce, Fransızca, Almanca, Resim-İş, Müzik, Beden Eğitimi olmak üzere 16 bölüm halinde, temel eğitim II. kademe ve ortaöğretim kurumlarına dal öğretmeni yetiştirecek şekilde yeniden düzenlenmiştir.

Yeni düzenlemenin getirdiği programlar ve yönetmelikler incelendiğinde üniversitelerde bir yapı ve işleyişe doğru gidilmeye çalışıldığı anlaşılmaktadır. Öğretim süresinin 4 yıla çıkması,

(299) Eğitim Enstitüsü Yönetmeliği (1968).

bölmelerde ihtisaslaşmaya gidiş, okula alınacak öğretim elemanları için akademik ölçütlerin getirilmesi ve asistanların yetiştirilmesi ile ilgili hükümler bunu göstermektedir (300).

b. Mesleki ve Teknik Öğretime Öğretmen Yetiştiren Kurumlar

1) Kız Teknik Yüksek Öğretmen Okulu

Hatırlanacağı gibi Yedinci Milli Eğitim Şurasında bu okula ilişkin önemli kararlar alınmıştı. Okulun adı, yapısı ve programlarıyla ilgili olan bu kararların, 1962 yılından itibaren Bakanlık tarafından uygulamaya konularak okulun programlarında yeni düzenlemelere gidildiği görülmektedir.

Okulun adı Kız Teknik Öğretmen Okulu iken 1962'de, Kız Teknik Yüksek Öğretmen Okulu olmuştur.

Okulun programları üzerinde de ciddi çalışmalar yapılmış ve önemli değişikliklere gidilmiştir. Bu konuda, dönem içerisinde yapılan, ilk ve en önemli çalışma, yabancı uzmanlardan da yararlanılarak kurulan program geliştirme komisyonunun yaptığı çalışma olmuştur. Bu çalışma sonucunda ortaya çıkan program, Talim ve Terbiye Kurulunun 7 Kasım 1968 tarih ve 302 sayılı kararıyla kabul edilerek, 1968-1969 öğretim yılında uygulanmaya konmuştur.

Bu programda, öğretmenlik bilgisi dersleri, çeşit, sayı ve ağırlık olarak önemli miktarda artmıştır. Programda, öğretmenlik bilgisi derslerinin ağırlığı % 23, genel bilgi derslerinin ağırlığı % 30, alan derslerinin ağırlığı ise % 47'dir.

Program 1969-1970 öğretim yılında yeniden değişikliğe uğramış bu değişiklikte, alan derslerinin azalması pahasına öğretmenlik bilgisi ve genel bilgi derslerinin ağırlıklarında % 3 ile % 4 arasında tekrar bir artış olmuştur.

---

(300) Yüksek Öğretmen Okulu Yönetmeliği TTK'nun 23.10.1981 tarih ve 193 s. kararı.

Genel bilgi ve öğretmenlik bilgisi derslerinin ağırlıklarının fazla olması tartışmalara neden olmuş, 1976-1977 öğretim yılında hazırlanan ve uygulamaya konan programda ağırlıklar yeniden tesbit edilmiştir. Bu kez ağırlıkların bölümlere göre değiştiği görülmektedir. Buna göre öğretmenlik bilgisi derslerinin ağırlığı bölümlere göre % 19-24 arasında değişirken; genel bilgi derslerinde bu oran % 22-25; alan bilgisi derslerinde de, % 51-59 arasında değişmektedir.

3 Nisan 1970 tarih ve 13462 sayılı Resmi Gazetede yayınlanan Kız Teknik Yüksek Öğretmen Okulu Yönetmeliği, okulun amaç, kuruluş, öğrenci alımı ve yönetim hakkında aşağıdaki bilgileri vermektedir:

Kız Teknik Yüksek Öğretmen Okulu, Kız Teknik Öğretim Okulu ve Müesseselerinin, mesleki ve teknik derslerine öğretmen yetiştiren ve öğrenim süresi dört yıl olan, yüksek dereceli bir okuldur. (Md.1)

Kız Teknik Yüksek Öğretmen Okulu, eğitim ve öğretim çalışmalarında öğrencilerinin:

- a) Milli ahlakın ilkelerine bağlı millet ve insanlık ülküsünü benimsemiş;
- b) Pozitif ilim anlayışı kazanmış ve bilgilerini meslek alanında kullanma yollarını öğrenmiş;
- c) Çalışkan, mesleğine bağlı, yurdun her yerinde seve seve hizmette bulunmaya hazır;
- d) Yaşayışı ve çevresine yaptığı tesir bakımından örnek tutulmaya layık;
- e) Bedence ve karakterce sağlam, şahsiyet sahibi birer meslek adamı olarak yetiştirilmelerini amaç sayar. (Md.2)

Kız Teknik Yüksek Öğretmen Okulunun ihtisas kolları şunlardır:

- 1- Giyim
- 2- Çocuk gelişimi ve eğitimi
- 3- Aile Ekonomisi ve Beslenme
- 4- El Sanatları ve Çiçek
- 5- Resim
- 6- Nakış (Md.5)

Daha ileriki yıllarda bölümlerin isim ve sayılarında bazı

değişiklikler olmuştur. MEB'na bağlı öğretmen yetiştiren yüksekokullar üniversitelere devredilmeden önce bu okul bünyesinde yer alan bölümler ise şunlardır:

a- Giyim Bölümü, b- Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Bölümü, c- Aile Ekonomisi Bölümü, d- El Sanatları Bölümü, e- Besin Teknolojisi Bölümü, f- Resim Bölümü, g- İşleme-Dokuma ve Örgü Bölümü (301).

Okula, Kız Enstitüsü çıkışlı öğrenciler, eleme ve giriş sınavlarıyla alınmaktadır. Eleme sınavı illerde yazılı olarak; giriş sınavları ise KTYÖO'da sözlü ve uygulamalı (pratik) olarak yapılmaktadır.

Kız enstitüsü son sınıfta okuyan veya mezunlarının KTYÖO seçme sınavlarına katılabilmeleri için mezun oldukları okulun öğretmenler kurulunca öğretmenliğe aday gösterilmeleri gerekmektedir.

Eleme sınavını kazananlar, okulda, sözlü ve uygulamalı olarak yapılan giriş sınavına çağırılmaktadırlar. Giriş sınavları her bölümün program özelliğine göre, (a) sözlü, (b) yazılı veya pratik olarak yapılmaktadır.

Sözlü yada mülakatta adayların bilgi ve becerileri yanında kişilik özelliklerini de ölçen bir değerlendirme ölçeğinde kullanılmaktadır (Bkz. ek:4)

Okulun yönetim kadrosu müdür, müdür yardımcıları ve bölüm şefleridir. Başlıca danışma ve karar organları ise; Bölüm Öğretmenler Kurulu, Okul Eğitim ve Yönetim Kuruludur.

Okulda bir de rehberlik teşkilatı bulunmaktadır. Bu teşkilatın başlıca amacı;

a. Öğrencilerin intibak güçlüklerini yenmelerine yardım etmek,

b. Öğrencilerin istidat ve kabiliyetlerini tanımağa ve kendi-

lerini tanıtmaya çalışmaktadır (302).

Bilindiği gibi, mesleki ve teknik öğretime atelye ve meslek dersleri öğretmeni yetiştiren yüksek öğretmen okullarının en iyi işleyen yönlerinden biri, bu okullara öğretmen alma ve yetiştirme ile ilgili uygulamalardır. Bunda ise şöyle bir yol izlenmektedir.

Açık bulunan kadrolar için okul tarafından ilan verilmektedir. Söz konusu ilanda aranan özellikler ve şartlar da açıklanmaktadır. Belli bir süre (6 yıl) öğretmenlik yapmış olmak, alanı ile ilgili lisans düzeyinde bir yükseköğretim kurumundan mezun olmak, alanında çalışmaları bulunmak ya da ihtisas yapmış olmak, isteklilerde aranan özelliklerden başlıcalarıdır.

Müracaat edenler arasından durumu uygun görülenleri önce ilgili bölüm öğretmenler kurulu seçmekte, sonra Yönetim Kurulu görüşmekte; seçilen isimler okul müdürlüğünce Bakanlığa teklif edilmektedir. Bu yolla seçilen adayları Bakanlığın genellikle tayin ettiği görülmektedir.

Kız Teknik Yüksek Öğretmen Okulu ile diğer mesleki ve teknik yüksek öğretmen okullarının hatta eğitim enstitülerinin öğretmen ihtiyacını karşılamada başvurdukları diğer bir yöntem ise asistanlık sistemidir.

KTYÖÖ'nun Asistanlık Yönetmeliğinin birinci maddesi bu yöntemin amacını şöyle belirtmektedir.

"Kız Teknik Yüksek Öğretmen Okulu Asistanları, Kız Teknik Yüksek Öğretmen Okulunda öğretmeni olacakları dersler için yetiştirilmek üzere alınırlar" (303).

Okula alınacak asistanlarda aranılan başlıca özellikler şunlardır:

---

(302) Kız Teknik Yüksek Öğretmen Okulu Yönetmeliği, 3 Nisan 1970 tarih ve 13462 sayılı Resmî Gazete.

(303) Kız Teknik Yüksek Öğretmen Okulu Asistanlık Yönetmeliği, Ankara, Fon Matbaası, 1968, s. 4.

a- KTYÖÖ, yüksek dereceli diğer bir okul veya üniversite mezunu olmak (Md.2)

b- Orta dereceli okullarda en az iki yıl başarıyla öğretmenlik yapmış olmak

c- Öğretmenliği sırasında iyi sicil almış olmak,

d- Mesleğiyle ilgili, kendi kendini yetiştirmeye istekli, araştırmacı ve öğrencileri ile ilişkilerinde anlayışlı olmak (Md.2)

Yukarıdaki özellikleri taşıyanlar arasından sınavla seçilen adaylar, en az bir yıl başarılı bir asistanlık devresini geçirdikten sonra, bu sürenin sonunda yapılan dil sınavını kazanır, başarılı bir deneme dersi verir ve en az bir tanesi okul yönetim kurulunca başarılı olarak değerlendirilmiş çalışma ya da çalışmalarını gösterebilir ise öğretmenliğe geçebilmektedirler.

2) Erkek Teknik Yüksek Öğretmen Okulu

Yedinci Milli Eğitim Şurasında Erkek Teknik Öğretmen Okuluyla da ilgili bazı kararlar alınmıştı. Bu kararlar gereğince okulun adı, 1962'de Erkek Teknik Yüksek Öğretmen Okulu olmuştur.

Daha ileriki yıllarda bu okula kız öğrencilerin de alınmasına karar verilmesi sonucu okulun adı 1970 yılından sonra Yüksek Teknik Öğretmen Okulu olarak yeniden değişmiş ve okula kız öğrenciler de kabul edilmeye başlanmıştır.

Talim ve Terbiye Dairesinin 8.10.1986 tarih ve 238 sayılı kararıyla kabul ettiği Erkek Teknik Yüksek Öğretmen Okulu Yönetmeliği, okulun amacını şöyle tanımlamaktadır:

"Erkek Teknik Yüksek Öğretmen Okulu, orta dereceli erkek teknik öğretim okullarına atelye ve meslek dersleri öğretmeni yetiştiren (4) yıllık yüksek dereceli bir meslek okuludur" (304).

Aynı yönetmelik okulun, Tesviye, Demir İşleri, Döküm-Model,

---

(304) Erkek Teknik Yüksek Öğretmen Okulu Yönetmeliği, 24 Ekim 1966 tarih ve 1425 s. T.D.

Motor, Elektrik, Elektronik, Ağaç işleri ve Yapı Bölümlerinden teşekkül ettiğini; ihtiyaç halinde başka bölümlerin de açılacağını belirtmektedir.

Bu yönetmelikte yer alan önemli bir husus da okulda, Araştırma ve Program Geliştirme Bürosu adıyla bir kuruluşa yer verilmesidir. Yönetmelik bu kuruluşun hizmetlerini şöyle belirlemiştir:

a- Öğretim programları üzerinde okulun amaçlarına uygun geliştirici çalışmalar yapmak,

b- Orta dereceli erkek teknik öğretmen okulları öğretim faaliyetlerinin günün ihtiyacına uygun bir hale getirilmesi yönünde Bakanlıkça tevdi edilecek konularda incelemeler yapmak, okulların işleyişini daha etkili kılacak tedbir ve yenilikler üzerinde ön araştırmalarda bulunmak,

c- Pratik çalışma ve imalat metodlarını geliştirici incelemeler yapmak ve elde edilen sonuçların deneme programlarını hazırlamak,

d- Ders materyalleri ve öğretim vasıtaları hazırlamak,

e- Ölçme-değerlendirme, test hazırlama ve teknik emniyet konularında çalışmalar yapmak,

f- Teknik ve teknolojik gelişmeleri izlemek, dökümanlar toplamaktır.

Okulun yönetim organları okul müdürü ile bölüm şeflikleridir. Danışma ve karar organları ise Okul Genel Kurulu, Okul Kurulu (Yönetim Kurulu) ve Bölüm Kurullarıdır (305).

Okul müdürü ve öğretmenler, Bakanlığa bağlı bütün öğretmen yetiştiren kurumlarda olduğu gibi MEB'ca atanmaktadırlar. Ancak okulda açık bulunan öğretmenlik için, Bakanlıkça yapılan tayinler, diğer mesleki-teknik öğretmen okullarında olduğu gibi bu okulda da, yüksekokul müdürünün önerileri yönünde yapılmaktadır.

Teknik Yüksek Öğretmen Okullarında da okula öğretmen temininde

(305) Teknik Yüksek Öğretmen Okulları'nın idari yapı, öğretmen ve öğrenci seçimi için bkz. Erkek Teknik Yüksek Öğretmen Okulu Yönetmeliği (24 Ekim 1966 t. ve 1455 s. TD); Teknik Yüksek Öğretmen Okulu Yönetim Yönetmeliği (12 Kasım 1975 t. ve 1540 s. Resmî Gazete)

başvurulan yöntemlerden bir diğeri asistanlıktır. Bu uygulama Kız Teknik Yüksek Öğretmen Okulundakinin aynısı olmakla birlikte, bazı noktalarda farklılık göstermektedir. TYÖÖ, asistan adaylarında stajyerliğin kalkmasını yeterli görürken asistanlık devresini en az iki yıl olarak belirlemiştir. Ayrıca bu süre içerisinde yüksek lisans yapmayı da şart koşturmaktadır (306).

Okula Erkek Sanat, Motor Sanat ve Yapı Enstitüsü öğrencileri eleme ve giriş sınavlarıyla alınmaktadır. Eleme sınavlarına katılabilmek için isteklilerin mezun oldukları okulların öğretmenler kurulunca öğretmenliğe aday gösterilmeleri gerekmektedir. Fakat 1978 yılında MEB'na bağlı öğretmen yetiştiren bütün kurumlara olduğu gibi TYÖÖ'na da merkezi sistemle öğrenci alınmağa başlanmıştır.

Erkek Teknik Yüksek Öğretmen Okulunun programları yönünden genel görünüşüne gelince; bundan önceki dönemde ele alınan 1955 programlarının 1968 yılına kadar uygulandığı görülmektedir. Bu süre içerisinde, okul tarafından Bakanlığa; öğretmenlik bilgisi derslerinin kısmen azaltılarak teknik ve atelye ders saatlerinin çoğaltılması yönünde öneriler sunulmuşsa da bu süre içerisinde programlarda önemli bir değişikliğe gidilmemiştir.

Hatırlanacağı gibi 1955 yılından itibaren uygulanan programda öğretmenlik bilgisi derslerinin ağırlığı % 10'u bile geçmiyordu.

1968 yılından sonra yapılan program değişikliklerinde; öğretmen yetiştiren diğer kurumların çoğunda öğretmenlik bilgisi derslerinin ağırlığının yükselmesine rağmen, bu oran ETYÖÖ'da % 7.1'e kadar inmiştir. Yüksek Teknik Öğretmen Okulunda öğretmenlik bilgisi dersleri ikinci sınıftan itibaren verilmekte olup, bu özelliği ile de diğer öğretmen yetiştiren kurumlardan ayrılmaktadır (307).

Orta dereceli erkek teknik öğretim okullarına atelye ve meslek

(306) Yüksek Teknik Öğretmen Okulu Asistanlık Yönetmeliği, 22 Ekim 1979 tarih ve 2045 s. T.D.

(307) Yüksek Teknik Öğretmen Okulu Eğitim Programları, Ankara, Yüksek Teknik Öğretmen Okulu Matbaası, 1975.

dersleri öğretmeni yetiştirme konusunda, 1970'li yılların ortalarında gerçekleştirilen önemli bir girişim ise, 1959'da açılan, 1963 yılında kapatılan İstanbul ETYÖO'nun 1976-1977 öğretim yılında yeniden açılmasıdır.

İstanbul Teknik Yüksek Öğretmen Okulu adıyla daha geniş bir yapıyla açılan okulun bünyesinde, Tesviye, Metal İşleri, Elektrik, Elektronik, Tekstil ve Matbaa bölümleri bulunmaktadır.

Ankara Teknik Yüksek Öğretmen Okulu, 41 sayılı Kanun Hükmündeki Kararnameyle 1982'de üniversiteye devredildiğinde şu bölümlerden oluşmaktaydı:

(a) Tesviye Bölümü, (b) Metal İşleri Bölümü, (c) Döküm Bölümü, (d) Model Bölümü, (e) Elektrik Bölümü, (f) Elektronik Bölümü, (g) Motor Bölümü, (h) Makina Bölümü, (ı) Mobilya ve İç Mimari Bölümü, (i) Sıhhi Tesisat Bölümü, (k) Makina Ressamlığı Bölümü (308).

3) Ticaret ve Turizm Yüksek Öğretmen Okulu

Planlı kalkınma dönemine girildiğinde henüz bu okul, beş yılını yeni doldurmuş bulunuyordu. Yedinci Milli Eğitim Şurasında, okulun 4 yıla çıkarılması, adına "Turizm" kelimesinin de eklenmesi ve programlarının yeniden düzenlenmesine ilişkin kararlar alınmıştı.

Bu kararların 1965 yılından itibaren uygulanmasına başlandığı; 1965 yılında çıkarılan bir yönetmelikle okulun adının, Ticaret Yüksek Öğretmen Okulu iken Ticaret ve Turizm Yüksek Öğretmen Okulu olduğu; öğretim süresinin üç yıldan dört yıla çıkarıldığı; programlarının yeniden düzenlendiği görülmektedir.

Talim ve Terbiye Kurulu'nun 5.10.1965 tarih ve 176 sayılı kararıyla kabul edilen yönetmelik ve ona bağlı program ile okulun kuruluş ve amacı, yönetim işleri ve programları şu şekilde belirlenmiş bulunmaktadır:

---

(308) MEB. Milli Eğitim Hizmetinde ve Eğitim Uzmanları, s. 172

Ankara Ticaret ve Turizm Yüksek Öğretmen Okulu; Ticaret Liseleri, Sekreterlik ve Otelcilik Okulları ile Kolejlerin ve diğer orta dereceli genel ve mesleki okulların ticaret ve turizm ile ilgili dersleri öğretmenlerini ve turizm işletmeciliği konusunda işletme idarecisi yetiştiren 4 yıllık (Sekiz sömestir), yüksek dereceli bir meslek okuludur (Md.1)

Okulda "İşletme ve Muhasebe", "Büro İdaresi ve Sekreterlik", "Turizm" öğretmenlik ihtisas şubeleri mevcut olup, ayrıca Turizm ihtisas Şubesinde "Turizm İşletme İdarecisi" de yetiştirilir. Ancak, turizm işletme idaracıları olacak grup, son sınıfta kendi branşları ile ilgili ders ve uygulamaları alırlar.

Üçüncü sınıfa geçen öğrencilerin okul yöneticilerinin rehberliği ile ihtisas bölümlerine dağıtımında öğrencinin isteği, turizm bölümü için yabancı dildeki, büro idaresi ve sekreterlik bölümü için daktilografi ve stenografi derslerindeki, işletme ve muhasebe bölümü için ise ticaret aritmetiği ve muhasebe derslerindeki kabiliyet ve başarıları gözönünde tutulur. Ayrıca rehberlik ile görevli öğretim üyelerinin de bu konuda mütealaları alınır.

Okul öğretim üyeleri kurulu, gerektiğinde diğer dallarda da ihtisas bölümü açılmasını Bakanlığa teklif edebilir. (Md.2)

Ticaret ve Turizm Yüksek Öğretmen Okulunun amacı:

Eğitim ve öğretim çalışmalarında öğrencilerini;

a) Milli ahlakın ilkelerine bağlı, millet ve insanlık ülküsünü benimsemiş,

b) Pozitif ilim anlayışı kazanmış ve bilgilerini meslek alanında kullanma yollarını öğrenmiş,

c) Çalışkan, mesleğine bağlı, yurdun her yerinde seve seve hizmette bulunmaya hazır,

d) Yaşayışı ve çevresine yaptığı

tesir bakımından örnek tutulmaya layık,

e) Bedence ve karakterce sağlam, şahsiyet sahibi birer meslek adamı olarak yetiştirmek,

f) Ticaret ve Turizm öğretim ve eğitimi konularında ilgili Bakanlıkca lüzum görülen ve okulun bilimsel fonksiyonu icabı inceleme ve araştırma yapmak, gerektiğinde Milli Eğitim ve Turizm ve Tanıtma Bakanlıklarına danışma örgütü görevini yapmak,

g) Ticaret ve Turizm Öğretim Okulları için ders araçları ve kitapları hazırlamak,

h) Kamu sektörüne ve özel sektöre bağlı işletmeler personelini eğitici ve yetiştirici çalışmalarda bulunmak,

i) Mesleki bilgi ve maharetlerini arttırmak üzere öğretmenler için hizmetiçi eğitim, kurs ve seminerler hazırlamak (Md.3) (309).

Bakanlığa bağlı ortaöğretime öğretmen yetiştiren bütün yükseköğretim kurumlarında olduğu gibi, bu okulun yönetim işlerinin başında da, MEB'ca tayin edilen bir müdür ve yeterli sayıda müdür yardımcıları vardır. Okulda mevcut, başlıca karar ve danışma organları ise Yönetim Kurulu ile Öğretim Üyeleri Kuruludur.

TTYÖÖ'na asistan ve öğretmen almada; yine Bakanlığa bağlı Mesleki ve Teknik Yüksek Öğretmen Okullarında takip edilen yol izlenmektedir. Buna göre istekliler arasından, arandıkları özellikleri gösterenler, Öğretim Üyeleri Kurulunca seçilmekte, okul müdürünün onayı ile Bakanlığa teklif edilmektedir.

Ancak, Ticaret Turizm, Kız Teknik ve Erkek Teknik Yüksek Öğretmen Okullarına öğretmen tayininde; yukarıda bahsedilen yöntemin dışında Talim ve Terbiye Kurulu'nun 19.10.1968 tarih ve 273 sayılı kararı ile özel bir uygulama getirilmiştir. Adı geçen yüksekokulların öğretmen tayiniyle ilgili maddelerine söz konusu edilen kararlar;

---

(309) Ticaret ve Turizm Yüksek Öğretmen Okulu Yönetmeliği, 18 Ekim 1965 tarih ve 1377 s. TD.

"Bakanlık Merkez Teşkilatının üst kademelerinde görev almış bulunanlar arasından gerekli şartları taşıyanlar, Bakanlıkca uygun görüldüğü takdirde resen tayin edilirler" hükmü eklenmiştir.

Bakanlığın, bu maddeye dayanarak, daha ileriki yıllarda bu kurumlara, görevden alındığı üst düzeydeki yöneticilerden bir çoğunu tayin ettiği; bu işlemde, aranılan şartların bile dikkate alınmadığı görülmektedir.

TTYÖÖ'na Ticaret Lisesi, Sekreterlik Okulu, Lise ve İlköğretmen Okulu mezunları, kompozisyon, tarih ve coğrafya derslerinden yazılı; ve ayrıca bir de mülakat yapılarak alınmaktadır. Bakanlığa bağlı, öğretmen yetiştiren diğer bütün kurumlarda olduğu gibi bu okulun giriş sınavlarına katılabilmek için de aday gösterilmiş olmak gerekmektedir.

İlgili okullar ya da Milli Eğitim Müdürlüğünce; öğretmenliğe aday gösterileceklerde nelere dikkat edileceği, ayrıca belirlenmiş ve bir form haline getirilmiştir. Ek 5 de sunulan form incelendiğinde aday seçiminde çok dikkatli davranıldığı anlaşılmaktadır. Ancak ortaöğretime öğretmen yetiştiren diğer yükseköğretim kurumlarında olduğu gibi bu okula da 1977 yılından sonra merkezi sistemle öğrenci alınmaya başlanmıştır.

1965 tarihli öğretmenlik ekinde verilen ders dağıtım çizelgesine göre öğretmenlik bilgisi derslerinin program içindeki ağırlığı % 10 kadar iken, bu oran genel kültür dersleri için % 19; alan dersleri için ise % 71'dir. Ayrıca son sınıf öğrencileri son sömes-tirde haftada üç yarım gün öğretmenlik uygulaması yapmaktadırlar.

Daha sonraki yıllarda yüksekokulun yönetmelik ve programlarında bazı değişiklikler yapılmış ise de; bu düzenlemelerin 1965 tarihli yönetmelik ve programlarıyla belirlenen hususları önemli ölçüde değiştirmedeği anlaşılmaktadır.

4) Endüstriyel Sanatlar Yüksek Öğretmen Okulu

Ülkemizin hızlı bir endüstrileşme sürecine girmesi; teknoloji

kültürünün genel kültür içerisinde düşünülmesini ve genel ortaöğretim kurumları programlarının yeniden ele alınmasını gerekli kılmıştır.

Nitekim, 1970'li yılların başında ve ortasında toplanan, Sekizinci ve Dokuzuncu Milli Eğitim Şûralarında bu konunun ele alınarak, temel eğitim ve ortaöğretim okulları programlarına, öğrencileri mesleğe yönelten; gelişen endüstriyel toplum hayatına hazırlayan yeni "seçimlik" nitelikte dersler konulması veya mevcutlarının arttırılması yönünde kararlar alındığı görülmektedir. Bu yöndeki kararların kısa bir müddet sonra uygulamaya dönüştürülmesi, başka bir ifadeyle İş ve Teknik Eğitimi, Ev Ekonomisi ve Uygulaması, Ticaret Bilgisi ve Uygulaması derslerinin, programlarda belirgin bir şekilde yerini alması, bu dersleri okutacak öğretmenlerin yetiştirilmesi problemini de beraberinde getirmiştir.

Kapsamı genişletilen ve çeşitleri arttırılan seçmeli niteliğindeki bu derslerin öğretmenini yetiştirmek amacıyla Bakanlık makamının; 14 Mart 1974 tarih ve 7162/5699 sayılı, Ek 8'de sunulan onayı ile, Mesleki ve Teknik Yüksek Öğretim Genel Müdürlüğüne bağlı, üç yıllık bir önlisans Yüksek Öğretmen Okulu açılması kararlaştırılmıştır (310).

Ancak bu karardan üç ay kadar sonra toplanan Sekizinci Milli Eğitim Şûrasında; yukarıda adı geçen seçimlik derslerin kapsamının genişletilip çeşidinin arttırılması; bu alana öğretmen yetiştirmeyi, yeniden gözden geçirmeyi gerekli kılmış; bunun üzerine Bakanlık onayında adı geçen okulun hemen açılması bir müddet ertelenerek, bu konuda bir araştırma yaptırılmıştır.

Bakanlığın isteği ve yardımları ile, A.Ü. Eğitim Fakültesi Öğretim Üyesi Doç.Dr. Hıfzı Doğan tarafından gerçekleştirilen bu araştırmada, endüstriyel sanatlar eğitiminin tanımı, alanı, amacı ve önemi üzerinde durularak, bu eğitim alanı için gerekli öğretmenin özellikleri geniş şekilde açıklanmıştır (311).

(310) Aydoğan, Ataunal, G.Uygan, F.Özcan, Ankara Endüstriyel Sanatlar Yüksek Öğretmen Okulu Rehberi, Ankara, 1979, s. 20.

(311) Hıfzı Doğan, Endüstriyel Sanatlar Eğitimi ve Öğretmen Yetiştirme Araştırması, Ankara, MEB.Planlama, Araştırma ve Koordinasyon Dairesi Başkanlığı, 1975, 149 s.

Doğan, Bakanlık tarafından, Endüstriyel Sanatlar Eğitimi ve Öğretmen Yetiştirme Araştırması adıyla yayınlanan araştırmasında bu konuda şunları söylemektedir:

"Bugünkü imkanlar içinde öğrencinin iş hayatını tanınması, çeşitli mesleklerle ilgili bazı temel becerileri kazanması, ilgi ve yeteneklerini keşfetmesi ve gideceği meslek alanını seçmesi büyük oranda temel eğitim düzeyinde yoğunlaştırmıştır. Bu amaçla temel eğitim okulu programlarına yeni dersler ve çeşitli faaliyetler ilave edilmiş bulunmaktadır. Bu yeni dersleri okutmak için mevcut eğitim sisteminin yetiştirdiği öğretmenlerin dışında farklı yeteneklere sahip öğretmenlere ihtiyaç duyulmuştur. Eğitim sisteminde çıkan bu yeni boşluğu doldurmak amacıyla Endüstriyel Sanatlar Yüksek Öğretmen Okulu kurulmuştur" (312).

Doğan, okulun adının başında yer alan "endüstriyel sanatlar"ı ise şöyle tanımlamaktadır:

"Endüstriyel sanatlar, bilim, teknoloji ve endüstriyi esas alarak bütün öğrenciler için ortak olan bilgi, beceri ve değerleri kazandırmayı amaçlayan ders ve laboratuvar çalışmalarını belirtmektedir" (313).

MEB'nin 14 Mart 1974 tarihli onayı ile kurulması öngörülen ve kuruluş araştırması tamamlanan ESYÖO'nun 4 yıl öğretim süreli olarak, Ek 7'de sunulan 3 Ocak 1975 tarih ve 425 sayılı Bakanlık onayı ile öğretime başlaması kabul edilmiş ve okul 3 Mart 1975 tarihinde öğretime açılmıştır.

Okulun öğretime başlamasına ilişkin Bakanlık onayı ekinde yer alan ESYÖO geçici yönetmeliğinin birinci maddesi okulu şöyle tanımlamaktadır:

---

(312) Aynı eser, s. 51.

(313) Aynı eser, s. 3.

"Endüstriyel Sanatlar Yüksek Öğretmen Okulu, Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı, öğretim süresi sekiz yarıyıl (4 yıl) olan yüksek dereceli eğitim, öğretim ve araştırma kurumudur."

Bir yarıyıllık uygulamadan sonra okulun öğretim süresinde ufak bir değişiklik yapılmıştır. Talim ve Terbiye Kurulu'nun 4 Temmuz 1975 tarih ve 378 sayılı kararı ile kabul edilen Yönetim Yönetmeliğinde söz konusu değişiklik şöyle belirtilmektedir:

Endüstriyel Sanatlar Yüksek Öğretmen Okulu Milli Eğitim Bakanlığına bağlı, öğretim süresi üç artı bir (3+1) yıl olmak üzere dört yıl süreli, yüksek dereceli eğitim, öğretim ve araştırma kurumudur.

Üçüncü yıl sonunda mezun olup akademik ortalaması, 3.5 ve daha yukarı olan öğrencilerden isteyenler okulun 4. yılına devam edebilirler.

Üç yıllık programı bitirenler temel eğitim kurumları ikinci kademesinde, dört yıllık programları bitirenler de, ortaöğretim kurumlarında yetiştirildikleri alanda öğretmenlik görevi alırlar(314).

ESYÖO üç artı bir yıllık öğretimini 1978 yılına kadar sürdürmüştür. 1978-1979 öğretim yılından itibaren orta dereceli okullara öğretmen yetiştiren bütün kurumların Bakanlıkça dört yıllık statüye kavuşturulmaları sonucu, ESYÖO'da, 22 Haziran 1979 tarih ve 136 sayılı TTKK ile dört yıl öğretim süreli bir bütünlüğe kavuşturulmuştur.

1978 tarihli yönetim yönetmeliği okulun amaçları ile yönetim, danışma ve karar organları aşağıdaki gibi belirlenmiş bulunmaktadır.

Endüstriyel Sanatlar Yüksek Öğretmen Okulu Milli Eğitim Bakanlığına bağlı ve 4 (dört) yıl süreli yüksek dereceli bir eğitim, öğretim ve araştırma kurumudur.

(314) Endüstriyel Sanatlar Yüksek Öğretmen Okulu Yönetim Yönetmeliği, 18 Temmuz 1975 tarih ve 15299 sayılı Resmî Gazete.

Bu okulu bitirenler, temel eğitim ikinci kademe okullarıyla ortaöğretim kurumlarında yetiştirildikleri alanlarda öğretmenlik görevi alabilirler (Md.1)

Endüstriyel Sanatlar Yüksek Öğretmen Okulu:

a) Temel eğitim okulları ikinci devresine ve orta öğretim kurumlarına öğretmen yetiştirmeyi,

b) Gerektiğinde gece ve yaz öğretimi yaparak. çeşitli kurs ve seminer açarak eğitim ve öğretim hizmetlerinde çalışmaların iş başında yetişmelerine yardımcı olmayı,

c) Alanı ile ilgili konu ve programlar hakkında araştırmalar yapmayı ve sonuçlarını yaymayı,

d) Eğitim sorunları hakkında Milli Eğitim Bakanlığı'nca istenen inceleme ve araştırmaları yapmayı ve görüş bildirmeyi,

e) Seçmeli dersleri okutma niteliğini taşıyan uzman ve ustalar ile genel kültür ve özel alan eğitimi yönünden durumları öğretmen olmaya elverişli olanlara pedagojik formasyon vermeyi,

f) Öğrencilerin, öğretim alanlarında araştırma yapabilecek beceriyi kazanmalarını, öğretim metodlarını geliştirebilecek yeteneğe sahip olmalarını sağlamaktır (Md.2) (315).

Endüstriyel Sanatlar Yüksek Öğretmen Okulu'nun Yönetim Organlarını Okul Müdürü ile Bölüm Şefleri oluştururken; Okul Genel Kurulu, Okul Yönetim Kurulu, Bölüm Kurulları, Araştırma-Program Geliştirme Kurulu ve Danışma Kurulu da, karar ve danışma organlarını teşkil etmektedir.

Okulda eğitim ve öğretim, öğrencilere; uygulama, araştırma, resim, laboratuvar, atelye çalışmaları, geziler ve pratik yaptırmak suretiyle sağlanmaktadır.

(315) Endüstriyel Sanatlar Yüksek Öğretmen Okulu Yönetim Yönetmeliği, 12 Temmuz 1979 tarih ve 16694 sayılı Resmi Gazete.

Okula, lise ve meslek liseleri ile bu okullara denkliği MEB'ca kabul edilen yurt içi ve yurt dışı öğretim kurumlarından mezun olanlar alınmaktadır. Öğrenci seçimi 1978 yılına kadar diğer öğretmen yetiştiren yükseköğretim kurumlarında olduğu gibi seçme sınavlarıyla yapılırken, 1978-1979 öğretim yılından itibaren merkezi sistemle yapılmaya başlanmıştır.

Okulda öğretim, yarıyıl ve kredi esasına göre yapılmaktadır. Üç bölüm bulunmaktadır. Bunlar; İş ve Teknik Eğitimi Bölümü, Ev Ekonomisi Bölümü ve İşletmecilik Bölümüdür. Programlarda seçimlik derslere de yer verildiği, öğretmenlik bilgisi derslerinin program içerisindeki ağırlığının % 18 olduğu (öğretmenlik uygulaması dahil değil), öğrencilere sekizinci yarıyıldan itibaren 6'şar saatlik öğretmenlik uygulaması yaptırıldığı da görülmektedir (316).

Endüstriyel Sanatlar Yüksek Öğretmen Okulu 20 Temmuz 1982 tarihli 41 sayılı Kanun hükmündeki Kararname ile Gazi Üniversitesi Teknik Eğitim Fakültesi içinde gösterilmiş olmasına rağmen (Md.10); Teknoloji Eğitimi Bölümü olarak bünyesindeki anabilim dallarıyla, Gazi Üniversitesi Mesleki Eğitim Fakültesi kuruluşu içerisinde yerini almıştır.

c. Ortaöğretime Öğretmen Yetiştiren Diğer Kurumlar

1) Yüksek İslâm Enstitüleri

Hatırlanacağı üzere, çok partili siyasal hayata geçildikten sonra açılmaya başlayan ve sayıları giderek çoğalan İmam-Hatip Okulları, meslek dersleri öğretmeni ile ortaöğretim okulları din dersi öğretmenlerini yetiştirmek amacıyla 1959'da ilk Yüksek İslam Enstitüsü açılmıştı.

Planlı kalkınma dönemine girildikten sonra bu kurumların sayılarının kısa zamanda çoğaldığı; 1979 yılında 8'e ulaştığı görül-

---

(316) Endüstriyel Sanatlar Yüksek Öğretmen Okulu Öğretim Yönetmeliği, 18 Kasım 1978 tarih ve 16463 sayılı Resmi Gazete.

mektedir (317).

Ne var ki, sayılarının böylesine artarak, 1970 yılında beşe ulaşmasına rağmen; bu kurumların 1972 yılına kadar kuruluş amaçlarına uygun yönetmelik ve programlara kavuşmadığı görülür. Önceden de belirtildiği gibi YİE'nin kuruluş amaçları arasında öğretmen yetiştirmek amacı da bulunmakla birlikte, ilk öğretim programında öğretmenlik formasyonu ile ilgili tek bir ders dahi bulunmamaktaydı.

Yüksek İslam Enstitüleri, Talim ve Terbiye Kurulu'nun 23.11.1979 tarih ve 288 sayılı kararıyla ilk yönetmeliğine; yine aynı kuruluş, 14.2.1972 tarih ve 27 sayılı kararıyla I. sınıf; 5.2.1973 tarih ve 37 sayılı kararıyla da II. III. ve IV. sınıf müfredat programlarına kavuşmuştur.

Yüksek İslam Enstitüsü Yönetmeliğinin birinci maddesi kurumun amacını şu şekilde açıklamaktadır:

Yüksek İslam Enstitüsü, Diyanet İşleri Başkanlığı Merkez ve Taşra kuruluşlarına gerekli din görevlileri, İmam-Hatip Okullarına meslek dersleri ve diğer orta dereceli okullara din bilgisi öğretmenleri yetiştiren ve mezunlarının mesleki gelişmelerine yardım eden Milli Eğitim Bakanlığına bağlı 4 yıllık bir yüksek öğretim kurumudur.

Yüksek İslam Enstitüsü eğitim ve öğretim çalışmalarında öğrencilerinin:

a- Türkiye Cumhuriyetinin temel ilkelerine bağlı millet ve insanlık ülküsünü benimsemiş,

b- Milli ahlakın ve İslam dininin icaplarını samimiyetle yaşayıp yerine getiren,

c- Müsbet ilim anlayışı ve görüşünü kazanmış, bilgilerini mesleki alanda kullanma yollarını öğrenmiş,

d- Çalışkan mesleğine bağlı, yurdun her yerinde seve seve hizmete hazır,

(317) Ömer Okutan, "Cumhuriyet Döneminde Din Eğitimi ve Öğretimi Öğretmeni Yetiştirme Sorunu", Ankara, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, A.Ü. Eğitim Fakültesi, 1980, s. 95.

e- Milli kalkınmamızda halkın maddi ve manevi güçleri ile katkıda bulunmalarının sağlanmasında etkili, Türk Devleti-ne ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğünü korumada uyanık,

f- Yaşayışı ve çevresi ile ilişkileri bakımından örnek tutulmaya layık,

g- Bedence ve karakterce sağlam, şahsiyet sahibi birer meslek adamı olarak yetişmelerini amaç sayar (318).

Adı geçen yönetmeliğin 2. maddesi, öğretmen olmak isteyenlerin "öğretmenlik bilgisi" derslerine devam etmelerini ve bu dersleri aldıklarına ilişkin bir belge almalarını istemektedir ki, bu da kurumun temel amacının öğretmen yetiştirmek olmadığını göstermektedir. Buraya kadar ele alınan kurumların yönetmelik ya da programlarında böyle bir ifadeye rastlanmadığı düşünülürse, böyle bir yargıya daha kolay ulaşılabacaktır.

Okula İmam-Hatip mezunları, tıpkı bundan önce ele alınan öğretmen yetiştiren yükseköğretim kurumlarında olduğu gibi; eleme ve seçme sınavlarıyla alınmaktadır. Bu okulun sınavlarına katılışta da "aday gösterilmiş olmak" şartı aranmaktadır. Diyanet İşleri Başkanlığı Merkez veya Taşra kuruluşunda en az iki yıl süre ile görev yapmış olmak şartı ise, okula alınacaklarda aranılan bir başka özelliktir.

Yüksek İslam Enstitüleri idari yapı yönünden de yüksek okullara benzemektedir. Müdür ve yardımcıları kurumun yönetim kadrosunu oluştururken; Öğretmenler Kurulu ile Enstitü Yönetim Kurulu danışma ve karar organlarını oluşturmaktadır.

Aynı yönetmelik ekinde verilen haftalık ders dağıtım cetvelinde, yer alan öğretmenlik bilgisi derslerinin ise şunlar olduğu görülmektedir.

Eğitim Psikolojisi, Ruh Sağlığı ve Rehberlik, Ölçme ve Değerlendirme, Eğitim Sosyolojisi ve Öğretim Bilgisidir.

---

(318) Yüksek İslam Enstitüsü Yönetmeliği, 19 Ocak 1972 tarih ve 14077 sayılı Resmî Gazete.

Bu derslerin program içerisindeki ağırlığı ise % 7.8'dir.

Yönetmeliğin ilk şeklinde öğretmenlik uygulamasına ilişkin açık bir ifade yokken, Talim ve Terbiye Kurulu'nun 22 Kasım 1974 tarih ve 469 sayılı kararıyla öğretmenlik uygulamasına ilişkin açıklık getirilmiştir. Öğretmenlik uygulamalarının mart ayı içerisinde 3 hafta süreyle yapılacağı belirtilerek bir de uygulama değerlendirme fişi verilmiştir (Bkz. Ek.9)

Yüksek İslam Enstitüsü programlarında 1979 yılında tekrar bir düzenlemeye gidildi. Söz konusu bu düzenlemede öğretmenlik bilgisi derslerine yenilerinin eklendiği; bu derslerin program içerisindeki ağırlığının ise % 9.4'e ulaştığı görülmektedir (319).

1982 yılında sayıları yedi olan Yüksek İslam Enstitüleri 41 sayılı KHK ile İlahiyat Fakülteleri adıyla yeniden teşkilatlandırılarak buldukları illerdeki üniversitelere bağlanmıştır.

Mezunları öğretmen olmakta istihdam edilen İlahiyat Fakülteleri ve bağlı oldukları üniversiteler şunlardır:

1- Ankara Üniversitesi (Ankara), 2- Atatürk Üniversitesi (Erzurum), 3- Dokuz Eylül Üniversitesi (İzmir), 4- Erciyes Üniversitesi (Kayseri), 5- Marmara Üniversitesi (İstanbul), 6- Ondokuz Mayıs Üniversitesi (Samsun), 7- Selçuk Üniversitesi (Konya), 8- Uludağ Üniversitesi (Bursa) İlahiyat Fakültesi (320).

2) Üniversite, Akademi ve Yüksekokullar

Ortaöğretime öğretmen yetiştirme, MEB'na bağlı yüksekokulların temel işlevi olmakla birlikte; öğretmen sayısındaki arz ve talep dengesizliği nedeniyle çeşitli tarihlerde kurulan Üniversite, Akademi ve diğer Yüksekokullar da bu işlere ortak olmuşlardır. Bu kurumlar genel ve mesleki ortaöğretim okullarına çok sayıda öğretmenler yetiştirmişlerdir.

Özellikle, öğretmen yetiştiren kaynakların henüz kurulmadığı

(319) 19.2.1979 tarih ve 2021 sayılı TD.

(320) 41 s. KHK. (20 Temmuz 1982 tarih ve 17760 s. Resmi Gazete)

ya da bu kaynakların kıt olduğu dönemlerde, öğretmen ihtiyacı, büyük ölçüde bu kurumların, mezunlarıyla kapatılmaya çalışılmıştır. Hatırlanacağı gibi 14 Mart 1924 tarih ve 429 sayılı Orta Tedrisat Muallimleri Kanunu'nun 3. maddesi, Darülfünun ile Yüksek ihtisas Mekteplerini, ortaöğretim okullarına öğretmen sağlayan kaynaklar arasında saymıştı. Yine o dönemin; hatta daha sonraki dönemlerin Milli Eğitim Bakanları, öğretmen açığının kapatılmasında özellikle üniversite mezunlarından yararlanılacağını açıklamışlardı.

Durum böyle olduğu halde, üniversite, akademi ve diğer yüksekokullar, öğretmen yetiştirmenin dışında yer alan başka amaçlar için kurulmuşlardı. Başka bir ifadeyle, bu kurumların amaçları arasında öğretmen yetiştirmek bulunmuyordu. Fakat buna rağmen İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi ile Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih - Coğrafya Fakültesinde, kuruldukları ilk yıllardan beri eğitim dersleri veriliyordu. Bu durum üniversitelerin öğretmen yetiştirmeyi temel bir amaç olarak benimsememekle birlikte, ondan da kopmadığını göstermektedir. Zaten üniversiteler bu ilişkiyi, Cumhuriyetin ilk yıllarından beri, Yüksek Öğretmen Okulu aracılığı ile sürdürmüşlerdi.

Özellikle, planlı kalkınma dönemine girildikten sonra üniversitelerin sayıca artması; üniversite içinde bir Eğitim Fakültesi açma fikrinin yayılması ve açılması; ve nihayet üniversite mezunlarının istihdamında bazı güçlüklerin ortaya çıkması gibi nedenlerle üniversiteler, öğretmen yetiştirmeye daha yakından ilgilenmişler ve öğretmenlik bilgisi programları açmaya başlamışlardır. Böylece İstanbul ve Ankara Üniversitelerinden başka; Atatürk, Boğaziçi, Ege, Hacettepe, Ortadoğu Teknik, Selçuk, İnönü ve Diyarbakır Üniversiteleri de öğretmen olmak isteyen öğrenciler için özel programlar düzenlemişlerdir.

Üniversitelerin öğretmenlik formasyonu kazandırmak için geliştirmiş oldukları programlar, tıpkı MEB'na bağlı öğretmen yetiştiren yükseköğretim kurumlarında olduğu gibi, farklılıklar gösteriyordu. Bu durum Bakanlığı rahatsız etmiş olacak ki, bu konuda bazı çalışmalar yaptı. Üstelik bu bir kanun hükmü gereği idi.

Bilindiği gibi 1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu'nun 45. maddesi öğretmenlerde aranacak nitelikleri genel kültür, özel alan ve pedagojik formasyon olmak üzere üç grupta toplamış; bu niteliklerin bir yönetmelikle belirlenmesi görevini de MEB'na vermişti. İşte Bakanlık bunun üzerine harekete geçerek, ilgili üniversitelerden uyguladıkları öğretmenlik bilgisi programları ile bu konuya ilişkin görüşlerini istedi.

1978 yılında Talim ve Terbiye Dairesinde toplanan; üniversitelerin çeşitli fakültelerine ait program dökümanları incelendiğinde tablo 2'deki durum ortaya çıkmaktadır (321).

Üniversitelerde uygulanan öğretmenlik bilgisi programlarıyla ilgili olarak bir sonraki sayfada sunduğumuz tablodan şu sonuçları elde etmek mümkündür:

a- Öğretmenlik sertifikası programlarındaki dersler geniş bir alana dağılmış durumdadır.

b- Öğretmenlik sertifikası için gerekli görülen derslerin kredi sayısı 8 ile 36 arasında değişmektedir.

c- Programda yer alan her bir dersin frekansı birbirinden çok farklıdır.

d- Bazı dersler bazı programlarda tek başına okutulurken, bazı programlarda da bir başka dersle birleştirilmiş olarak okutulmaktadır.

e- Aynı isimle okutulan derslerin kredileri birbirinden farklıdır.

f- Tek bir programda yer alan farklı ders sayısı 3 ile 10 arasında değişmektedir.

g- Ayrıca derslerin içeriğinde de bir açıklık yoktur.

TABLO -7
 Üniversitelerin Öğretmenlik Sertifikası Programında
 Yer Alan Derslerin Adları ve Kredileri (*)

Öğretmenlik Sertifikası Derslerinin Adları	A.Ü.		Ata. Ü.	Boğ. Ü.	Ege Ü.	Hac. Ü.	İ.Ü.		O.D.T.Ü.	Frekans
	Eğt. F.	D.T.C.F.					İst. Ped. K.	T.Psk.K.		
İstatistige Giriş			4			3*				2
Eğitim ve İst. Giriş									3	1
Psikolojiye Giriş						3*	2			2
Tecrübi Psikoloji								4		1
Gelişim Psikolojisi	3		2							2
Öğrenme Psikolojisi	3		2							2
Eğitim Psikolojisi		2	2	3	3	3			3	6
Eğitim Sosyolojisi	3	2							3	3
Eğitim Felsefesi						3	4			2
Eğitime Giriş	3	2	4	3	3					5
Eğitim Yöntemleri	3								6	2
Didaktik							1			1
Eğitimde Program Geliş.						3				1
Genel Öğretim Bilgisi			4							3
Özel Öğretim Yöntemleri		Z		3	3					3
Özel Öğretim Uygulaması	6			4		3	+	+	3	7
Eğitimde Ölç. ve Değer.	3			3	3	3			3	5
Eğitim Yönetimi			4						3	2
Eğitim Tarihi		2							3	2
Türk Milli Eg. Tar. ve Örg.					3					1
Türk Maarif Tar. ve Probl.							1			1
Karşılaştırmalı Eğitim		2								1
Okul ve Toplum Gelişimi									6	1
Eğitim Teknolojisi									3	1
Ruh Sağlığı ve Rehberlik			2							1
Ruh Sağlığı							1			1
Karakter Formasyonu							1			1
Pedagoji								4		1
Seçmeli Ders				5-7		3				2
Farklı Ders Sayısı Toplamı	7	6	8	6-8	5	8	7	3	10	
Kredi Toplamı	24	12	24	23	15	24	10	8	36	

(*) Kredi sistemi uygulanmayan üniversitelerde bir yarıyılıda devam edilen haftada bir saat ders, bir kredi sayılmıştır.

(**) Öğretmenlik sertifikası programı dışında, fakat önşart dersler,

(+) Toplamlara, uygulama kredisi dahil değildir. Ed. Fakültesi öğrencileri 3 hafta uygulama yapmaktadırlar. Fen dalları öğrencileri için belirli bir süre belirtilmemiştir.

Kaynak: S.Bülbül'ün Üniversitede Öğretmen Yetiştirme ve Hacettepe isimli araş., s. 102. ve Talim ve Terbiye Başkanlığındaki dökümanlardan düzenlenmiştir.

Bakanlık Üniversitelerden gelen program ve görüşleri de gözönündü bulundurarak, öğretmenlik formasyonu programında bir bütünlük sağlamak amacıyla, 22.10.1979 tarih ve 196 sayılı Talim ve Terbiye Kurulu kararıyla aşağıdaki pedagojik formasyon programını ortaya çıkararak ilgili yükseköğretim kurumlarına göndermiştir.

PEDAGOJİK FORMASYON PROGRAMI

Öğretmenlik formasyonu programı zorunlu ve seçmeli dersler ile öğretmenlik uygulamasından oluşur. Zorunlu ve seçmeli dersler aşağıdaki listelerde gösterilmiştir.

Seçmeli olarak alınacak dersler, seçmeli dersler listesindeki-lerden olabileceği gibi eğitim alanında başka dersler de olabilir.

Öğretmenlik uygulaması, ortaöğretim kurumlarında kesintisiz olarak en az üç haftalık bir süreyi kapsar. Bu uygulamayı başarıyla tamamlamak zorunludur. Bu şartı yerine getirmeyenler öğretmenlik formasyonu programını tamamlamamış sayılırlar. Verilecek belgede, öğretmenlik uygulamasının başarı ile tamamlandığı belirtilir.

<u>ZORUNLU DERSLER</u>	<u>KREDİ</u>	<u>SEÇMELİ DERSLER</u>
Eğitime Giriş	2	Eğitim Sosyolojisi
Eğitim Psikolojisi	3	Eğitim Felsefesi
Eğt. Programı ve Yöntemler	3	Program Geliştirme
Ölçme ve Değerlendirme	3	Eğt. Yönetimi ve Denetim
Alanın Öğretim Yöntemleri	4	Eğitim Planlaması
Rehberlik	2	Türk Eğitim Tarihi
Seçmeli Ders	2	Karşılaştırmalı Eğitim
Seçmeli Ders	2	Eğitim Teknolojisi
T O P L A M	21	Eğitim Araçları
		İstatistik
		Araştırma Teknikleri
		Yetişkinler Eğitimi
		Mesleki ve Teknik Eğitim
		Eğitim Ekonomisi
		Eğitim ve Kalkınma
		Özel Eğitim
		Gör-İşit Araç ve Yöntem-leri
		Eğitim Örgütümüz

Bu programın üniversitelere ulaşmasından sonra, bazı üniversitelerden tepki gelmiş; bunun üzerine Bakanlık, öğretmenlik belgesi veren üniversite kuruluşları ve MEB'na bağlı yüksekokul temsilcileri ile, 13-14 Mart 1980 tarihleri arasında "Pedagojik Formasyon Programının Tartışılması" konulu bir toplantı düzenlenmiştir.

Toplantıda beliren görüşler ve alınan kararlar ışığında, toplantı tarihinden iki ay kadar sonra, Talim ve Terbiye Kurulu 5.5.1980 tarih ve 62 sayılı kararıyla aşağıdaki programı kabul etmiş, 1981-1982 öğretim yılı başından itibaren uygulanmak üzere ilgili kurumlara göndermiştir.

PEDAGOJİK FORMASYON PROGRAMI

Pedagojik formasyon programı, zorunlu ve seçmeli dersler ile öğretmenlik uygulamasından oluşur.

Zorunlu dersler listesinde yer alan seçmeli dersler, listesindekilerden olabileceği gibi pedagojik formasyonla ilgili başka dersler de olabilir.

Öğretmenlik uygulaması, en az üç haftalık bir süreyi kapsar. Bu uygulamayı başarıyla tamamlamak zorunludur. Verilecek belgede öğretmenlik uygulamasının başarı ile tamamlandığı belirtilir.

Bu kararda toplam 21 kredi ve uygulama olarak belirtilen pedagojik formasyon programı öğretmenlik görevine atanacaklarda aranacak asgari şartlardır.

Bu program, 1981-1982 öğretim yılı başından itibaren uygulamaya girer.

<u>ZORUNLU DERSLER</u>	<u>KREDİ</u>
Eğitime Giriş	3
Eğitim Psikolojisi	3
Eğitim Programı ve Öğretim Yöntemleri	3
Ölçme ve Değerlendirme	3
Özel Öğretim Yöntemleri	3
Rehberlik	3
Seçmeli Ders	3
Seçmeli Ders	3
TOPLAM	21

SEÇMELİ DERSLER

1. Psikolojiye Giriş
2. Eğitimin Psikolojik Temelleri
3. Eğitimin Sosyal Temelleri
4. Eğitim Felsefesi
5. Çocuk Gelişimi
6. Eğitim Felsefesi ve Sistemler
7. Gelişim Psikolojisi
8. Öğrenme Psikolojisi
9. Eğitim Sosyolojisi
10. Program Geliştirme
11. Program Geliştirme ve Öğretim
12. Didaktik
13. Karakter Formasyonu
14. Eğitim ve Kalkınma
15. Öğretim İlke ve Yöntemleri
16. Ruh Sağlığı
17. Eğitimde İstatistiksel Yöntemler
18. Türk Maarif Tarihi ve Problemleri
19. Türk Eğitim Tarihi
20. Türk Milli Eğitim Tarihi
21. Eğitim Tarihi
22. Türk Milli Eğitim Örgütü
23. Eğitim Yönetimi ve İdarecilik
24. Eğitim Yöneticiliği
25. Eğitim Teknolojisi
26. Öğretim Araçları
27. Gör-İşit Araç ve Yöntemleri
28. Eğitim Teknolojisi Uygulaması
29. Karşılaştırmalı Eğitim
30. Mukayeseli Eğitim Bilimi
31. Özel Eğitime Giriş
32. Özel Eğitim
33. Yetişkin Eğitimi
34. Mesleki ve Teknik Öğretimin İlkeleri
35. Mesleki ve Teknik Öğretimin Esasları
36. Yüksek Öğretim
37. Eğitim Semineri

Bilindiği gibi, bu gelişme ve kararlardan kısa bir müddet sonra toplanan X. ve XI. Milli Eğitim Şûralarında öğretmen yetiştirmeye ilişkin yeni kararlar alınmış ve programların esasları yeniden belirlenmiştir. Bunun hemen ardından da öğretmen yetiştiren bütün kurumlar üniversitelere devredilmiştir.

E. 1982 - 1988 DÖNEMİ

1- ORTAÖĞRETİME ÖĞRETMEN YETİŞTİRMEYE İLİŞKİN GÖRÜŞLER VE UYGULAMALAR

a. Öğretmen Yetiştiren Yükseköğretim Kurumlarının Üniversitelere Bağlanması ve Buna İlişkin Görüşler

Bilindiği gibi 1982 yılının ortalarına kadar öğretmen yetiştiren ve istihdam eden Milli Eğitim Bakanlığı idi. 20 Temmuz 1982 tarihinde çıkan 41 sayılı Yükseköğretim Kurumları Teşkilatı Hakkında Kanun Hükmünde Kararname ile, öğretmen yetiştiren bütün yükseköğretim kurumları üniversitelere devredilerek, öğretmen yetiştirme işi yeni bir yapı ve statüye kavuşturulmuştur (322).

Bu yeni sistemde ilköğretime öğretmen yetiştiren Eğitim Enstitüleri, Eğitim Yüksek Okulu; genel ve mesleki ortaöğretime öğretmen yetiştiren Yüksek Öğretmen Okulları, Eğitim Fakültesi, Kız Teknik Yüksek Öğretmen Okulu, Ticaret Turizm Yüksek Öğretmen Okulu ile Endüstriyel Sanatlar Yüksek Öğretmen Okulu Mesleki Eğitim Fakültesi; Teknik Yüksek Öğretmen Okulları Teknik Eğitim Fakültesi; Yüksek İslam Enstitüleri İlahiyat Fakültesi adıyla yeniden teşkilatlandırılmışlardır. Bundan böyle öğretmeni üniversite yetiştirmekte MEGSB'ı istihdam etmektedir.

Hatırlanacağı gibi öğretmenin üniversitede yetişmesi fikri pekte yeni değildi. Cumhuriyet döneminin ilk yıllarında, öğretmenin üniversitede yetişmesine ilişkin görüşler ortaya atılmıştı. Hatta Liselere öğretmen yetiştiren Yüksek Öğretmen Okulu öğrencileri; okul kurulduğu günden beri öğrenimlerini üniversitenin ilgili programlarında görüyorlardı. Bu uygulamanın dışında ortaokul hatta ilko-

---

(322) Yükseköğretim Kurumları Teşkilatı Hakkında Kanun Hükmünde Kararname, 20 Temmuz 1982 tarih ve 17760 sayılı Resmî Gazete, s. 1-19.

kul öğretmenlerinin bile üniversitelerde yetişmesini isteyen eğitimciler olmuştur.

Tanınmış eğitimcilerimizden İsmail Hakkı Baltacıoğlu, daha 1930'lu yılların başlarında yazdığı bir makalesinde, bu konudaki görüşlerini şöyle açıklamaktadır:

"... Hocalık, mesleklerin en incelerinden biridir. Bu genç yolcunun yüksek tahsili ve felsefe kültürü yoksa ne yapsın? İlkokul öğretmenini de bir üniversiteli olarak yetiştirmek lazımdır" (323).

Daha sonraları 1946'da toplanan Üçüncü Milli Eğitim Şurasında "Öğretmen Üniversitesi" kurulmasının önerildiği; 1949'da toplanan Dördüncü Milli Eğitim Şurasında ortaokul ve lise öğretmenliğinin kariyer haline getirilmesinin istendiğini; 1950'li yılların sonları ile 1960'lı yılların başlarında yapılan Milli Eğitim Komisyonu, Milli Eğitim Planlama Kurulu ve Yedinci Milli Eğitim Şurası çalışmalarında, Yüksek Öğretmen Okullarının Eğitim Fakültesi; Eğitim Enstitülerinin de Eğitim Akademileri adlarıyla akademik bir yapı ve işleyişe kavuşturulmak istendiğini görmüştük.

Yine o yıllarda eğitimci Hıfzırahman Raşit Öymen de bir yazısında öğretmen yetiştirmek üzere Eğitim Fakültelerinin kurulmasını isteyerek; bunun gereğini ve sağlayacağı faydaları şöyle açıklamaktadır:

1- Öğretmenliği şimdiki seviyesinin üstüne çıkarmak gerekir. Bunun sağlanmasıyla öğretmenlerin, hem ilmi seviyesi yükselmiş olacak hem de ekonomik gücü artacaktır.

2- Öğretmenler tek kaynakta ve aynı ortamda yetişeceklerdir.

3- Üniversiteler hayata ve meslek eğitimine daha faal katılacaklardır.

4- Sadece pratik bir bilgi gibi görünen pedagojiye ilmi bir istikamet verilmiş olacaktır.

5- Türk Milli Eğitiminin şimdiye kadar gereği gibi aydınlatı-

---

(323) İ.H.Baltacıoğlu, "İlk Mektep Muallimini Üniversiteleştirmek Lazım", Yeni Adam. C.1. Sayı 37, 13 Eylül 1934, s. 2.

lamamış olan amaç, ilke, sistem ve metod gibi meseleleri ilmin ışığı altında ele alınacaktır. İlgili makamlar bu yoldan daha iyi aydınlatılacak ve ilgililerce üniversitenin sesi beklenir olacaktır (324).

Görüldüğü gibi, bugün üniversitelerden beklenenler, Öymen'in yukarıda belirttiklerinden pek te farklı gözükmemektedir.

Daha öncede belirtildiği gibi, 1960'lı yılların başlarında; özellikle, öğretmenlik formasyonunun verilmesi, eğitimle ilgili bilimsel inceleme ve araştırmalar yapılması, bu alana uzman ve öğretim üyesi yetiştirilmesi gibi amaçlarla bir "Eğitim Fakültesi" kurulması düşüncesi oldukça yaygındı. Hatta MEB'ı bu konuda üniversitelerden yardım bile talep etmişti (325).

Böyle bir talep karşısında A.Ü. Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi 13.11.1963 tarihli Profesörler Kurulu kararında, bu fakülteye bağlı tüzel kişiliğe haiz bir "Öğretim ve Eğitim Yüksek Okulu" kurulması istenirken; Ankara ve İstanbul Üniversiteleri, Karma Komisyonun 23.10.1963 tarihli kararında da, Ankara Üniversitesine bağlı tüzel kişiliğe haiz bir Araştırma Merkezi kurulması önerilmişti (326).

Üniversite ile Milli Eğitim Bakanlığı ortak tasarısında ise, bir Eğitim Fakültesi kurulması benimsenmiş, amaçları da şu şekilde belirlenmişti:

a- Her çeşit eğitim bilimlerinde lisans ve doktora seviyesinde öğretim yapmak,

b- Her dereceden eğitim ve öğretim kurumlarına öğretmen ve öğretim üyesi yetiştirmek,

c- İş başında yetiştirme ve idareci yetiştirme faaliyetlerinde bulunmak,

(324) Hıfzırahman R.Öymen, "Öğretmenliğin Üniversiteleşmesi" Eğitim Hareketleri, Sayı 85-86, 1962, s. 27-31.

(325) Eğitim Fakülteleri, Döküman: A, A.Ü. Eğitim Fakültesi Kuruluş Yayınları No: 2, Ankara Üniversitesi Basımevi, 1967, s. IV.

(326) Aynı eser, s. V.

d- Yurdun eğitim ihtiyaçları ile Türk Milli Eğitiminin amaç, ilke, sistem, metod ve her çeşit meseleleri hakkında araştırmalar yapmak ve sonuçlarını ilgililere duyurmak,

e- Yapılmakta olan eğitim faaliyetlerini izlemek ve değerlendirmek (327).

Nitekim bu düşüncelerin ürünü olarak, 1965'de ilk Eğitim Fakültesi kuruldu. TBMM'de, 9.8.1966 tarihinde kabul edilen A.Ü. Eğitim Fakültesi kadro kanununun gerekçesinde bu kurumun amaçları şöyle belirlenmiştir:

a- Memleketimizde eğitim ile ilgili çeşitli problemlerin, bilimsel metotla akademik seviyede araştırılmasını ve toplumumuz için en isabetli hal ve suretlerinin bulunmasını sağlayacak bilim adamları yetiştirmek;

b- Orta dereceli okullara öğretmen yetiştiren kurumlara meslek dersleri alanında öğretim üyesi ve öğretmen yetiştirmek;

c- Orta dereceli okulların rehberlik, okul psikologluğu, idarecilik alanlarına eleman hazırlamak;

d- Üniversite öğrencilerinden, ileride öğretmen olmak isteyenlere öğretmenlik formasyonu vermek;

e- Mezuniyet sonrası eğitimin memleketimizde sağlanmasına çalışarak eğitimde doktora payesini bahşedecek ihtisas öğreniminde bulunmak (328);

Türk Üniversiteleri bünyesinde bir Eğitim Fakültesinin kurulması önemli bir gelişmeydi. Fakat bu girişim, MEB'na bağlı öğretmen yetiştiren kurumların dışında olan bir gelişmeydi. Amaçlarından biri de, o kurumları, özellikle öğretim kadrosu ve araştırmalarla desteklemektir.

Yukarıda belirtilen görüşler ve uygulamalar dışında, 1970'li

---

(327) Aynı eser, s. VI.

(328) Aynı eser, s. VIII.

yıllarda, aralarında öğretmen yetiştiren yükseköğretim kurumlarının da bulunduğu tüm Üniversite, Akademi, Enstitü ve Yüksek Okulları kapsayan bir kanun çıkarma girişiminde bulunulduğu ve öğretmen yetiştiren yükseköğretim kurumlarının üniversite çatısı altında toplanmak istendiği görülürse de (329); kökü Cumhuriyetin ilk yıllarına kadar uzanan bütün bu düşünceler ancak, 1981 de çıkan 2547 sayılı Yükseköğretim Kanunu ve bu kanunun 28. maddesine dayanılarak çıkarılan 41 sayılı KHK. ile gerçekleştirilebilmiştir.

Öğretmen yetiştirme işinin bütünüyle üniversitelere devredilmesi, başlangıçta ilgili çevrelerce olumlu karşılanmıştı. Hatta bu devir işi gerçekleştirilmeden yaklaşık iki yıl kadar önce yapılan bir araştırma sonucuna göre; öğretmen yetiştiren kurum öğretmenlerinin % 99.4'ü, eğitimbilimcilerin %94.6'sı Milli Eğitim Bakanlığı üst düzey görevlilerinin de % 92'si, MEB'na bağlı öğretmen yetiştiren yüksekokulların üniversiteler kapsamına alınması gerektiği görüşünde birleşmişlerdi (330).

X. ve XI. Milli Eğitim Şûralarında öğretmen yetiştirme konusuyla ilgili komisyon raporlarının görüşülmesi sırasında da ortaya çıktığı gibi, öğretmen yetiştiren yüksekokulların akademik bir yapı ve işleyişe kavuşturulmaları konusunda tam bir görüş birliği vardı. Bunu sağlamanın yolu ise öğretmen yetiştiren yüksekokulları üniversite kapsamına almak idi. Ancak yine XI. Milli Eğitim Şûrasında belirtildiği gibi, bu konuda bazı endişeler de duyulmuyor değildi. Hatırlanacağı gibi söz konusu endişeler, üniversiteler içinde öğretmenlik havasının sağlanması, kaliteli öğretim elemanı temini ve yetiştirilmesi konularında yoğunlaşmaktaydı.

Öğretmen yetiştiren yükseköğretim kurumlarının üniversitelere bağlanmasından sonra da benzeri görüşlerin ortaya atıldığı görülmektedir. Öğretmen yetiştirmedeki bu yeni düzenleme bir DPT rapo-

(329) GEE. "Üniversite Yasa Tasarısı ve Ankara Gazi Eğitim Üniversitesi Kurulma İsteği" Ankara, 1979, (Çoğaltma)

(330) Sait Kaptan ve Diğerleri, Öğretmen Yetiştirme Üzerine Bir Araştırma, Ankara, H.Ü. Sosyal ve İdari Bilimler Fakültesi, Eğitim Bölümü, 1980, s. 99.

runda, öğretmenlerin niteliğinin yükseltilmesine yönelik verilmiş bir karar olarak yorumlanırken (331), Kaptan da bu düzenlemeyi eğitimin bir bilim, öğretmenliğin bir meslek olduğunun tescili konusunda, gerek bilimler platformunda, gerekse Türk Kamuoyunda etkili bir olay olarak nitelendirmektedir (332).

Varış bu yeni düzenlemenin beklenen ve gerekli olan bir uygulama olduğunu belirtirken; bir geçiş planı yapılmadan uygulamaya başlanılmasını, başta öğretim elemanı sıkıntısı olmak üzere bazı sorunlar ortaya çıkarıldığını açıklamaktadır (333). Koçer ise, öğretmen yetiştirmenin üniversitenin temel fonksiyonları arasına alınmış olmasını, öğretmenliğin nitelikçe yükseltilmesine imkan hazırladığını belirtmektedir (334).

1) Milli Eğitim Gençlik ve Spor Bakanlığı'nın Üniversitede Öğretmen Yetiştirme Sistemine İlişkin Görüş ve Önerileri

Öğretmen yetiştirme işinin üniversitelere devredilmesinin beklenen ve gerekli olan bir gelişme olduğu, bazı endişelere rağmen genelde olumlu bulunduğu görülse de; yeni uygulamaya geçildikten kısa bir müddet sonra, beklenmeyen, hatta beklenenin aksine iddialar ortaya atıldı. Söz konusu iddiaların yeni düzenlemede yetişen öğretmenlerin kalitesinin düştüğü şeklinde idi. Böyle bir iddianın sahibi de, MEB'ı üst düzey yetkilileriydi. İddialarını ise, "Öğretmenlik Yeterlilik" sınav sonuçlarının düşük oluşuna dayandırıyorlardı.

(331) DPT, "Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planı, Özel İhtisas Komisyonu Yükseköğretim Alt Komisyonu Raporu", s. 23.

(332) Saim Kaptan, "Eğitim Bilimi ve Öğretmenlik Mesleği" Çağdaş Eğitim, 7:72, Kasım, 1982, s.

(333) Gazi Üniversitesi, Gazi Eğitim-Mesleki Eğitim-Teknik Eğitim Fakültelerince düzenlenen "Öğretmen Yetiştiren Yükseköğretim Kurumlarının Dünü-Bugünü-Geleceği Sempozyumu" (Ankara, 8-11 Haziran 1987).

(334) Aynı Toplantı.

Yeni sisteme ilişkin olarak yöneltlen ve yetişecek öğretmenlerin niteliğini olumsuz yönde etkileyeceği savunulan bir diğer eleştiri ise, atelye ve meslek dersleri öğretmenliği programlarında, atelye ders saatlerinin azaltılması konusundaydı.

Yeni sisteme ilişkin bu eleştirilerin; özellikle de kalitenin düştüğünü iddia eden ilk eleştirinin; uygulamanın ilk yıllarında yapıldığı; yeni isimler alan eski öğretmen yetiştiren yüksekokulların program, öğretim elemanı ve hatta öğrenci yönünden eskiye göre önemli bir değişikliğe uğramadığı hatırlanırsa, pekte inandırıcı olmadığı anlaşılacaktır.

Fakat MEGSB'ı bu konuda kesin bir karara varmış olmalıydı ki, İstihdam edeceği öğretmenini kendisi yetiştirme düzenini kurma arayışlarına girişti. Bununla ilgili hazırlıklar, hayli ilerlediği halde, her nedense uygulamaya konmadı.

Yeni Bir Modele Doğru: Öğretmen Yetiştirme Merkezleri

Zamanın Milli Eğitim Gençlik ve Spor Bakanı Dinçerler, YÖK Başkanı ve Ankara'da bulunan Üniversitelerin rektörleriyle yapılan bir açık oturumda yaptığı konuşmada, üniversitede yetişen öğretmenlerin kalitesinin düştüğünü belirterek, kendi öğretmenlerini yine kendilerinin yetiştireceklerini açıklıyordu (335). Böylece, yeni bir öğretmen yetiştirme sistemi kurmayı düşündüklerinin haberini veriyordu.

Bu sistem, "Öğretmen Yetiştirme Merkezleri"ydi. İlk etapta İstanbul ve Ankara'da açılması düşünülen bu merkezler için program, hatta yönetmelik taslakları bile hazırlanmıştı.

Yönetmelik taslağında merkezin adı, "Hizmet Öncesi Öğretmen Yetiştirme Merkezi" olarak geçiyor, amacı, kuruluşu ve görevleri şu şekilde açıklanıyordu:

---

(335) "Gençlik ve Sorunları" (Gazi Üniversitesi, Gazi Eğitim Fakültesi, Mayıs, 1985)

AMAÇ

Madde 5- Merkezin amacı, üniversitelerin öğretmen yetiştiren fakültelerinin son sınıf öğrencilerini, Atatürk ilke ve inkılaplarına ve Anayasada ifadesini bulan Atatürk Milliyetçiliğine bağlı; 1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanunundaki Türk Milli Eğitiminin Genel Amaçları doğrultusunda birer öğretmen olarak yetiştirmektir.

KURULUŞ

Madde 6- İhtiyaç duyulan alanlara nitelikli öğretmen sağlanabilmesi için Bakanlıkça uygun görülen yerlerde, Yüksek Öğretim Daire Başkanlığı'na bağlı "Hizmet Öncesi Öğretmen Yetiştirme Merkezi" açılır. Üniversitelerin öğretmen yetiştiren fakültelerinin son sınıf öğrencilerinden şartları taşıyanlar merkeze alınır. Karma ve yatılı olan merkezin süresi bir öğretim yılıdır.

MERKEZİN GÖREVLERİ

Madde 7- Merkezin görevleri şunlardır:

- a) Çeşitli branşlarda öğretmen ihtiyacını tesbit etmek,
- b) Öğretmen adaylarının, fakülte ve yüksek okullarda başarılı bir şekilde yetişmelerini sağlamak için Yüksek Öğretim Kurulu Başkanlığı ile işbirliği yapmak,
- c) Öğrencileri yurtsever, Atatürk ilke ve inkılaplarına ve Anayasada ifadesini bulan Atatürk milliyetçiliğine bağlı, Türk milli eğitiminin amaçları doğrultusunda bir öğretmen olarak yetiştirmek,
- d) Öğrencilere ortak bir öğretmenlik meslek formasyonu vermek,
- e) Öğrencilerin öğretmenlik mesleğini sevmeleri ve benimsemeleri için gerekli tedbirleri almak,
- f) Yurtiçinde ve yurtdışında eğitim sistemlerini, özellikle öğretmen yetiştirilmesi yönünden incelemek ve değerlendirmek,

g) Görev alacakları okulların işleyişi ile ilgili konularda öğrencilere uygulamalı çalışmalar yaptırmak,

h) Öğretmen-öğrenci-veli ilişkileri konusunda uyulması gereken hususları benimsetmek,

Merkezde yapılacak eğitim ise şöyle belirtilmektedir.

Merkezde Eğitim

Madde 30- Öğrencilere öğrenim süreleri içinde nazari ve tatbiki mesleki eğitim programları uygulanır.

Bu uygulama;

a) Merkeze alınan öğrencilerin öğretmenliğe intibaklarını sağlayacak,

b) Bütün öğrencilerde öğretmenlik disiplin ve ruhunu yaratacak ve devam ettirecek,

c) Fikri ve bedeni yeteneklerini, görüş ve kabiliyetlerini geliştirecek,(336).

şekilde yaptırılır.

Yukarıdaki taslak yönetmelikten başka, Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığınca hazırlanan müfredat programları taslağında, Öğretmen Yetiştirme Merkezlerinin Çalışma İlkeleri şöyle tesbit edilmiş bulunmaktadır.

Öğretmen Yetiştirme Merkezleri Çalışma İlkeleri:

1. Öğretmen yetiştirme merkezlerinde, uygulama ağırlıklı olmak üzere;

A. Eğitim Yönetimi

B. Öğretim Metod ve Teknikleri

C. Eğitimde Ölçme ve Değerlendirme

D. Araştırma Teknikleriyle İlgili Uygulamalar ile

E. Türk Dili ve Kültürü İle İlgili Seminer ve Konferanslara

(336) MEGSB. "Hizmet Öncesi Öğretmen Yetiştirme Merkezi Yönetmeliği Taslağı" Ankara, Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı, Eylül, 1985, (Çoğaltma).

F. Sosyal ve Sportif Faaliyetlere Yer Verilecektir.

2. Bu program, idari yönetmeliğinde de belirtildiği gibi şimdilik, üniversitelerin son sınıflarında okuyan öğretmen adaylarına uygulanacaktır.

3. Seminer ve sosyal faaliyetler dışında kalan dört ana dersin herbiri için, öğretmenlerin rehberliğinde haftada iki saatten az olmamak üzere zaman ayrılacaktır.

4. Bu çalışmaların gerektirdiği öğrenci hazırlıkları ders dışı zamanlarda yapılacaktır.

5. Öğretmen adayları, fakültelerinde boş saatlerine göre çalışma gruplarına ayrılacaklardır.

6. Uygulamalarda özellikle öğrencilerin alanlarına ağırlık verilecektir.

7. Çalışma saatlerinde, uygulama esas olan temel teorik bilgiler sadece hatırlatılacak, çalışmalar daha çok uygulamaya yönelik olacaktır.

8. Ders uygulamalarına okulların açık olduğu zamanlarda idari ve diğer uygulamalara ise okulların kapalı bulunduğu zamanlarda yer verilecektir.

9. Üniversitelerde yapılacak çalışmalar ile öğretmen yetiştirme merkezlerinin uygulamaları arasında sürekli işbirliği sağlanacaktır.

10. Öğretmen adaylarının başarılarının tesbitinde teorik bilgileri değil, adayların yaptıkları uygulamalar, gözlem raporları, incelemeler, araştırmalar, projeler ve raporlar esas alınacaktır (337).

Yukarıdaki açıklamalardan anlaşıldığı gibi Bakanlık, istihdam etmeyi düşündüğü Eğitim Fakülteleri son sınıf öğrencilerine

---

(337) MEGSB. "Öğretmen Yetiştirme Merkezleri Müfredat Programları" Taslağı, Ankara, Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı, Ağustos, 1985, (Çoğaltma), 12. s.

uygulamaya dönük bir mesleki formasyon kazandırmak amacıyla yeni bir model geliştirmek istemektedir. Fakat burada akla hemen şöyle bir soru gelmektedir: Niçin öğretmen yetiştirme merkezleri?

Bu sorunun cevabını, MEGSB. Öğretmen Yetiştirme Genel Koordinatörlüğüne hazırlanan ve Bakanlık Makamına arz edilen bir raporda bulmak mümkündür (338).

Adı geçen bu yazıda, "öğretmen yetiştiren yüksekokulların, üniversite bünyesinde toplanması her ne kadar öğretmenlik mesleğine bir seviye kazandırıyor ve bütünlük getiriyor gibi gözüküyorsa da ..." denilerek, yeni sistem şu noktalarda eleştirilmektedir.

1- Bundan böyle ülkemizde öğretmen, 27 üniversiteye bağlı 80'i aşan birimden yetişecektir.

2- Bu birimlerde pedagojik formasyon kazandıran "öğretmenlik bilgisi" dersleri yeterli ölçüde verilememektedir.

3- Öğretmen yetiştiren bu fakülte ve yüksekokulların başında bulunanların çoğu diğer mesleklerden olup eğitimci değildir.

4- Öğrencilerin hemen hepsi, üniversitelerimizin bu programlarını sonuncu tercih olarak seçmektedir.

5- Mesleki formasyon, genel ve kültür dersleri üniversitelerin büyük salonlarında verilmekte ve değerlendirilmektedir. Bu ortamda öğretmenlik mesleğinin gerektirdiği ruh, ideal ve davranışın kazandırılması ve geliştirilmesi düşündürücüdür (339).

Görüldüğü gibi Bakanlık her ne kadar, yaklaşık 140 yıldır bünyesinde taşıdığı öğretmen okullarını, bir Kanun Hükmündeki Kararname ile Üniversitelere devretmiş ise de, öğretmen yetiştirme sorunuyla ilişkisini kesmemiştir. Hatta kendi öğretmenini kendisi yetiştirme modelleri geliştirme çalışmalarına bile girişmiştir.

Bakanlığın öğretmen yetiştirme sorunuyla böylesine ilgilenmesi beklenen bir davranıştır. Çünkü, üniversitenin yetiştirdiği

(338) MEGSB. Bakanlık Müşavirliği, Öğretmen Yetiştirme Merkezleri Müfredat Programları Hakkında.

(339) Aynı rapor, s. 9.

öğretmene, işveren durumundadır. Üstelik bu konuda zengin bir tecrübesi de vardır. Diğer yandan bu konuda üniversitelerle işbirliğine gitme bir kanun maddesi gereğidir. Bilindiği gibi 2547 sayılı Kanununun 17.8.1983 tarih ve 2880 sayılı Kanunla değişik 43(b) maddesinde; "öğretmenlik alanında eğitim-öğretim yapan kurumlarda, eğitim, öğretim, metod, kapsam, öğretim süresi ve yıl içindeki değerlendirme esaslarının Milli Eğitim Bakanlığı ile işbirliği yapılarak Yükseköğretim Kurulunca düzenleneceği" belirtilmektedir (340).

Bütün bunlar Bakanlığın bu konuyla ilgilenmesi için elbette yeterlidir. Nitekim Bakanlık bu konuyla sürekli ilgilenmiş ve ilgilenmektedir.

Öğretmen yetiştiren yükseköğretim kurumlarının üniversitelere devredilmesinden hemen sonra Bakanlığın bu konuda gerçekleştirdiği ilk girişim; XI. Milli Eğitim Şurasında kabul edilen ilkeler ve 30.6.1983 tarih ve 96 sayılı Talim ve Terbiye Kurulu Kararı doğrultusunda hazırlanan uygulama planına göre, "Öğretmen Eğitiminde Gözönünde Bulundurulacak Esaslar" isimli dökümanı, Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı ile üniversitelere göndermek olmuştur.

Ek 9'da sunulan dökümanın incelenmesinden de anlaşılacağı gibi Bakanlık bu dökümanda, her eğitim kademesine atanacak öğretmen ve uzman adayında aranacak "akademik standartları" belirleyerek, ve bu şartları taşıyanların öğretmen veya uzman olarak istihdam edilebileceğini açıklamış; bu bakımdan öğretmen yetiştiren kurumlarca dökümanda belirtilen hususların gözönünde bulundurulmasını istemiştir.

Ayrıca Bakanlık, üniversitelere bağlı fakülte ve yüksekokulların değişik bölümlerinden mezun olanlar ile özel alan eğitimi görenlerin hangi seviyedeki okullara öğretmen olarak atanabilecek-

---

(340) Son Değişiklikleriyle 2547 Sayılı Yükseköğretim Kanunu. Yükseköğretim Kurumu Yayınları, Yayın No: 2, s. 48 (1983); Yükseköğretim Kurulunun 1983 tarih ve 83. 84. 843 sayılı kararı.

lerini ve branşlarının ne olabileceğini de belirleyerek Tebliğler Dergisinde yayınlamıştır (341).

Bunlardan başka Bakanlık 1983-1993 yılları arasını kapsayan on yıllık bir öğretmen yetiştirme planı yaparak 27.6.1983 gün ve 1392 sayılı yazı ile gereği için YÖK'e bilgi için Başbakanlığa ve Maliye Bakanlığına göndermiştir. Bu plan çerçevesi içinde Bakanlık, kendi eğitim-öğretim dairelerine gönderdiği 20.1.1983 tarih ve 159 sayılı müsteşar imzalı yazıyla, On Yıllık Planı incelemelerini ve öğretmen yetiştiren fakülte ve yüksekokulların hangi bölümlerine, ortaöğretim kurumlarının hangi bölümlerinden mezun olanların uygun olacağını bildirmelerini istemiştir.

İlgili daireler ise bu konudaki görüş ve önerilerini şu şekilde belirtmişlerdir:

1- Erkek Teknik Öğretim Genel Müdürlüğüne bağlı Endüstriyel Eğitim, Teknik Lise, Endüstri Meslek Lisesi, Endüstri Pratik Sanat Okulu gibi kurumlarda eğitim-öğretim yapan her meslek dalı için Yükseköğretim Kurumlarında öğretmen yetiştirilmemektedir.

2- Özellikle Anadolu Liseleri için yabancı dil bilen öğretmenlere ihtiyaç duyulmaktadır.

3- Otelcilik ve Turizm Meslek Liseleri için meslek öğretmenlerine ihtiyaç vardır.

4- Mesleki ve Teknik Eğitim Fakültelerinde atelye ve uygulama çalışmalarına yeterli ağırlık verilmemektedir.

Bakanlık yetkililerince hazırlanan "Öğretmen Yetiştirme Konusunda Milli Eğitim Gençlik ve Spor Bakanlığı Tarafından İleri Sürülen Hususlar ile Bu Konularda Yükseköğretim Kurulunca Yapılan Çalışma" isimli, 27 Ocak 1984 tarihli bir raporda (342); mevcut

(341) 7 Kasım 1983 tarih ve 2151 s. T.D.

(342) MEGSB. "Öğretmen Yetiştirme Konusunda MEGS Bakanlığı Tarafından İleri Sürülen Hususlar ile Bu Konularda Yükseköğretim Kurulunca Yapılan Çalışmalar", (Teksir) 14 s.

öğretmen yetiştirme sistemi çeşitli yönlerden eleştirilerek, bazı önerilerde bulunmaktadır. Bunları şöyle özetlemek mümkündür:

1- Öğretmenlik meslek derslerine yeteri kadar ağırlık ve gereken değer verilmemektedir. üstelik bu dersleri verecek yeterli sayıda öğretim üyesi de yoktur.

2- Dersler öğretmenlik ortamından uzak, tamamen teorik, konferanslar halinde ve büyük gruplarla anfilerde yapılmaktadır.

3- Öğretmenlik derslerine dönük herhangi bir uygulama yapılmakta veya bu uygulama çok kısıtlanmaktadır. Öğretmen olacak adaylar ilk, orta, lise ve dengi meslek okullarında görmesi gerekli tecrübelerden mahrum kalmaktadır.

Bakanlık bu eksikliği giderebilmek için üniversite rektörlüklerine gönderdiği bir yazıda (343) eğitim, teknik eğitim ve mesleki eğitim fakültelerine kendileriyle işbirliği yapmalarını istemektedir.

4- Teknik öğretim kesiminde mevcut programlar tamamen mühendislik alanlarına yöneltilmiştir. Programların esası olan iş sahaları ile öğrencilerin ilişkileri kesilmiş, iş uygulamalarının kendisi azaltılmak suretiyle uygulamalara verilen ağırlık ve değer düşürülmüştür.

5- Beden eğitimi, iş, resim, yabancı dil gibi bir öğretmenin mutlaka sahip olması gereken yan alan dersleri verilmemektedir. Öğretmen sadece tek branşta yetiştirilmektedir.

Raporda bunun nedenleri belirtilerek böyle olmasını doğal karşılamaktadır. Çünkü öğretmen adayları tek branşta yetişiyor gibi gözükseler de genelde iki dersin (fizik-kimya, tarih-cöğrafya gibi) öğretmeni olarak yetişmektedir.

6- Mevcut yöneticilerin çoğu, okul programlarına, fiziki imkanlara, çalışma düzen ve disiplinine önem vermemekte, gerekli ilgi ve titizliği göstermemektedir (344).

(343) MEGSB'nın 9 Ocak 1984 tarih ve E.Ö. 07. 05. 005/25-00185 sayılı yazısı.

(344) Aynı rapor, s. 8-12.

Raporda bu iddianın araştırılmayı gerektirir bir husus olduğu da ayrıca belirtilmiştir.

Adı geçen raporda Bakanlığın XI. Milli Eğitim Şurası Kararları yönünde geliştirdiği önerileri ise şöyle sıralanmaktadır.

1- Öğretmen yetiştiren kurumlarda eğitim, öğretim, metod, kapsam, öğretim süresi ve yıl içindeki değerlendirme esasları bakımından birliğin sağlanması ve bu konuda, 2547 sayılı Kanunun 43(b) maddesi gereğince YÖK ve Üniversitelerle, Milli Eğitim Gençlik ve Spor Bakanlığı arasında organik bir işbirliğinin kurulması zorunlu görülmektedir.

2- Öğretmen yetiştiren fakültelerde öğrencilerin bir bütünlük içinde eğitilmesi amacıyla özel alan, meslek bilgileri, genel kültür derslerine, bölümlerin özelliklerine göre ağırlık verilmeli, bu konuda Bakanlık tarafından yapılan öneriler dikkate alınmalı ve uygulanmalıdır.

3- Öğretmen ihtiyacını karşılamak üzere gerekli görülen alanlarda yetiştirilecek öğretmen sayısında 10 yıllık projeksiyona göre bir planlama yapılmalıdır.

4- Yüksekokul ve birimlerinin alan araştırmaları ve uygulamaları için buldukları bölgelerde Bakanlığa ait okullar ve personel ile işbirliğine gidilmeli, MEGSB'na bağlı okullardan uygulama okulu olarak faydalanılmalı, ihtiyaç duyulan konularda Talim ve Terbiye Başkanlığı ile ortak araştırma, geliştirme ve uygulama projeleri başlatıp yürütmeye işbirliğine öncelik ve önem verilmelidir.

Nitekim Bakanlık bu önerisini 16.11.1983 tarih ve 19700 sayılı yazısı ile YÖK'e ve Üniversitelere bildirmiştir.

5- X. Milli Eğitim Şurası eğitim programlarında bütünleşmeyi kabul etmiştir. Bütün üniversitelerin öğretmen yetiştiren birimlerinde bütünlüğü sağlayıcı asgari müstereklerde birleşen ilkeler hazırlanmalı ve ona göre programlar düzenlenip, uygulamalar yapılmalıdır.

6- Bugüne kadar öğretmen yetiştirmede, sayısal sorun ile

nitelik sorunları ayrı ayrı ele alınmış; genellikle de sayısal eksikliği gidermek için nitelikten fedakarlık yapılmıştır. Üniversitelerimizde nitelik ele alınmalı, özellikle öğretmenlik formasyonu derslerinin anfilerde, kalabalık gruplara verilmesi uygulamasından vazgeçilmelidir.

7- Gerek ülkenin ekonomik durumu, gerekse coğrafi konumu gözönünde bulundurulduğunda, her öğretim alanına bir öğretmen tayininin israf olduğu görülmektedir. Bu nedenle her öğretmen adayının bir esas alan yanında bir de yardımcı alanda yetiştirilmesi gerekmektedir.

8- Öğretmen yetiştiren yükseköğretim kurumlarının öğrenci kaynağı öğretmen liseleri ile bir mesleğe yönelik program uygulayan mesleki ve teknik öğretim liseleri olmalıdır.

9- Liselerden 1. 2. ve 3. lükle mezun olanlar istedikleri takdirde kendi yetişme alanlarına uygun olan öğretmen yetiştiren programlara sınavsız girebilmelidir.

10- Öğretmen yetiştiren programlara alınacak öğrencilere, seçme ve yerleştirme sınavı yanında, öğretmenlik tutumlarını ölçen ölçekler de uygulanmalıdır.

11- Öğretmen yetiştiren kurumlara öğretmen talep projeksiyonları yapılarak öğrenci alınmalıdır.

12- Ortaöğretim programlarında yer alacak seçmeli dersler arasına öğretmenliği motive edici dersler konulmalı, öğretmen yetiştiren kurumlara gireceklerin sınavları buna göre düzenlenmelidir.

13- Öğretmen eğitimi sırasında öğretmenlik mesleğine veya alanına yatkın olmadığı gözlenenlerin başka alanlara kaymasına imkan verecek bir mekanizma oluşturulmalıdır.

14- Öğretmen yetiştiren yükseköğretim kurumlarının öğretim kadrosunun yetiştirilmesine ve bunların hepsinin de pedagojik formasyondan geçirilmesine ayrı bir özen gösterilmelidir (345).

2) Yükseköğretim Kurulunun Öğretmen Yetiştirme Sistemini Geliştirmeye İlişkin Çalışmaları

Öğretmen yetiştirmenin üniversiteler düzeyinde ele alınması beklenen ve gerekli olan bir gelişmeydi. Bu nedenle öğretmen yetiştiren yükseköğretim kurumlarınının 41 sayılı KHK ile üniversitelere devredilmesi, ilgili kişi ve kurumlarca olumlu karşılanmıştı. Fakat beklenen verimin elde edilmesi için reform niteliğindeki bu gelişmeyi diğer çalışmaların izlemesi gerekiyordu.

Aslında üniversiteler böyle bir görevi üstlenmeye, özellikle öğretim elemanı yönünden pek hazır değildi. Hele 20 kadar Eğitim Fakültesinin yükünü kaldıracak durumda hiç değildi. Üstelik bu devir işini aldığı tarihlerde kendisi yapı, yönetim ve program yönünden önemli değişikliklere uğramıştı. Diğer yandan sözkonusu devir işinden bir ay kadar önce toplanan XI. Milli Eğitim Şurasında öğretmen yetiştirmeyle ilgili önemli ve kapsamlı kararlar alınmıştı. Yukarıda belirtildiği gibi, Bakanlık bu kararların takipçisi gibi gözüküyor ve üniversitelerden uygulanmasını talep ediyordu.

İşte bu şartlar altında, Yükseköğretim Kurulu ve organlarının, bir çok konuda MEGSB. ile işbirliği yaparak eğitim fakültelerinde karşılaşılan sorunları çözmeye ve bu kurumları geliştirmeye yönelik kararlar aldığı; ilgili kurum temsilcilerinin katıldığı toplantılar düzenlediği ve komisyonlar oluşturduğu görülmektedir.

Yükseköğretim Kurulunun bu konuda gerçekleştirdiği çalışmalarından biri, eğitim fakültelerine öğretim elemanı yetiştirme ve temin etme konusu ile ilgili olmuştur. Bu konuda yapılan yasal düzenlemelerden bazılarını şu şekilde özetlemek mümkündür.

1- 6 Ekim 1982 tarih ve 17830 sayılı Resmi Gazetede yayınlanan Lisans Üstü Öğretim Yönetmeliği'nin geçici 5. maddesi ile 2809 sayılı Yasa'nın yürürlüğe girdiği 30 Mart 1983 tarihinde üniversitelere bağlı yükseköğretim kurumlarında öğretmen olarak en az 4 yıl hizmet etmiş olanlara, lisans öğrenimi görmüş olmaları şartıyla "doktor" ünvanı almak için buldukları üniversitenin ilgili ensti-

tülerine başvurma imkanı sağlanmıştır.

2- 16 Kasım 1983 tarih ve 18223 sayılı Resmi Gazetede yayınlanan Öğretmen Yetiştiren Yüksekokul Mezunlarının Lisans Öğrenimi Yapmaları Hakkında Yönetmeliğin geçici 1. ve 2. maddeleri ile, Bakanlığa bağlı iken Üniversite kapsamına alınan ve görevlerini sürdürmeleri uygun görülen öğretim görevlilerinin, başkaları için aranan şartlar aranmadan lisans öğrenimi görmeleri sağlanmıştır.

3- Yine aynı tarih ve sayılı Resmi Gazetede yayınlanan Bir Üniversite Adına Bir Diğer Üniversitede Eğitim Gören Araştırma Görevlileri Hakkında Yönetmeliğin 9. maddesi ile de; bir üniversitede "araştırma görevlisi" veya "öğretim görevlisi" olarak çalışmakta olanlara, giriş sınavlarına tabi tutulmadan başka bir üniversitenin lisansüstü programlarına kabul edilmeleri sağlanmıştır.

4- Yükseköğretim Kurulunun öğretim üyesi teminine yönelik olarak yaptığı gerek kamuoyunda gerekse üniversite çevrelerinde en çok tartışılan uygulamalardan biri de, 2809 Sayılı Yasa'nın Geçici 10. maddesi ve 2. Fıkrası Gereğince Öğretim Üyelğine Yükseltilecek Sanat Dalları Öğretmenleri Hakkında Yönetmelik" ile getirilen uygulama olmuştur. Bilindiği gibi bu uygulama ile, belli bir süre hizmeti bulunan sanat dalları öğretmenleri yardımcı doçentlikten profesörlüğe kadar yükselbilmektedir.

Bunlardan başka Yükseköğretim Kurulunca Eğitim, Mesleki Eğitim ve Teknik Eğitim Fakültelerinin program düzenlemelerine ilişkin çalışmaların yapıldığı da görülmektedir.

Eğitim Fakülteleri, kuruluşlarının ilk yılında çalışmalarını MEB'dan devraldıkları programlarla sürdürmüşlerdir. Bunun böyle olacağını YÖK, 11.11.1982 tarih ve 220/5317 sayılı genelge ile üniversitelere bildirirken aynı zamanda Milli Eğitim Bakanlığı ve Yükseköğretim Kurulu ilgilileri ile Üniversitelerden katılacak özel alan uzmanlarınca, yeni ders programlarının hazırlanacağını açıklamaktadır. Nitekim sözü edilen çalışmalar sonucunda ortaya çıkan programlar, YÖK'ün 23 Ağustos 1983 tarihli toplantısında kabul edilerek, uygulanmak üzere üniversitelere gönderilmiştir.

Anabilim dalları, öğretmenlik esasına göre düzenlenen eğitim fakülteleri programlarının, aşağıdaki bölüm ve anabilim dallarından oluştuğu görülmektedir.

Eğitim Fakülteleri

- Fen Bilimleri Eğitimi Bölümü: Fizik, Kimya, Matematik, Biyoloji Öğretmenliği Anabilim Dalları,
- Sosyal Bilgiler Bölümü: Tarih, Coğrafya Öğretmenliği Anabilim Dalları,
- Eğitim Bilimleri Bölümü: Eğitimde Ölçme ve Değerlendirme, Rehberlik ve Psikolojik Danışma, Eğitim Programları ve Öğretim, Eğitim Yöneticiliği ve Deneticiliği Programları,
- Yabancı Diller Eğitimi Bölümü: İngilizce, Almanca, Fransızca Öğretmenliği Anabilim Dalları,
- Sanat Eğitimi Bölümü: Müzik, Uygulamalı Resim ve Resim-İş Öğretmenliği Anabilim Dalları,
- Beden Eğitimi ve Spor Bölümü: Beden Eğitimi ve Spor Eğitimi Öğretmenliği Anabilim Dallarında eğitim vermektedir.

Mesleki Eğitim Fakültesi

- Çocuk Gelişimi ve Ev Ekonomisi Eğitimi Bölümü: Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Öğretmenliği, Okul Öncesi Eğitimi Öğretmenliği, Aile Ekonomisi ve Beslenme Öğretmenliği,
- El Sanatları Eğitimi Bölümü: Nakış, Dekoratif Eşyalar ve Çiçek, Uygulamalı Resim Öğretmenliği,
- Giyim Endüstrisi ve Giyim Eğitimi Bölümü: Giyim Öğretmenliği,
- Teknoloji Eğitimi Bölümü: Ev-İş Eğitimi, İş Yönetimi ve Ticaret Eğitimi, İş ve Teknik Eğitimi Öğretmenliği,
- Turizm İşletmeciliği Eğitimi Bölümü: Turizm İşletmeciliği Öğretmenliği,

Ticaret Eğitimi Bölümü: Büro Yöneticisi, Muhasebe-İşletme Öğretmenliği dallarında eğitim vermektedir.

Teknik Eğitim Fakülteleri

Makina Eğitimi Bölümü: Motor, Tesizat ve Makina Ressamlığı ve Konstrüksiyon Öğretmenliği,

Elektrik-Elektronik Eğitimi Bölümü: Elektrik İşleri ve Elektronik İşleri Öğretmenliği,

Metal İşleri Eğitimi Bölümü: Döküm İşleri, Model, Metal İşleri ve Tesviye Öğretmenliği,

Matbaa Eğitimi Bölümü: Matbaacılık Öğretmenliği,

Ağaç İşleri Endüstrisi Eğitimi Bölümü: Ağaç İşleri Öğretmenliği

Tekstil Eğitimi Bölümü: Boya-Apre, İplikçilik, Dokuma Öğretmenliği dallarında eğitim vermektedir (346).

Eğitim, Mesleki Eğitim, Teknik Eğitim Fakültelerinde dersler kuramsal ve uygulamalı olarak verilmektedir. Bütün bölümlerde alan ve genel kültür derslerine ilave olarak, öğrencilere öğretmenlik formasyonu kazandırmak amacıyla Talim ve Terbiye Kurulunun 5.5.1980 tarih ve 62 sayılı kararıyla kabul ettiği 21 kredi tutarındaki öğretmenlik bilgisi programı uygulanmaktadır. YÖK, bu derslerin verilmesi amacıyla, 15.10.1982 tarih ve 4548 sayılı genelgesiyle bütün eğitim fakültelerinden Eğitim Bilimleri Bölümü kurulmasını istemiştir. Bu bölümler Fen ve Edebiyat Fakülteleri öğrencilerine de (öğretmen olmak isteyenler için) formasyon programı uygulamaktadır.

MEGSB'nın en çok üzerinde durduğu, YÖK'den taleplerde bulunduğu konu işte bu, öğretmenlik bilgisi dersleriyle ilgili talepler olmuştur. Aslında 1982 öncesine göre bu derslerle ilgili önemli

---

(346) ÖSYM. Üniversiteler, Yükseköğretim Programları ve Meslekler Rehberi, (Hazırlayanlar: Yıldız Kuzgun ve Diğerleri), Ankara, AGB Yayını, No: 0013, 1985, s. 197-215.

bir değişiklik yapılmamasına rağmen, YÖK tarafından programlara genel kültür derslerinin ilave edilmesi öğretmenlik bilgisi derslerinin program içindeki ağırlığının azalmasına neden olmuştur. MEGSB. Talim ve Terbiye Kurulunun 28.8.1985 tarih ve 356 PROG. D. BŞK. 4756 sayılı yazısı ile fakültelerde uygulanmakta olan öğretmenlik formasyonu programlarının yeniden düzenlenmesine ihtiyaç duyulduğunu belirtmesi üzerine YÖK, eğitim fakülteleri dekanları ile bir toplantı düzenleyerek konunun görüşülmesini sağlamıştır. Bu çalışma sonucu ortaya çıkan yeni düzenleme, Yükseköğretim Kurulu'nun 27.9.1985 tarihli toplantısında kabul edilerek, YÖK'ün 3 Ekim 1985 gün ve EÖ/07/02.001/15162 sayılı genelgesi ile üniversitelere duyurulmuştur.

Yeni düzenlemede aşağıdaki ilke ve derslerin kabul edildiği görülmektedir:

- 1- Pedagojik Formasyon derslerinin 18-21 kredi olmasının,
- 2- Sözkonusu derslerin 3-8 yarıyıllar arasında olmasının,
- 3- İlişikte bildirilen zorunlu dersler dışında seçmeli dersler listesindeki derslerden bir tanesinin seçmeli ders olarak alınmasının,
- 4- Üç haftalık staj zorunluluğunun bulunmasının,
- 5- Eğitim Bilimleri Fakültesi ile Eğitim Fakültelerinin Eğitim Bilimleri Bölümü bünyesindeki anabilim dallarına ayrı ayrı öğrenci alınması uygulamasının kaldırılarak, bir tek Eğitim Bilimleri Lisans programına öğrenci alınmasının,
- 6- Konu ile ilgili olarak yapılacak ayrıntı çalışmalarını konusunda ilişikte yazılı üyelere oluşan bir komisyon kurulmasının,
- 7- Bu uygulamaların 1986-1987 ders yılından itibaren başlamasının,
- 8- Mesleki-Teknik Ortaöğretim Kurumları Atelye ve Meslek Dersleri Öğretmenliği, lisans eğitimi için Öğretmenlik Meslek Derslerinin ilişikteki şeklinin kabulünün uygun olduğuna karar verilmiştir.

<u>ZORUNLU DERSLER</u>	<u>KREDİSİ</u>	<u>SEÇMELİ DERSLER</u>
Eğitim Bilimine Giriş	3	Eğitim Felsefesi
Eğitim Psikolojisi	3	Program Geliştirme
Genel Öğretim Metodları	3	Eğitim Yönetimi ve Den.
Ölçme ve Değerlendirme	3	Eğitim Planlaması
Özel Öğretim Metodları	3	Türk Eğitim Tarihi
Eğitim Sosyolojisi	2	Eğitim Teknolojisi
Seçmeli Ders	2	Eğitim Araçları
		İstatistik
		Araştırma Teknikleri
		Yetişkinler Eğitimi
		Mesleki ve Teknik Eğitim
		Eğitim Ekonomisi
		Eğitim ve Kalkınma
		Özel Eğitim
		Gör.İşt.Araç ve Yönteml.
		Eğitim Teşilatımız

Mesleki ve Teknik Ortaöğretim Kurumları Atelye ve Meslek Dersleri Öğretmenliği Lisans Eğitimi için Öğretmenlik Bilgisi Dersleri:

<u>DERSİN ADI</u>	<u>KREDİSİ</u>	<u>DÖNEM</u>
1. Eğitim Psikolojisi	3	4
2. Eğitim Sosyolojisi	3	5
3. Mesleki Teknik Eğitimi		
Esasları	2	6
4. Ölçme Değerlendirme	3	6
5. Atelye-Meslek Dersleri		
Öğretim Metodları ve Uyg.	3	7
6. Eğitim Teknolojisi	2	7
7. Eğitim Yönetimi	2	8
8. Meslek Analizi ve Program		
Hazırlama	2	8
9. Atelye-Meslek Dersleri		
Uygulaması	-	-
TOPLAM	20	

Ancak bu program; rehberlik dersinin seçmeli dersler arasında bile yer almaması, eğitim bilimleri bünyesinde yer alan anabilim dallarına ayrı ayrı öğrenci alınması yerine tek bir eğitim bilimleri lisans programlarına öğrenci alınması noktalarında ciddi eleştirilere uğradı. Sonunda rehberlik dersi seçmeli dersler arasına alınırken öğrenci alımıyla ilgili karar da uygulanmadı.

Öğretmen yetiştiren kurumların geliştirilmelerine ilişkin olarak yapılan en kapsamlı çalışmalardan biri Yükseköğretim Kurulu Başkanlığının 25.8.1985 tarih ve EÖ/07.08.005/3102 - 16808 sayılı yazısı ile, MEGSB. Müsteşarlığı ve Eğitim Fakülteleri Dekanlarının iştiraki ile 14.9.1987 tarihinde yapılan toplantı ve bu toplantıda teşekkül ettirilen 7 kişilik komisyonun çalışması olmuştur (347).

Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı'nın 28.9.1987 tarih ve 19277 sayılı yazısı ile "Eğitim Fakültelerinin Geliştirilmesine Esas Olacak Önerileri Tesbit Etmek Üzere Kurulan Çalışma Komisyonu" 6 aylık bir süre içinde hazırladığı Raporu (348) Nisan 1988 tarihinde YÖK Başkanlığına sunulmuştur.

Adı geçen Komisyon Raporunda Eğitim Fakültelerinin dolayısıyla ortaöğretim öğretmen yetiştirme konusunun bir bütünlük içerisinde ele alınarak aşağıdaki başlıklar altında incelendiği ve öneriler sunulduğu görülmektedir.

- 1- Öğretmenin Sahip Olması Gereken Ana Nitelikler,
- 2- Öğretmenlerin Yetiştirilmesi,
- 3- Öğretmen Yetiştiren Kurumların Meseleleri,

(347) Adı geçen komisyon, ODTÜ. Eğitim Fakültesi Dekanı Prof.Dr. Ahmet Uysal; H.Ü.Eğitim Fakültesi Dekanı Prof.Dr.Rıfat Önsoy; A.Ü.Eğitim Fakültesi Dekanı, Prof.Dr. Kemal Aytaç; A.Ü.Eğitim Fak. Öğr.Üyesi, Prof.Dr.Fatma Varış; G.Ü.Eğitim Fak.Dekanı Prof.Dr. Reşat Genç; Dokuz Eylül Ü. Eğitim Fak.Dekanı Prof.Dr. Adnan Gülerman ile M.Ü. Atatürk Egt.Fak. Dekanı Prof.Dr. İnci Enginün'den oluşmuştur.

(348) "Eğitim Fakültelerinin Geliştirilmesine Esas Olacak Önerileri Tesbit Etmek Üzere Kurulan Çalışma Komisyonu Raporu", Nisan 1988, (Çoğaltma), 17 s.

4- Öğretmenlerin Hizmetiçi Yetiştirilmesi,

5- Öğretmenliği Cazip Kılacak İktisadi Tedbirlerin Alınması,

Öğretmenlerin sahip olması gereken ana nitelikler; siyasi, kültürel, bilimsel, kişisel ve mesleki olmak üzere beş yönden ele alınarak; her bir alana ilişkin temel özellikler belirtilmiştir.

Öğretmenlerin yetiştirilmesi bölümünde ise önce öğretmen adaylarının seçimi konusu ele alınmış, sonra öğretmen yetiştirme programlarının geliştirilmesi üzerinde durulmuştur. Öğretmen yetiştirilmek üzere üniversitelere alınacak öğrencilerin seçiminde sıra ile şu işlemlerin yapılması önerilmiştir.

a. Öğrenci seçme sınavı (ÖSS), b. Öğrenci yerleştirme sınavı + mesleğe yatkınlık testi. Bu test, (ÖSY) sınavı sırasında uygulanacaktır. c. Sağlık raporu,

Öğretmen adaylarının seçimine ilişkin diğer öneriler ise şunlardır:

- Eğitim Fakültelerine öğrenci alımında ilköğretim öğretmenleri ile öğretmen lisesi mezunlarına belli kontenjan ve puan avantajı sağlanmalıdır.

- Beden Eğitimi, Müzik ve Resim öğretmenliği programlarına öğrenci alımında, ÖSYM sınavı yoluyla özel yetenek sınavı uygulanmalı veya bu sınavlarda yeknesak bir uygulama sağlanmalıdır.

- Öğretmen adayı öğrencilere maaşlı statü uygulanmalı ve bu aylıklı süre, terfi ve emekliliklerine sayılmalıdır.

- Bakanlık her yıl ihtiyaç duyduğu öğretmen miktarını belirlemeli Eğitim Fakültelerine buna göre öğrenci alınmalıdır.

Öğretmen yetiştirme programlarının geliştirilmesi bölümünde ise programların; amaç ve ilkelerde ortak olmakla birlikte, muhtev ve faaliyetlerde asgari standartlara uymak şartıyla esneklik ve zenginlik gösterecek şekilde geliştirebileceği belirtilerek, öğretmen yetiştirmeye ilişkin dört model önerilmiştir.

MODEL (1)

Lisans + Öğretmenlik Bilgileri + Öğretim Uygulamaları
(Ortak ve zorunlu dersler dahil)

Bu modelde öğrenci, Edebiyat ve Fen Fakültesine kaydolur; öğretmenlik bilgileri uygulamalarını, lisansa paralel olarak yürütür ve tamamlar.

MODEL (2)

Öğretim alanı ve ortak zorunlu dersler Öğretmenlik meslek bilgisi dersleri Öğretim uygulamaları

Bu modelde yıllık bir programda öğretim alanına ilişkin dersler ilk iki yılda yoğun olarak verilir ve son yıl meslekleştirilmiş disiplinlere dönüşürken, öğretmenlik meslek bilgisi dersleri ve uygulamalar, son yıla doğru, daha çok üçüncü yılda yoğunlaşır.

Bu modelin öğretim programının ana çizgileri ise şöyledir:

a. Bilgi Disiplinleri

3 Kredi x 37 çeşit ders = 111 Kredi
4 Kredi x 3 çeşit ortak zorunlu kültür dersi = 12 Kredi
TOPLAM KREDİ = 123 Kredi

b. Öğretmenlik Meslek Bilgileri

	<u>Teori</u>	<u>Uyg.</u>	<u>Lab.</u>	<u>Toplam</u>
. Eğitim Bilimine Giriş	3	0	0	3 Kredi
. Öğretim İlke ve Yöntemleri	3	0	0	3 Kredi
. Öğrenme Psikolojisi	3	0	0	3 Kredi
. Gelişim Psikolojisi "Erg."	3	0	0	3 Kredi
. Eğitim Sosyolojisi	3	0	0	3 Kredi
. Rehberlik	3	0	0	3 Kredi
. Bir Seçimlik Ders	3	0	0	3 Kredi
. Ölçme ve Değerlendirme	3	0	0	3 Kredi
	T O P L A M			= 24 Kredi

c. Öğretim Uygulamaları

Aşağıdaki derslerden birinde 3 kredi karşılığı haftada 6/9 saat uygulama yapılacaktır.

. Türk Dili ve Ed. Öğretimi	1	2	0	3
. Fen Bilgileri Öğretimi				
"Fizik, kimya, biyoloji"	1	1	1	3
. Sosyal-Beseri Bilgilerin				
Öğr. "Tarih, Kimya, Biyoloji"	1	2	0	3
. Matematik Öğretimi	1	2	0	3
. Yabancı Dil Öğretimi				
"İng., Frn., Alm."	1	2	0	3
. Müzik Öğretimi	1	2	0	3
. Resim Öğretimi	1	2	0	3
. Beden Eğitimi Öğretimi	1	2	0	3
. İş Eğitimi Öğretimi	1	2	0	3
. Atelye Meslek Dersleri				
Öğretimi	1	2	0	3

Öğretmenlik Lisansı = $123 + 24 + 3 = 150$ Kredi

Bu çerçevede, 123 kredinin 1/4 ni bir yan dalda alan adayın gerektiği takdirde ikinci bir alanda da istihdam edilmesi uygulamasına gidilebilir.

MODEL (3)

Lisans + Öğretmenlik sertifikası

Bu model, bir eğitim alanında lisansını almış bulunan mezunlara üç veya dört yarıyıl içinde öğretmenlik sertifikası verilmesi yoluyla gerçekleşir.

MODEL (4)

Bu modelde ise,

- Öğrenci Eğitim Fakültesine kaydolur.

- İlk yıl ortak zorunlu dersleri ve her düzeyde okulda 12 kredilik gözlem programları verilir.

- İkinci yıl başında aday, hangi düzeyde öğretmen olmak istediğine karar verir,

- Üçüncü yılın ikinci yarıyılı öğretim uygulamalarına ayrılır. Öğrenci alan derslerini Edebiyat Fakültelerinde veya ilgili diğer fakültelerde kredili olarak, meslek bilgisi programlarını da Eğitim Fakültelerinde izler.

- Dördüncü yıl alan bilgilerinin takviyesi ile uygulamalarda ortaya çıkan sorunların tartışması yapılır.

Her öğrencinin, öğrenme/öğretim alanında yazılı bir inceleme yapması istenir (3 Kredi).

Raporda, her fakültenin yukarıdaki modellerden en uygununu seçip uygulayabileceği gibi; yeni modeller geliştirebileceği ya da karma modeller uygulayabileceği de açıklanmaktadır.

Raporun öğretmen yetiştiren kurumların meseleleri bölümünde ise, sözkonusu meseleler akademik ve mali meseleler olarak iki noktada ele alınmış ve bununla ilgili öneriler verilmiştir. Bunlardan bazılarını şöyle özetlemek mümkündür.

- Eğitim Fakültelerinin programları kredi yönünden birbirine eşit hale getirilmeli ve programların yükleri bir ölçüde azaltılmalıdır.

- Eğitim Fakültelerinin nicelik ve nitelik yönünden yetersiz görülen akademik kadrolarının yetiştirilmesi için lisansüstü eğitime, bazı yeni önlemler alınmalıdır. Bunun için, kimya, matematik, fizik ve müzik gibi eğitime yönelik lisansüstü programlar mutlaka Sosyal Bilimler Enstitülerinde verilmeli ve bu programların dersleri arasında eğitim bilimleri ile ilgili derslere de yer verilmelidir.

Öğretim kadrosu yeterli durumda olan 3-4 Eğitim Fakültesi lisansüstü çalışmalarınıyla görevlendirilmelidir.

Lisansüstü eğitim yaptırmak amacıyla, beden eğitimi ve spor alanı için, "Beden Eğitimi ve Spor Enstitüleri"; resim-iş ve müzik

eğitimi gibi alanlar için, "Güzel Sanatlar Enstitüleri" veya "Sanat Eğitimi Enstitüleri"; Türk dili ve edebiyatı eğitimi için de, "Türkiyat Enstitüleri" kurulmalıdır.

Mali meselelerle ilgili olarak da, Eğitim fakültelerinin mali yönden "fevkalade" sıkıntı içerisinde bulduklarına dikkat çekilerek, bünyelerinde beden eğitimi, müzik, resim-iş eğitimi ve fen bilimleri bölümleri bulunan Eğitim Fakültelerinin adı geçen bölümlerin bütçelerinin ya bağımsız olarak yapılması ya da bu fakültelerin bütçelerine daha fazla ödenek konması önerilmektedir.

Raporun son bölümünü oluşturan genel nitelikteki görüşler ve teklifler bölümünde ise aşağıda sunulan teklifler yapılmıştır:

a- Beden Eğitimi ve Spor Bölümleri, doğrudan Rektörlüklere ya da Dekanlıklara bağılı 4 yıllık "Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu" haline getirilmelidir.

b- "Eğitim Fakülteleri Danışma Konseyi" adı ile bir Konsey kurulmalı; bu konsey yılda en az bir kere toplanarak Eğitim Fakültelerinin programlarını ele almalıdır. Bu olmuyor ise, Eğitim Fakültelerinin Bölüm Başkanları ve Yüksekokul Müdürleri her yılın Temmuz ayında bir araya gelerek aynı görevi yapmalıdır.

c- MEGSB. ile Eğitim Fakülteleri arasında sağlıklı işleyen bir işbirliği ve koordinasyon kurulmalı; Bakanlık ilk ve ortaöğretim programlarıyla ilgili kararlar alırken Eğitim Fakültelerinin görüşlerini de almalıdır.

2- EĞİTİM, MESLEKİ EĞİTİM ve TEKNİK EĞİTİM FAKÜLTELERİNİN SORUNLARINA İLİŞKİN GÖRÜŞLER

Bu araştırmanın amaçları arasında yer alan soruların büyük bir kısmı kaynak taraması ile cevaplandırılmaya çalışılmış ise de; eğitim fakültelerinin sorunları, görüşme yoluyla tesbit edilmeye çalışılmıştır. Yöntem kısmında da açıklandığı gibi, eğitim fakültelerinin Amaç, Yapı ve İşleyiş, Eğitim Programları, Akademik Personel, Öğrenci Kaynağı ve Seçimi, Fiziki Kapasite ve Mali Yönden karşılaş-

tıkları sorunlar, alanda yöneticilerle görüşülerek tesbit edilmiştir. Adı geçen konularda elde edilen görüş ve sorunları şu şekilde özetlemek mümkündür.

a- Kurumun Amaçlarına İlişkin Görüşler

Burada, Eğitim, Mesleki Eğitim ve Teknik Eğitim Fakülteleri yöneticilerinin kurumlarının amaçlarına ilişkin görüşlerini tesbit etmek amacıyla ek Z'de sunulan görüşme formunda yer alan (1.Soru) 4 soru yöneltilmiş, sonuçta aşağıdaki tablo ortaya çıkmıştır.

TABLO 8
YÖNETİCİLERİN FAKÜLTE/BÖLÜMLERİN AMAÇLARINA İLİŞKİN
GÖRÜŞLERİNİN DAĞILIMI

	DEKAN		BÖLÜM BAŞKANI		TOPLAM	
	f	%	f	%	f	%
1. Tek amacı öğretmen yetiştirmek olmalıdır.	9	69.2	22	42.3	31	47.7
2. Temel amacı öğretmen yetiştirmek olmakla birlikte başka alanlarda eleman yetiştirilmelidir.	3	23.1	30	57.7	33	50.8
3. Amaçları arasında öğretmen yetiştirmekte olmalıdır.	1	7.7	-	-	1	1.5
4. Amaçları arasında öğretmen yetiştirme olmamalıdır.	-	-	-	-	-	-
T O P L A M	13	20.0	52	80.0	65	100.0

Yukarıdaki tablo incelendiğinde araştırmaya katılan yöneticilerin % 50.8'i kurumlarının "temel amacının öğretmen yetiştirmek olmakla birlikte, başka alanlara da eleman yetiştirmek olduğunu", % 47.7 si "kurumlarının tek amacının öğretmen yetiştirmek olduğunu" belirttikleri; Dekanların fakültelerinin temel amacının öğretmen yetiştirmek olduğunu bölüm başkanlarından daha çok benimsedikleri görülmek-

tedir. Amaçları arasında öğretmen yetiştirme olmamalıdır seçeneğinin dekan ve bölüm başkanları tarafından hiç tercih edilmemesi dikkati çeken önemli bir husustur.

Sonuç olarak; bu fakülte/bölmelerin temel amacının öğretmen yetiştirmek olduğu; dekan ve bölüm başkanlarının aynı görüşü paylaştıkları söylenebilir.

b- Kurumun İdari, Akademik Yapısı ve İşleyişine İlişkin Görüşler

Görüşmenin bu kısmında eğitim fakültelerinin idari, akademik yapı ve işleyişine ilişkin sorunlarını tesbit etmek amacıyla yöneticilere görüşme formunda yer alan 2, 3, 4, 5, 6 ve 7 numaralı sorular yöneltilerek aşağıdaki sonuçlar elde edilmiştir.

1) Fakülte/Bölüm İçindeki İdari ve Akademik Sorunların Çözümüne İlişkin Görüşler

Bu konuda yöneticilere 4 seçenekli soru yöneltilmiş, sonuçta aşağıdaki tablo ortaya çıkmıştır.

TABLO 9
YÖNETİCİLERİN FAKÜLTE/BÖLÜMLERİNDEKİ İDARİ VE AKADEMİK SORUNLARIN ÇÖZÜMÜNE İLİŞKİN GÖRÜŞLERİNİN DAĞILIMI

	DEKAN		BÖLÜM BAŞKANI		TOPLAM	
	f	%	f	%	f	%
1. Fakülte/bölüm içinde kolayca çözülmektedir.	10	76.9	23	44.2	33	50.8
2. Bazı güçlükler nedeniyle kısmen çözülmektedir.	3	23.1	19	36.5	22	33.8
3. Fakülte/Bölüm içinde çözümlense bile üniversite ve üstündeki kuruluşlarda çözüm gecikmektedir.	-	-	8	15.4	8	12.3
4. Sorunlar her düzeydeki organlarda çabucak çözümlenmektedir.	-	-	2	3.9	2	3.1
T O P L A M	13	20.0	52	80.0	65	100.0

Yöneticiler karşılaşılan idari ve akademik sorunların % 50'si-

nin "Fakülte/Bölüm içinde kolayca çözümlendiğini", % 33.8'i ise "Bazı güçlükler nedeniyle kısmen çözümlendiğini", % 12.3'ü bu sorunların çözümünde güçlük çekildiğini, % 3.1'i de sorunların bütün organlarda çabucak çözümlendiğini belirtmektedirler.

Karşılaşılan idari ve akademik sorunların dekanlara göre kolay çözümlendiği, tablo 9'um incelenmesinden anlaşılmaktadır.

Buna göre, fakülte ve bölümlerdeki idari ve akademik sorunlarda bazı güçlüklerle karşılaşılsa bile kolayca çözümlenebilmektedir.

2) Yeni Akademik Yapının Ortaöğretime Öğretmen Yetiştirmeye Uygunluğuna İlişkin Görüşler

Bununla ilgili olarakta yöneticiler Tablo 10 da yer alan görüşleri belirtmişlerdir.

TABLO 10
YÖNETİCİLERİN YENİ AKADEMİK YAPININ ORTAÖĞRETİME ÖĞRETMEN YETİŞTİRMEYE UYGUNLUĞU YÖNÜNDEN GÖRÜŞLERİNİN DAĞILIMI

	DEKAN		BÖLÜM BAŞKANI		TOPLAM	
	f	%	f	%	f	%
Uygun düşmektedir	10	76.9	30	57.7	40	61.5
Uygun düşmemektedir.	1	7.8	7	13.5	8	12.3
Kısmen uygun düşmektedir.	2	15.3	15	28.8	17	26.2
T O P L A M	13	20.0	52	80.0	65	100.0

Yöneticilere göre yeni akademik yapının ortaöğretime öğretmen yetiştirmeye % 61.5 ile "uygun düştüğü", % 26.2 ile "kısmen uygun düştüğü" % 12.3 ile "uygun düşmediği"; dekan ve bölüm başkanlarının bu konuda hemfikir oldukları yukarıdaki tablonun incelenmesinden anlaşılmaktadır.

Bu durumda, yöneticilerin yeni akademik yapıyı öğretmen yetiştirmeye uygun buldukları söylenebilir.

3) Yeni Akademik Yapının Sorunlar Doğurup Doğurmadığına;
Eğer Doğurmuş ise Bunların Neler Olduğuna İlişkin
Görüşler

Bu konuda elde edilen görüşler tablo 11 de gösterilmiştir.

TABLO 11
YÖNETİCİLERİN YENİ AKADEMİK YAPININ DOĞURDUĞU DİĞER SORUNLARA
İLİŞKİN GÖRÜŞLERİNİN DAĞILIMI

	DEKAN		BÖLÜM BAŞKANI		TOPLAM	
	f	%	f	%	f	%
Vardır	9	69.2	38	73.1	47	72.3
Yoktur	4	30.8	14	26.9	18	27.7
Toplam	13	20.0	52	80.0	65	100.0

Yukarıdaki tablonun incelenmesinden de yöneticilerin yeni akademik yapının doğurduğu diğer sorunların durumu anlaşılmaktadır. Tabloya göre, yöneticilerin %72.3'ü sorunlarının olduğunu, % 27.7'si sorunlarının olmadığını belirtmektedirler. Dekan ve bölüm başkanları da bu konuda aynı görüşü paylaşmakta ve karşılaştıkları problemleri şöyle sıralamaktadırlar.

- Önceden her biri ayrı bir bölüm olan fizik, kimya, matematik, biyoloji, tarih, coğrafya, ingilizce, fransızca ve almanca programlarının yeni düzenlemede anabilim dalı olması, bu programların gelişmesi yönünden sakıncalı olduğu gibi, öğretim elemanı almada da güçlükler doğurmaktadır.

- Yeni isimler benzeri fakültelerin isimlerine uygun değildir. Bu durum ise yatay ve dikey geçişlere engel teşkil ettiği gibi, öğretim üyesi almayı da güçleştirmektedir.

Yukarıdaki iki eleştiri daha çok Teknik Eğitim Fakültesi Yöneticileri ile Eğitim Fakülteleri Fen Bilimleri ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümleri yöneticileri tarafından yapılmıştır. Hatta üç Teknik Eğitim Fakültesi ortaklaşa hazırladıkları bir Akademik Reorga-

nizasyon Planını YÖK'e sunmuşlardır (349).

- Yeni akademik düzenlemede bazı programlar da çok bölünmüştür. Bu durum Bakanlığın istediği öğretmen tipine uygun değildir. Örneğin Bakanlık Resim-İş öğretmeni isterken, öğrenci Grafik Anabilim Dalında öğretim görmektedir. Ayrıca bu durum herkesi idareci yapmıştır.

- Bazı bölüm, anabilim, anasanat dallarının isimleri programların amaç ve özellikleri ile uyumlu değildir. Örneğin Sosyal Bilgiler daha geniş kapsamlı bir isim olmasına karşılık yalnızca tarih ve coğrafyayı kapsamaktadır. Buna bir başka örnek ise; giyim, anabilim dalı olduğu halde benzeri diğer programlar (nakış, örgü-dokuma gibi) anasanat/sanat dalı olarak adlandırılmıştır.

4) Mevcut İdari ve Akademik Yapının Eğitim ve Öğretim Faaliyetlerini Planlama, Karar Verme ve Sorunların Çözümünde, İlgililerin Katılımını Sağlayıp Sağlamadığına İlişkin Görüşler

Yeni idari ve akademik yapının adı geçen konularda ilgililerin katılımını sağlayıp sağlamadığına ilişkin görüşleri tablo 12 de görmek mümkündür.

TABLO 12

YÖNETİCİLERİN YENİ AKADEMİK YAPININ FAKÜLTE VE BÖLÜM İÇİNDE EĞİTİM ÖĞRETİM FAALİYETLERİNİN PLANLAMA, KARAR VERME VE SORUNLARININ ÇÖZÜMÜNDE İLGİLİLERİN KATILIMININ SAĞLANMASINA İLİŞKİN GÖRÜŞLERİNİN DAĞILIMI

	DEKAN		BÖLÜM BAŞKANI		TOPLAM	
	f	%	f	%	f	%
Sağlamıştır.	11	84.6	25	48.1	36	55.4
Kısmen sağlamıştır.	2	15.4	22	42.3	24	36.9
Sağlamamıştır.	-	-	3	5.8	3	4.6
Bazı konularda sağlamış bazı konularda ise hiç sağlamamıştır.	-	-	2	3.8	2	3.1
T O P L A M	13	20.0	52	80.0	65	100.0

(349) "Teknik Eğitim Fakülteleri Reorganizasyon Planı" (Çoğaltma).

Üniversitelerdeki yeni akademik yapıda, eğitim-öğretim faaliyetlerinin planlama, karar verme ve sorunlarının çözümünde ilgililerin katılımı, yöneticilerin % 55.4'üne göre "sağlanmakta", % 36.9'una göre "kısmen sağlanmakta", % 4.6'sına göre "sağlanmamakta", % 3.1'ine göre de "bazı konularda sağlanmakta, bazı konularda ise sağlanmamakta"; dekan ve bölüm başkanları aynı görüşü paylaşmakta; ancak dekanlar katılımın daha çok sağlandığını belirtmektedirler.

Sonuç olarak; tabloya göre yeni akademik yapı, fakülte ve bölüm içinde, eğitim-öğretim faaliyetlerinin planlama, karar verme ve sorunların çözümünde ilgililerin katılımı sağlanmaktadır.

5) Yeni İdare ve Akademik Yapının Ders ve İdarecilik Yükünü Arttırıp, Arttırmadığına İlişkin Görüşler

Tablo 13 , yöneticilerin buna ilişkin görüşlerini göstermektedir.

TABLO 13
YÖNETİCİLERİN YENİ İDARİ VE AKADEMİK YAPININ DERS VE İDARECİLİK YÜKÜNE ETKİLERİNE İLİŞKİN GÖRÜŞLERİNİN DAĞILIMI

	DEKAN		BÖLÜM BAŞKANI		TOPLAM	
	f	%	f	%	f	%
Çok arttırmıştır.	5	38.5	17	32.7	22	33.8
Arttırmıştır.	3	23.0	20	38.5	23	35.4
Önemli bir değişiklik getirmemiştir.	5	38.5	15	28.8	20	30.8
T O P L A M	13	20.0	52	80.0	65	100.0

Yukarıdaki tablonu incelenmesinden, yeni idari ve akademik yapının, yöneticilerin ders ve idarecilik yükünü % 35.4 ile "arttırdığı", % 33.8 ile "çok arttırdığı", % 30.8 ile "önemli bir değişiklik getirmediği", dekan ve bölüm başkanlarının aynı görüşü paylaştıkları anlaşılmaktadır.

Sonuç olarak yeni idare ve akademik yapının yöneticilerin ders ve idarecilik yükünü arttırdığı söylenebilir.

**6) Yeni idari ve Akademik Yapının Ortaya Çıkardığı
Başka Sorunlara İlişkin Görüş ve Öneriler**

- Yeni yapı az da olsa mezkeziyetci
- Satınalma komisyonları kurulmalı ve buna bölüm temsilcileri de katılmalıdır.
- Anabilim dalları tekrar bölüm haline getirilmelidir.
- Dekan Yardımcıları Fakülte Kurulu ile Yönetim Kurulunun tabi üyesi olmalıdır.
- Bölüm başkan yardımcıları ile anabilim/sanat dalı başkanlarının da ders yükleri azaltılmalı, idarecilikleri karşılığında ücret ödenmelidir.
- Yeni akademik yapının öğretmen yetiştirmeye uygunluğu bozulmadan, benzeri fakültelerin akademik yapısına göre düzenlenmesi yapılmalıdır.

c- Eğitim Programları ve Uygulanmasına İlişkin Görüşler

Görüşmenin bu kısmında ise öğretmen yetiştiren yükseköğretim kurumlarının programlarına ilişkin sorunlarını tesbit etmek amacıyla yöneticilere çeşitli sorular yöneltilmiştir. Bu konuda yöneltilen sorular ve bunlara alınan cevapları, şu şekilde özetlemek mümkündür.

1) Eğitim Programlarının Öğretmen Yetiştirme Amacına ve Ortaöğretim Programlarına Uygun Olup Olmadığına İlişkin Görüşler

Yöneticilerin bu konuya ilişkin görüşlerini, tablo 14'--den anlamak mümkündür.

TABLO 14
YÖNETİCİLERİN FAKÜLTE VE BÖLÜMLERİNİN EĞİTİM PROGRAMLARININ
ÖĞRETMEN YETİŞTİRME AMACINA VE ORTAÖĞRETİM PROGRAMLARINA
UYGUNLUK DURUMUNA İLİŞKİN GÖRÜŞLERİNİN
DAĞILIMI

	DEKAN		BÖLÜM BAŞKANI		TOPLAM	
	f	%	f	%	f	%
Tamamen uygundur.	8	61.5	21	40.4	29	44.6
Kısmen uygundur.	5	38.5	27	51.9	32	49.2
Uygun değildir.	-	-	4	7.7	4	6.2
T O P L A M	13	20.0	52	80.0	65	100.0

Yukarıdaki tabloya göre fakülte ve bölümlerin eğitim programlarının öğretmen yetiştirme amacına ve ortaöğretim programlarına % 49.2 ile "kısmen uygun", % 44.6 ile "tamamen uygun olduğu" yöneticiler tarafından belirtilmiştir.

Dekan ve bölüm başkanları da aynı görüşü paylaşmakta ve programları dekanlar, daha uygun bulmaktadırlar.

2) Eğitimi Programlarının Muhteva Kategorilerine İlişkin Görüşler

Öğretmen yetiştiren kurum programlarında yer alan, alan dersleri, genel kültür ve öğretmenlik bilgisi derslerinin yeterliliğine ilişkin sorulara, yöneticilerin verdikleri cevaplar tablo 15 te görüldüğü gibidir.

TABLO 15
YÖNETİCİLERİN FAKÜLTE/BÖLÜMLERİNDE OKUTULAN DERSLERİN ÖĞRETMEN
YETİŞTİRME YÖNÜNDEN YETERLİLİĞİNE İLİŞKİN GÖRÜŞLERİNİN DAĞILIMI

DERSLER		Tamamen Yeterlidir		Kısmen Yeterlidir		Yeterli Değildir		TOPLAM			
		f	%	f	%	f	%	f	%		
ALAN DERSLERİ	Dekan	5	38.5	6	46.1	1	7.7	1	7.7	13	20.0
	Bölüm Bşk.	7	13.5	33	63.5	10	19.2	2	3.8	52	80.0
	Toplam	12	18.5	39	60.0	11	16.9	3	4.6	65	100.0
GENEL KÜLTÜR DERSLERİ	Dekan	3	23.1	6	46.2	3	23.1	1	7.7	13	20.0
	Bölüm Bşk.	9	17.3	34	65.3	8	6.5	1	1.9	52	80.0
	Toplam	12	18.5	40	61.5	11	16.9	2	3.1	65	100.0
ÖĞRETİMLİK BİLGİSİ DERSLERİ	Dekan	3	23.1	8	61.5	2	15.4	-	-	13	20.0
	Bölüm Bşk.	10	19.2	32	61.5	8	15.4	2	3.9	52	80.0
	Toplam	13	20.0	40	61.5	10	15.4	2	3.1	65	100.0

Bu tablo incelendiğinde yöneticilerin fakülte ve bölümlerinde okutulan derslerin öğretmen yetiştirme yönünden alan dersleri; % 60.0 ile "yeterli", % 18.5 ile "tamamen yeterli", % 11.9 ile "kısmen yeterli" buldukları görülmektedir.

Genel kültür derslerini ise % 61.5'i "yeterli", % 18.5'i "tamamen yeterli", % 16.9'u "kısmen yeterli";

Öğretmenlik bilgisi derslerini de % 61.5'i "yeterli", % 20.0 si "tamamen yeterli", % 15.4'ü "kısmen yeterli" bulmakta % 3'lük gibi çok düşük oranda da yetersiz bulmaktadırlar.

Konuya ilişkin dekan ve bölüm başkanlarının görüşleri uygunluk göstermektedir.

Sonuç olarak, mevcut eğitim programlarındaki alan, genel kültür ve öğretmenlik bilgisi yeterli kabul edilmektedir.

3) Alan, Genel Kültür ve Öğretmenlik Bilgisi Derslerinin Sayı, Süre ve Uygulanmasına İlişkin Görüşler

Yöneticilerin bu soruya verdikleri cevapları frekanslarını dikkate alarak şu şekilde sıralamak mümkündür.

- Bazı programlarda alan derslerinin sayısı o alanda uzmanlaşmayı sağlayamayacak kadar azdır.

- Genel kültür dersleri çok fazladır. Bu durum diğer derslerin etkinliğini azaltmaktadır. Buna, yabancı dil derslerini örnek göstermek mümkündür. Öğrenciler genel kültürlerini büyük ölçüde ortaöğretimde almış olmalıdırlar.

- Seçmeli derslere (alana ilişkin) her programda yeteri kadar yer verilmelidir. Böylece öğrenciler ilgileri yönünde kendilerini yetiştirme imkanını bulmuş olacaklardır.

- Öğrencilerin ders yükleri oldukça fazladır. Bu durum onların araştırma yapmalarına imkan vermemektedir. Bu nedenle % 15-20 arasında ders yükünde bir azaltma yapılmalıdır.

- Sınıflardaki öğrenci sayısının fazla olması derslerin verimli ve uygulamaya dönük olarak işlenmesini engellemektedir. Gruplar azaltılarak derslerin daha iyi ve uygulamalı olarak işlenmesi sağlanmalıdır.

- Atelye ve meslek dersleri öğretmeni yetiştiren programlarda atelye ve meslek çalışmalarına daha çok yer verilmelidir.

- Öğretmenlik bilgisi dersleri önemli ve gerekli, ancak verimli bir şekilde işlendiği konusunda endişe duyulmaktadır. Bu derslerin işlenişinde, öğretmen adayının yetiştiği alanla ilişki kurularak, daha verimli ve işlevsel hale getirilmelidir.

4) Eğitim Programlarının Geliştirilmesine İlişkin Görüşler

Yöneticilerin, eğitim programlarının, öğrencinin ve toplumun ihtiyaçlarına; bilim ve teknolojiye göre geliştirilip geliştirilmediğine ilişkin olarak yöneltilen soruya verdikleri

cevaplar aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

TABLO 16
YÖNETİCİLERİN FAKÜLTE/BÖLÜMLERİNİN EĞİTİM PROGRAMLARININ TOPLUMUN
İHTİYAÇLARINA VE BİLİM-TEKNOLOJİDEKİ İLERLEMELERE GÖRE
GELİŞTİRİLMESİNE İLİŞKİN GÖRÜŞLERİNİN DAĞILIMI

	DEKAN		BÖLÜM BAŞKANI		TOPLAM	
	f	%	f	%	f	%
Yapmaktayız	7	53.8	10	19.2	17	26.2
Kısmen yapabilmekteyiz.	5	38.5	34	65.4	39	60.0
Hiç yapamıyoruz buna imkanımız yok.	1	7.7	8	15.4	9	13.8
T O P L A M	13	20.0	52	80.0	65	100.0

Yöneticilerin fakülte ve bölümlerinin eğitim programlarını toplumun ihtiyaçlarına ve bilim-teknolojideki ilerlemelere göre geliştirmeyi % 60.0'ı "kısmen yapabilmekte", % 26.2'si "yapabilmekte", % 13.8'i de "hiç yapamamakta" olduklarını çünkü buna imkanlarının olmadığını belirtmektedirler. Dekan ve bölüm başkanlarının aynı görüşü paylaştıkları tablonun incelenmesinden anlaşılmaktadır.

Buna göre fakülte/bölümlerin eğitim programlarında toplumun ihtiyaçlarına ve bilim-teknolojideki ilerlemelere göre kısmen de olsa değişiklikler yapabilmektedirler. Fakat bu yeterli değildir.

Bu konuda karşılaştıkları sorunlar ve bu sorunlara ilişkin öneriler şöyle sıralanabilir.

- Eğitim programlarının sürekli geliştirilmesinin gereğine inanmakla birlikte bu konuda uzmanlaşmış elemanlara sahip olmadığımız için yapamıyoruz.

Ders yükünün fazla oluşu da bireysel olarak geliştirme çalışmalarına imkan vermiyor.

YÖK, Üniversite ve Fakülteler bünyesinde program geliştirme bilimleri kurulmalıdır.

5) Ölçme ve Değerlendirme Sisteminin Yeterliliğine
İlişkin Görüşler ve öneriler

TABLO 17
YÖNETİCİLERİN ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME SİSTEMİNE İLİŞKİN
GÖRÜŞLERİNİN DAĞILIMI

	DEKAN		BÖLÜM BAŞKANI		TOPLAM	
	f	%	f	%	f	%
Yeterlidir.	8	61.5	35	67.3	43	66.2
Yeterlidir ancak uygulama- nın sorunları çıkmaktadır.	5	38.5	15	28.8	20	30.7
Yeterli değildir. Aksak yönleri vardır.	-	-	2	3.9	2	3.1
T O P L A M	13	20.0	52	80.0	65	100.0

Bu tablonun incelenmesinden de üniversitelerdeki ölçme ve değerlendirme sistemini yöneticilerin % 66.2'si "yeterli", % 30.7'si "yeterli ancak uygulamada sorunların çıktığını" belittikleri ve dekanla bölüm başkanları arasında görüş birliğinin bulunduğu anlaşılmaktadır.

Sonuç olarak; mevcut ölçme ve değerlendirme sistemi yeterli bulunmakta yine de uygulamalarda bazı sorunlarla karşılaşmaktadır. Bu sorunlar ise şöyle sıralanabilir.

- Ara sınavları çok fazla. Bu durum derslerin işleme süresini kısaltıyor. Bir vize yeterlidir.

- Öğrenciler sınavlara hazırlanırken diğer dersleri ihmal ediyor, devamsızlık yapıyor.

- Öğretim elemanları zamanlarının büyük bir kısmını sınav kağıdı okumakla geçiriyorlar.

- Sınavlar öğrenci üzerinde psikolojik baskı yaratıyor.

6) Öğretmenlik Staj ve Uygulamalarına İlişkin
Görüş ve Öneriler

Öğretmenlik staj ve uygulamalarının süre, rehberlik ve değerlendirme yönünden yeterli görülüp görülmediklerine ilişkin soruya yöneticilerin verdikleri cevaplar aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

TABLO 18

YÖNETİCİLERİN ÖĞRETMENLİK STAJ VE UYGULAMALARINA
İLİŞKİN GÖRÜŞLERİNİN DAĞILIMI

	DEKAN		BÖLÜM BAŞKANI		TOPLAM	
	f	%	f	%	f	%
Süre yönünden yeterlidir.	6	46.2	21	40.4	27	41.5
Süresi azdır.	4	30.8	18	34.6	22	33.9
Rehber öğretmenler yeterli ölçüde yardımcı olamamaktadır.	2	15.4	6	11.5	8	12.3
Etkili bir değerlendirme yapılamamaktadır.	1	7.6	7	13.5	8	12.3
T O P L A M	13	20.0	52	80.0	65	100.0

Yukarıdaki tablo incelendiğinde fakültelerdeki öğretmenlik staj ve uygulamalarına ilişkin olarak, yöneticilerin % 41.5'nin "süre yönünden yeterli", % 33.9'unun "süresi azdır", % 12.3'ünün de "rehber öğretmen yeterli ölçüde yardımcı olamamaktadır" ve "etkili bir değerlendirme yapılamamaktadır" seçeneklerini tercih ettikleri görülmektedir. Dekan ve bölüm başkanları da öğretmenlik staj ve uygulamalarında aynı görüşleri paylaşmaktadır.

Öğretmenlik uygulamalarının süre yönünden yaklaşık oranlarda yeterli ya da yetersiz bulunması, diğer 2 seçeneğinde % 12.3'lük tercih edilmesi, bu konu üzerinde durulması ve incelenmesi gerekliliğini düşündürmektedir.

Öğretmenlik staj ve uygulamalarına ilişkin sorun ve öneriler,

daha detaylı olarak görüşme formunda tesbit edilmiştir. Bu sorun ve öneriler şöyle sıralanabilir.

- Uygulamaların süresi yeterli sayılabilir, fakat yoğunlaştırılmış bir sürede değil bir yarıyla, hatta iki yarıyla dağıtılmalıdır.

- Uygulamalarına kredi verilmelidir.

- Uygulamaların öğrenci, öğretmen ve diğer ilgililer tarafından ciddiye alınması sağlanmalıdır.

- Rehber öğretmenlerin seçimine özel bir dikkat gösterilmelidir.

- Uygulama okulları açılmalıdır.

- Milli Eğitim Gençlik ve Spor Müdürlükleri ile bu konuda işbirliğine gidilmelidir.

- Öğrenciler uygulamalara çıkmadan önce Özel Öğretim Yöntemleri ve Uygulamaları dersini almış olmalıdır.

7) Derslerin Etkin Bir Şekilde Yürütülebilmesi İçin Gerekli Olan Yardımcı Kaynak, Araç-Gereç, Makina ve Teçhizat Durumuna İlişkin Görüşler

Öğretmen yetiştiren kurumların bu sayılan yardımcı kaynaklara sahip olup olmadıklarını öngörmek amacıyla, yöneticilere yöneltilen soru karşılığında alınan cevaplar, tablo 19' da gösterilmiştir.

TABLO 19
DERSLERİN ETKİN BİR ŞEKİLDE YÜRÜTÜLEBİLMESİ İÇİN GEREKLİ OLAN YARDIMCI KAYNAK, ARAÇ-GEREÇ-MAKİNA VE TEÇHİZATA FAKÜLTE/BÖLÜMLERİN SAHİP OLMA DURUMLARINA İLİŞKİN YÖNETİCİ GÖRÜŞLERİNİN DAĞILIMI

	DEKAN		BÖLÜM BAŞKANI		TOPLAM	
	f	%	f	%	f	%
Yeteri kadar sahip bulunmaktayız	-	-	3	5.8	3	4.6
Bir ölçüde sahip bulunmaktayız	10	76.9	29	55.8	39	60.0
Büyük ve acil bir ihtiyaç içerisindeyiz	3	23.1	20	38.4	23	35.4
T O P L A M	13	20.0	52	80.0	65	100.0

Derslerin etkin biçimde sürdürülebilmesi için gerekli olan yardımcı kaynak, araç-gereç-makina ve teçhizata, yöneticilerin % 60.0'ına göre, "bir ölçüde sahip bulunulmakta" iken, %35.4'üne görede "Büyük ve acil ihtiyaç içinde bulunulmaktadır". Dekan ve bölüm başkanları da aynı görüşü paylaşmaktadır.

Bölüm başkanları, bölüm içinde konuya daha özel yaklaşıtları için % 58'i yeteri kadar sahip olduğunu belirtirken, % 38.4'ü de "acil ihtiyaç içinde olduklarını" belirtmektedirler.

Eğitim ve öğretimin istenen kaliteye ulaşabilmesinin yardımcı kaynak, araç-gereç-makina ve teçhizata bağlı olduğu bilinen bir gerçektir ve bu eksiklikler zaruri elandan başlayarak en kısa zamanda giderilmelidir.

8) Rehberlik Hizmetlerine İlişkin Görüş ve Öneriler

Yöneticilerin kurumlarında verilen rehberlik hizmetlerine ilişkin görüş ve önerilerini tablo 20'de görmek mümkündür.

TABLO 20

YÖNETİCİLERİN FAKÜLTE/BÖLÜMLERİNDEKİ ÖĞRENCİLERE VERİLEN REHBERLİK VE DANIŞMANLIK HİZMETLERİNE İLİŞKİN GÖRÜŞLERİNİN DAĞILIMI

	DEKAN		BÖLÜM BAŞKANI		TOPLAM	
	f	%	f	%	f	%
Yeteri kadar verilmektedir	7	53.8	20	38.5	27	41.5
Bir ölçüde verilmektedir.	6	46.2	24	46.2	30	46.2
Çok az verilmektedir.(Hiç denecek kadar)	-	-	8	15.3	8	12.3
T O P L A M	13	20.0	52	80.0	65	100.0

Fakülte ve bölümlerdeki öğrencilere verilen rehberlik ve danışmanlık hizmetleri yöneticilerin % 46.2'sine göre "bir ölçüde verilmekte", % 41.5'ine göre de "yeteri kadar verilmektedir". Dekan ve bölüm başkanları da bu konuda hemfikirdir.

Rehberlik hizmetlerinin sağlanmasında karşılaşılan sorunlar ve çözüm önerileri şöyle sıralanabilir.

- Aslında rehberlik daha işlemsel hale getirilmeli, öğrencilerin ders alma ve bırakmalarına yardımcı gibi dar anlamda düşünülmemelidir.

- Rehberlik servisleri kurulmalıdır.

- Öğretim elemanlarının ders yüklerinin fazla oluşu bu hizmetin verilmesine büyük ölçüde engel teşkil etmektedir.

Gözlemlerimize göre rehberlik hizmetleri müzik, resim-iş, mesleki-tekniik eğitim gibi bireysel ya da küçük gruplarla öğretimin yapıldığı programlarda daha iyi verilmektedir. Fakat 2 fakültenin dışında rehberlikle ilgili hazırlanmış ayrıntılı bir forma rastlamak mümkün olmamıştır.

9) Eğitim Programları ve Uygulanmasına İlişkin Diğer Görüşler ve Öneriler

Yöneticilerin programlara ilişkin olarak belirttikleri yukarıdaki görüşlerinden başka, görüş ve önerilerinin bulunup bulunmadığını tesbit etmek amacıyla, bu konuya ilişkin bir de açık uçlu bir soru yöneltilerek, alınan cevaplar, frekansları dikkate alınarak aşağıda sıralanmıştır.

- Kendileriyle görüşme yapılan yöneticilerin hepsi de, öğrencilerin haftalık ders yüklerinin daha fazla olduğunu belirterek azaltılmasını önermişlerdir.

- Yöneticilerin büyük çoğunluğu (% 82'si) kalabalık öğrenci gruplarıyla ders işlediklerini, bunun da verimi düşürdüğünü açıklamışlardır. Bu yöndeki şikayet daha çok atelye dersleri olan programlardan gelmiştir.

- Bir kısım yöneticiler bazı programlar için hazırlık sınıfı açılmasını önermişlerdir. Teknik Eğitim Fakülteleri, Eğitim Fakültelerinin Yabancı Diller Eğitimi ile Müzik Eğitimi Bölümleri hazırlık sınıfı açılmasını isteyenler arasındadır. Bilindiği gibi Yabancı

Diller Eğitimi Bölümünde hazırlık sınıfı açılmasına ilişkin karar ilgili kuruluşlardan çıkmış bulunmaktadır.

- Fakülteler, programlarını düzenleme ve geliştirme yönünden daha rahat hareket edebilmelidirler.

- Eğitim Fakülteleri arasında ve fakültelerle MEGSB. arasında sürekli bir diyalog olmalıdır.

- Eğitim programlarıyla ilgili çalışmalarda genellikle derslerin isim ve süreleri üzerinde durulmaktadır. Ayrıca derslerin muhtevaları da belirlenmelidir.

- Pedagojik formasyonu olmayan öğretim elemanlarının mutlaka bu formasyonu almaları sağlanmalıdır.

- Eğitim fakültelerinden bazıları kendi imkanlarına göre belli alanlarda ihtisaslaşmışlardır.

- Sayıları giderek çoğalan genel ve Teknik Anadolu Liselerine dil bilen öğretmenler yetiştirilmesi ele alınmalıdır.

d- Akademik Personel Yönünden

Fakültelerin akademik personel yönünden durumlarını ve yöneticilerin buna ilişkin görüşlerini öğrenmek amacıyla burada kendilerine iki soru yöneltilmiştir. Bu konuda sorulan iki soru ve alınan cevaplar şöyledir.

1) Öğretim Üyesi Açığı ve Temin Edilmesine İlişkin Görüşler

Fakülte yöneticilerinin bu soruya verdikleri cevaplar tablo 21'de gösterilmiştir.

TABLO 21
YÖNETİCİLERİN FAKÜLTE/BÖLÜMLERİNDEKİ ÖĞRETİM ÜYESİ
DURUMLARINA İLİŞKİN GÖRÜŞLERİ

	DEKAN		BÖLÜM BAŞKANI		TOPLAM	
	f	%	f	%	f	%
Yoktur.	2	15.4	5	9.6	7	10.8
Vardır.	11	84.6	47	90.4	58	89.2
Bulmakta güçlük çekiyoruz.	9	81.8	42	89.4	51	87.9
Bulmakta güçlük çekmiyoruz	2	18.2	5	10.6	7	12.1

Yukarıdaki tablonun incelenmesinden fakülte/bölgelerdeki öğretim üyesi açığı, % 89.2'sinde bulunmakta ve öğretim üyesi bulmakta (% 87.9) güçlük çekmektedir. Bu konuda da dekan ve bölüm başkanları aynı görüşü paylaşmaktadır.

Söz konusu açık daha çok gelişmekte olan bölgelerdeki fakülte-lerle, fen ve teknik gibi alanlarda görülmektedir.

2) Araştırma Görevlisi Alma ve Yetiştirmeye İlişkin Görüşler

Bilindiği gibi yeni sistemde öğretim üyesi yetiştirme, bu yolla olmaktadır. Araştırma görevlisi alma ve yetiştirme yönünden yöneticiler durumlarını şu şekilde belirtmişlerdir.

- Sayıları az da olsa bir kısım yöneticiler bu konuda kadro sıkıntısı çektiklerini ya da kadroların saklı tutulduğunu belirtmişlerdir.

- Bazı yöneticiler de öğretim üyeliğinin cazipliğinin az olması nedeniyle eleman bulamadıklarını açıklamışlardır. Teknik Eğitim Fakülteleri yöneticileri alınan araştırma görevlilerinin, daha iyi gelir getiren iş bularak ayrıldıklarını söylemişlerdir.

- Daha çok taşrada ve gelişmekte olan illerde bulunan fakülte

yöneticileri aldıkları araştırma görevlilerini yetiştirmekte güçlüklerle karşılaştıklarını (öğretim üyesi azlığı ya da yokluğu nedeniyle) belirtmişlerdir.

- Bir kısım yöneticiler de (İstanbul, Ankara, İzmir gibi illerde bulunan fakülte yöneticileri) bu konuda pek sıkıntılarının bulunmadıklarını açıklamışlardır.

e- Öğrenci Kaynağı ve Seçimine İlişkin Görüşler

Yöneticilerin programlarına aldıkları öğrenci kaynağı ve bu kaynağın niteliklerine ve seçimine ilişkin görüş ve önerilerini tesbit etmek amacıyla, görüşmenin bu bölümünde, kendilerine açık uçlu ve seçenekli üç soru yöneltilmiştir. Bu sorular ve alınan cevaplar aşağıda tablolar halinde gösterilmiştir.

1) Programa Yeni Başlayan Öğrencilerin Öğretmen Olmaya İstekli Olup Olmadıkları ile Hazırbulunuşluk Düzeylerine İlişkin Görüşler

Dekan ve bölüm başkanlarının bununla ilgili soruya verdikleri cevaplar aşağıdaki tabloda görüldüğü gibidir.

TABLO 22

ÖĞRENCİLERİN PROGRAMA BAŞLADIKLARINDA ÖĞRETMEN OLMAYA İSTEKLİLİK VE HAZIRBULUNUŞLULUK DÜZEYLERİNE İLİŞKİN YÖNETİCİ GÖRÜŞLERİNİN DAĞILIMI

	DEKAN		BÖLÜM BAŞKANI		TOPLAM	
	f	%	f	%	f	%
İstekli ve düzeyleri yeterli	3	23.1	10	19.2	13	20.0
İstekli fakat hazırbulunuşluk düzeyleri yetersiz	2	15.3	16	30.8	18	27.7
İsteksiz ama düzeyleri yeterli	4	30.8	8	15.4	12	18.5
Hem isteksizler hem de düzeyleri yeterli değil	4	30.8	18	34.6	22	33.8
T O P L A M	13	20.0	52	80.0	65	100.0

Tablo 22 incelendiğinde öğrenciler programa başladıklarında öğretmen olmaya isteklilik ve hazırbulunuşluk düzeylerine ilişkin yönetici görüşlerinin dağılımı görülmektedir. Buna göre yöneticilerin % 33.8'i öğrencileri "hem isteksiz hem de düzeylerinin yetersiz", % 27.7'si öğrencileri "istekli fakat hazırbulunuşluk düzeylerini yetersiz", % 20.0'si öğrencileri "istekli ve düzeyleri yeterli", % 18.5'i öğrencileri "isteksiz ama düzeylerini yeterli" bulmaktadırlar. Dekan ve bölüm başkanlarının görüşlerinin dağılımı benzerlik göstermektedir.

Görüldüğü gibi öğrenciler, hem isteklilik hem de hazırbulunuşluluk yönünden olumsuz özellikler göstermektedir.

2) Öğrenci Kaynağına İlişkin Görüşler

Yöneticilerin programlarına alınan öğrenci kaynağına ilişkin görüşleri tablo 23'de gösterilmiştir.

TABLO 23
YÖNETİCİLERİN FAKÜLTE/BÖLÜMLERİNİN ÖĞRENCİ KAYNAĞINA
İLİŞKİN GÖRÜŞLERİNİN DAĞILIMI

	DEKAN		BÖLÜM BAŞKANI		TOPLAM	
	f	%	f	%	f	%
Şimdiki kaynağa devam edilmelidir.	11	84.6	27	51.9	38	58.5
Yeni kaynaklar yaratılmalıdır.	2	15.4	25	48.1	27	41.5
T O P L A M	13	20.0	52	80.0	65	100.0

Fakülte/bölmelere alınacak öğrenci kaynağına ilişkin yönetici görüşleri yukarıdaki tabloda yer aldığı gibi yöneticilerin % 58.5'i "şimdiki kaynağa devam edilmesini" isterken, % 41.5'i de "yeni kaynaklar yaratılmalıdır" demektedir. Dekanlar mevcut kaynağı % 84.6 ile daha uygun bulmaktadırlar.

Öğrenci kaynaklarına ilişkin sorular ve çözüm önerileri ise aşağıdaki gibi sıralanabilir.

- Öğretmen liseleri eğitim fakültelerinin öğrenci kaynağını oluşturmasına rağmen işleyiş bu yönde olmamaktadır. Eğitim Fakülteleri ya tamamen ya da büyük ölçüde bu kaynaktan yararlandırılmalıdır.

- Öğretmen yetiştiren her fakülte devami olduğu öğretim programlarının öğrencilerini almalıdır.

- Spor ve müzik liseleri açılmalıdır.

- Yabancı dil öğretmeni yetiştiren programlara, Kolej ve Anadolu Liseleri mezunları alınmalıdır.

3) Öğrenci Seçme Sistemine İlişkin Görüş ve Öneriler

Yöneticilerin bu konudaki görüşleri de aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

TABLO 24

YÖNETİCİLERİN FAKÜLTE/BÖLÜMLERİNDE UYGULANAN MEVCUT ÖĞRENCİ ALMA SİSTEMİNE İLİŞKİN GÖRÜŞLERİNİN DAĞILIMI

	DEKAN		BÖLÜM BAŞKANI		TOPLAM	
	f	%	f	%	f	%
Devam edilmelidir.	7	53.8	21	40.4	28	43.1
Bu sisteme bazı ilaveler yapılmalıdır.	6	46.2	19	36.5	25	38.5
Yeni bir sistem getirilmelidir.	-	-	12	23.1	12	18.4
T O P L A M	13	20.0	52	80.0	65	100.0

Yukarıdaki tablonun incelenmesinden, öğretmen yetiştiren kurumlar için uygulanan mevcut öğrenci alma sisteminde, yöneticilerin % 43.1'inin "devam etmelidir", % 38.5'inin "bu sisteme bazı ilaveler yapılmalıdır", % 18.4'ünün de "yeni bir sistem getirilmelidir" seçeneklerini tercih ettikleri; dekanların 3. seçeneği hiç tercih etmedikleri anlaşılmaktadır.

Sonuç olarak mevcut öğrenci alma sisteminin devamında yarar

görüldüğü ancak bazı ilavelere ihtiyaç duyulduğu söylenebilir. Öğrenci alma sistemine ilişkin öneriler şöyle sıralanabilir.

- Bugünkü sistem bilgiyi ölçse bile, öğretmenlik için gerekli olan diğer özellikleri ölçmemektedir.

- Öğrenciler yine merkezi sistemle alınmalı fakat bunun yanında kişilik ve tutum testleri de tatbik edilmeli hatta mülakat yapılmalıdır.

- Ön kayıtla öğrenci alan programlar için de, sınav kılavuzunda ayrı bir bölüm olmalıdır. Ortak standartlara bağlanmalıdır.

- Mesleki Eğitim ve Teknik Eğitim Fakültelerine, 1. basamak sınav sonuçlarına göre öğrenci alma uygulamasından vazgeçilmelidir.

- Bu fakültelere alınacak öğrenciler için mutlaka beceri ve yeteneği ölçen sınavlar tatbik edilmelidir.

- Okul birinci, ikinci ve üçüncüleri sınavsız bu okullara kabul edilmelidir.

- Mutlaka sağlık raporu istenmelidir.

f- Fiziki Kapasite ve Mali Yönden

Öğretmen yetiştiren yükseköğretim kurumlarındaki eğitimin niteliğini doğrudan etkileyen insan dışı kaynakların yeterliliğini öğrenmek amacıyla biri fiziki diğeri mali konularda olmak üzere, görüşmenin bu son bölümünde yöneticilere iki soru yöneltilmiş, alınan cevaplar aşağıda gösterilmiştir.

1) Kurumların Dershane, Laboratuvar, Atelye, Kütüphane, Lokal Gibi Fiziki İmkanlarına İlişkin Görüşler

Yöneticilerin bununla ilgili görüşleri tablo 25'te görüldüğü gibidir.

TABLO 25

FAKÜLTE/BÖLÜMLERİN DERSANE, UYGULAMA ALANI, KÜTÜPHANE, LOKAL VS. YÖNLERDEN YETERLİ VE SAĞLIKLI FİZİKİ KAPASİTEYE SAHİP OLMA DURUMUNA İLİŞKİN YÖNETİCİ GÖRÜŞLERİNİN DAĞILIMI

	DEKAN		BÖLÜM BAŞKANI		TOPLAM	
	f	%	f	%	f	%
Yeteri kadar sahiptir.	3	23.1	14	26.9	17	26.2
Kısmen sahiptir.	4	30.8	24	46.2	28	43.1
Sahip değildir.	4	30.8	8	15.4	12	18.4
Bu ihtiyaçlar acil ve zaruret halindedir.	2	15.3	6	11.5	8	12.3
T O P L A M	13	20.0	52	80.0	65	100.0

Bu tabloya göre de fakülte ve bölümlerin dersane, uygulama alanı, kütüphane, lokal, konferans salonu vs. yönlerden yeterli ve sağlıklı fiziki kapasiteye kısmen sahip olduğu söylenebilir. (% 43.1) bunu "yeteri kadar sahip", "sahip değil" seçenekleri izlemektedir. Dekan ve bölüm başkanı görüşleri aynı doğrultuda olduğu da, tablonun incelenmesinden anlaşılmaktadır.

% 12.3'ünde eğitim-öğretimi direk etkileyen fiziki kapasitenin zaruret düzeyinde bulunması da önemli bir durumdur.

Aslında Eğitim Fakültelerinde fiziki yetersizlikten çok, kullanışlılık yoktur. Bilindiği gibi bu kurumların tamamına yakını; hepsi de yatılı olan eski Eğitim Enstitüleri binalarında faaliyetlerini sürdürmektedirler. Bu nedenle geniş fiziki alana sahip bulunmaktadırlar. Fakat bu binaların üniversite/fakülte düzeyine göre yapılmış olmaması çeşitli sorunlar doğurmaktadır. Bir de bunlara artan öğrenci sayısı eklenince yetersizliğin nedenleri ortaya çıkmış olmaktadır.

2) Mali Kaynaklar ve Yeterliliğine İlişkin Görüşler

Bu soruya alınan cevaplarda dikkati çeken husus, bütün yöneticilerin mali yönden büyük sıkıntı içerisinde bulduklarını belirtmeleri olmuştur. Bu kurumların araç-gereç, makina ve teçhizat gibi yönlerden yetersiz durumda buldukları hatırlanırsa, bu sıkıntının nedenleri daha iyi anlaşılmış olacaktır.

Mesleki ve Teknik Eğitim Fakültelerinin bu yönden daha büyük sıkıntı içerisinde buldukları görülmektedir. Bu kurumlar neredeyse makina ve teçhizat yönünden mezunlarının öğretmen olarak istihdam edildiği meslek liselerinin gerisinde bulunmaktadır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

SORUNLAR VE TARTIŞMA

1- ORTAÖĞRETİME ÖĞRETMEN YETİŞTİRME ÇALIŞMALARININ DEĞERLENDİRİLMESİ

Araştırmanın buraya kadar elde edilen sorunlarına göre, ortaöğretime öğretmen yetiştirme sistemini; 1982 öncesi ve sonrası sistem olarak ikiye ayırmak mümkün olmaktadır. Çünkü, öğretmen yetiştirme işi 20 Temmuz 1982 tarihine kadar Milli Eğitim Bakanlığına bağlı kurumlarda gerçekleştirilirken, bu tarihten itibaren, üniversite çatısı altında, önceki kurumlardan yapı, yönetim ve işleyiş yönünden farklı olan yükseköğretim kurumlarında gerçekleştirilmeye başlanmıştır. İşte, araştırmanın bu bölümünde ortaöğretime öğretmen yetiştirme çalışmalarının 1982 öncesi ve sonrası ele alınarak; temel özellikler ve sorunlar yönünden tartışılacaktır.

a- 1982 Öncesi ve Sonrası Öğretmen Yetiştirme Sisteminin Temel Özellikleri ve Sorunları

1) Kurumların Amaçları Yönünden:

Kurumların işlevlerini ilgili kurumların amaçları belirler. Başka bir ifadeyle kurumlar, belli işlevleri yerine getirmek üzere kurulmuşlardır. Durum böyle olunca her bir kurumun amacı, o kurumun kuruluş, işleyiş, yönetim gibi her türlü faaliyetlerini etkiler; Hatta, tayin eder. Bu durum öğretmen yetiştiren kurumlar için de geçerli olduğuna göre öğretmen yetiştiren yükseköğretim kurumları bu yönden 1982 öncesinde nasıldılar; bugün nasıl bir görünüm içersindedirler?

1982 öncesi dönemde MEB'na bağlı olarak faaliyetlerini sürdüren, öğretmen yetiştiren bütün yüksekokulların asıl amaçlarının öğretmen yetiştirmek olduğu, açık bir şekilde bellidir. Bu durum, ilgili yüksekokulların yönetmelik ve programlarında açıkça

belirtilmiştir. Zaten bu kurumlar öğretmen yetiştirmek için kurulmuşlardır. Yaklaşık hepsinin isimlerini oluşturan kelimeler arasında "Öğretmen" sözcüğü bulunmaktadır.

Genel ve mesleki ortaöğretim okullarına öğretmen yetiştiren yüksekokullar, üniversitelere bağlanıp Eğitim, Mesleki Eğitim ve Teknik Eğitim Fakülteleri olarak yeni bir yapı ve statüye kavuştuklarında, özellikle bu değişikliğin olduğu ilk yıllarda, bu kurumların bunlar arasında da daha çok Mesleki ve Teknik Eğitim Fakültelerinin; öğretmen yetiştirmenin dışında, başka amaçlara yönelmek istediklerine ilişkin, yaygın bir kanaat doğmuştur (350). Hatta bazı çevreler; öğretmen yetiştiren fakülte yöneticilerinin, bu kurumların temel amaçlarının öğretmen yetiştirmek olduğunu dikkate almadıklarını bile iddia etmişlerdir. Acaba gerçekten durum böyle midir? Bu görüşlerdeki hakikat payı nedir?

Önceki bölümde belirtildiği gibi kendileriyle görüşülen ilgili fakülte yöneticilerinin tamamına yakını (% 98.5'i), fakülte ve bölümlerinin tek ya da temel amacının öğretmen yetiştirmek olduğu yönünde görüş belirtmişlerdir. Fakülte ya da bölümlerin temel işleri öğretmen yetiştirmek olmak şartıyla, başka işlevlere de yönelmesini, isteyen yöneticiler, bunu daha çok öğretmenlik sınavını kazananların mezunlarının istihdamı yönünden düşündüklerini açıklamışlardır.

Eğitim, Mesleki Eğitim ve Teknik Eğitim Fakülteleri yöneticilerinin, kurumlarının amaçlarına ilişkin görüşlerinin, yukarıda belirtildiği şekilde olmasına rağmen; bir çoğunun, yönetmelik ya da yönergelerinde kurumun amacının öğretmen yetiştirmek olduğuna dair bir tanıma rastlamak mümkün olmamıştır. Bunu bir eksiklik olarak görmek mümkündür. Öğretmen yetiştiren bütün yükseköğretim kurumlarının yönetmelik ya da yönergelerine kurumun amacının öğretmen yetiştirmek olduğuna dair tanımların konulmasında yarar görülmektedir.

---

(350) Duman, Tayyip, "Öğretmen Yetiştirmenin Dünü-Bugünü ve Geleceği", Töre Dergisi. Yıl: 15, Sayı: 171,172, 1983.

2) Kuruluş, Yapı, Yönetim ve İşleyiş Yönünden:

Bilindiği üzere 1982 öncesinde faaliyet gösteren öğretmen yetiştiren yüksekokulların tamamı, MEB'na bağlı kurumlardı. Çeşitli tarihlerde Bakanlığa bağlı olarak kurulan bu okullar, statü yönünden pek değişmemekle birlikte, idari ve akademik yapıca bir gelişim göstermiştir.

Bir tanesi dahi kuruluş kanununa sahip olmayan; hepsi de Bakanlıktan alınan muciplerle kurulan bu kurumlardan genel kültür dersleri öğretmeni yetiştiren yüksekokullar, MEB. Öğretmen Okulları Genel Müdürlüğüne; atelye ve meslek dersleri öğretmeni yetiştiren kurumlar ise, Mesleki ve Teknik Yüksek Öğretim Genel Müdürlüğüne bağlı olarak öğretimlerini sürdürmüşlerdir.

Genel ve Mesleki ortaöğretime öğretmen yetiştiren Yüksek Öğretmen Okulları, 2 ile 4 yıl arasında değişen öğretim süreli olarak kurulmuşlar, belli bir süre sonra 4 yıllık bir yüksekokul seviyesine gelmişlerdir. Ancak öğretmen okulları kuruluş ve gelişim yönünden farklılık göstermişlerdir. Eğitim Enstitüleri 2 yıl öğretim süreli kurulup, bazı bölümleri 3 yıl, bazıları da 2 yıllık olarak, uzun yıllar öğretimlerini bu şekilde sürdürürlerken; Mesleki ve Teknik Yüksek Öğretmen Okulları 3 yıllık olarak kurulmuşlar ve kısa bir süre sonra 4 yıla çıkarılmışlardır.

Öğretmen okullarını hepsinin de yönetim işlerinin başında MEB'ca atanan bir müdür ve yeterli sayıda müdür yardımcıları vardır. Yönetim işleriyle ilgili diğer elemanlar ise okullara göre değişmektedir. Bu elemanlar bölüm başkanı, bölüm şefi, grup başkanı, laboratuvar, atelye, kısım şefi ve şube şefidir. Bu durumu şöyle bir tablo ile göstermek mümkündür.

TABLO 26
ORTAÖĞRETİME ÖĞRETMEN YETİŞTİREN KURUMLARDA YÖNETİM ORGANLARI

Öğretmen Okulları	Müdür	Müdür	Müdür	Bölüm	Bölüm	Grup	Labor.	Şube
	Baş	Yard.	Yard.	Baş.	Şefi	Baş.	Atel.	Şefi
							Kıs.Ş.	
Yüksek Öğretmen Okulu	X	X	X					
Eğitim Enstitüsü	X	X	X		X			
Kız Tek. Yük.Ö.O.	X	X	X	X		X	X	
Yüksek Tek. Ö.O.	X	X	X	X		X	X	X
Tic. ve Tur. Y.Ö.O.	X	X	X			X		
End. San, Y.Ö.O.	X	X	X		X			

Kaynak: İlgili Yüksekokulların Yönetmeliklerinden yararlanılarak Hazırlanmıştır.

Görüldüğü gibi öğretmen yetiştiren yüksekokullar yönetim organları yönünden kendi aralarında önemli sayılabilecek farklılıklar göstermektedirler.

Öğretmen yetiştiren yüksekokullar, karar ve danışma organları yönünden de farklı özelliklere sahiptirler. Ortaöğretime öğretmen yetiştiren okullarda bulunan başlıca karar ve danışma organları Okul Genel Kurulu, Yönetim Kurulu, Bölüm Genel Kurulu ve Grup Kuruludur. Bunların yüksekokullara göre dağılımı ise şöyledir.

TABLO 27
ORTAÖĞRETİME ÖĞRETMEN YETİŞTİREN KURUMLARDA KARAR VE DANIŞMA
ORGANLARI

Öğretmen Okulları	Genel Enstitü Yönetim Bölüm Grup				
	Kurul	Kurulu	Kurulu	Gn.Kur.	Kurulu
Yüksek Öğretmen Okulu	X				
Eğitim Enstitüsü	X	X		X	
Kız Tek. Yük. Ö.O.	X		X	X	X
Yüksek Teknik Ö.O.	X		X	X	X
Tic.Tur. Yük.Ö.O.	X		X		X
End. San. Yük.Ö.O.	X		X	X	

Kaynak: İlgili Yüksekokulların Yönetmeliklerinden yararlanılarak hazırlanmıştır.

Yukarıda adı geçen yönetim, karar ve danışma organları; okullarının eğitim-öğretim hatta bir kısım yüksek okullarda öğretim elemanı alma konularına ilişkin bazı kararlar alabiliyorlardı. Ancak, bu kararların uygulaması Bakanlığın onayından sonra mümkün olabiliyordu.

Bilindiği gibi, öğretmen yetiştiren yükseköğretim kurumları, 20 Temmuz 1982'de üniversitelere bağlanarak yeni statü, yapı ve işleyişe kavuşmuşlardır.

Fakültenin idari ve akademik işlerinin başında bir dekan bulunmaktadır. Fakültenin ve birimlerinin temsilcileri olan dekan, rektörün önerisiyle Yükseköğretim Kurulunca üç yıl için atanır. Dekan kendisine çalışmalarında yardımcı olmak üzere fakültenin aylıklı öğretim üyeleri arasından en çok iki kişiyi üç yıl için dekan yardımcısı olarak seçer.

Fakülte içerisinde yer alan her bir bölümün başında dekanca atanan bir bölüm başkanı; bölümler içerisinde de anabilim / anasanaat dalları; bunun da içerisinde bilim / sanat dalları ve başlarında bölüm başkanının önerisi ile dekanca atanan anabilim / anasanaat; bilim / sanat dalları başkanları bulunmaktadır.

Yeni sistemde danışma ve karar organları ise Fakülte Kurulu ile Fakülte Yönetim kuruludur. Bunu bölümlerde, bölüm kurulu, anabilim / anasanaat dalı kurulu ile bilim / sanat dalı kurulları izlemektedir.

Adı geçen karar ve danışma organları, 1982 öncesindeki organlarla bazı yönlerden benzerlik gösterse de, bunların yetki ve sorumlulukları ayrıntılı bir şekilde incelendiğinde, bir çok konuda daha yetkili oldukları görülmektedir. Nitekim bundan önceki bölümde görüldüğü gibi, yöneticiler yeni idari ve akademik yapı ve işleyişine ilişkin olumlu görüşler beyan etmişlerdir.

Sonuç olarak, öğretmen yetiştiren yükseköğretim kurumlarının 1982 öncesine göre; yasal dayanağa; kuruluş, yapı, yönetim ve işleyişte bütünlüğe ve özerk bir statüye kavuşmuş olmak ; problemlerinin birçoğunu organları aracılığı ile , kendi bünyesinde çözme imkanını elde etmek bakımlarından daha iyi durumda oldukları söylenebilir.

Ancak yeni sistemin idari ve akademik yapı ve işleyişine ilişkin söz konusu olumlu özelliklerinin yanında; yöneticilerin anabilim / anasanaat dallarının isim ve yeniden düzenlenmesine ilişkin görüşlerini de gözardı etmemek gerekir.

3) Öğretim Elemanı Alma ve Yetiştirme Yönünden:

Genel ve mesleki ortaöğretim okullarına öğretmen yetiştiren yükseköğretilerin öğretmen ihtiyacının temininde iki yol izlenmiştir. Birincisinde, bu kurumlara doğrudan öğretmen alınırken; ikincisinde, asistanlar alınarak, yetiştirme yoluna gidilmiştir.

Ancak öğretmen temininde, genel eğitim ile mesleki eğitime öğretmen yetiştiren kurumların ayrı uygulamalara baş vurdukları görülmüştür. Önceden de belirtildiği gibi Mesleki Teknik Yüksek

Öğretmen Okullarına öğretmen temininde ilgili okulların danışma ve karar organları, yetkili kılınırken; alınacak öğretmenlerle ilgili olarak ta bazı standartlar geliştirilmişti ve bu yöntem nisbeten, 1982'ye kadar korunmuştu.

Eğitim Enstitüleri ile Yüksek Öğretmen Okulları danışma ve karar organlarının bu konuda bir yetkileri yoktu. Bir ara, Eğitim Enstitülerine atanacak öğretmenler için, MEB'tarafından Enstitü müdürünün görüşü alınsa da, bu usül fazla devam ettirilmedi.

Gazi Eğitim Enstitüsü, ETYÖÖ, KTYÖÖ. ve TTYÖ Okullarında asistanlık sistemi bulunmaktaydı ve bu sistem, 1970'li yıllara kadar da nisbeten iyi işletilmişti. Ancak, daha sonraki yıllarda pek işletilememişti.

Adı geçen okulların asistanlık yönetmeliği incelendiğinde aslında bu sistemin, çok iyi hazırlanmış olduğu görülmektedir. Hatırlanacağı gibi asistanlığa aday olabilmenin şartları arasında belli bir süre öğretmenlik yapmış olmak aranıyor ve adayın sicili ön planda tutuluyordu. Belli şartları taşıyan , sınavları da kazanaarak bu göreve atananlar; en erken 2 yıl içerisinde master düzeyinde bir çalışma yaparak , deneme derslerini de verdikten sonra öğretmenliğe geçebiliyorlardı.

Görüldüğü gibi öğretmen yetiştiren yüksekokullar zamanın durum ve şartları içerisinde önemli uygulamalar başlatmışlardır. Ancak bunlara süreklilik kazandırılmamış ve sık sık ihlal edilmiştir. Bu kurumları; özellikle de buralara öğretmen atamada, politikacıların etkisinden uzak tutmak pek mümkün olmamıştır. Hükümet değişikliklerini, hatta aynı hükümet dönemindeki Bakan değişikliklerini, öğretmen yetiştiren yükseköğretim kurumlarının yönetici ve öğretmenlerinin değiştirilmesi izlemiştir. Bu kurumlara , öğretmen atamada; birtürlü ortaöğretime öğretmen atama geleneğinin dışına çıkılarak , "Yükseköğretime öğretmen atama" geleneğini kurmak mümkün olmamıştır.

Öğretmen yetiştiren öğretmenlerin seçiminde ve atamalarında siyasi görüşlerin ölçü olması bu kurumlardaki öğretimin niteliğinin

düşmesine ve buraların siyasi görüşlerin birbiriyle boy ölçüştüğü yerler haline gelmesine neden olmuştur.

Yeni düzenlemede ise, öğretmen yetiştiren yükseköğretim kurumlarına öğretim elemanı alma ve yetiştirme; 2547 sayılı Kanun ve onun getirdiği akademik standartlara göre yürütülmektedir. Bu uygulamayı, öğretim elemanlarının seçim ve atanmalarını akademik ölçütlere bağlaması yönünden elbette önemli saymak gerekir. Ancak öğretmen yetiştiren kurumlarca atanacak elemanlarda ek nitelikler de aranmalıdır. Bu kurumlarda; öğretmenlik formasyonuna sahip, kurumun amacının öğretmen yetiştirmek olduğunu benimsemiş, öğretim elemanlarının çalışmasına özen gösterilmelidir.

Bu kurumların asıl öğretim üyesi kaynağını araştırma görevlileri oluşturduğuna göre, bunların seçimi ve yetiştirilmesine ilişkin farklı ölçütler geliştirilmelidir.

4) Öğrenci Kaynağı ve Seçimi Yönünden:

1982 Öncesi dönemde ortaöğretime öğretmen yetiştiren kurumların birçoğunun , ortaöğretim programlarının devamı şeklinde olduğu; durum böyle olunca öğrenci kaynağının devamı durumunda oldukları okullardan sağladıkları görülmektedir.

1982 öncesi öğretmen yetiştirme sisteminin en üstün taraflarından biri öğrenci seçimine ilişkin uygulamalar olmuştur. Öğrenciler bu kurumlara eleme ve giriş sınavına katılabilmek için okudukları okulların öğretmenler kurulunca aday gösterilmiş olmaları gerekmektedir.

Öğrencilerin bu kurumlarca aday gösterilirken yalnızca derslerdeki başarısına bakılmıyor, kişilik özellikleri de gözönünde bulunduruluyordu.

Eleme sınavları yazılı yapılırken, giriş sınavları adayların girecekleri okullarda, ilgili okulların öğretmenlerinden oluşan komisyonlar tarafından sözlü ve uygulamalı olarak yapılıyordu. Sınavlarda öğrencilerin sadece bilgi ve becerileri ölçülüyor;

fiziki yapısından konuşmasına kadar birçok kişilik özellikleri dikkate alınıyordu.

Birçok yönden üstün olan bu sistemin tek kusuru, sınav komisyonlarının objektif davranmama ihtimalinin bulunmasıydı. Nitekim zaman zaman bu konuda kamuoyuna yansiyacak derecede şikayetler olmuştur. Sınavların uzun zaman alması sistemin bir başka kusurlu tarafıdır.

1978 yılından itibaren öğretmen yetiştiren bütün kurumlara öğrenciler merkezi sistemle alınmaya başlanmıştır. Bu uygulama halen bugün de devam etmektedir. Yalnızca müzik, resim-iş, beden eğitimi programlarına ön kayıt + yetenek sınavıyla öğrenci alınmaktadır.

Günümüzde uygulanan öğrenci seçme sistemi yeterli saymak mümkün değildir. Çünkü bu sistem yalnızca bilgiyi ölçmekte öğretmenlik için gerekli olan kişilik özelliklerini dikkate almamaktadır.

5) Eğitim Programları Yönünden:

Bilindiği gibi eğitim ve onun alt sistemlerine kadar iyi kurulursa kurulsun, sistemin başarısı onu yetiştirecek öğretmene; öğretmene kazandırılacak davranışları ve bunun için gerekli olan etkinlikleri ihtiva eden eğitim programlarının hazırlanmasına ve uygulanmasına bağlıdır.

Öğretmen yetiştiren kurumların 1982 öncesi programlarının her boyutunda bütünleşmeden çok bir çeşitlilik göze çarpmaktadır. Bu çeşitliliği özellikle muhtava kategorilerinin ağırlığında, zorunlu ve seçimlik ders sisteminde, yıl ve sömestr sisteminde, haftalık ders saati ve kredi sisteminde, uygulama ve staj faaliyetlerine ayrılan süre ve bu faaliyetlerin düzenlenmesinde ve değerlendirme sisteminde dikkati çekmektedir.

Hatırlanacağı gibi öğretmen yetiştiren kurumlarda öğretmenlik bilgisi dersleri belli standartlara bağlanmamıştı. Öyle ki bu derslerin program içindeki ağırlığı bazı kurumlarda % 20'nin üstünde iken, bu oran öğretmen yetiştiren bazı kurumlarda ise % 5'in bile

altındaydı.

Yeni sistemin getirdiği, daha doğrusu getirmeye çalıştığı yeniliklerden biri, ğretmen yetiştiren kurum programlarını belli standartlara bağlamakla olmuştur.

Fakat günümüzde de programlarla ilgili tartişmaların bittiğini söylemek mümkün değildir. Söz konusu tartişmaların daha çok muhtava kategorileri üzerinde toplandığı görülmektedir.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

ÖZET, SONUÇ VE ÖNERİLER

Araştırmanın bu son bölümünde, ortaöğretime öğretmen yetiştirme çalışmalarının kısa ve genel bir özeti yapılarak , elde edilen sonuçlar belirtilecek ve sonunda da bazı öneriler sunulacaktır.

Özet

Türkiye'de ortaöğretime öğretmen yetiştirme problemi, Cumhuriyetin kurulduğu günden buyana, ilgililerin üzerinde önemli durduğu, çözüm yolları aradığı ve uygulamaya koyduğu konulardan biri olmuştur.

Cumhuriyet döneminin daha ilk yıllarında öğretmenin, eğitim sistemindeki , hatta toplumdaki yeri ve öneminin çok iyi kavrandığı, bunun sonucu olarak, ortaöğretim programlarıyla birlikte onun uygulayıcısı olan öğretmenlerinin yetiştirilmesi probleminin ele alındığı görülmektedir.

1923 - 1946 döneminin başında, bu konuda gerçekleştirilen ilk çalışmalardan bir öğretmenlik mesleğini yasal dayanağa kavuşturan 439 sayılı Kanunun çıkarılması olmuştur. Bu arada, öğretimini 1890'lı yıllardan beri sürdüren Yüksek Öğretmen Okulu, yeni bir düzenlemeyle daha faal duruma getirilirken; yeni öğretmen kaynakları sağlama yolları aranmaya başlanmıştır.

Genel ve mesleki ortaöğretim okullarına öğretmen yetiştiren yükseköğretim kurumlarının ilk örneklerini teşkil eden yüksekokullar Cumhuriyetin ilk on beş yılı içerisinde kurulmuşlardır. Bu okullar, Müzik Öğretmen Okulu (1925), Gazi Eğitim Enstitüsü (1926), Kız Teknik Yüksek Öğretmen Okulu (1934) ve Erkek Teknik Yüksek Öğretmen Okulu'dur (1937).

Ancak adı geçen bu okullar, özellikle de genel kültür dersleri öğretmeni yetiştiren Gazi Eğitim Enstitüsü ile, sayıları giderek

artan ortaöğretim okullarının öğretmen ihtiyacını karşılamak mümkün olmayacağı yenileri açılmaya başlanmıştır.

1946 - 1960 dönemi ortaöğretime öğretmen yetiştirme yönünden;

(a) Mevcut öğretmen yetiştiren kurumlardan bazılarının sayılarının artırıldığı,

(b) Yapı ve teşkilatının geliştirildiği ve ,

(c) Yeni öğretmen yetiştiren okulların açıldığı bir dönem olmuştur.

Hatırlanacağı üzere bu dönemin hemen başlarında yeni Eğitim Enstitüleri kurulurken, 1955 yılında Ticaret Turizm Yüksek Öğretmen Okulu; 1959 yılında da Ankara Yüksek Öğretmen Okulu ile İstanbul Yüksek İslam Enstitüsü açılmıştır.

Yine bu dönemin hemen başlarında Kız Teknik ve Erkek Teknik Yüksek Öğretmen Okulları, 4 yıllık yüksekokullar olarak yeniden teşkilatlandırılmışlardır.

1946 - 1960 döneminin bir başka özelliği öğretmen yetiştiren bütün yüksekokulların yönetmeliklerinin çıkarılması, bu okullara öğrenci alma sisteminin yeni bir yönetmelikle eleme ve seçme sınavlarından oluşan bir şekle sokulmasıdır.

Planlı Kalkınma dönemine girildikten sonra eğitimi planlama çalışmaları içerisinde ortaöğretime öğretmen yetiştirme probleminin de ciddi bir şekilde ele alındığı; özellikle bu dönemin hemen başlarında toplanan Yedinci Milli Eğitim Şurasında konunun enine boyuna tartışıldığı ve önemli kararlar alındığı görülmektedir.

Eğitim Enstitülerinin bütün bölümlerinin 3 yıla çıkarılması, sayılarının artırılması, hatta bu kurumların akademik bir yapıya kavuşturulmak istenmesi, Yüksek Öğretmen Okulu'nun Eğitim Fakültesine dönüştürülerek ona yeni bir yapı ve statü kazandırılmak istenmesi, mesleki ve teknik yüksek öğretmen okullarının öğretmenlik bilgisi dersleri yönünden diğer okulların seviyesine getirilmesinin istenmesi; her bir öğretmen okulunun ayrı ayrı tanımının yapılması ve en önemlisi öğretmen yetiştirme ortak amaç ve ilkelerinin

tesbit edilmesi işte bu Yedinci Milli Eğitim Şurasında alınan kararlar ya da yapılan öneriler arasında bulunuyordu.

Ancak bu ve diğer kararların bir kısmı uygulansa da, bazılarının uygulanmadığı görülmektedir. 1960 - 1982 döneminin en önemli özelliği öğretmen yetiştiren kurumların, özellikle de Eğitim Enstitüleri ile Yüksek İslam Enstitülerinin sayılarının fazlaca arttırılmış olmasıdır.

Bu dönemde ortaöğretime öğretmen yetiştirmede, nitelikten çok nicelik sorununun çözümüne ağırlık verildiği görülmektedir. Eğitim Enstitülerinin sayılarının artırılması yanında, öğrenci kapasitesinin de alabildiğine artırılması, gece öğretime başlanması, mektupla öğretim ve hızlandırılmış eğitim bu dönemde dikkati çeken diğer uygulamalardır.

Fakat öğretmen yetiştirmede reform niteliğinde iki uygulama yine bu dönem içerisinde gerçekleştirilmiştir.

Bilindiği gibi bu reformlardan birincisi, 1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu ile sağlanarak, her kademeye öğretmen yetiştirme, yükseköğretim düzeyinde ele alınmıştır. Söz konusu ikinci reform ise; öğretmen yetiştiren bütün kurumların 41 sayılı KHK. ile üniversite çatısı altında toplanmasıyla gerçekleştirilmiştir.

Bu son düzenleme ile; öğretmen yetiştirme sisteminde bütünlük sağlanması yönünde önemli bir adım atılırken; belli standartlar getirilmesi, öğretmenlerin statü ve özlük haklarının en üst düzeyde gerçekleştirilmesi ve bilimsel bir yaklaşımla daha nitelikli öğretmenlerin yetiştirilmesi ortamının hazırlanması sağlanmıştır.

Ancak üniversitede öğretmen yetiştirme sisteminin bazı sorunları da yok değildir. Bu sorunların daha çok öğretmen yetiştiren yükseköğretim kurumlarının amaçlarının öğretmen yetiştirmek olduğunun, yönetmeliklerinde açık bir şekilde belirtilmemesi, öğrenci kaynağı ve alma sistemi, yeni akademik yapı, fiziki ve mali konularla ilişkili olduğu görülmektedir. Fakat bunlar çözümlenemeyecek sorunlar değildir. Nitekim bazılarının çözümlenmesi yönünde önemli girişimlerde bulunulduğu görülmektedir.

Sonuç

Bu araştırmada ortaöğretime öğretmen yetiştirme problemine ilişkin olarak elde edilen sonuçları; görüşler, uygulamalar ve sorunlarla ilgili sonuçlar olarak üç grupta toplamak mümkündür.

a- Ortaöğretime Öğretmen Yetiştirmeye İlişkin Görüşlerle İlgili Sonuçlar:

1. Araştırmada ele alınan her dönemde ilgililerce, öğretmenin; eğitim sistemindeki yeri ve öneminin anlaşıldığı; öğretmen yetiştirmenin nitelik ve nitelik sorunlarının çözümüne ilişkin çeşitli görüşler ortaya atıldığı görülmektedir.

2. Öğretmen yetiştirme problemine ilişkin görüşlerin, en iyi şekilde ilmi toplantılarda ve bu toplantılar içerisinde de eğitim şuralarında ortaya konduğu söylenebilir.

3. Devlet adamlarının konularında ve hükümet programlarında zaman zaman konuya ilişkin açıklamalara rastlanmışsa da bunlar çok genel ifadelerdir. Fakat bu görüşler, uygulamaya en yakın görüşler olduğu için önemlidir. Aynı şeyi Beş Yıllık Kalkınma Planları için de söylemek mümkündür.

b- Uygulamalara İlişkin Sonuçlar:

1. Milli Eğitim Bakanlığı, öğretmenini yetiştirmek amacıyla kendi okulunu kendisi kurmuş; bu okullardan bazılarının sayı ve kapasitelerini sürekli artırmıştır.

2- Cumhuriyet döneminin ilk yıllarından itibaren, değişik tarihlerde, farklı yapı ve özelliklerde kurulan bu okullar, 20 Temmuz 1982 tarihine kadar MEB'na bağlı olarak faaliyetlerini sürdürmüşlerdir.

3- Ayrıca ortaöğretim okullarının öğretmen ihtiyacını karşılamak amacıyla 1970'li yılların sonlarına kadar, niteliği gözardı eden çeşitli yöntemlere de baş vurulmuştur.

4- Ortaöğretime öğretmen yetiştirmenin çeşitli yönlerine ilişkin olarak ortaya atılan görüşlerin bir çoğunun uygulanmaya konduğunu söylemek mümkün değildir.

5- Öğretmen yetiştiren yükseköğretim kurumları 20 Temmuz 1982 tarihli 41 sayılı KHK ile üniversitelere bağlanmışlar, böylece bu kurumlar, yeni bir yapı, statü ve işleyişe kavuşmuşlardır.

c- Ortaöğretime Öğretmen Yetiştiren Kurumların Sorunlarına İlişkin Sonuçlar:

1- 1982 öncesinde MEB'na bağlı olarak kurulan öğretmen okullarının amaç, kuruluş, işleyiş, öğretim süresi ve eğitim programlarının çeşitli öğelerine ilişkin özellikleri yönünden, büyük farklılıklar gösterdikleri görülmüştür.

2- Öğretmen yetiştiren kurumlar için ortak standartların geliştirilmemiş ya da geliştirilmiş olanlarının uygulanmasına süreklilik kazandırılmamış olması; öğretmen yetiştirme sisteminde bütünlüğe ulaşmayı engellemiş; aynı okullarda ve aynı branşlarda farklı nitelikte öğretmenlerin görev almasına neden olmuştur.

3- Öğretmen yetiştiren kurumlar üniversite çatısı altında toplanarak sistem; bütünlüğe, özerk bir statüye, daha işlevsel bir yapıya, ortak standartlara ve en önemlisi yasal bir dayanağa kavuşmuş olsa da, günümüz öğretmen yetiştiren yükseköğretim kurumlarının bazı sorunlarının bulunduğu da tesbit edilmiştir. Bu sorunları şu başlıklar altında göstermek mümkündür.

(a) Kurumların Amaçlarına İlişkin Sorunlar:

Ortaöğretime öğretmen yetiştiren fakültelerin temel amaçlarının öğretmen yetiştirmek olduğu, kurum yöneticilerinin hepsi tarafından açıklansa bile, bu amacın, ilgili kurumların bazılarının yönetmelik ve yönergesinde açık bir şekilde belirtilmediği görülmüştür.

(b) Kurumların İdari ve Akademik Yapısına İlişkin Sorunlar:

Öğretmen yetiştiren kurumların bölüm, anabilim / anasanat,

bilim / sanat dalları şeklindeki yeni yapısı öğretmen yetiştirmeye uygun düşmekle birlikte, bölüm niteliğindeki bazı Programların anabilim / anasanat dalı durumuna gelmesi; çok farklı programlardan oluşan bölümlerin doğmasına ve özellikle bu programlara öğretim elemanı almada güçlüklerle karşılaşılmasına neden olmaktadır.

(c) Eğitim Programları ve Uygulanmasına İlişkin Sorunlar:

Bu konuda, belirtilen başlıca sorunlar arasında, programlarda alan bilgisi derslerinin az olması, öğretmenlik bilgisi dersleri sayı ve süresi yönünden yeterli olmakla birlikte bu derslerin, amacına uygun olarak işlenememesi, öğretmenlik staj ve uygulamalarının verimli olmaması, derslerin etkin bir şekilde yürütülebilmesi için gerekli araç-gereç, makina ve teçhizata sahip bulunulmaması ve eğitim programlarının sürekli bir geliştirme işlemine tabi tutulamaması sorunları yer almaktadır.

(d) Akademik Personele İlişkin Sorunlar:

Bazı alanlarda öğretim üyesi bulmakta güçlük çekilirken özellikle gelişmekte olan bölgelerdeki öğretmen yetiştiren kurumlarda öğretim üyesi sıkıntısı yaşanmaktadır.

Yine bazı programlarda, araştırma görevliliğinin cazibesinin azlığı nedeniyle, araştırma görevlisi bulunmakta ve bulunsa bile bunları fakültede tutmakta güçlük çekilmektedir.

(e) Öğrenci Kaynağı ve Seçimine İlişkin Sorunlar:

Öğretmen yetiştiren yükseköğretim kurumlarına gelen öğrenciler, isteklilik ve hazır bulunuşluluk düzeyleri yönünden yeterli olmadığı gibi, günümüzde kullanılan öğrenci seçme sistemi , öğretmen adaylarını seçmede yeterli değildir.

(f) Fiziki Kapasite ve Mali Konulara İlişkin Sorunlar:

Öğretmen yetiştiren kurumların bazıları, fiziki kapasite yönünden sıkıntı içerisinde bulunurlarken, bu kurumların tamamı mali yönden büyük sıkıntı çekmektedirler.

Öneriler

Üniversitede öğretmen yetiştirme sisteminin daha işlevsel bir duruma getirilmesi, Eğitim Mesleki Eğitim ve Teknik Eğitim Fakültelerinin geliştirilmesi için düşünülen önerileri şu şekilde özetlemek mümkündür :

a- Ortaöğretime Öğretmen Yetiştiren Kurumların amaçlarına İlişkin Öneriler:

1- Eğitim, Mesleki Eğitim ve Teknik Eğitim Fakültelerinin temel amaçlarının öğretmen yetiştirmek olduğu ilgili kurumların yönetmelik ve yönergelerinde belirtilmelidir.

2- Bu kurumlar, başka alanlara da elemanlar yetiştirseler bile, bu, hiç bir zaman temel amacının önüne geçmemelidir.

b- Ortaöğretime Öğretmen Yetiştiren Kurumların İdari ve Akademik Yapı ve İşleyişine İlişkin Öneriler:

1- Eğitim, Mesleki Eğitim ve Teknik Eğitim Fakültelerinin bölüm ve anabilim / anasanat dalları yeniden ele alınarak, bazı anabilim / anasanat dalları bölüm haline getirilmeli, öğretmen yetiştirmeye uygunluğu bozulmadan bölüm, anabilim / anasanat dallarının benzeri fakültelelere uygunluğu sağlanmalıdır.

2- Bölüm başkan yardımcıları ile anabilim / anasanat dalları başkanlarının ders yükleri bir ölçüde azaltılarak, görevleri karşılığı ek ücret ödenmelidir.

c- Eğitim Programları ve Uygulanmasına İlişkin öneriler:

1- Eğitim programlarının düzenlenmesine ilişkin yapılan çalışmalarda daha çok ders isimlerinin ve saatlarının belirlenmesi üzerinde durulduğu görülmektedir. Bu tür çalışmalarda, ya da bu amaçlarla YÖK ve Üniversiteler tarafından kurulan komisyonlarda, her bir dersin amaç ve muhtevası ayrı ayrı belirlenerek, yazılı bir kaynak haline getirilmeli, bütün öğretim üye ve yardımcılara bu kaynaktan birer adet verilmelidir.

2- Eğitimi programlarında seçmeli derslere de yer verilerek, öğrencilerin ilgi ve yetenekleri doğrultusunda yetişmelerine imkan hazırlanmalıdır.

3- Derslerin, özellikle de öğretmenlik bilgisi derslerinin büyük gruplar yerine küçük gruplarla yapılması sağlanmalıdır.

4- Öğrencilerin haftalık ders yükleri belli bir oranda azaltılmalıdır.

5- Eğitim programları öğrencilerin, toplumun ihtiyaçlarına, bilim ve teknolojiadaki ilerlemelere ve özellikle ortaöğretim programlarındaki düzenlemelere göre sürekli, geliştirilmelidir. Bunun için öğretmen yetiştiren her üniversite bünyesinde bir birim kurulmalı; bu birimlerde uzmanlar görev almalı; her yıl yılda en az bir kere bu birimlerin temsilcileri bir araya gelerek, program geliştirme çalışmalarını değerlendirmelidir.

6- Öğretmenlik staj ve uygulamalarına belli bir kredi verilmesi, gerekirse süresi artırılmalı, uygulamalar en az bir yarıyıl içerisinde dağılacak şekilde yapılmalı ve uygulama kılavuzu hazırlanmalıdır.

7- Rehberlik ve danışmanlık hizmetlerinin daha iyi yürütülebilmesi için gerekli önlemler alınmalıdır.

8- Derslerin etkin bir şekilde yürütülmesini sağlayacak araç-gereç, makina ve teçhizatın yenilenmesine ve eksik olanlarının tamamlanmasına çalışılmalıdır.

d- Akademik Personele İlişkin Öneriler:

1- Bu kurumlarda çalışacak öğretim elemanlarında ek nitelikler aranmalıdır.

2- Pedagojik formasyonu olmayan ve halen görev yapan bütün öğretim elemanları bir pedagojik formasyon kursuna tabi tutulmalıdır.

3- Öğretim üyeliği cazip hale getirilmelidir.

e- Öğrenci Kaynağı ve Seçimine İlişkin Öneriler:

1- Öğretmen yetiştiren fakültelere kendi programlarıyla ilgili ortaöğretim kurumlarının öğrencileri alınmalıdır.

2- Öğretmen liseleri ismine uygun bir niteliğe kavuşturularak, Eğitim Fakültelerinin öğrenci kaynağı durumuna getirilmelidir.

3- Bu kurumlara öğrenci almada merkezi sınav sisteminin yanında, öğretmenlik mesleğinin gerektirdiği kişilik özelliklerini ölçen testler de uygulanmalıdır.

4- Mesleki Eğitim ve Teknik Eğitim Fakültelerine I. basamakla öğrenci alma uygulamasına son verilmeli; bu kurumlar için ayrıca bir yetenek sınavının da yapılması düşünülmelidir.

5- ÖSYM kılavuzlarına, ön kayıtla öğrenci alan programlar için yapılacak sınavlara ve sınav şartlarına ilişkin bir bölüm konmalıdır.

f- Fiziki Kapasite ve Mali Yönden:

1- Öğretmen yetiştiren yükseköğretim kurumlarının fiziki yetersizlikleri en kısa zamanda giderilmeye çalışılırken, kapasitelerinin üstünde öğrenci alınmamalıdır.

2- Bu kurumlar mali yönden desteklenmeli gerekirse bu fakülteler için ayrı bir bütçe yapılmalıdır. Ayrıca MEGSB, mali yönden bu kurumlara destek olmalıdır.

g- Genel Öneriler:

1- MEGSB ile üniversiteler daha yakın bir işbirliğine gitmelidir. Bilindiği gibi geçtiğimiz aylar içerisinde YÖK, MEGSB, DPT, ÖSYM ve üniversite temsilcilerinden oluşan "Öğretmen Yetiştirme ve İstihdamı Üst Koordinasyon Kurulu" teşekkül ettirilmiştir. Bu kuruldan böyle bir işbirliğini sağlaması beklenmektedir.

2- Eğitim Fakültelerinin ya sayısı azaltılmalı ya da bu kurumlara fazla öğrenci alınmamalıdır.

3- Eğer bu kurumların sayısı azaltılamıyacak ise, Eğitim

Fakültelerinin ikinci sınıfının sonunda öğrencilerin başarıları, öğretmenlik yönünden davranış ve özellikleri dikkate alınarak, ihtiyaca göre öğretmen olacak adaylar belirlenmeli; bunlara maaş veya çok miktarda burs verilmeli, son iki yıllık öğrencilikleri kıdemlerine sayılmalı, mezun olduklarında da doğrudan öğretmen olarak istihdamları sağlanmalıdır.

4- Araştırmanın ikinci bölümünde ele alınan MECSB raporlarında belirtilen ve halen üniversitelerde bulunmayan fakat Bakanlığın ihtiyaç duyduğu öğretmenleri yetiştirmek amacıyla, Eğitim, Mesleki Eğitim ve Teknik Eğitim Fakültelerinin bünyelerinde yeni programlar açılmalıdır.

K A Y N A K Ç A

Genel Kaynaklar:

Akyüz, Yahya, "Tarihi Süreç İçinde Türkiye'de Öğretmen Yetiştirme Sorunu", G.Ü. Gazi Eğitim, Mesleki Eğitim, Teknik Eğitim Fakültelerince Düzenlenen Öğretmen Yetiştiren Yükseköğretim Kurumlarının Dünü-Bugünü-Geleceği Sempozyumuna sunulan teblig. Ankara: 9-11 Haziran 1987.

_____ . Türkiye'de Öğretmenlerin Toplumsal Değişmedeki Etkileri, 1848-1940, Ankara: Doğan Basımevi, 1978.

_____ . Türk Eğitim Tarihi (Başlangıçtan 1985'e) Genişletilmiş 2. Baskı A.Ü. Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayınları No: 149, 1985.

Alkan, Cevat; "Eğitim Teknolojisi ve Öğretmen Eğitimi", A.Ü. Eğitim Fakültesi Dergisi, 15-1, 1982.

Alkan, Cevat, Doğan Hıfzı, Sezgin İlhan; Mesleki ve Teknik Eğitim Prensipleri, A.Ü. Eğitim Fakültesi Yayınları No: 9, 1980.

Alptekin, Mehmet; Öğretmen Yetiştirme Reformu, Ankara: Ayyıldız Matbaası, 1974.

Altunkaya, Niyazi; "Gazi Eğitim Enstitüsü Programlarının Değerlendirilmesi (1930-1980)", Ankara: A.Ü. Eğitim Bilimleri Fakültesi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 1981.

Ataünal, Aydoğan, G.Ungan, F.Özcan; Ankara Endüstriyel Sanatlar Yüksek Öğretmen Okulu Rehberi, Ankara: 1979.

Ayas, Nevzad; Türkiye Cumhuriyeti Milli Eğitimi-Kuruluşlar ve Tarihçeler, Ankara: Milli Eğitim Basımevi, 1848.

Aytaç, Kemal; İngiltere, İsveç, Fransa ile Federal Almanya'da Okul Reformları ve Okul Kuruluş Sistemlerinde Demokratlaşma Temayülleri, İstanbul Milli Eğitim Basımevi, 1970.

- _____ . "Türkiye'de Eğitim Sistemi ve Eğitim Seviyesi" Araştırma, Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Felsefe Araştırmaları Enstitüsü Dergisi, Cilt V, 1967.
- Baltacıoğlu, İ.H., "İlk Mektep Muallimini Üniversiteleştirmek Lazım" Yeni Adam C.1, Sayı: 37, 13 Eylül 1934.
- Baltacıoğlu, İ.H., "Yüksek Muallim Mektebi", Terbiye, İstanbul, Semih Lütüfî Suhulest Hütüphanesi, 1932,
- Başgöz, İlhan, Howard E.Wilson; Türkiye Cumhuriyetinde Eğitim ve Atatürk, Ankara: Dost Yayınları, 1968.
- Bjork, M.R., Adams, Don; Education in Developing Areas, David Cekay Compony, Ins., New York, 1949.
- Bülbül, Sudi A., "Üniversitede Öğretmen Yetiştirme ve Hacettepe Örneği" Yayınlanmamış Doçentlik Tezi, Hacettepe Üniversitesi, 1979.
- Büyükkaragöz, Savaş; "Eğitim Fakülteleri Program Uygulamalarında Karşılaşılan Sorunlar" Konya: S.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Doktora Tezi, 1986
- Cicioğlu, Hasan; Türkiye Cumhuriyetinde İlk ve Ortaöğretim (Tarihi Gelişimi), (A.Ü. Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayınları, No: 140, 1985).
- Duman, Tayyip; "Öğretmen Yetiştirme'nin Dünü-Bugünü ve Geleceği", Töre Dergisi, Yıl:15, Sayı: 171,172, 1983.
- Ergün, Mustafa; Atatürk Devri Türk Eğitimi, A.Ü. Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Yayınları No: 235, 1982.
- _____ . Türkiye'de Öğretmen Yetiştirme Çalışmalarının Gelişimi" , H.Ü. Eğitim Fakültesi Dergisi, Çağdaş Gelişmeler Işığında Türkiye'de Eğitim Fakültelerinin Yeri ve Rolü Uluslararası Sempozyumu, 17-19 Kasım 1986, Özel Sayı, 2, 1987.
- Ersoy, Nuri; "Enstitünün Kırkıncı Yılına Açarken", Eğitim Dünyası, Gazi Eğitim Enstitüsü Pedagoji Bölümü Dergisi, Yıl:5, Özel sayı, Nisan 1966.

Ertürk, Selahattin; On Yıl Öncesine Kıyasla Öğretmen Davranışları, Ankara: M.E.B. Planlama, Araştırma, Koordinasyon Dairesi, 1970.

Doğan, Hıfzı; Endüstriyel Sanatlar Eğitimi ve Öğretmen Yetiştirme Araştırması, Ankara: MEB. Planlama, Araştırma ve Koordinasyon Dairesi Başkanlığı, 1975.

_____ . "Erkek Teknik Yüksek Öğretmen Okulu Programları" Eylül 1967, (Teksir).

_____ . "Erkek Teknik Yüksek Öğretmen Okulu Programları ile ilgili Bir Çalışma (Yazarın aynı konulu doktora tezi özeti), Ankara: 1969 (Teksir).

_____ . Mesleki ve Teknik Eğitimin İlkeleri ve Gelişmesi, A.Ü. Eğitim Bilimleri Fakültesi, Mesleki ve Teknik Eğitim Sempozyumu, Ankara: 1983.

Gedikoğlu, Şevket; Evreleri, Getirdikleri ve Yankılarıyla Köy Enstitüleri, Ankara: 1971.

Kaptan, Saim; Bilimsel Araştırma Teknikleri ve İstatistik Yöntemler, Ankara: Tekişik Matbaası ve Rehber Yayınevi, 1977.

_____ ."Eğitim Bilimi ve Öğretmenlik Mesleği" Çağdaş Eğitim, 7: 72, Kasım, 1982.

_____ . Bilimsel Araştırma Teknikleri ve İstatistik Yöntemler, Ankara: Tekişik Matbaası ve Rehber Yayınevi, 1977.

_____ . Türkiye'de Yükseköğretim Reformu ve İnsan Gücü Potansiyeli, DPT. Yayın No: 2026, 1986.

Kaptan, Saim ve diğerleri; Öğretmen Yetiştirme Üzerine Bir Araştırma, Ankara: H.Ü. Sosyal ve İdari Bilimler Fakültesi Eğitim Bölümü, 1980.

Karamuk, Ziya; Cumhuriyetin 50. Yılında Milli Eğitimimiz, İstanbul: Milli Eğitim Basımevi, 1973, s. 24.

Karasar, Niyazi; Bilimsel Araştırma Yöntemi Kavramlar, İlkeler, Teknikler, Ankara, 1982.

- Kardeş, Rıza; *Eğitimde Standartlaştırma*, Ankara: Milli Eğitim Basımevi, 1985.
- Kavak, Yüksel; "Eğitim Fakültelerinde Öğretim Elemanlarının Yeterlilikleri ve Eğitim İhtiyaçları", Ankara: H.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Doktora Tezi, 1986.
- Kavcar, Cahit; "Tarihe Karışan Bir Öğretmen Yetiştirme Modeli", Yüksek Öğretmen Okulu, A.Ü. Eğitim Fakültesi Dergisi, 1982, Cilt:15, Sayı 1.
- Kaya, Yahya Kemal; *İnsan Yetiştirme Düzenimiz*, 3-6, Ankara: 1981.
- Küçükahmet, Leyla; *Öğretmen Yetiştiren Kurum Öğretmenlerinin Tutumları (Program Geliştirme Açısından Bir Yorum)*, Ankara, A.Ü. Eğitim Fakültesi Yayını, 1976.
- Koçer, Hasan Ali; "Eğitim Reformları Açısından Öğretmen Yetiştirme Problemi", A.Ü. Eğitim Fakültesi Dergisi, Cilt: 6, Sayı: 1-4, 1975.
- _____ . *Türkiye'de Modern Eğitimin Doğuşu*, Ankara: Uzman Yayınları, 1, 1987.
- _____ . *Türkiye'de Öğretmen Yetiştirme Problemi (1848-1967)*, Ankara: 1967.
- Öğuzkan, Ferhan; "Orta Dereceli Okul Öğretmenlerinin Yetiştirilmesi", *Cumhuriyet Döneminde Eğitim, Bilim ve Kültür Eserleri Dizisi*, İstanbul: Milli Eğitim Basımevi, 1983.
- Okutan, Ömer; "Cumhuriyet Döneminde Din Eğitimi ve Öğretimi Öğretmeni Yetiştirme Sorunu", Ankara: Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, A.Ü. Eğitim Fakültesi, 1980.
- Öymen, Hıfzırahman; "Öğretmenliğin Üniversiteleşmesi", *Eğitim Hareketleri*, Sayı: 85-86, 1962.
- Sıdal, Cavit; *Endüstriyel Meslek Öğretmenlerinin Yetiştirilmesi*, MEB. Mesleki ve Teknik Öğretim Kitapları No: 122,;
- Süer, Rıdvan; "Müzik Öğretmeni Yetiştiren Kurumlarda Öğretim", Ankara: A.Ü. Eğitim Bilimleri Fakültesi, Basılmamış Doktora Tezi, 1980.

Sirer, Reşat S.; "Eğitim Enstitüleri Kurulması Hakkında Teklif" Eğitim Enstitüleri Kurulurken, Ankara: 1946, S. 5-11, R.Ş. Sirer, "Ortaokul Meselemiz", Ulus, 9 Ekim 1946, S. 1.

Tüzün, Müfide; "Kız Teknik Yüksek Öğretmen Okulu Programlarının Bütünlüğü İçinde Öğretmenlik Formasyonu Kazandıran Derslerin Yeri", Ankara: A.Ü. Eğitim Fakültesi Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 1978.

Unat, Faik R.; Türkiye Eğitim Sisteminin Gelişmesine Tarihi Bir Bakış, Ankara: Milli Eğitim Basımevi, 1964.

_____ . "Türkiye'de Öğretmen Okullarının Kuruluşuna Toplu Bir Bakış", Eğitim Hareketleri, Yıl: 1, Sayı: 5, Mayıs 1955.

Vaizey, John; "Priorities Within Education" Bulunduğu kitap: J.W.Hanson ve C.S.Brembeck, Education and the Development of Nations Halt, Rinehart and Winston Inc-, New York, 1966.

Varış, Fatma; "Eğitimde Yenileşme Kavramı, A.Ü. Eğitim Fakültesi Dergisi, 15:1, 1982.

_____ . "Cumhuriyetin 50. Yılında Türkiye'de Öğretmen Yetiştirmede Karşılaşılan Birkaç Sorun" 50.Yıla Armağan, Ankara: A.Ü. Eğitim Fakültesi Yayınları No: 36, 1973.

Yücel, Hasan Ali; Türkiye'de Orta Öğretim, İstanbul: Devlet Basımevi, 1938.

Öğretmen Yetiştiren Okul Yönetmelikleri:

"Darülfünunu ve Yüksek Muallim Mektebi İhtilafı", Cumhuriyet, 23 Kasım 1924.

MEB. Öğretmen Yetiştiren Her Derecedeki Okul ve Enstitülere Öğrenci Kayıt, Kabul İşleri Hakkında Genelge ve Geçici Yönetmelik Ankara: Milli Eğitim Basımevi, 1952, 35. s.

Milli Eğitimi Bakanlığına Bağlı Yüksek Okullar Hızlandırılmış Programlar Yönetmeliği, 17 Temmuz 1978 t. ve 1992 s. T.D.

MEB. 1966-1967 Yıllığı,

"Deneme Yüksek Öğretmen Okulu Geçici Yönetmeliği", 30 Mayıs 1975
t. ve 15239 s. Resmi Gazete.

"Yüksek Öğretmen Okulu Talebe Staj Talimatnamesi", 12 Şubat 1940
tarih ve 57 sayılı T.D.

"Yüksek Öğretmen Okulu Talimatnamesi", 9 Eylül 1940 tarih ve
87 sayılı T.D.

"Yüksek Öğretmen Okuluna Talebe Kayıt ve Kabul Talimatnamesi",
23 Eylül 1940 tarih ve 89 sayılı T.D.

Yüksek Öğretmen Okulu Yönetmeliği, T.T.K.nun 23.10.1981 tarih
ve 193 sayılı Kararı.

Gazi Muallim Mektebi ve Terbiye Enstitüsü, Teşkilat ve Programlar,
Ankara: 1931.

Eğitim Enstitüleri Geçici Yönetmeliği, (3 Mart 1947 tarih ve
423 sayılı T.D.)

Eğitim Enstitüsü Yönetmeliği, (31 Ekim 1955 tarih ve 875 sayılı
T.D.)

Eğitim Enstitüsü Programları, 22 Temmuz 1968 tarih ve 1512
sayılı T.D.

Eğitim Enstitüsü Yönetmeliği, 25 Kasım 1968 tarih ve 1530
sayılı T.D.

Erkek Teknik Öğretmen Okulu Yönetmeliği, 12 Mayıs 1947 tarih
ve 433 sayılı T.D.

Erkek Teknik Öğretmen Okulu Ders Eğitim Cetveli, 1 Ağustos 1949
tarih ve 312 sayılı T.D.

Erkek Teknik Yüksek Öğretmen Okulu Yönetmeliği, 24 Ekim 1966
tarih ve 1425 sayılı T.D.

Yüksek Teknik Öğretmen Okulu Eğitim Programları; Ankara Yüksek
Teknik Öğretmen Okulu Matbaası, 1975.

Yüksek Teknik Öğretmen Okulu Asistanlık Yönetmeliği, 22 Ekim
1979 tarih ve 2045 sayılı T.D.

İstanbul Kız Muallim Mektebi (Darülmuallimat 1870).

İstanbul Kız Muallim Mektebi (Darülmuallimat 1870), (İstanbul Kız Muallim Mektebi Temsil Heyeti tarafından hazırlanmıştır) 1933.

M.V. Mesleki ve Teknik Öğretim Müsteşarlığı, Kız Teknik Öğretmen Okulu Yönetmeliği, Ankara: Ayyıldız Matbaası, 1960.

Kız Teknik Yüksek Öğretmen Okulu Asistanlık Yönetmeliği, Ankara: Fon Matbaası, 1968.

Kız Teknik Yüksek Öğretmen Okulu Yönetmeliği, 3 Nisan 1970 tarih ve 13462 sayılı Resmi Gazete.

Ticaret ve Turizm Yüksek Öğretmen Okulu Yönetmeliği, 18 Ekim 1965 tarih ve 1377 sayılı T.D.

Yüksek İslam Enstitüsü Yönetmeliği, 19 Ocak 1972 tarih ve 14077 sayılı Resmi Gazete.

Endüstriyel Sanatlar Yüksek Öğretmen Okulu Yönetim Yönetmeliği, 18 Temmuz 1975 tarih ve 15299 sayılı Resmi Gazete.

Endüstriyel Sanatlar Yüksek Öğretmen Okulu Öğretim Yönetmeliği, 18 Kasım 1978 tarih ve 16463 sayılı Resmi Gazete.

Endüstriyel Sanatlar Yüksek Öğretmen Okulu Yönetim Yönetmeliği, 12 Temmuz 1979 tarih ve 16694 sayılı Resmi Gazete.

Tebliğler Dergisi:

3 Temmuz 1939 tarih ve 25 sayılı T.D.

12 Şubat 1940 tarih ve 59 sayılı T.D.

9.7.1947 tarih ve 256 sayılı TTKK. (31 Ağustos 1947 tarih ve 446 sayılı T.D.)

24 Haziran 1957 tarih ve 961 sayılı T.D.

10 Şubat 1958 tarih ve 994 sayılı T.D.

3.7.1959 tarih ve 209 sayılı TTKK. (13.7.1959 tarih ve 1965 sayılı T.D.)

30 Kasım 1959 tarih ve 1085 sayılı T.D.

16.8.1960 tarih ve 205 sayılı TTKK. (10 Ekim 1960 tarih ve 610 sayılı T.D.)

Yeni düzenlemeler için bkz. 3 Ekim 1960 tarih ve 1422 sayılı T.D. ile 27 Temmuz 1968 tarih ve 1512 sayılı T.D.

19.2.1979 tarih ve 2021 sayılı T.D.

7 Kasım 1983 tarih ve 2151 sayılı T.D.

Şûralar:

M.U. Birinci Maarif Şûrası, 17-29 Temmuz 1939 Çalışma Programı, Konuşmalar, Lahiklar, 1939.

M.E.B. Üçüncü Milli Eğitim Şûrası; 2-11 Aralık 1946, Çalışma Programı, Komisyon Raporları, Konuşmalar, 1947.

MEB. Dördüncü Milli Eğitim Şûrası Açılışı 22 Ağustos 1949, Ankara: Milli Eğitim Basımevi, 1949.

MEB. Dördüncü Milli Eğitim Şûrası, 22-31 Ağustos 1949, Çalışma Programı, Komisyon Kararları, Konuşmalar, 1949.

M.V. Altıncı Maarif Şûrası Açılış Nutku, Ankara: Maarif Basımevi, 1957.

MEB. Yedinci Milli Eğitim Şûrası, 5-15 Şubat 1962, Çalışma Esasları, Konular ve Kararlar, 1962.

MEB. VII. Milli Eğitim Şûrasının İncelemesine Sunulan Başlıca Konular

MEB. Sekizinci Milli Eğitim Şûrası, 28 Eylül 1970, Esaslar, Raporlar, Kararlar, 1970.

MEB. Onuncu Milli Eğitim Şûrası, 23-26 Haziran 1981, Öneriler, Konuşmalar, Kararlar, Ankara: Milli Eğitim Basımevi, 1981.

MEB. Onbirinci Milli Eğitim Şûrası, 8-11 Haziran 1982, Öneriler, Konuşmalar, Kararlar, Ankara: Milli Eğitim Basımevi, 1982.

Kanunlar:

- MEB. Milli Eğitimle İlgili Kanunlar 1, Ankara: Milli Eğitim Basımevi, 1953.
- Milli Eğitim Temel Kanunu (1739 S.K.) Resmi Gazete, 14574, 24 Haziran 1973.
- GEE. "Üniversite Yasası Tasarısı ve Ankara Gazi Eğitim Üniversitesi Kurulması İsteği", Ankara: 1979 (Çoğaltma).
- 41 sayılı KHK. (20 Temmuz 1982 tarih ve 17760 sayılı Resmi Gazete) Yüksek Öğretim Kurumları Teşkilatı Hakkında Kanun Hükmünde Kararname, 20 Temmuz 1982 tarih ve 17760 sayılı Resmi Gazete.
- Son değişiklikleriyle 2547 sayılı Yükseköğretim Kanunu, Yükseköğretim Kurumu Yayınları, Yayın No: 2 (1983); Yükseköğretim Kurulunun 1983 tarih ve 83, 84, 843 sayılı kararı.

Raporlar:

- "Yüksek Öğretmen Okulu Müdürünün Müessesese Hakkında Raporu", Birinci Maarif Şurası,
- M.V. Ortaöğretimin Gelişmesi Hakkında Öntasarı, Ankara: Maarif Matbaası, 1944.
- MEB. Eğitim Enstitüleri ve Yüksek Öğretmen Okulu Teşkilatı Hakkında Proje, Ankara: Milli Eğitim Basımevi, 1949.
- Roben J. Maaske, Türkiye'de Öğretmen Yetiştirme Hakkında Rapor, Ankara: Maarif Basımevi, 1956.
- MEB. Milli Eğitim Planının Hazırlığı İle Görevli Komisyon Raporu, Ankara: Milli Eğitim Basımevi, 1960.
- MEB. Öğretmen Yetiştirme Komitesi Raporu ve On Yıllık Planı, İstanbul: Milli Eğitim Basımevi, 1961.
- MEB. Öğretmen Yetiştirme Komitesi Raporu ve On Yıllık Planı, İstanbul: Milli Eğitim Basımevi, 1961.

Eğitim Teknolojisi ve Deneme Yüksek Öğretmen Okulu Projesi, (Deneme Yüksek Öğretmen Okulu Çalışmaları, Rapor: 3) Ağustos 1975.

MEGSB. "Hizmet Öncesi Öğretmen Yetiştirme Merkezi Yönetmeliği Taslağı", Ankara: Talim Terbiye Kurulu Bşk. Eylül 1985 (Çoğaltma)

MEGSB. "Öğretmen Yetiştirme Merkezleri Müfredat Programları Taslağı", Ankara: Talim ve Terbiye Kurulu Bşk. Ağustos, 1985 (Çoğaltma).

1. Milli Eğitim Sempozyumu Tebliğler (24-25 Ocak 1986), Ankara: Türk Yurdu Neşriyatı No: 1, 1986.

MEB. Öğretmen Yetiştirmenin Yeniden Düzenlenmesine İlişkin Rapor.

MEGSB. "Öğretmen Yetiştirme Konusunda MEGS Bakanlığı Tarafından İleri Sürülen Hususlar ile Bu Konularda Yükseköğretim Kurulunca Yapılan Çalışmalar" (Teksir).

MEGSB. Bakanlık Müşavirliği, Öğretmen Yetiştirme Merkezleri Müfredat Programları Hakkında Rapor.

Öğretmen Yetiştiren Yükseköğretim Kurumları'nın Dünü-Bugünü-Geleceği Sempozyumu.

"Eğitim Fakültelerinin Geliştirilmesine Esas Olacak Önerileri Tesbit Etmek Üzere Kurulan Çalışma Komisyon Raporu" Nisan 1988 (Çoğaltma).

"Marmara Üniversitesi, Teknik Eğitim Fakültesi'nin Geçmiş Durumu Şimdiki Durumu ve Geleceğe Ait Önerileri", İstanbul: 1987 (Çoğaltma).

"Gazi Üniversitesi Teknik Eğitim Fakültesi'nin 1982 Öncesi ve Şimdiki Durumu ile Geleceğe Ait Teklifler", Ankara: 1987 (Çoğaltma).

Diğer Kaynaklar:

Milli Eğitimle İlgili Söylev ve Demeçler 1.

- Milli Eğitimle İlgili Söylev ve Demeçler, Cilt II.
- Milli Eğitimle İlgili Söylev ve Demeçler Cilt 3.
- DPT. Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (1963-1968).
- DPT, "Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planı, Özel İhtisas Komisyonu
Yükseköğretim Alt Komisyonu Raporu"
- T.C. Başbakanlık, Türkiye Cumhuriyeti Hükümetleri (1923-1960)
Cilt 1. Ankara: Başbakanlık Basımevi, 1978.
- T.C. Başbakanlık, Türkiye Cumhuriyeti Hükümetleri (1966-1978),
Cilt 2, Ankara Başbakanlık Basımevi, 1978.
- "Yüksek Muallim Mektebi" Cumhuriyet, 3 Eylül 1924.
- MEB. Kız Teknik Öğretimi, İstanbul: Milli Eğitim Basımevi, 1945.
- Cumhurbaşkanları, Başbakanlar ve Milli Eğitim Bakanlıklarının
Milli Eğitimle İlgili Söylev ve Demeçleri 1, Ankara: Milli
Eğitim Basımevi, 1946.
- Gazi Orta Öğretmen Okulu ve Terbiye Enstitüsü, Ankara Maarif Mat-
baası, 1943.
- T.B.M.M. Tutanak Dergisi, 1953, Cilt 20.
- T.B.M.M. Tutanak Dergisi, 1955, Cilt 2.
- T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, 1960, Cilt 2.
- MEB. Türkiye'de 100 Yıllık Mesleki ve Teknik Öğretim. Mesleki
ve Teknik Öğretim Müsteşarlığı Yayınları, 1961.
- MEB. Mesleki ve Teknik Öğretim Öğretmen Okulları, İstanbul Matbaa-
cılık Okulu, 1965.
- MEB, 1969-1970 Yıllığı,
- MEB. Öğretmen Okulları Genel Müdürlüğü, 1969-1970 Yıllığı, Ankara:
1970.
- MEB. Öğretmen Okulları Genel Müdürlüğü, 1966-1967 Yıllığı, Ankara:
1967.
- Eğitim Fakülteleri, Döküman: A; A.Ü. Eğitim Fakültesi Kuruluş
Yayınları, No: 2, Ankara Üniversitesi Basımevi, 1967.

MEB. Talim ve Terbiye Dairesi Başkanlığı, İmkan ve Fırsat Eşitliği
Bakımından Türk Milli Eğitiminde Gelişmeler, Ankara: 1970.

MEB. Milli Eğitim Hizmetinde Öğretmen ve Eğitim Uzmanları,
1973 Yılı Programı

"Milli Eğitim Reformu Stratejisi", Resmi Gazete, s. 14335 (13
Ekim 1972).

MEB. Talim ve Terbiye Başkanlığı, Milli Eğitim Hizmetinde Öğretmen
ve Eğitim Uzmanları (Durum ve Sorunlar), Ankara, 1982.

MEGSB'nın 9 Ocak 1984 tarih ve E.Ö. 07-05-005/25-00/85 sayılı
yazısı.

"Gençlik ve Sorunları" (Gazi Üniversitesi, Gazi Eğitim Fakültesi,
Mayıs, 1985)

ÖSYM. Üniversiteler Yükseköğretim Programları ve Meslekler Reh-
beri, (Hazırlayanlar; Yıldız Kuzgun ve diğerleri) Ankara:
AGB Yayını, No: 0013, 1985,

MEGSB. Kalkınma Planlarında Eğitim, Gençlik ve Spor (1963-1989)
Ankara: Milli Eğitim Basımevi, 1987.

EKLER

EK

EĞİTİM, MESLEKİ EĞİTİM VE TEKNİK EĞİTİM FAKÜLTELERİNİN
BÖLÜM VE ÖĞRETMENLİK PROGRAMLARININ DAĞILIMI

A- ESKİŞEHİR

1- ANADOLU Ü. EĞT. FAK.

- 1- Eğitim Bilimleri Bölümü
a-) Özel Eğitim Öğretmenliği
- 2- Yabancı Diller Eğitimi Bölümü
a-) Almanca Öğretmenliği
b-) İngilizce Öğretmenliği
c-) Fransızca Öğretmenliği

B- ERZURUM

2- ATATÜRK Ü. KAZIM KARABEKİR
EĞİTİM FAK.

- 1- Fen Bilimleri Eğitimi Bölümü
a-) Biyoloji Öğretmenliği
b-) Fizik Öğretmenliği
c-) Kimya Öğretmenliği
d-) Matematik Öğretmenliği
- 2- Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü
a-) Coğrafya Öğretmenliği
b-) Tarih öğretmenliği
- 3- Türk Dili Edebiyatı Bölümü
a-) Türk Dili ve Ed. Öğret.
- 4- Yabancı Diller Eğt. Bölümü
a-) Almanca Öğretmenliği
b-) İngilizce Öğretmenliği
c-) Fransızca Öğretmenliği

C- İSTANBUL

3- BOĞAZIÇI Ü. EĞT. FAK.

- 1- Eğitim Bilimleri Bölümü
a-) Rehberlik Psikolojik Danışma
- 2- Fen Bilimleri Eğt. Bölümü
a-) Fizik Öğretmenliği
b-) Kimya Öğretmenliği
c-) Matematik Öğretmenliği
- 3- Yabancı Diller Eğt. Bölümü
a-) İngilizce Öğretmenliği

C- İDE- ADANA

4- ÇUKUROVA Ü. EĞT. FAK.

- 1- Eğitim Bilimleri Bölümü
a-) Felsefe grubu Öğret.
- 2- Yabancı Diller Eğt. Bölümü
a-) Almanca Öğretmenliği
b-) İngilizce Öğretmenliği

E- DİYARBAKIR

5- DİCLE Ü. EĞT. FAK.

- 1- Fen Bilimleri Eğt. Bölüml.
a-) Biyoloji Öğretmenliği
b-) Fizik Öğretmenliği
c-) Kimya Öğretmenliği
d-) Matematik Öğretmenliği
- 2- Türk Dili Edebiyatı Bölümü
a-) Türk D. Ed. Öğretmenl.
- 3- Yabancı Diller Eğt. Bölümü
a-) Almanca Öğretmenliği
b-) İngilizce Öğretmenliği
- 4- Sosyal Bil. Eğt. Bölümü
a-) Coğrafya Öğretmenliği
b-) Tarih Öğretmenliği

F- İZMİR

6- 9 EYLÜL Ü. BUCA EĞT. FAK.

- 1- Beden Eğt. ve Spor Bölümü
- 2- Fen Bilimleri Eğt. Bölümü
a-) Biyoloji Öğretmenliği
b-) Fizik Öğretmenliği
c-) Kimya Öğretmenliği
d-) Matematik Öğretmenliği
- 3- Müzik Eğitimi Bölümü
- 4- Resim İş Eğitimi Bölümü
- 5- Sosyal Bil. Eğt. Bölümü
a-) Coğrafya Öğretmenliği
b-) Tarih Öğretmenliği

- 6- Türk Dili Edebiyatı Bölümü
- 7- Yabancı Diller Eğt. Bölümü
  - a-) Almanca Öğretmenliği
  - b-) İngilizce Öğretmenliği
  - c-) Fransızca Öğretmenliği

G- ELAZIĞ

7- FIRAT Ü. TEK. EĞT. FAK.

- a-) Motor Öğretmenliği
- b-) Metal İşl. Öğretmenliği
- c-) Yapı İşl. Öğretmenliği

H- ANKARA

8- GAZİ Ü. GAZİ EĞT. FAK.

- 1- Beden Eğt. Spor Bölümü
- 2- Eğitim Bilimleri Bölümü
  - a-) Eğitim Programları
  - b-) Rehberlik
  - c-) Eğitim Yöneticiliği
- 3- Fen Bilimleri Eğt. Bölümü
  - a-) Biyoloji Öğretmenliği
  - b-) Fizik Öğretmenliği
  - c-) Kimya Öğretmenliği
  - d-) Matematik Öğretmenliği
- 4- Müzik Eğitimi Bölümü
- 5- Resim Eğitimi Bölümü
- 6- Sosyal Bil. Eğitimi Bölümü
  - a-) Coğrafya Öğretmenliği
  - b-) Tarih Öğretmenliği
- 7- Türk D. ve Ed. Bölümü
- 8- Yabancı Diller Eğt. Bölümü
  - a-) Almanca Öğretmenliği
  - b-) Fransızca Öğretmenliği
  - c-) İngilizce Öğretmenliği

9- GAZİ Ü. MESLEKİ EĞT. FAK.

- 1- Giyim End. ve Giyim Eğt. Böl.
  - a-) Giyim Öğretmenliği
- 2- El Sanatları Eğt. Bölümü
  - a-) Dekoratif Eşyalar ve Çiçek Öğretmenliği
  - b-) Nakış Öğretmenliği

- 3- Çocuk Gel. ve Ev Eko. Eğ. Böl.
  - a-) Çocuk Gel. ve Eğitimi Öğretmenliği
  - b-) Aile Ekonomisi ve Beslenme Öğretmenliği
  - c-) Okul Öncesi Eğitimi Öğretmenliği

- 4- Teknoloji Eğitimi Bölümü
  - a-) Ev-İş Eğitimi Öğretmenliği
  - b-) İş ve Tek. Eğitimi Öğretmenliği
  - c-) İş Yönetimi ve Ticaret Eğt. Öğretmenliği

- 5- Turizm İşlt. Eğitimi Bölümü
  - a-) Turizm İşlt. Öğretmenliği

- 6- Ticaret Eğitimi Bölümü
  - a-) Muh- İşlt. Öğretmenliği
  - b-) Büro Yön. Öğretmenliği

- 7- Eğitim Bilimleri Bölümü

10- GAZİ Ü. TEK. EĞT. FAK.

- 1- Ağaç İşl. End. Eğitimi Bölümü
  - a-) Ağaç İşl. Öğretmenliği
- 2- Elektrik ve Elektronik Eğitimi Bölümü
  - a-) Elekt. İşl. Öğretmenliği
  - b-) Elektronik İşl. Öğretmenliği
- 3- Metalurji Eğitimi Bölümü
  - a-) Döküm İşl. Öğretmenliği
  - b-) Metal İşl. Öğretmenliği
  - c-) Model Öğretmenliği
- 4- Makina Eğitimi Bölümü
  - a-) Makina Ressamlığı ve Kons-trüksiyon Öğretmenliği
  - b-) Tesisat Öğretmenliği
  - c-) Motor Öğretmenliği
  - d-) Tesviye Öğretmenliği
- 5- Yapı Eğitimi Bölümü
  - a-) Yapı İşl. Öğretmenliği

11- ANKARA HACETTEPE Ü. EĞT. FAK.

- 1- Eğitim Bilimleri Bölümü
  - a-) Ölçme Değerlendirme
  - b-) Eğitim Programları
  - c-) Rehberlik
  - d-) Eğitim Yöneticiliği

Y. C.

Yükseköğretim Kurulu
Dokümantasyon Merkezi

- 2- Fen Bilimleri Eğt. Bölümü
  - a-) Biyoloji Öğretmenliği
  - b-) Fizik Öğretmenliği
  - c-) Kimya Öğretmenliği
  - d-) Matematik Öğretmenliği
- 3- Yabancı Diller Eğt. Bölümü
  - a-) Almanca Öğretmenliği
  - b-) Fransızca Öğretmenliği
  - c-) İngilizce Öğretmenliği

12- ANKARA ORTA DOĞU TEKNİK Ü. EĞT. FAK.

- 1- Beden Eğitimi Bölümü
- 2- Eğitim Bilimleri Bölümü
  - a-) Rehberlik, Psikolojik danışman.
- 3- Fen Bilimleri Eğitimi Bölümü
  - a-) Biyoloji Öğretmenliği
  - b-) Kimya Öğretmenliği
  - c-) Fizik Öğretmenliği
  - d-) Matematik Öğretmenliği
- 4- Yabancı Diller Eğt. Bölümü
  - a-) İngilizce Öğretmenliği
- 5- Beden Eğt. ve Spor Bölümü

I- SAMSUN

13- 19 MAYIS Ü. EĞT. FAK.

- 1- Fen Bilimleri Eğt. Bölümü
  - a-) Biyoloji Öğretmenliği
  - b-) Fizik Öğretmenliği
  - c-) Kimya Öğretmenliği
  - d-) Matematik Öğretmenliği
- 2- Resim-İş Bölümü
- 3- Sosyal Bilimler Bölümü
  - a-) Coğrafya Öğretmenliği
  - b-) Tarih Öğretmenliği
- 4- Türk Dili Edebiyatı Bölümü
- 5- Yabancı Diller Eğt. Bölümü
  - a-) Almanca Öğretmenliği
  - b-) İngilizce Öğretmenliği

J- KONYA

14- SELÇUK EĞT. FAK.

- 1- Fen Bilimleri Eğt. Bölümü
  - a-) Biyoloji Öğretmenliği
  - b-) Kimya Öğretmenliği
  - c-) Fizik Öğretmenliği
  - d-) Matematik Öğretmenliği

- 2- Sosyal Bilimler Eğt. Bölümü
  - a-) Coğrafya Öğretmenliği
  - b-) Tarih Öğretmenliği
- 3- Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü
- 4- Yabancı Diller Eğitimi Bölümü
  - a-) Almanca Öğretmenliği
  - b-) Fransızca Öğretmenliği
- 5- Beden Eğt. ve Spor Bölümü
- 6- Müzik Eğitimi Bölümü

K- MALATYA

15- İNÖNÜ Ü. EĞT. FAK.

- 1- Eğitim Bilimleri Bölümü
- 2- Türk Dili Edebiyatı

L- TRABZON

16- TRABZON TEK. Ü. FATİH EĞT. FAK.

- 1- Eğitim Bilimleri Bölümü
  - a-) Rehberlik psikolojik danışma
- 2- Fen Bilimleri Eğitimi Bölümü
  - a-) Biyoloji Öğretmenliği
  - b-) Fizik Öğretmenliği
  - c-) Kimya Öğretmenliği
  - d-) Matematik Öğretmenliği
- 3- Sosyal Bilimler Eğt. Bölümü
  - a-) Coğrafya Öğretmenliği
  - b-) Tarih Öğretmenliği
- 4- Türk Dili Edebiyatı Bölümü

M- İSTANBUL

17- MARMARA Ü. EĞT. FAK.

- 1- Eğitim Bilimleri Bölümü
  - a-) Rehberlik psikolojik danışma
- 2- Beden Eğitimi Bölümü
- 3- Fen Bilimleri Eğitimi Bölümü
  - a-) Biyoloji Öğretmenliği
  - b-) Fizik Öğretmenliği
  - c-) Kimya Öğretmenliği
  - d-) Matematik Öğretmenliği
- 4- Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü
  - a-) Coğrafya Öğretmenliği
  - b-) Tarih Öğretmenliği
- 5- Türk Dili ve Ed. Eğitimi Bölümü
- 6- Yabancı Diller Eğitimi Bölümü
  - a-) Almanca Öğretmenliği
  - b-) Fransızca Öğretmenliği
  - c-) İngilizce Öğretmenliği

- 7- Resim-İş Eğitimi Bölümü
  - a-) Resim-İş Öğretmenliği
- 8- Müzik Eğitimi Bölümü

18- MARMARA Ü. TEK. EĞT. FAK.

- 1- Elektrik ve Elektronik Eğitimi Bölümü
  - a-) Elektrik İşl. Öğretmenliği
  - b-) Elektronik İşl. Öğretmenliği
- 2- Matbaa Eğitimi Bölümü
  - a-) Matbaacılık Öğretmenliği
- 3. Metalurji Eğitimi Bölümü
  - a-) Metal İşl. Öğretmenliği
  - b-) Tesviye Öğretmenliği
- 4- Makina Eğitimi Bölümü
  - a-) Makina Ressamlığı ve Kons-
trüksiyon Öğretmenliği
  - b-) Tesisat Öğretmenliği
- 5- Tekstil Eğitimi Bölümü
  - a-) Dokuma Öğretmenliği
  - b-) İplikçilik Öğretmenliği
  - c-) Boya-Apre Öğretmenliği

N- BURSA

19- ULUDAĞ Ü. EĞT. FAK.

- 1- Beden Eğitimi ve Spor Bölümü
- 2- Müzik Bölümü
- 3- Resim-İş Bölümü
- 4- Yabancı Diller Eğitimi Bölümü
  - a-) Almanca Öğretmenliği
  - b-) Fransızca Öğretmenliği
  - c-) İngilizce Öğretmenliği

O- BALIKESİR

20- ULUDAĞ Ü. NECATİ EĞT. FAK.

- 1- Fen Bilimleri Eğitimi Bölümü
  - a-) Biyoloji Öğretmenliği
  - b-) Fizik Öğretmenliği
  - c-) Kimya Öğretmenliği
  - d-) Matematik Öğretmenliği
- 2- Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü
  - a-) Coğrafya Öğretmenliği
  - b-) Tarih Öğretmenliği
- 3- Türk Dili Edebiyatı Bölümü

GÖRÜŞME FORMU

I. KİŞİSEL BİLGİLER

Aşağıdaki soruların cevaplarını uygun yerlere yazarak ya da çarpı (x) işaret koyarak durumunuzu belirtiniz.

1. Cinsiyetiniz:

( ) 1. Kadın ( ) 2. Erkek

2. Görevli Olduğunuz :

1. Üniversite :
2. Fakülte :
3. Bölüm :
4. Anabilim / Sanat Dalı:

3. Üniversite İçindeki Statünüz:

1. Profesör ( ) 2. Doçent ( )
3. Yrd. Doçent ( ) 4. Öğr. Görevlisi ( )

4. Yöneticilik Göreviniz:

1. Dekan ( ) 2. Dekan Yardımcısı ( )
3. Bölüm Başkanı ( ) 4. Anabilim /Sanat D. Bşk. ( )

5. Meslekteki Kıdeminiz :

1. 0 - 5 yıl ( ) 2. 6 - 10 Yıl ( )
3. 11 - 15 Yıl ( ) 4. 16 - 25 Yıl ( )
5. 26 yıl ve daha fazla.

6. Halen yürütmekte olduğunuz yöneticilik görevi :

1. İki yıldan az ( ) 2. 2 - 4 Yıl ( )
3. 5 - 7 Yıl ( )

BÖLÜM II

Bilindiği gibi öğretmen yetiştiren yükseköğretim kurumları 2547 sayılı Kanunla yeni bir yapı, statü ve işleyişe kavuşturulmuştur.

Bu yeni ve statü içerisinde :

A. KURUMUN AMACI YÖNÜNDEN :

1. Fakültenizin / bölümünüzün amacı, öğretmen yetiştirmek yönünden nasıl olmalıdır?

- ( ) 1. Tek amacı öğretmen yetiştirmek olmalıdır.
 ( ) 2. Temel amacı öğretmen yetiştirmek olmakla birlikte, başka alanlara da eleman yetiştirmelidir.
 ( ) 3. Amaçları arasında öğretmen yetiştirmekte olmalıdır.
 ( ) 4. Amaçları arasında öğretmen yetiştirme olmamalıdır.
 Başka görüşünüz varsa belirtiniz : . . . . .
 . . . . .

B. KURUMUN YAPISI VE İŞLEYİŞİ YÖNÜNDEN :

2. Fakülte / bölümünüz içindeki idari ve akademik sorunlar:

- ( ) 1. Fakülte / bölüm içinde kolayca çözümlenmektedir.
 ( ) 2. Bazı güçlükler nedeniyle kısmen çözümlenmektedir.
 ( ) 3. Fakülte / bölüm içinde çözümlense bile, üniversite ve üstündeki kuruluşlarda çözüm gecikmektedir.
 ( ) 4. Sorunlar her düzeydeki organlarda çabucak çözümlenmektedir.

3. Bölüm / Anasanat-bilim / bilim ve sanat dalı şeklinde beliren yeni akademik yapı :

- ( ) 1. Ortaöğretime öğretmen yetiştirmeye uygun düşmektedir.
 ( ) 2. Uygun düşmemektedir.
 ( ) 3. Kısmen uygun düşmektedir.

4. Yeni akademik yapının ortaya çıkardığı başka sorunlar var mıdır?

- ( ) 1. Vardır. ( ) 2. Yoktur.

5. Eğer var ise söz konusu sorunlar nedir?

. . . . .
 . . . . .

6. Mevcut idari ve akademik yapı Fakülte / bölümünüzün eğitim-öğretim faaliyetlerini planlama, karar verme ve sorunların

çözümünde sizin ve diğer ilgililerin katılmasını sağlamış mıdır ?

- ( ) 1. Sağlamıştır.
 ( ) 2. Kısmen sağlamıştır.
 ( ) 3. Sağlamamıştır.
 ( ) 4. Bazı konularda sağlamış, bazı konularda ise az ya da hiç sağlamıştır.

Sağladığı konular : . . . . .

. . . . .

Sağlamadığı konular : . . . . .

. . . . .

7. Mevcut yeni idari ve akademik yapı ders ve idarecilik yükünü:

- ( ) 1. Çok artırmıştır.
 ( ) 2. Artırmıştır.
 ( ) 3. Önemli bir değişiklik getirmemiştir.

8. Fakülte / bölümünüzde idari ve akademik yapısı ile ilgili başka sorunlarınız ve önerileriniz var mıdır ? . . . . .

. . . . .

C. EĞİTİM PROGRAMLARI VE UYGULANMASI YÖNÜNDEN

9. Fakülteniz / bölümünüz eğitim programları öğretmen yetiştirme amacına ve ortaöğretim programlarına uygun mudur ?

- ( ) 1. Tamamen uygundur.
 ( ) 2. Kısmen uygundur.
 ( ) 3. Uygun değildir.

10. Fakülteniz / bölümünüzde okutulan alan dersleri, öğretmen yetiştirmek yönünden:

- ( ) 1. Tamamen yeterlidir.
 ( ) 2. Yeterlidir.
 ( ) 3. Kısmen yeterlidir.
 ( ) 4. Yeterli değildir.

11. Fakültemiz / bölümümüzde okutulan genel kültür dersleri:

- ( ) 1. Tamamen yeterlidir.
 ( ) 2. Yeterlidir.
 ( ) 3. Kısmen yeterlidir.
 ( ) 4. Yeterli değildir.

12. Fakülte / bölümünüzde okutulan öğretmenlik bilgisi dersleri:

- ( ) 1. Tamamen yeterlidir.
 ( ) 2. Yeterlidir.
 ( ) 3. Kısmen yeterlidir.
 ( ) 4. Yeterli değildir.

13. Alan, genel kültür ve öğretmenlik bilgisi derslerinin sayısı, süresi ve uygulanması gibi yönlerden sorunlarınız ve önerileriniz var mıdır ?

14. Fakülte / bölümünüzde seçmeli dersler var mıdır ? Varsa yeterli midir ?

- ( ) 1. Vardır (okutulmaktadır) ( ) 2. Okutulmamaktadır.
 ( ) a. Yeterlidir.
 ( ) b. Yeterli değildir. artırılmalıdır.

15. Fakülteniz / bölümünüz eğitim programlarının öğrencinin, toplumun ihtiyaçlarına ve bilim - teknolojiadaki ilerlemelere göre geliştirilmesini :

- ( ) 1. Yapmaktayız.
 ( ) 2. Kısmen yapabilmekteyiz.
 ( ) 3. Hiç yapamıyoruz çünkü bunu yapacak imkanlarımız yok.
 Bu konuda karşılaşılan sorunlar ve önerileriniz nedir ?

. . . . .
 . . . . .

16. Mevcut ölçme ve değerlendirme sistemi :

- ( ) 1. Yeterlidir.
 ( ) 2. Yeterlidir ancak uygulanırken sorunlar doğmaktadır.
 ( ) 3. Yeterli değildir ve aksak yönleri vardır.

Bununla ilgili sorunlarınız ve önerileriniz:

. . . . .
 . . . . .

17. Öğretmenlik staj ve uygulamaları :

- ( ) 1. Süre yönünden yeterlidir.
 ( ) 2. Süresi azdır.
 ( ) 3. Rehber öğretmenler yeterli ölçüde yardımcı olmamaktadır.
 ( ) 4. Etkili bir değerlendirmesi yapılamamaktadır.

18. Staj ve uygulamalarla ilgili başka sorunlarınız ve önerileriniz nedir ?

19. Derslerin etkin bir şekilde yürütülebilmesi için gerekli olan yardımcı kaynak, araç - gereç, makina ve teçhizat :

- ( ) 1. Yeteri kadar sahip bulunmaktayız.
 ( ) 2. Bir ölçüde sahip bulunmaktayız.
 ( ) 3. Büyük ve acil bir ihtiyaç içerisindeyiz.

20. Fakülte / bölümünüzde öğrencilerinize rehberlik ve danışmanlık hizmetleri :

- ( ) 1. Yeteri kadar verilmektedir.
 ( ) 2. Bir ölçüde verilmektedir.
 ( ) 3. Hiç denecek kadar (çok az) verilmektedir.

Rehberlik hizmetleriyle ilgili karşılaştığınız sorunlar ve önerileriniz nedir ?

. . . . .
 . . . . .
 . . . . .

21. Eğitim programları ve uygulamalarıyla ilgili karşılaştığınız başka sorunlarınız ve önerileriniz var mıdır ?

. . . . .
 . . . . .

D. AKADEMİK PERSONEL YÖNÜNDEN

22. Fakülteniz / bölümünüzde öğretim üyesi açığı var mıdır? Öğretim üyesi bulmakta güçlük çekiyor musunuz?
- ( ) 1. Yoktur.
 ( ) 2. Vardır :
 ( ) a. Bulmakta güçlük çekiyoruz
 ( ) b. Bulmakta güçlük çekmiyoruz.
23. Araştırma görevlisi alma ve yetiştirme yönünden karşılaştığınız sorunlar var mıdır ? önerileriniz nedir ?

E. ÖĞRENCİ KAYNAĞI VE SEÇİMİ YÖNÜNDEN :

24. Fakülteniz / bölümünüz öğrencilerinizi programa başladıklarında öğretmen olmaya istekli ve hazırbulunuşluluk yönünden nasıl buluyorsunuz ?
- ( ) 1. İstekli ve düzeyleri yeterli
 ( ) 2. İstekli fakat hazırbulunuşluluk düzeyleri yetersiz
 ( ) 3. İsteksizler ama düzeyleri yeterli
 ( ) 4. Hem isteksizler hem de düzeyleri yeterli değil
25. Fakülteniz / bölümünüzde şimdiki gibi lise ve dengi meslek okullarından mı alınmalıdır ? Yoksa yeni kaynak mı yaratılmalıdır ?
- ( ) 1. Şimdiki kaynağa devam edilmelidir.
 ( ) 2. Yeni kaynaklar yaratılmalıdır.
 Yeni kaynaklar bulunacaksa bu kaynaklar neler olmalıdır ?
26. Fakülteniz / bölümünüze, mevcut öğrenci alma sistemine :
- ( ) 1. Devam edilmelidir.
 ( ) 2. Bu sisteme bazı ilaveler yapılmalıdır.
 ( ) 3. Yeni bir sistem getirilmelidir.
27. Öğrenci seçimi ve kaynağı ile ilgili başka önerileriniz ve sorunlarınız var mıdır ?

F. FİZİKİ KAPASİTE VE MALİ YÖNDEN

28. Fakülteniz / bölümünüz dersane, atelye, laboratuvar, uygulama alanı, konferans salonu, kütüphane ve öğrenci lokali gibi yönlerden yeterli ve sağlıklı fiziki kapasiteye:
- ( ) 1. Yeteri kadar sahiptir.
 ( ) 2. Kısmen (bir ölçüde) sahiptir.
 ( ) 3. Sahip değildir.
 ( ) 4. Bu ihtiyaçlar acil ve zaruret halindedir.

29. Fakülteniz / bölümünüze ayrılan mali kaynaklar yeterli midir?

Diğer harcamalara göre nasıl bir yekün göstermektedir?

Harcamalarda güçlüklerle karşılaşmakta mıdır?

. . . . .

30. Fiziki ve mali konularda karşılaştığınız başka sorunlar ve önerileriniz var mıdır?

. . . . .

. . . . .

31. Fakülteniz / bölümünüz yapı, işleyiş, program, personel ... gibi çeşitli konularda karşılaştığınız başkaca sorunlar ve önerileriniz varsa lütfen yazarmısınız?

. . . . .

A. Ü
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE
ANKARA

Enstitünüze bağlı olarak hazırlamakta olduğum "Türkiye'de Ortaöğ-
retime Öğretmen Yetiştirme Problemi" konulu doktora tezime gereği ortaöğ-
retime öğretmen yetiştiren yükseköğretim kurumları yöneticileriyle karşı-
laştıkları sorunları tesbit etmek amacıyla bir görüşme yapmam gerekmekte-
dir.

Aşağıda isimleri yazılı üniversitelerin yöneticileriyle bu konuda
görüşme yapabilmem için gerekli iznin verilmesini saygılarımla arz ederim.
12/I/1988

Tayip Duman
Doktora Öğrencisi

Tayip Duman

ADRES :
Gazi Üniversitesi
Mesleki Eğitim Fakültesi
Öğretim Görevlisi
Beşevler/ANKARA

Görüşme Yapılacak Üniversitelerin Adları :

1. Atatürk Üni.(K.K.E.F.)
2. Bogaziçi Üni.(E.F.)
3. Dicle Üni. (E.F.)
4. Dokuz Eylül Üni. (B.E.F.)
5. Gazi Üni. (G.E.F.,M.E.F.,T.E.F.)
6. Marmara Üni.(Atatürk E.F.,T.E.F.)
7. Ondokuz Mayıs Üni. (E.F.)
8. Selçuk Üni. (E.F.)
9. Uludağ Üni. (E.F.,M.E.F.)

T.C.

EK:3

310 (b)

ANKARA ÜNİVERSİTESİ

**SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
MÜDÜRLÜĞÜ**

06590 ANKARA

Sayı : ...0.161...

ANKARA

15 Ocak 19...

ANADOLU ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜNE

Enstitümüz Eğitim Programları ve Öğretim Anabilim Dalı doktora öğrencisi Tayip DUMAN'ın, "Türkiye'de Ortaöğretime Öğretmen Yetiştirme Problemi" konulu doktora tezini hazırlayabilmesi için Üniversitenize bağlı Fakülte yöneticileriyle görüşme yapması gerekmektedir.

Adı geçen öğrenciye bu konuda gereken kolaylığın gösterilmesini saygılarımla rica ederim.

Prof.Dr.Muallâ ÖNCEL
Müdür

Ek:1

ZG/ÖA

Adayın Adı ve Soyadı :
Bölüm :
Cevaplandırmanın Adı ve Soyadı :

MÜHÜRLEMEK İÇİN İMZA VE MÜHÜR YERİ

1 - Gıym ve temizlik yönünden dış görünüşü :

(1) (2)

(3)

(4)

(5)

Puan

İmmalkerlik ve derbederlik
alametleri görülüyor

Ortaadır

Mükemmel ve kumsursuzdur

.....

2 - Mülakat esnasında intibak derecesi :

(1)

(2)

(3)

(4)

(5)

Aşırı titreşim çok sınırlı kor-
kuyor ve titriyor

Normal ve sakin

Pek sakin kendisine güveni var

.....

3 - Fizik durumu :

(1)

(2)

(3)

(4)

(5)

Sihatsız, iskelet yapısı bo-
zuk uzuy arzısı var

Genel olarak göze gar-
pan bir hali yok

Tam sıhhatli iskelet yapısı mük-
kemmel

.....

4 - Sözlü ifade :

(1)

(2)

(3)

(4)

(5)

Fazla ağır, ifadesi tutuk,
kelime bulmakta güçlük ge-
kıyor, ifade kabiliyeti az

İfadesi yönünden vasat
sayılabilir

Fikirlerin tertibi çok iyi ifadesi
açık ve kesin kelime hazinesi
zengin

.....

5 - Düşünce kabiliyeti :

(1)

(2)

(3)

(4)

(5)

Soruları güçlükle anlıyor
cevaplar mantıksız karşılık
fikirleri indii

Dikkati geçen bir hali
yok

Fikirleri açık ve mantıklı, fikir-
leri orijinal, fikirleri gerçeğe
dayanıyor

.....

6 - Norotik temayülleri :

(1)

(2)

(3)

(4)

(5)

Anormal, korku alameti
gösteriyor. Peşpeş ağır ter-
leme parmak kitledi v.s.

Dikkati geçen bir hali
yok

Norotik temayüllerden eser yok
mükemmel bir şahsî ve sosyal
intibakı var hoş ve samimi

.....

TOPLAM = ...

* Uzun arızaları ve hoş görünmeyen halleri, ayrıca, arka sahifede açıklıyoruz

Sıra No: .....

Mülakatın yapıldığı yer : ..... Tarihi : .....
Değerlendirenin adı : .....

Mahmet :

Bu bülceğin gayesi, imtihana giren adayların şahsî ve sosyal vasıflarının mümkün olduğu kadar doğru olarak değerlendirilmesini sağlamaktır. Adaylar, mülakattan sonra komisyonunda bulunan her üye tarafından ayrı ayrı değerlendirilecek olanların ölçü birliğini sağlamak için bu vasfın altında kısa açıklamalar vardır.

Herhangi bir vasfa değer biçerken önceki vasıflar da dikkate alınmalıdır. Her vasıf için verilecek orta not (3) dir. Vereceğiniz notu, 1, 2, 3, 4, 5 rakamlarının üzerindeki boş parantez içine şu (X) işaretli koyarak belirtiniz.

Baş vasıf için verilmiş olan notların toplamı, aday hakkındaki kanaatinizi belirtecektir. Tam puan 30 dur. Her vasıf için verilen puanların bir

TİCARET VE TURİZM YÜKSEK ÖĞRETMEN OKULUNA
ADAYGÖSTERİLECEKLERE İLŞİKİN FORM

Okul veya Milli eğitim Madürlüğünce
Doldurulacak Kısım

FOTO

-B-

- 1- Adayın son mezun olduğu okul:
- 2- Mezuniyet Yılı ve Derecesi :
- 3- Okulu bitirdikten sonraki öğrenim süresince
  - a) Aldığı cezalar :
  - b) Cezaların kısaca sebepleri :
  - c) Hangi sınıfta iftihara geçtiği :
- 4- Adayın milli duygusunun kuvvetli olup olmadığı :
- 5- Öğretmenlik Mesleğine karşı ilgi derecesi :
- 6- Ahlaki Durumu :
- 7- İtidalli ve sabırlı olup olmadığı :
- 8- Küçüklere karşı şefkat derecesi :
- 9- Konuşma kabiliyete ve davranışlarının öğretmenliğe elverişli olup olmadığı :
- 10- Bilinen veya sezilen fene hal ve temayülleri varsa nelerdir:
- 11- Adayın öğretmen olup olamayacağına dair kesin kanaatiniz :

Fiş: Dilekçeyi tastik eden
Makamın Memuriyeti,
adı ve soyadı
Mühür- İmza
Tarih

EK:6

T. C.
MİLLİ EĞİTİM BAKANLIĞI
Mesleki ve Teknik
Yüksek Öğretim Genel Müdürlüğü

Sayı : Yatırım ve İhtiyaç 716.2/5699

14 Mart 1974

Bakanlık Makamına

Orta öğretim birinci devre sisteminin özellikle ortaokulların uygun meslek disiplinleri ile takviye edilmesi, bu öğretime tabi öğrencilerin yaratıcı, yapıcı güçlerinin geliştirilmesi, teknoloji ve teknığe yönelen eğitime ağırlık verilmesi amacıyla ön çalışmalar Talim ve Terbiye Kurulunca sonuçlandırılmış bulunmaktadır.

Bu suretle ortaokullarda İş ve Teknik Eğitim, Ev Ekonomisi ve Uygulaması, Ticaret Bilgisi ve Uygulaması derslerinin programa alınması kesinleşmiş ve program 12.4.1971 tarih ve 1652 sayılı Tebliğler dergisinde yayımlanmış bulunmaktadır.

Talim ve Terbiye Kurulunca geliştirilip makamınız tasviplerinden geçirilen müfredat programlarına uygun olarak ders kitapları da yazdırılmıştır.

Yukarıda arz olunan esaslar paralelinde yer alacak öğretimin önümüzdeki ders yılında Ortaokullarda uygulanması programlaştırılmıştır.

Yukarıda konu edilen derslerle ilgili işliklerin inşası ve teçhizi için gerekli ödenek 1973 Mali Yılı bütçesi ile sağlanmış ve amaca uygun olarak sarfedilmiştir.

Diğer taraftan İlk Öğretim Genel Müdürlüğünce yapılan bir araştırmada 1979/1980 öğretim yılında İş ve Teknik Eğitim öğretmeni ihtiyacının 8089, Ev Ekonomisi ve Uygulaması öğretmen ihtiyacının 3400, Ticaret ve Uygulaması öğretmen ihtiyacının 2022 olacağı saptanmıştır.

Ancak, mevcut öğretmen yetiştiren kurumlarımızın hiçbirinde bu maksada uygun olarak öğretmen yetiştirilmekte, mevcut kuruluşlar itibarıyla bu kabil bir formasyon da vermek mümkün görülmemektedir.

Yapılan ön çalışmaları ihtiyaçlar ve istihdam açısından değerlendiren Dairemiz. sözü edilen dal öğretmenlerini yetiştirmek amacıyla :

1. Dairemize bağlı, ayrı bir müdürle yönetilen bir kuruluş olarak 1974-1975 öğretim yılında faaliyete geçirilmek üzere 3 yıl süreli bir ön lisans yüksek öğretmen okulu açılmasını,
2. Kayıt kapasitesi ihtiyaç ve imkânla orantılı olarak tesbit edilmek üzere uygun bir binanın tahsisini,
3. Kuruluş öğretim kadrosunun, Gazi Eğitim Enstitüsü Resim - İş Bölümü öğretmenleri ile yeter sayıda Erkek Teknik Yüksek Öğretmen Okulu Ağaç İşleri, Metal İşleri ve Elektrik Bölümü mezunlarından meydana getirilmesini,

4. Gerek ön çalışmaların sonuçlandırılmış olması ve gerekse sistem yaklaşımı faktörlerini tesbit etmiş bulunması sebebiyle bu okulun program ve Yönetmeliğinin öncelikle Talim ve Terbiye Kurulunca hazırlanmasını,
  5. Eğitim ihtiyaçlarına göre ders araç, gereç ve teçhizatının Temmuz 1974 ayına kadar tesbit edilerek İşletme ve Donatım Genel Müdürlüğünce temin edilmesini,
  6. Kuruluşun gereken sürat ve seviyede hizmete sokulabilmesi için Yönetici ve personel kadrolarının tesbit edilecek ihtiyaca göre Özlük İşleri Genel Müdürlüğünce öncelikle sağlanmasını;
- zaruri bulmaktadır.

Makamınızca da uygun görüldüğü takdirde gereğine müsadelerinizi ve yazımızın aşağıda belirtilen Dairelere havalesini saygılarımla arz ederim.

Ahmet Gölbaş

**Mesleki ve Teknik Yüksek
Öğretim Genel Müdürü**

**Mili Eğitim Bakanı
Mustafa Üstündağ
13 Mart 1974
Uygundur.**

**Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığına
Özlük İşleri Genel Müdürlüğüne
İşletme ve Donatım Genel Müdürlüğüne
Öğretmen Okulları Genel Müdürlüğüne**

**suretinin aynıdır.
24.9.1974**

T. C.

MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI

Mesleki ve Teknik

Yüksek Öğretim Genel Müdürlüğü

Sayı : Öğretim 324. —

6 Ocak 1975

Konu : Okul açılması.

Bakanlık Makamına

14 Mart 1974 gün ve 716 2/5699 sayılı onayı ile Genel Müdürlüğümüze bağlı olarak Ankara'da 3 yıl öğretim süreli Endüstriyel Sanatlar Yüksek Öğretmen Okulunun kurulduğu malümlardır.

Yapılan ayrıntılı çalışmalar ve IX. Milli Eğitim Şurası -Seçmeli Dersler için Temel Eğitim ve Ortaöğretim Öğretmenlerinde aynı özel alan formasyonu aramır- kararı uyarınca Endüstriyel Sanatlar Yüksek Öğretmen Okulunun öğretim süresinin 4 yıl olması zorunlu görülmektedir.

Konu edilen onay gereğince bu okulun öğretim programları ve yönetmeliğinin Talim ve Terbiye Kurulunca hazırlanması öngörülmüş ise de okulun kendine özgü niteliklerinden dolayı adı geçen Daire yetkilileri, Endüstriyel Sanatlar Yüksek Öğretmen Okulu Müdürlüğü ve Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi öğretim üyeleri ile de işbirliği yapılarak taslak öğretim programları ve yönetmelikleri hazırlanmış bulunmaktadır.

Hazırlanan yönetmelik ve programların bir taraftan Talim ve Terbiye Kurulunca incelenmesi yapılırken, diğer taraftan öğretim yılı kaybetmemek için 1974 - 1975 ders yılında öğretime başlanması zorunlu görülmektedir.

Makamınızca da uygun görüldüğü takdirde ekte sunulan yönetmelik ve öğretim programlarının Talim ve Terbiye Kurulunca incelenerek onaylanmasına kadar geçici olarak denenmek üzere yürürlüğe konarak öğretime başlanılmasını tensiplerinize arz ederim.

Ek : 1 — Programlar
2 — Yönetmelik
3 — Ayrıntılı gerekçe

Mesleki ve Teknik
Yüksek Öğretim Genel Müdürü
(İmza)
Bozkurt Benderlioğlu

Prof. Dr. Safa Reisoğlu
Milli Eğitim Bakanı
(İmza)

3.1.1975
O L U R

EK:8

**UYGULAMALARI DEĞERLENDİRME FİŞİ
(GİZLİDİR)**

ÖĞRETMEN ADAYININ :

Adı : ..... Numarası : .....

Soyadı : ..... Sınıfı : .....

Uygulamanın yapıldığı okul ve sınıf : .....

Verilen Dersler	Konuları :	Tarihi :
.....	.....	.....
.....	.....	.....

D E R E C E : V E A Ç I K L A M A L A R

A) Pekiyi   B) İyi   C) Orta   D) Ortanın altında (geçebilir)
E) Başarısız   ?) Hakkında hiç bir yönden kanaat edinemedim.

Değerlendirme Yönlere İştirak durumu harflerden biri daire
İçine alınmak suretiyle gösterilir.

1 — Öğrencinin görünüşü : Kılık kıyafeti yönünden intibakı	A B C D E ?
2 — Ana doline hakimiyet derecesi : anlatım tarzının düzgünlüğü, anlaşılabilirliği	A B C D E ?
3 — Ses tonu : Konuşmasının sınıfça işitilebilirlik derecesi	A B C D E ?
4 — Dersin gerektirdiği metod ve tekniklere vukufu hakkında bıraktığı intiba	A B C D E ?
5 — Dersin işlenişinde gereken öğretim materyellerini kullanmadaki mahareti	A B C D E ?
6 — Disiplin : Derse ve sınıfa hakimiyeti	A B C D E ?
7 — Disiplin : Öğrencileriyle işbirliği durumu (sınıfı aktif hale getirmesi)	A B C D E ?
8 — Ders müfredatını kavrama derecesi	A B C D E ?
9 — İşlediği konunun mahiyet ve muh- tevasını kavrama durumu	A B C D E ?
10 — Ders planında maksadı ifade yö- nünden başarı derecesi	A B C D E ?
11 — Hazırladığı ders planını uygula- madaki başarı derecesi	A B C D E ?
12 — Planını ders saatle sığdırma başarısı	A B C D E ?

13 — Bir kontrol vasıtası olarak öğrencilere yönelttiği sözlü veya yazılı soruların soru tekniği ve sınıf seviyesi yönünden durumu :	A	B	C	D	E	?
14 — Öğrencilerin sorunlarını cevaplamada bilgi ve ikna derecesi	A	B	C	D	E	?
15 — Öğrencilere karşı genel tutumu ve öğretmenlik vakarı	A	B	C	D	E	?
16 — Öğrencilerin başarı derecesini değerlendirmede isabet derecesi	A	B	C	D	E	?

Yukarıda adı soyadı yazılı öğretmen adayı genel olarak kabiliyeti, başarısı ve gayreti yönünden işlediği ..... dersinde muvaffak olmuştur

olamamıştır.

..... Okulu

Meslek dersleri — Din Bilgisi Dersi Öğretmeni

.../.../19...

Adı ve Soyadı

İmza

Yukarıdaki imza okulumuz öğretmeni ..... 'a aittir.

.../.../19...

Okul Müdürü

resmî mühür

İmza

Y. Ö.

Yükseköğretim Kurulu

Dokümantasyon Merkezi